UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

C.Z.U. 347.73/.74 (043.3)

MARIAN NICOLAE

MIJLOACELE JURIDICE DE PROTECȚIE A DREPTURILOR ÎN CONTRACTUL DE CREDIT BANCAR

PROFILUL: 553 – DREPT PRIVAT

SPECIALITATEA: 553.01 – DREPT CIVIL

Teză de doctor în drept

Conducător științific: CHIBAC Gheorghe,
doctor în drept,
profesor universitar

Autor: Marian Nicolae
Magistru în Drept

CHIŞINĂU, 2018

© Marian Nicolae, 2018

CUPRINS

ADNOTARE (română, rusă, engleză)..... 5
LISTA ABREVIERILOR..... 8
INTRODUCERE 9

1. ANALIZA SITUAȚIEI ȘTIINȚIFICE ÎN DOMENIUL PROTECȚIEI DREPTURILOR ȘI CREDITĂRII BANCARE …….....……..16
1.1. Evoluția reglementărilor aferente protecției drepturilor și concepția creditului bancar ….16
1.2. Materialele științifice din domeniul protecției drepturilor și creditării bancare..... 19
1.3 Problema de cercetare și direcțiile de soluționare ale acesteia..... 35
1.4 Concluzii la capitolul 1 39

2. ESENȚA ȘI ELEMENTELE CONȚINUTULUI CREDITĂRII BANCARE ȘI ALE PROTECȚIEI DREPTURILOR…….. 41
2.1. Regimul național de protecție juridică a drepturilor civile ……..…….……..….... 41
2.2. Noţiunea conținutul şi natura juridică a contractului de credit bancar……..……..... 51
2.3. Declanșarea negocierilor privind încheierea contractului de credit bancar și severitățile din cadrul acestora……...…….……... 64
2.4. Locul contractului de credit bancar în sistemul normativ autohton……...……. 68
2.4.1. Locul și rolul contractului de credit în cadrul raporturilor și modalităților de creditare bancară…….……..…….... 69
2.5. Concluzii la capitolul 2……..….. 83

3. MIJLOACELE JURIDICE DE PROTECŢIE A DREPTURILOR BĂNCII ÎN CONTRACTUL DE CREDIT BANCAR……..……... 85
3.1. Protecția drepturilor băncii după încheierea contractului de credit bancar cu clientul în general….....…...……... 85
3.1.1 Dreptul băncii la refuzul în eliberarea creditului către client……. 85
3.1.2 Drepturile băncii în urma nerambursării de către client a creditului conform graficului stabilit……..…….91
3.2. Consecințele problematice a excluderii dreptului băncii la solicitarea executării obligației debitorului și protecția împotriva acestora …….……..……...……... 100

3.3. Exercitarea dreptului de gaj al băncii și dificultățile procedurii……..…… 106
3.3.1 Prescripția dreptul de gaj/ipotecă ……...……...……..109
3.3.2 Valorificarea obiectului gajului dreptul de proprietate asupra căruia se supune înregistrării de stat ……...……...……...…112
3.4. Protecția drepturilor băncii în cadrul riscului de ratare definitivă a banilor eliberați debitorului ……..……..……....….117
3.5. Concluzii la capitolul 3…….……..…..… 126

4. MIJLOACELE JURIDICE DE PROTECŢIE A DREPTURILOR DEBITORULUI ÎN CONTRACTUL DE CREDIT BANCAR ……..……... 128
4.1. Soluții normativ-juridice care guvernează protecția debitorului în general……..… 128
4.1.1. Protecția debitorului în cazul dobânzilor flotante aferente creditului eliberat ……132
4.1.2. Protecția debitorului în cazul ne eliberării creditului promis în termenul stabilit…135
4.2. Protecția debitorului împotriva rezilierii contractului de credit bancar pentru unele temeiuri nefondate ce reies din contract…….……...…...……..……138
4.3. Clauzele abuzive și clauzele contractuale standard pârghii fundamentale de protecție a debitorului…….……..…. 147
4.4. Protecția debitorilor în cadrul stingerii obligațiilor ce reies din creditele neperformante.156
4.5. Concluzii la capitolul 4……..……..…… 165

CONCLUZII GENERALE ŞI RECOMANDĂRI…… 168
BIBLIOGRAFIE……... 172
ANEXE…….....187
Anexa 1. Încheierea executorului judecătoresc de ridicare a sechestrul….**…….....**187
Anexa 2. Comunicat informativ înaintat către Ministerul Justiției**……**188
Anexa 3. Propunere spre implementare înaintată către Curtea Supremă de Justiție **…….....**192
Anexa 4. Propunere spre implementare înaintată către Asociația Băncilor Moldova…..……..202
Anexa 5. Act de implementare a rezultatelor tezei elaborate emis de către BC „Mobiasbanca – Groupe Societe Generale" SA…….206
Anexa 6. Act de implementare a rezultatelor tezei elaborate emis de către „Banca Comercială Română Chișinău" SA…….207
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII……... 208
CV-ul AUTORULUI…….....…….209

ADNOTARE

Marian Nicolae, „Mijloacele juridice de protecție a drepturilor în contractul de credit bancar”, teză de doctor în drept, Chișinău, 2017

Structura tezei: introducere, 4 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 198 de titluri, 6 anexe, 171 de pagini text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 12 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: credit bancar, creditor, debitor, protecție a drepturilor, eficacitate.

Domeniul de studiu: Lucrarea se referă la domeniul dreptului civil contractual.

Scopul – cercetarea eficacității mijloacelor juridice de protecție a drepturilor în contractul de credit bancar precum și argumentarea acestora în calitate de premise fundamentale ale cursului constructiv al relațiilor de creditare bancară, îndreptat spre constituirea unui pilon pentru avansarea afacerii bancare, pe de o parte, și a unui scut de protecție contra abuzurilor băncii față de debitori, pe de altă parte.

Obiectivele studiului: cercetarea apărării drepturilor și extensia acesteia asupra relațiilor de creditară bancară; cercetarea naturii juridice a contractului de credit bancar și delimitarea lui de grupul contractelor cu particularități similare; analiza creditului bancar ca entitate economică și entitate juridică; cercetarea mijloacelor juridice de protecție a drepturilor băncii și a debitorului și identificarea impedimentelor ce țin de realizarea acestor drepturi; evaluarea actualei eficacități a mijloacelor juridice de protecție a drepturilor; formularea propunerilor *de lege ferenda*.

Noutatea şi originalitatea ştiinţifică. Este prima cercetare ştiinţifică aprofundată prin care se valorifică eficacitatea mijloacelor de protecție a drepturilor în contractul de credit bancar.

Problema științifică soluționată constă în: *elaborarea cadrului conceptual* absent în RM al mijloacelor juridice de protecție a drepturilor în contractul de credit bancar, *care a contribuit la prevenirea* încălcărilor stabilite*, permițând valorizarea* economică a securității intereselor părților contractante, precum și *accelerarea* realizării drepturilor ce le aparțin.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării constă în elucidarea unui răspuns complementar pentru fondul științific național și nu numai, care servește în calitate de premisă suplimentară pentru continuitatea dezvoltării științei. Valoarea aplicativă a lucrării constă în ajustarea practicilor aferente soluționării rapide, ieftine și corecte a disputelor ce apar între participanții la încheierea contractului de credit bancar.

Implementarea rezultatelor ştiinţifice se găsește în propuneri de perfecționare a cadrului legal destinat protecției drepturilor din contractul de credit bancar, în recomandări destinate uniformizării practicilor judiciare, precum și în corijarea atitudinii băncii în raport cu clientul.

РЕЗЮМЕ

Мариан Николай, «Средства защиты прав в банковском кредитном договоре», диссертация на соискание ученой степени доктора права, Кишинэу, 2017

Структура работы: введение, 4 главы, общие выводы и рекомендации, библиография, включающая 198 наименования, 6 приложения, 171 страница основного текста. Результаты исследования опубликованы в 12 научных работах.

Ключевые слова: банковский кредит, кредитор, защита прав, эффективность.

Область исследования: гражданско-договорное право.

Цель состоит в исследовании эффективности средств защиты юридических прав в банковском кредитном договоре и их обосновании в качестве основных предпосылок правильного развития производства банковского кредитования, направленного на создание основ продвижения банковского бизнеса с одной стороны, и защиты от злоупотреблений банка по отношению к заемщикам с другой стороны.

Задачи: исследования защиты прав и их распространения на банковский кредит; исследования правовой природы банковского кредитного договора и его делимитации от договоров со схожими особенностями; анализ банковского кредита с экономической и юридической точки зрения; исследовании правовых средств защиты прав банка и заемщика и выявлении преград не позволяющих реализацию тех самых прав; оценке эффективности нынешних средств защиты прав; предложения *de lege ferenda*.

Научная новизна. Это первое тщательное научное исследование, в котором оценивается эффективность средств защиты прав банковского кредитного договора.

Решение научной задачи состоит в разработке концептуальных основ защиты юридических прав в банковском кредитном договоре РМ, которые поспособствовали предотвращению постановленных нарушений, последовательно позволив экономическою оценку безопасности интересов сторон, и ускорения реализации принадлежащих им прав.

Теоретическая и практическая ценность работы состоит в выяснение нового ответа по проблеме защиты прав в банковском кредитном договоре, что является предпосылкой для дальнейших научных исследований означенной проблемы. Практическая значимость заключается в урегулировании динамичности, рентабельности и верности разрешения споров, возникающих между участниками договора кредитования.

Реализация научных результатов находится в предложениях о совершенствовании правовой базы предназначенной для защиты прав в кредитном договоре, рекомендациях по стандартизации судебной практики и улучшении отношения банка к клиенту.

ANNOTATION

Marian Nicolae, "Legal means of protection of rights in the bank credit agreement", Thesis for the degree of Doctor of Law, Chisinau, 2017

The paper's structure: introduction, four chapters, general conclusions and recommendations, bibliography with 198 titles, 6 annexes, 171 pages of text. The results obtained are published in 12 scientific works.

Key words: banking credit, creditor, debtor, the protection of rights, efficacy.

Field of study: The paper refers to the civil contract law.

The Goal of the paper is to research the efficacy of the legal means of protection the banking credit agreement and their justification as fundamental premises of the constructive course of the bank crediting relationships, directed toward setting up a pillar for the developing of the banking business on the one hand and a protection shield against the abuse of the bank towards the borrowers on the other hand.

The objectives: researching the rights of defense and its extension on bank lending relationships; researching the legal nature of the bank credit agreement and its delimitation from the group of banking agreements to similar feature; the analysis of the bank credit as economic entity and legal entity; researching of the legal means to protect the bank and the borrower rights and identifying the constraints to the realization of these rights; assessing of the existing effectiveness of legal means of protection of rights; proposals de lege ferenda.

Scientific novelty and originality. It is the first elaborate scientific research in which is valued the efficacy of the means of protection the rights of the banking credit agreement.

The solved scientific problem consists in *the developing of the conceptual framework* of the legal means of protection of rights in the RM banking credit agreement, *which has helped to prevent* the established violations, *allowing the economic valorization* of the security interests of contracting parts and *the accelerating* the realization of the rights belonging to them.

The theoretical and practical value of the thesis is to elucidate an innovative response for the scientific fund that will serve as an additional prerequisite for the continuity of the development of science. The applied value of the work is to adjust the settling practices fast, cheaply and accurately the disputes between the participants of the bank credit contract.

The implementation of scientific results can be found in proposals on improving of the legal framework for the protection of rights out of the bank credit agreement, in recommendations to standardize judicial practices, as well asin correcting the bank attitude in relationship to the client.

LISTA ABREVIERILOR

APC – Agenția pentru Protecția Consumatorilor

alin. – aliniat

art. – articol

BGB – Codul civil German

BIC – Biroul istoriilor de credite

BNM – Banca Națională a Moldovei

BNR – Banca Națională a României

CC – Codul civil

C.contr. – Codul Contravențional

CE – Codul de executare

CP – Cod penal

CPP – Codul de procedură penală

CPC – Codul de procedură civilă

CSJ – Curtea Supremă de Justiție

CA – Curtea de Apel

CC FR – Codul civil al Federației Ruse

CBB – Codul bancar Belarus

C.Const. – Curtea Constituțională

CEDO – Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului

DAE – Dobânda anuală efectivă

EJ – executor judecătoresc

MO – Monitorul Oficial

NCC – Noul Cod civil Român

NCPC Rom. – Noul Cod de procedură civilă Român

OUG – Ordonanța de urgență a Guvernului

Principiile UNIDROIT – Principiile Contractelor Comerciale Internaționale, ediția 2010, elaborate de către UNIDROIT

p. – pagină

RM – Republica Moldova

VTC – valoarea totală a creditului

VTP – valoarea totală plătibilă

INTRODUCERE

Actualitatea şi importanţa problemei abordate. Importanța problematicii abordate în domeniul creditării bancare, cercetată prin prisma mijloacelor juridice de protecție a drepturilor participanților la contractul de credit bancar la etapa contemporană, va fi perpetuu incontestabilă.

Aceasta deoarece banii, în calitatea lor de obiect derivat al contractului de credit[1], au servit în toate timpurile un accesoriu indispensabil al individului uman fără de care astăzi, în marea majoritate a cazurilor, persoanele nici măcar n-ar putea să-și satisfacă necesitățile primare de existență.

Dualitatea repercusiunilor de seducție, a persoanelor copleșite de predominanța capitalului, a constituit o premisă fundamentală pentru nașterea instituției de creditare bancară care, în regim dihotomic, poate servi pentru bancă atât un temei de dezvoltare productivă a afacerii, cât și un impact asupra patrimoniului deținut, iar pentru client, atât o stare de spirit euforică cumulată cu satisfacția prematură a necesităților de orice ordin, cât și o povară îngrozitoare pentru sine și toți predecesorii săi, care riscă să fie constrânși de către bancă pe toată durata ne restituirii creditului.

Anume din acest motiv, un element extrem de important în executarea contractului de credit bancar rezidă în mijloacele juridice de protecție a drepturilor ce aparțin ambelor părți contractante. Sarcina acestor mijloace, la rândul său, constă în determinarea tehnicilor și a dinamicii îndreptate de părțile contractante spre constituirea unui pilon pentru avansarea afacerii bancare, pe de o parte, și a unui scut de protecție contra abuzurilor băncii față de debitori, pe de altă parte. În atare ipostază, derularea contractului de credit bancar își va atinge apogeul pretins de ambii participanți la acest raport, în măsura în care satisfacția din inițierea colaborării va determina părțile la continuitatea acesteia. În caz contrar, proiectul de creditare se va ruina, cu extinderea prejudiciului asupra ambelor părți.

În calitatea sa de element constitutiv a tuturor raporturilor de credit bancar care implică în sine *leasingul, factoringul, garanția bancară* etc., contractul de credit bancar a asaltat societatea acum două decenii. Acapararea pieței de desfacere a creditului bancar, a avansat considerabil nu în ultimul rând, datorită faptului că dobânzile excesive aferente creditelor acordate, stabilite de către bănci în anii 1995-2010, au fost diminuate considerabil în anii 2010-2017. În așa mod, banii au devenit mai accesibili pentru majoritatea categoriilor de solicitanți. O dată cu diminuarea dobânzilor ce s-a cumulat cu sporirea clienților, a sporit și numărul situațiilor de problemă din domeniul realizării drepturilor izvorâte din contractul de credit bancar, care a

[1] În contextul prezentei teze de doctorat, *contractul de credit* și *contractul de credit bancar* urmează a fi privite în calitate de același contract.

generat un flux alarmant de credite neperformante. O atare creștere a problemelor din domeniul realizării drepturilor contractanților creditului, conturează suplimentar importanța și actualitatea prezentei teze de doctorat.

Odată ce în cursul cercetărilor noastre, am constatat lipsa unui volum suficient de studii ori analize complexe, care ar fi făcut față actualelor preocupări din domeniul realizării drepturilor participanților la contractul de credit bancar, prin prezenta teză, ne-am determinat să valorificăm necesitatea stringentă a securității juridice a debitorului și creditorului, prin prisma aspectului economic.

Prin consecință, am dedus modalitățile de *accelerare* a realizării drepturilor ce aparțin creditorului și debitorului în egală măsură. Astfel, am optat pentru faptul ca povara financiară suportată de către părțile contractante în cazul eșuării proiectului creditat, să se *prevină* și să se diminueze la maxim decât să se întâmple.

Dacă savantul autohton Octavian Cazac asimilează *rezilierea* contractului în calitatea sa de excepție de la forța contractuală obligatorie cu „*divorțul*" din dreptul familiei [14, p.11]**,** noi asimilăm protecția drepturilor din cadrul contractului de credit bancar cu *regimul juridic matrimonial al bunurilor soților* a cărui destinație pentru contractele de credit se poate asemăna cu mijloacele de prevenire a încălcărilor și neexecutărilor în ansamblu care datorită cărora în principiu și se realizează protecția propriu zisă a celor din urmă drepturi.

Prin urmare, prestarea unui cadru conceptual mai amplu decât cel existent, destinat mijloacelor juridice de protecție a drepturilor ce aparțin părților contractului de credit, este mai mult decât actual, este necesar de urgență. Întrucât perspectivele apariției actualelor situații de problemă din domeniul creditării, în concepția societății contemporane cu privire la capitalismul modern, au o direcție la moment îndreptată exclusiv spre avansarea neclarităților de pe acest segment, în vederea acordării unui sprijin de rectificare a situației de la zi, o dată în plus se conturează importanța prezentei teze de doctorat. Astfel, aceasta își găsește o reflecție directă în devastarea generatorului de împovărare financiară inechitabilă a părților contractului de credit bancar în măsura în care, diplomatic vorbind, solvabilitatea contribuabilului se va asigura pe deplin, dar prioritate în această privință, în virtutea calității de profesionist al băncii, fiindu-i oferită totuși clientului și în special consumatorului.

Scopul și obiectivele tezei rezidă în – *cercetarea eficacității mijloacelor juridice de protecție a drepturilor în contractul de credit bancar, precum și argumentarea acestora în calitate de premise fundamentale ale cursului constructiv al relațiilor de creditare bancară, îndreptat spre constituirea unui pilon pentru avansarea afacerii bancare, pe de o parte, și a unui*

scut de protecție contra abuzurilor băncii față de debitori, pe de altă parte. În vederea realizării scopului ce ni l-am propus, ne-am trasat următoarele obiective:

1. Cercetarea mijloacelor juridice de protecție a drepturilor, reliefarea evoluției acestora și extensia lor asupra relațiilor de creditară bancară.
2. Delimitarea contractului de credit bancar de grupul contractelor cu particularități asemănătoare, prin examinarea lui în calitate de fapt juridic, act juridic și raport juridic civil.
3. Cercetarea mijloacelor de prevenire a încălcării drepturilor care se utilizează de către părțile contractului de credit bancar și identificarea lacunelor în această privință.
4. Analiza derulării creditului bancar ca entitate economică și entitate juridică.
5. Cercetarea mijloacelor juridice de protecție a drepturilor băncii aplicabile la etapa neexecutării obligațiilor de către debitor și identificarea impedimentelor ce țin de realizarea acestor drepturi.
6. Cercetarea mijloacelor juridice de protecție a drepturilor debitorului aplicabile la etapa neexecutării obligațiilor de către bancă și identificarea impedimentelor ce țin de realizarea acestor drepturi.
7. Evaluarea eficacității actualelor mijloace juridice de protecție a drepturilor ce aparțin părților contractului de credit bancar și examinarea perspectivelor de completare a amplitudinii cadrului legal destinat acestei protecții.
8. Formularea propunerilor *de lege ferenda* care vor genera diminuarea prejudiciilor suportate de către participanții la contractul de credit bancar în condițiile oferite de actualul sistem de protecție.

Metodologia cercetării științifice, în calitatea sa de procedeu, care a urmărit elaborarea unui studiu complex ce înglobează practic exhaustiv problemele din domeniul mijloacelor de protecție a drepturilor în contractul de credit bancar, lucrarea cuprinde metode de cercetare, prin prisma cărora am reușit atingerea scopului ce ni l-am propus. Astfel, prin utilizarea metodei *istorice* de cercetare, am reușit să cercetăm originea mijloacelor de protecție a drepturilor și reflecția acesteia la etapa contemporană, precum și originea institutului de creditare pentru evidențierea distincțiilor creditării moderne în raport cu cea primitivă.

Metoda *comparativă* de cercetare ne-a permis elucidarea mijloacelor de protecție a drepturilor din contractul de credit, care se utilizează pe teritoriul altor state, prin constatarea elementelor identice și divergente dintre acestea, precum și delimitarea naturii contractului de credit bancar în raport cu alte contracte din grupul acestuia.

Metoda *logică* de cercetare ne-a oferit posibilitatea elaborării unor mijloace juridice care au elucidat dinamica acțiunilor părților contractante în ceea ce privește realizarea drepturilor pretinse de către acestea. *Inducția* ne-a sprijinit la etapa de concretizare a echității caracterului practicilor din domeniul protecției drepturilor participanților la contractul de credit bancar, iar *deducția,* la rândul său, ne-a oferit posibilitatea de a valorifica efectele fiecărui procedeu de apărare în parte care au fost descrise în prezenta teză. Analiza *sistemică* a mijloacelor de protecție a drepturilor din aria creditării bancare ne-a reliefat structura unor soluții corecte și rapide în ceea ce privește exercitarea dreptului de gaj al băncii prin vânzarea obiectului gajat, indiferent de lipsa s-au existența sechestrelor aplicate pe bunurile dreptul de proprietate asupra cărora este supus înregistrării de stat. Protecția drepturilor debitorului din contractul de credit bancar, a fost reliefată în urma aplicării metodei *dogmatice* în calitatea sa de temei al priorității oferite clientului în raporturile de credit bancar, indiferent de natura acestora.

Noutatea ştiinţifică a rezultatelor obţinute constă în caracterul original al prezentului studiu care este primul în acest domeniu, fiind destinat analizei lacunelor doctrinare ce s-au extins asupra cercetării segmentului raportat la protecția drepturilor în contractul de credit, precum și la natura juridică a acestuia. Totodată, noutatea științifică a lucrării se manifestă și prin amplitudinea cercetării efectuate de către autor, prin dezmembrarea fiecărui segment al derulării contractului de credit bancar, în scopul estimării conținutului său în calitate de raport juridic civil și prin identificarea drepturilor ce urmează a fi protejate într-un regim mai sporit decât cel pe care l-am stabilit în ordinea cercetării din cadrul prezentului studiu. Întru susținerea caracterului inovativ al lucrării, este de menționat asupra faptului că, prin prezenta teză, pentru prima dată prin contribuția autorului s-a reușit:

- Delimitarea contractului de credit bancar de grupul contractelor cu particularități semănătoare prin cercetarea minuțioasă a acestuia în calitate de fapt juridic, act juridic și raport juridic civil, precum și elaborarea unei definiții proprii a contractului de credit bancar.
- Determinarea irelevanței locului textului de lege care reglementează păstrarea secretului bancar și critica națională aferentă asimetriei sistemului de raportare a creditelor către BIC, care trece prin reticență informația despre băncile care admit abuzuri față de clienții săi.
- Stabilirea locului și a rolului ce aparține contractului de credit bancar în cadrul raporturilor și modalităților de creditare, în măsura în care i-am oferit în accepție proprie o calitate de tijă centralizată a acestor relații.
- Elucidarea impedimentelor ce nu permit realizarea drepturilor creditorului și a debitorului din contractul de credit bancar, examinate prin prisma mijloacelor de protecție cercetate.

- Evaluarea eficacității mijloacelor de protecție a drepturilor aferente participanților la contractul de credit bancar autohton.

- Formularea propunerilor *de lege ferenda* în vederea diminuării impactului economic și juridic nefast, suportat de către ambii participanți la contractul de credit bancar.

Toate acestea au permis autorului soluționarea unui segment problematic pentru știința națională care, în consecință, are o influență pozitivă asupra întregului curs de derulare al contractului de credit bancar în calitatea sa de motrice a circuitului economic.

Astfel, **problema ştiinţifică importantă soluţionată** de către autor rezidă în – *elaborarea cadrului conceptual* absent în RM al mijloacelor juridice de protecție a drepturilor în contractul de credit bancar, *care a contribuit la prevenirea* încălcărilor stabilite*, permițând valorizarea* economică a securității intereselor părților contractante, precum și *accelerarea* realizării drepturilor ce le aparțin.

Importanţa teoretică şi valoarea aplicativă a lucrării constă în gradul semnificativ de utilitate al prezentului studiu atât pentru teoreticieni, cât și pentru practicieni. În plan teoretic, cercetarea vizată constituie o platformă fundamentală și suficient de complexă, în virtutea căreia poate fi întrunit criteriul de perspectivă al cercetărilor științifice aferente întregului segment raportat la mijloacele de protecție a drepturilor în oricare raport de creditare bancară în sensul său economic (leasing, factoring, garanție bancară etc.). În aceeași ordine de idei, prezenta lucrare stă la dispoziția cercetătorilor care se interesează de însemnătatea instituționalizării unei Curți specializate de Arbitraj, de competența și sarcina căreia va ține soluționarea corectă a litigiilor de pe marginea protecției drepturilor participanților la contractul de credit bancar, dar și la celelalte raporturi de creditare bancară și nonbancară. De asemenea în plan teoretic, prezenta teză declanșează temeiuri de ajustare a curricumului universitar de la disciplina *drept civil,* precum și temeiuri de elaborare a unui curs opțional de *drept al creditului,* în situația în care un atare curs își va găsi relevanță didactică.

Valoarea aplicativă a lucrării, rezidă în fortificarea protecției drepturilor în contractul de credit bancar prin propunerile de *lege ferenda* elaborate de către noi, în măsura în care, acțiunile înfăptuite de oricare parte a contractului, își găsesc o relevanță practică mai efectivă. Valorificarea acestor propuneri, este indispensabilă pentru utilizarea corectă și uniformă de către instanțele judecătorești a cadrului normativ, care stă la baza aplicării mijloacelor juridice de protecție a drepturilor participanților la contractul de credit bancar. În acest sens, prezenta lucrare servește drept ghid de referință, prin prisma căruia de către CSJ pot fi elaborate recomandări

utile și aplicabile creditării bancare. Prin urmare, lucrarea suplinește considerabil valoarea științei naționale în domeniu de cercetare abordat.

Aprobarea rezultatelor obținute. Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului Drept Privat al Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova. Principalele rezultate obținute în cursul cercetărilor efectuate, au fost publicate în literatura periodică de specialitate. În acest sens au fost publicate articole științifice în revistele acreditate de către CNAA, și anume: 5 articole în *Revista Națională de Drept,* 2 articole în revista *Legea și viața.*

Totodată, unele rezultate obținute au fost susținute și apreciate în cadrul a 3 reuniuni științifice internaționale și 2 reuniuni naționale, organizate în perioada anilor 2014-2017.

Sumarul compartimentelor tezei. Teza cuprinde adnotarea în trei limbi (română, rusă, engleză), introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie.

Introducerea conține reperele conceptuale ale tematicii abordate de către autor.

Capitolul 1 – „Analiza situației științifice în aria protecției drepturilor civile și a creditării bancare", cuprinde un scurt istoric ce ține de mijloacele de protecție a drepturilor și evoluția lor din cele mai vechi timpuri și până în prezent, precum și originea institutului de creditare bancară. Materialele științifice, examinate în capitolul 1, cuprind o cercetare aprofundată a tematicii abordate în teză și ne-au permis să determinăm problema de cercetare și direcțiile de soluționare ale acesteia.

Am cercetat lucrările savanților autohtoni Alexandru Cojuhari [33], Aurel Băieșu și Nicolae Slutu [6, 8, 19], Sergiu Baieș și Nicolae Roșca [5], Dorin Cimil [21, 22], Gheorghe Mîțu [133, 134], Gheorghe Chibac [20, 18], Octavian Cazac [14, 15], Tatiana Tabuncic [163, 164], Victor Volcinschi și alții [170], Olesea Plotnic [7], Victor Burac [12], Oxana Robu [20] ș.a., doctrina românească a autoarei Carmen Adriana Gheorghe [13] și Rada Postolache [150], Ion Turcu [167, 168], Corneliu Bîrsan [10], Liviu Pop [149], Flavius-Antoniu Baias și alții [2] ș.a., doctrina savanților ruși N. D. Eriașvili [192], N. Iu. Erpâleeva [182], M. Agarkov [171], Iu. V. Romaneț [187], M Iu. Tihomirov și L. V. Tihomirova [189], N. P. Bâcikova, G. L. Avaghean, G. L. Baiandurean [175], doctrina franceză a savanților Ch. Gavalda și J. Stoufflet [178], doctrina cercetătorilor creditului bancar din spațiul comunitar Karin Sein [194], Palgrave Macmillan [196], Matthias Haentjens și Pierre de Gioia-Carabellese [195], Federico Ferretti [193]. Toate acestea conturează, în ansamblu sau în parte, carențele doctrinare aferente eficacității mijloacelor juridice de protecție a drepturilor în contractul de credit și ne permit formularea scopului și a obiectivelor tezei.

Capitolul 2 – „Esența și elementele conținutului creditării bancare și ale protecției drepturilor”, determină mijloacele juridice de protecție a drepturilor care ar trebui să fie aplicabile în aria creditării bancare cu preferință, elucidează o definiție originală a contractului de credit bancar, delimitând-ul concomitent de alte contracte. Descrie o cercetare aprofundată a contractului de credit, în calitate de fapt juridic, act juridic și raport juridic civil. Totodată, în acest capitol se stabilește locul și rolul contractului de credit bancar în sistemul normativ autohton, precum și în cadrul modalităților de creditare bancară privite în accepție economică.

Capitolul 3 – „Mijloacele juridice de protecţie a drepturilor băncii în contractul de credit bancar, prezintă practic exhaustiv mijloacele juridice de protecție a drepturilor băncii aplicate în scopul conservării și restituirii sumelor acordate clientului, conturează aspectele problematice și elaborările noi care sunt necesare pentru ocolirea problemelor stabilite pe segmentul de cercetare descris în capitol. Tot aici este estimată valoarea economică a prejudiciului suportat de către bănci de pe urma carențelor legislative pe care le-am stabilit și practicilor judiciare argumentate drept incorecte de către noi.

Capitolul 4 – „Mijloacele juridice de protecţie a drepturilor debitorului în contractul de credit bancar, implică o cercetare amplă a dominanței băncii în raport cu clientul și vine să promoveze îngrădirea oricăror practici abuzive ori inechitabil manifestate de către bancă în procesul executării contractului încheiat. În calitate de un scut de protecție contra abuzurilor băncii față de debitori, conținutul capitolului 4 se concentrează asupra modurilor de determinare a plăților remuneratorii pretinse de către bănci, precum și asupra creditării consumatorului, ținându-se cont de caracterul său vulnerabil. În acest sens, am formulat o serie de propuneri ori metode de prevenire a eventualelor încălcări admise de către bănci.

Concluziile generale și recomandările cuprind rezultatele obținute în cadrul cercetării elaborate, valoarea acestor rezultate asupra cursului constructiv al relației de creditare bancară declanșate în baza contractului de credit, extensia avantajelor tezei asupra cercetătorilor de perspectivă și asupra practicienilor din domeniu. Un element important al concluziilor generale și recomandărilor, constituie propunerile de *lege ferenda* care servesc drept o modalitate excepțională de implementare a problemei științifice importante soluționate prin prezenta lucrare.

1. ANALIZA SITUAȚIEI ȘTIINȚIFICE ÎN DOMENIUL PROTECȚIEI DREPTURILOR ȘI CREDITĂRII BANCARE

1.1. Evoluția reglementărilor aferente protecției drepturilor și concepția creditului bancar

a) *Organizarea jurisdicțională primitivă și reflecția acesteia în jurisdicția actuală*

Pentru a intra în adâncul istoric al tematicii abordate în prezentul studiu, ne-am propus o familiarizare cu tehnicile îndreptate spre protecția drepturilor care se utilizau de către titularii acestora în trecut. Am considerat relevant să ne axăm pe modalitățile originare din dreptul privat roman, pentru ca să observăm că juriștii romani nu evidențiau procedura apărării drepturilor civile într-o știință separată precum există astăzi, dar o plasau în capitolele finale ale fiecărei instituții de drept civil în parte [176, p.190].

Un exemplu elocvent am remarcat odată cu examinarea celor patru cărți ale proiectului Codului civil al Basarabiei din anii 1824-1825, care de asemenea includea o carte destinată reglementărilor referite la procedura de apărare a drepturilor ce erau consacrate titularilor de acel cod [197, p.35].

În dreptul privat roman, în faza incipientă, toate conflictele erau rezolvate pe baza normelor morale de conduită care erau inspirate de considerente religioase. Aceste reguli erau cumulate cu o serie de acte violente care se realizau de către ambele părți ale litigiului care se derula indiferent de faptul cine era vinovat de încălcarea dreptului. În perioada de descompunere a gintei, au apărut unele cutume care reglementau soluționarea conflictelor pe calea arbitrajului privat și pe calea talionului. Talionul fixa principiul *„ochi pentru ochi, dinte pentru dinte”* și a constituit o relativă disciplinare a răzbunărilor de ordin privat. Arbitrajul presupunea supunerea litigiului spre rezolvare unui arbitru ales de către părți. Astfel, arbitrajul se realiza într-un regim ad-hoc. Legea – „Iulia”, pedepsea creditorul care își făcea singur dreptate, iar un decret al împăratului Marcus Aurelius hotăra că cel care va intra în stăpânirea bunurilor debitorului său, fără aprobarea judecătorului, își va pierde creanța [74, p.53]. Concomitent cu apariția statului roman sclavagist, judecata a trecut în puterea organelor jurisdicționale de stat, deși încă foarte mult timp au persistat urmări violente care s-au înrădăcinat în portul obișnuit al titularilor din acea vreme. Judecata se realiza în baza legii celor XII table și avea drept pilon procedura *legis actiones* care era o procedură judiciară foarte rigidă. Odată cu evoluția social-economică a

statului roman, rigiditatea procedurii *legis actiones* a devenit una depășită și avea drept efect o frână în dezvoltarea social-politică a societății romane. Nevoile sociale urmăreau necesitatea unei reglementări mai efective a situațiilor de ordin complex, fapt pentru care, mai târziu, procedura *legis actiones* a decăzut și locul acesteia a fost ocupat de *litigare per formulas* (procedura formulară). Aceasta din urmă se caracteriza prin emiterea unei formule de către magistrat (pretor), care ulterior era supusă unei examinări de către judecătorul care emitea hotărârea finală. Ambele proceduri se desfășurau în două faze: prima fiind prezența în fața pretorului (*in iure*) și a doua -, prezența în fața judecătorului (*in iudicio*) care era ales de către părți și de către pretor inclusiv. Judecătorul putea fi un *arbiter* care se ocupa de cazuri mai simple, sau un *iudex unus* (jurat unic) care soluționa litigii mai complicate. Judecata nu putea continua după apusul soarelui, iar hotărârea se pronunța cel târziu în ultima zi a judecății. După instaurarea imperiului, alături de *procedura formulară,* apare *procedura extraordinară*, aceasta caracterizându-se prin dispariția fazelor *in iure* și *in iudicio,* întregul proces dezbătându-se în fața unui singur funcționar imperial, subordonat împăratului care era îndreptățit să cerceteze cauza în fapt și în drept [170, p.112-113]. Procedura romană din acea perioadă nu a permis decât în mod excepțional și, în anumite condiții, o singură cale de atac împotriva hotărârii judecătorului [137, p.334], ceea ce în principiu satisfăcea exigențele de control ale actului judecătoresc.

Încă un studiu amănunțit în scopul apărării drepturilor în sistemul dreptului privat roman, l-a consacrat doctrina germană. Astfel, cercetătorul Iulius Baron a explicat că una din cele mai răspândite forme ale apărării drepturilor era acțiunea în justiție, care se diviza în funcție de problema concretă supusă examinării. Totodată, existau așa-numitele surogate ale hotărârilor judecătorești. Acestea erau alternativele ca urmare a cărora necesitatea pronunțării unei hotărâri judecătorești decădea. Prima era recunoașterea acțiunii de către pârât, situație în care hotărârea judecătorească se pronunța exclusiv la cererea reclamantului. A doua situație care genera irelevanța hotărârii judecătorești era pronunțarea de către reclamant a jurământului în fața instanței, prin care acesta din urma jura existența dreptului său. Dacă pârâtul respingea sub jurământ pretenția reclamantului hotărârea de asemenea nu se pronunța [174, p.229-293], însă autorul Iulius Baron nu scrie ce se întâmpla atunci când primul jura existența dreptului iar celălalt jura inexistența lui.

O altă alternativă pentru hotărârea judecătorească de ordin general era apelul la arbitraj, care producea irelevanța inițierii procesului judiciar. Și a patra situație, urmare a căreia nu era necesară o hotărâre judecătorească, era tranzacția părților, care de asemenea era calificată drept un surogat al hotărârii judecătorești fiind executorie din momentul încheierii [174, p.229-293].

Astfel, putem concluziona că justiția nonguvernamentală exista din cele mai vechi timpuri și oamenii încercau să-și facă dreptate, fără ca să implice statul în soluționarea problemelor pe care le dezbăteau. *Infra* am descris mai pronunțat reflecțiile justiției alternative în tehnicile contemporane de apărare a drepturilor de către titularii acestora.

b) ***Apărarea drepturilor cetățenilor sovietici***

Doctrina URSS afirma cu pretendență că legalitatea socialistă era cea mai democratică din lume. În mod real, democratic era în contradicție vădită cu cel socialist, acesta din urmă fiind lipsit de libertăți și drept de proprietate privată care era din plin tolerat de către forțele democratice. Doctrinarii URSS afirmau că proprietatea privată provenea din exploatarea muncii oamenilor cinstiți, ce era caracteristică țărilor capitaliste, și se baza pe înșelăciune, pe când proprietatea personală socialistă era liberă de orice exploatare și aparținea oamenilor muncii [17, p.7]. Astfel, dacă protecția drepturilor participanților contractului de credit de la etapa modernă, de fapt, se fundamentează pe apărarea dreptului de proprietate, deoarece sunt protejate creanțele ca parte componentă a patrimoniului ce aparține atât băncii, cât și debitorului, direcțiile legalității socialiste, în mare parte, aveau drept scop apărarea intereselor norodului truditor. Cea mai mare atenție era acordată oamenilor muncii, și dreptul la muncă se bucura de o protecție mult mai sporită decât celelalte drepturi acordate de către stat la acea perioadă, fapt ce nu se poate urmări și în ziua de astăzi. Astfel, la 4 noiembrie 1950 la Roma este aprobată Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, pentru ca în 1960 autorii autohtoni A. Chesler și N. Stratulat să scrie că legalitatea Franței, în raport cu așa-numita legalitate socialistă era una falsă și absurdă [17, p.7]. Apărarea dreptului la muncă era efectuată de uniunile profesionale constituite din comisiile pentru soluționarea litigiilor de muncă și comitetelor profesionale de fabrică, după care erau la necesitate supuse spre examinare judecătoriilor. Cei care încălcau legile, în opinia lui V.I. Lenin, erau dușmani ai oamenilor muncii [17, p.3-12].

Din câte este vizibil *supra*, în perioada Uniunii Sovietice apărarea drepturilor încălcate, de asemenea, se realiza și în afara ordinii jurisdicționale guvernamentale, ceea ce este caracteristic și zilelor noastre. Așadar, toate mijloacele de protecție a drepturilor aplicate în dreptul roman, își au reflecție directă în regimurile contemporane care sunt relatate în paragraful 2.1 al prezentului studiu.

c) ***Originea instituției de creditare bancară***

Creditarea, care era numită inițial împrumut, este o instituție aplicabilă din cele mai vechi timpuri. Obiectul originar al acesteia a fost constituit din grânele de semințe și uneltele de muncă care erau împrumutate de către clasa bogată de cetățeni celei care avea necesitate în acestea, cu condiția restituirii produsului împrumutat și surplusului aferent acestuia cu titlu de preț pentru împrumutul acordat. Acest din urmă preț constituia *camăta* care avea o valoare extrem de majorată, în raport cu cuantumul împrumutului depășind și 100% din mărimea acesteia.

Marii gânditori ai lumii Platon și Aristotel aveau o apreciere foarte critică față de acest surplus în general, or concepția dobânzilor a fost inadmisibilă, pentru că provenea din însușirea gratuită a muncii străine, ceea ce se califica drept fiind în contradicție cu religia care considera acest act ca fiind unul injust. Pe de altă parte, mercantiliștii condamnau această poziție, fiind de părerea că banii trebuie să producă bani. Împrumuturile cu dobândă au fost admise mai aproape de vremurile noastre pentru evrei și lombarzi [91]. În așa mod a evoluat întreaga activitate a celor care se ocupau cu împrumuturile bănești care erau îndreptate exclusiv spre agonisirea remunerațiilor pentru ofertele propuse. Prin urmare, ținta de bază își avea reflecție în dobânda plătită de către nevoiaș.

În zilele noastre problema de principiu constă în echilibrul dobânzilor solicitate de către bănci de la clienți lor, care a fost examinată de către noi în paragraful 4.1 al prezentului studiu, ori ideologia cu privire la excluderea dobânzii în general, va fi categoric lipsită de succes din cauza înrădăcinării conceptului de *„dobândă”* în oricare contract de credit bancar scopul căruia este cumulat cu cel lucrativ al băncii comerciale.

1.2. Materialele științifice din domeniul protecției drepturilor și creditării bancare

În vederea conturului tuturor mijloacelor de protecție a drepturilor aplicabile de către participanții la contractul de credit bancar, ne-am propus drept segment de cercetare întregul ansamblu de mijloace legitime care înglobează protecția drepturilor în general. În acest sens, aria de cercetare a subiectului vizat a avut o amplitudine suficient de largă care a necesitat atât investigații aferente metodelor de apărare a drepturilor ce cuprind partea materială a lucrurilor în acest sens, cât și a formelor de apărare care reflectă o sorginte procedurală. Prin urmare, materialele științifice aferente mijloacelor de protecție a drepturilor își au sediul în cercetările normelor generale ale dreptului civil, precum și a celui de procedură civilă.

O lucrare asupra căreia ne-am concentrat atenția este semnată de către iluștrii savanți autohtoni -, care supun unui studiu relativ desfășurat, metodele de apărare a drepturilor civile [5,

p.144-151], trecând însă prin reticență formele de apărare ale acestora. Interesul major în atare privință ni s-a reflectat în elucidarea exhaustivă a acestor metode, concretizarea cărora am considerat-o posibilă în urma cercetării prevederilor din alte legi materiale ale sistemului de drept continental, și nu numai. Astfel, am efectuat un apel la prevederile Codului civil al Republicii Moldova (în continuare – CC RM) [24], prevederile Codului civil al Germaniei (în continuare – BGB) [198], prevederile Noului Cod civil Român (în continuare – NCC) [139], Vechiului Cod civil Român [26], precum și a Codului civil al RSSM [25], la prevederile Codului civil al Federației Ruse (în continuare – CC FR) [181] și ale Codului bancar Belarus (în continuare – CBB) [173]. Reflecția metodelor de apărare a drepturilor în aceste acte legislative, a fost cercetată de către noi în cadrul elaborării paragrafului 2.1 din prezentul studiu. În legătură cu reticența savanților Sergiu Baieș și Nicolae Roșca asupra ordinii procedurale de apărare a drepturilor civile, am trecut la cercetarea doctrinei din domeniul dreptului procedural civil, pentru elucidarea acestor forme de apărare.

Un studiu, care și-a meritat atenția noastră la acest capitol, îl găsim în partea generală a dreptului procesual civil, coordonată de autoarea autohtonă Elena Belei, în cadrul căruia savantul moldav, Alexandru Cojuhari, relatează asupra *formelor de protecție a drepturilor* [33, p.20].

Acest studiu însă nu ne-a relevat exhaustiv tehnicile procesuale de protecție a drepturilor, fapt pentru care am făcut un apel la doctrina de procedură civilă autohtonă mai recentă. Pe acest segment, am examinat cercetările tânărului doctrinar național Alexandru Prisac, care a conturat ideologia soluțiilor stăpânite, mai cu seamă, de către părțile litigante, aplicabile prin prisma *medierii* ca o modalitate alternativă celei jurisdicționale de soluționare a litigiului [154, p.37].

Cercetările doctrinare ale savanților indicați *supra* le-am calificat drept avansate, dar cu toate acestea am mai efectuat un apel suplimentar la prevederile legislației naționale și internaționale care înglobează, în special, formele de protecție a drepturilor [27, 34, 36, 65, 102, 106, 107, 108, 121, 142], pentru a stabili reflecția directă a acestora asupra litigiilor care derulează între părțile contractului de credit bancar.

În urma cercetării literaturii indicate *supra*, am observat o lipsă firească a indiciilor referite expres la mijloacele juridice de protecție a drepturilor destinate cu precădere contractului de credit bancar. Acest lucru a servit ca temei pentru un demers ce l-am înaintat literaturii care cercetează contractul de credit bancar atât ca un contract civil, cât și ca unul bancar. În urma studiului doctrinei destinate dreptului și activității bancare semnate de către autoarele române Carmen Adriana Gheorghe [13], Rada Postolache [150], Ion Turcu [167; 168], cercetătorii Sergiu Baieș și Nicolae Roșca, autohtoni Victor Burac [12], Cornelia Grigoriță [73], I.N. Kaireak

[184], savanții francezi Ch. Gavalda și J. Stoufflet [178], savanții ruși N.D. Eriașvili [192], N.Iu. Erpâleeva [182], D.G. Alekseeva, S.V. Pâhtin și E.G. Homenko [172], am constatat că autorii citați nu relatează asupra mijloacelor concrete, aplicabile protecției drepturilor ce le aparțin participanților la contractul de credit bancar, și nu relatează din plin asupra practicilor judecătorești problematice ori polemizate din acest domeniu. Același lucru l-am observat și la studierea doctrinei autohtone a dreptului civil care relatează despre contractele bancare semnată de către savanții Aurel Băieșu și Nicolae Slutu [8, 19]. Excepție de la cele din urmă carențe indicate ne-a servit un articol științific publicat de către cercetătoarea Karin Sein [194] care a supus unui studiu aprofundat creditul electronic aplicabil pe larg în Estonia. Din conținutul tematicii abordate de către autoare, noi am desprins câteva lucruri principial utile și pentru practicile naționale.

O atare situație ne-a motivat să oferim personal răspuns la întrebarea în cauză, unde vom vedea avansarea cadrului legal în vederea sprijinului direct raportat la relația de credit bancar sorgintea căruia vine chiar din supremația Constituției RM. În această privință, ne-a trezit un interes deosebit articolul științific publicat în literatura periodică de specialitate semnat de savantul autohton Teodor Cârnaț și coautorul V. Calin, în cadrul căruia cercetătorii au constatat drept neconstituționale unele criterii de eligibilitate impuse clienților de către bancă la etapa încheierii contractului de credit [186], opinia noastră fiind raliată pe deplin cu cea a savanților semnatari ai articolului, în pofida faptului că regulamentele bancare, în principiu, nu sunt supuse controlului constituționalității.

Opinând cu ideea că cercetarea mijloacelor juridice de protecție a drepturilor se rezumă, în principiu, la efectul calității acestora, care se poate proba exclusiv prin aplicarea lor directă în procesul execuțional prin intermediul organelor împuternicite în mod corespunzător, de regulă jurisdicționale, articolul indicat *supra* ne-a servit drept impuls pentru efectuarea unor investigații la capitolul practicii cu privire la controlul constituționalității reglementărilor aferente contractului de credit bancar în general. Astfel, am stabilit că atare practici de control există la nivel național, însă ele nu au influențat aproape deloc normele legislative destinate reglementării creditului bancar, fapt relatat de către noi în secțiunea 2.1 a lucrării.

Modalitățile de protecție a drepturilor cercetate în literatura descrisă *supra* au avut în principiu sarcina unui retuș extins peste contractul de credit bancar. În acest sens, ne-am concentrat atenția asupra determinării locului contractului de credit bancar în sistemul normativ ce guvernează reglementarea acestuia în general, pentru a încerca comasarea întregului cadru legislativ destinat soluționării legale și corecte a tuturor problemelor ce îi sunt aferente. Pe acest

segment, am avut interes în doctrina dreptului bancar, semnată de cercetătoarele române Carmen Adriana Gheorghe și Rada Postolache [13, 150], de unde am observat tendința înființării unei ramuri sau subramuri de drept distincte, realizată pe modelul francez care conturează un *drept al creditului.*

Examinând oportunitățile acestuia în raport cu extensia reglementărilor juridice ale creditului a căror arie este foarte vastă, ne vom expune asupra relevanței unei novații pentru sistemul dreptului autohton manifestată prin acel *drept al creditului,* chiar dacă legislația autohtonă este bazată pe conceptul german de pandecte. Aceasta în niciun caz nu va însemna că un *drept al creditului* va genera o confuzie între originea franceză și cea germană a dreptului în ansamblu, însă va servi un model relevant pentru o concepție opțională care va ghida reușit toți specialiștii din domeniul creditării bancare, fără excepții.

Urmare a determinării izvoarelor legislative [24, 121] care sunt destinate reglementării creditului bancar, ne-am concentrat asupra opticii doctrinare focusate la determinarea rolului contractului de credit în vasta gamă care cuprinde aceste raporturi.

Un studiu, ce și-a meritat atenția la această etapă, are o sorginte din literatura juridică franceză sub semnătura savanților Ch. Gavalda și J. Stoufflet [178]. Doctrina citată ne-a deschis longitudinea complexității raporturilor de creditare în ansamblul său. Luând cunoștință de modelul francez al activității de creditare, am observat o accepție a creditului bancar într-o formulă mai mult economică decât juridică.

Printr-un apel la doctrina autohtonă, semnată de către savanții autohtoni Aurel Băieșu și Nicolae Slutu [8, 19], am constatat o concepție similară celei franceze și la nivel național, fără însă a fi atrasă atenția corespunzătoare a conaționalilor noștri la toate raporturile de credit bancar mai mult sau mai puțin. Ba chiar asupra unor modalități de creditare bancară savanții Nicolae Slutu și Aurel Băieșu n-au relatat aproape deloc.

Acest lucru a servit pentru noi un impuls îndreptat spre cercetarea rolului pe care îl are contractul de credit bancar în raport cu modalitățile de creditare bancară atât în accepție economică, cât și juridică, și cercetarea fiecărei modalități de creditare în parte.

În vederea studierii modalităților de creditare bancară care a avut drept scop determinarea rolului destinat contractului de credit bancar în activitatea bancară de creditare în genere, pe lângă doctrina națională și internațională indicată *supra* [8, 12, 13, 19, 150, 167, 168, 172, 178, 182, 184, 192], am fost ghidați de literatura de specialitate națională semnată de savanții autohtoni după cum urmează: Gheorghe Chibac [20, 18], Dorin Cimil [22], Octavian Cazac [3], Mariana Doga Mîrzac [70], Oxana Robu [20] și autoarea română Adina Viorica Turcu [166]. În

urma examinării doctrinei sus-indicate, putem concluziona că autorii citați nu evocă asupra rolului pe care îl are contractul de credit bancar alături de modalitățile generale de creditare care sunt supuse studiului de către savanții numiți. Acest fapt, la fel ne-a determinat să formulăm o direcție de cercetare pentru iluminarea reticenței la acest capitol.

Consecutiv, am trecut la etapa de studiu amănunțit al contractului de credit bancar prin prisma tuturor aspectelor necesare pentru elucidarea naturii sale juridice și a noțiunii acestuia, fapt care ne-a facilitat determinarea conținutului său în calitate de raport juridic civil protecția drepturilor din cadrul căruia, constituie ținta principală a prezentei teze de doctorat. Astfel, contractul de credit bancar a fost examinat și în amplitudinea calității sale de act juridic civil, raport juridic civil și fapt juridic.

Respectând această direcție, am intrat în esența delimitării contractului de credit bancar în calitate de specie a împrumutului. Chiar dacă o atare delimitare nu va fi o novație absolută pentru doctrina experimentată pe acest segment de cercetătorii naționali și internaționali Dorin Cimil, Oxana Robu, Aurel Băieșu, Ion Turcu, M. Agarkov, comentatorii NCC Flavius-Antoniu Baias, și alții [2, p.2169; 19, p.334; 20, p.245-246; 22, p.145-146; 167, p.276-283; 171, p.82], caracterul original al demersului nostru va reliefa o serie de detalii importante care au permis o percepție a subtilităților aferente distincției dintre contractul de prestări servicii, de împrumut și cel de credit bancar, despre care am relatat în secțiunea 2.2 a prezentei lucrări.

Sorgintea acestor subtilități a reieșit din opinia autorului rus M. Agarkov conform căreia contractul de credit bancar reprezintă un antecontract consensual îndreptat spre încheierea unui contract de împrumut real [171, p.82]. Fiind citată această opinie de către savantul autohton Aurel Băieșu [19, p.352], ea s-a lăsat fără accepție ori critică personală de către acesta din urmă. Aurel Băieșu a etichetat-o în calitate de părere cumulativă cu toate celelalte, fapt care a sporit semnificativ intriga noastră asupra segmentului dat.

În cadrul avansării studiului nostru, am observat că opinia savantului M. Agarkov are o direcție acceptată de către noi, însă nu pe deplin. Pe fundalul acesteia, am cercetat și celelalte opinii direcționate spre delimitarea contractului de împrumut de cel de credit bancar, în virtutea mecanismelor de calificare contractuală, însă am scrutat că autorul M. Agarkov rămâne a fi original cu opinia sa care deloc nu s-a mai supus discursului în literatura de specialitate examinată [19, p.334; 20, p. 245-246; 22, p.145-146; 167]. Cu toate acestea, anume părerea lui, în accepția noastră, va fi locată cel mai aproape de percepția naturii juridice a contractului de credit bancar. La etapa examinării naturii juridice a contractului de credit, am cercetat recentul studiu al savantului autohton Dorin Cimil, destinat mecanismelor de calificare a raporturilor

contractuale [21], în scopul stabilirii exacte a criteriilor de calificare care sunt determinante pentru contractul de împrumut și cel de credit bancar. În virtutea faptului că monografia autorului Dorin Cimil a constituit pentru noi un model general de calificare a contractelor, în cadrul căruia nu vor fi puse în discuție particularitățile speciale de calificare a contractului de împrumut și a celui de credit bancar, ne-am determinat asupra necesității de progresie continuă asupra aceleiași întrebări.

Trimiterea relevantă în această privință, este reflectată în concluziile științifice ale savantului rus Iu. V. Romaneț [187] care a plasat contractul de credit bancar în familia contractelor privind obligațiile părților conform cărora sunt direcționate la amânarea plății sau amânarea restituirii aceleiași cantități de bunuri de aceeași calitate și același gen [187, p.449].

Ne-am raliat totalmente la această părere, însă întregul volum al doctrinei examinate nu s-a expus asupra unei particularități importante din cadrul delimitări contractului de împrumut de cel de credit bancar, care rezidă în transferul dreptului de proprietate asupra obiectului derivat al contractelor încheiate. Astfel, în secțiunea 2.2 este trasată mai detaliat opinia noastră în această privință, care este una originală, și prin care noi am atenționat mai pronunțat asupra distincțiilor din textul de lege indicat în prevederile art. 1236 alin. (1) CC RM, prin care se explică faptul că creditorul se obligă să *pună la dispoziția unei persoane debitor* o sumă de bani, iar în art. 867 alin. (1) CC RM se evocă faptul că împrumutătorul *se obligă să dea în proprietate* împrumutatului obiectul împrumutat.

Luând în considerație tendința tuturor autorilor de a examina superficial delimitările dintre contractele de credit bancar și de împrumut și reticența doctrinei la capitolul transferului dreptului de proprietate asupra obiectului derivat al contractului de credit bancar care nu reiese expres din textul de lege citat, în mod firesc, considerăm necesar a găsi răspunsul la întrebarea ce ține de acest transfer al dreptului de proprietate și importanța lui în principiu. În acest sens am determinat situații când resursele creditare nu neapărat sunt *primite* de către debitor, în pofida prevederilor art. 1239 CC RM aplicabilitatea căruia o putem califica fiind perimată.

Nelipsită de interesul nostru s-a lăsat și calitatea participanților la contractul de credit bancar, importanța căreia va avea un efect atât teoretic cât și practic copleșitor pentru studiul nostru. În această privință, am făcut din nou apel la doctrina franceză semnată de către Ch. Gavalda și J. Stoufflet [178], la studiu doctrinarului rus D. I. Gravdin [179] și cercetările savantului Macmilan Palgrave [196] destinate creditării engleze și la textele de lege din NCC și CC FR. Pe acest segment am observat aprecieri diferite ale denumirii celor care participă la

contractul de credit bancar, pentru ca să formulăm o opinie proprie în virtutea căreia am apreciat critic denumirea părților contractului de credit autohton *de lege lata.*

Acestea toate au fost relatate în paragraful 2.2 al prezentului studiu și ne-au sprijinit pe măsură la unele delimitări de principiu ale contractului de împrumut de cel de credit bancar, în baza cărora, în pofida principiului *Omnis definitio in iure civili periculosa est; parum est enim, ut non subverti posset (Definiţiile în dreptul civil sunt periculoase, fiindcă rare sunt cazurile când ele nu pot fi combătute)*. D 50.17. 202. Lucius Iavolenus Priscus, jurisconsult roman [14, p.57], totuși am elucidat o definiție proprie a contractului de credit bancar, dat fiind faptul că definirea constituie o sarcină predominantă a doctrinei.

Continuitatea cercetărilor ne-a trezit interes la capitolul exigențelor ce se impun părților din momentul declanșării negocierilor îndreptate spre încheierea contractului de credit bancar. Aici am acordat atenție asupra unor drepturi precontractuale ale clienților și, în special, ale consumatorilor, am relatat pe scurt niște referințe cu privire la sorgintea acestora și ne-am concentrat asupra conceptului de *secret bancar.* În pofida unor polemici din literatura de specialitate cu privire la extensia obligației de păstrare a secretului bancar [178, p.102; 150, p.100], în paragraful 2.3 am adus argumente cu privire la calitatea participantului în obligația exclusivă a căruia se impută această sarcină.

Totodată, în cercetările doctrinarilor naționali și internaționali [19, p.339; 172, p.402], am reliefat lipsa unei opinii omogene cu privire la calitatea acelui participant (banca sau clientul), dar și am observat că unii autori îndeobște trec prin reticență examinarea și importanța secretului bancar în ansamblul său în calitate de parte componentă a procesului care călăuzește eliberarea creditului bancar [20, p.242-271].

O atare abordare a segmentului raportat la secretul bancar, care, după noi, este unul foarte important, deoarece încălcarea condițiilor de păstrare a acestuia servește un temei forte în imputarea răspunderii, ne-a determinat să inițiem o direcție de cercetare mai profundă a subiectului în cauză. În cadrul studiului focusat asupra secretului bancar, am stabilit calitatea, în opinia noastră, nereușită a locului textului de lege care reglementează secretul bancar în CC RM, fapt pentru care am considerat relevantă formularea unei concluzii prin care, în paragraful 2.5 al prezentului studiu, am propus o nouă poziționare pentru acesta.

În secțiunea 2.3 a lucrării, de asemenea, am supus unui studiu efectuarea de către bănci a apelului la Birourile Istoriilor de Credit (în continuare – BIC), și criticile aduse acestui BIC de către autorul Federico Ferretti [193], care ne-au trezit o atenție mai sporită referitor la caracterul echitabil al modurilor de prestare a celor din urmă informații.

În continuare, am purces la examinarea retușului mijloacelor juridice de protecție a drepturilor fiecărui participant în parte la contractul de credit bancar. Cercetarea am declanșat-o cu drepturile ce aparțin creditorului.

Prin studierea literaturii autohtone de specialitate, am observat că originea drepturilor băncii este examinată de către autorii Aurel Băieșu și Oxana Robu în paragrafele destinate studiului obligațiilor ce li se impută acestora. Pe segmentul în cauză, am remarcat că unii autori cercetează excepția de neexecutare prin prisma corelației prevederilor legale din art. 705 și art. 1241 alin. (1) lit. b) CC RM care oferă dreptul pentru bancă de a nu executa obligația de eliberare a creditului în cazurile prevăzute prin textul de lege citat în cele din urmă articole, pe când alți autori se limitează doar la studiul excepției de precaritate în aceeași privință, stipulate în prevederile art. 706 corelat cu art. 1241 alin. (1) lit. a) CC RM [20, p.250-251; 19, p.357].

Pentru a intra în esența excepțiilor care formează temei de suspendare unilaterală a executării obligației băncii, generând concomitent în așa mod și dreptul băncii la opoziția aferentă cerințelor debitorului care insistă asupra eliberării banilor, am cercetat mai detaliat aceste concepții, apelând la studiul mai amănunțit destinat excepțiilor de neexecutare și precaritate al savantului autohton Octavian Cazac [3, p.320-333]. Totodată, din literatura examinată am observat că autorii Aurel Băieșu și Oxana Robu nu relatează asupra particularităților caracteristice excepției de precaritate care poate fi invocată de către bancă, în raport cu excepția de precaritate aplicabilă contractelor sinalagmatice în general. De asemenea, autorii indicați *supra* nu s-au expus asupra mijloacelor de protecție a dreptului creditorului la invocarea acestor din urmă excepții, fapt care ne-a motivat să ne expunem personal asupra tehnicii de apărare a băncii în cazurile prevăzute în art. 1241 alin. (1) și (2) CC RM și să determinăm distincțiile dintre excepția de precaritate invocată în cadrul contractelor de credit bancar, în raport cu cea care se invocă în oricare al contract sinalagmatic. Aceste distincții au avut un tratament original propriu, care nu a mai fost întâlnit la alți autori. Astfel, una din concepțiile date, am tratat-o ca o manifestare prin reziliere a contractului de credit bancar, chiar dacă în cazurile prevăzute de art. 1241 alin. (1) lit. b) CC RM, aceasta, în opinia savantului Aurel Băieșu, va fi calificată ca fiind irelevantă, pe motiv că nu constituie o neexecutare esențială a contractului de credit bancar [6, p.792].

Pentru a intra mai detaliat în esența rezilierii, ne-am concentrat atenția asupra studiului savantului autohton Octavian Cazac care a cercetat rezilierea și rezoluțiunea în cursul elaborării tezei sale de doctorat [14]. Deși, în general, rezoluţiunea şi rezilierea contractului, în opinia acestui savant nu constituie unicul remediu al creditorului pentru soluționarea raportului

contractual patogen[2], deoarece creditorul poate recurge şi la executarea silită a contractului, despăgubiri în locul prestaţiei; excepţia de neexecutare a contractului; excepţia de precaritate (de neexecutare anticipată); reducerea contraprestaţiei creditorului [14, p.152], în cadrul contractelor de credit bancar, în opinia noastră, aceasta va fi indispensabilă, în special după eliberarea banilor către client, pentru faptul că formează o excepție de la forța obligatorie a contractului, conform căruia banca i-a acordat debitorului posibilitatea de a restitui creditul în tranșe în cursul unui termen determinat. O opinie similară am observat-o și în doctrina dreptului bancar european semnată de către autorii Matthias Haentjens și Pierre de Gioia-Carabellese [195]. Aceasta a fost citată de către noi în secțiunea 3.1 a prezentului studiu.

Odată cu enunțarea celei din urmă concluzii, am cercetat literatura de specialitate la capitolul practicilor judiciare ce țin de protecția drepturilor creditorului în contractul de credit bancar. Interes primordial ne-a prezentat aplicarea protecției creditorului prin prisma instanțelor judecătorești, pentru determinarea dinamicii acțiunilor îndreptate spre realizarea dreptului băncii în vederea rambursării creditului eliberat. În pofida faptului că doctrina europeană de specialitate, semnată de către Federico Ferretti [193], califică acest mijloc de protecție drept o ultimă soluție aplicabilă, în regimul autohton protecția judiciară se aplica cu preeminență.

Făcând un apel la doctrina națională, am observat că literatura de specialitate autohtonă semnată către Sergiu Mămăligă [132, p.223-232], Aurel Băieșu [19, p.350-362; 6, p.784-797], Oxana Robu [20, p.242-255], I. N. Kaireak [184], Victor Burac [12], e cam seacă la capitolul studiului practicii judiciare ce izvorăște din examinarea litigiilor rezultate din contractele de credit bancar. Comparativ cu cercetătorii naționali, savanții ruși D. G. Alekseeva, S. V. Pâhtin şi E. G. Homenko [172, p.432, 433, 472, 486, 488, 490], N. P. Bâcikova, G. L. Avaghean, G. L. Baiandurean [175, p.82, 85, 93, 95, 144, 145], M. Iu. Tihomirov, L. V. Tihomirova [189], cercetătorii români Ion Turcu [167, p.345, 347, 349, 350…], Juanita Goicovici [72, p.141-215], s-au expus prin cercetarea unei multitudini de cazuri practice, examinând jurisprudența cu privire la litigiile rezultate din contractele de credit bancar, precum și din alte contracte care constituie haina juridică pentru modalitatea de creditare.

Dat fiind faptul că, la această etapă, am constatat că jurisprudența este unicul indiciu care ne va permite elaborarea unui cadru conceptual al mijloacelor de protecție a drepturilor în contratul de credit bancar și ne va relata detaliat asupra dinamicii tacticilor de protecție, precum

[2] Prin patogenie, autorul Octavian Cazac înţelege aici o situaţie de incertitudine sau de rupere a echilibrului contractual: fie prin neexecutare (care include neexecutarea totală, parţială, neconformă sau cu întârziere); fie prin apariţia unui risc de neexecutare în viitor demonstrabil mai mult prin temeri subiective decât pe încălcări reale; fie prin schimbarea esenţială a circumstanţelor care afectează economia contractului [14, p.10].

și asupra impedimentelor aferente cursului dinamic al mijloacelor juridice îndreptate spre realizarea dreptului încălcat al ambelor părți contractante, ne-am direcționat forțele noastre spre cercetarea practicii judecătorești autohtone.

Examinând peste 100 de decizii judecătorești, cel mai mare interes ne-au trezit unele dintre-acestea [40, 41, 42, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 82, 83, 84, 85, 92, 93, 95, 96, 97], în temeiul cărora am formulat unele concluzii raportate la premisele fundamentale ale unui curs constructiv al relației de credit bancar reieșite din contractul încheiat, ce va fi îndreptat spre valorificarea securității intereselor părților contractante, precum și la accelerarea realizării drepturilor ce le aparțin. În așa mod, am reușit evaluarea impactului asupra caracterului economic și celui juridic al incidentelor asupra securității intereselor care implică drepturile părților contractante, ceea ce ne-a determinat să opinăm cu propuneri privind dinamizarea realizării drepturilor ce le aparțin. Se are în vedere că în doctrina autohtonă, propunerea cu privire la sporirea securității intereselor părților contractului de credit bancar, constituie o novație absolută.

Din cele relatate în paragraful 3.1, am observat că tacticile naționale de prevenire a impactului asupra drepturilor băncii de încasare a datoriei, în statele vecine se aplică de mult timp și cu succes. Aceste din urmă acțiuni parțial și cu o mare întârziere au fost asimilate cu legislația autohtonă care a preluat modalitatea rusească de *acceptare necondiționată a decontării mijloacelor bănești din conturile bancare ale debitorului deschise în bancă până la încheierea contractului de credit* [175, p.83], și îndreptarea acestora la achitarea creditului, în cazul restanțelor debitorului la efectuarea plăților datorate.

Astfel, odată cu implementarea modificărilor colosale la Legea cu privire la gaj nr. 449 din 30.07.2001 (în continuare – Lege nr. 449/2001) [103] prin Legea pentru modificarea şi completarea unor acte legislative nr. 173 din 25.07.2014 (în continuare – Legea RM nr. 173/2014) [112], a intrat în vigoare un text care a dinamizat semnificativ tehnicile băncii în vederea protecției dreptului său la încasarea forțată a datoriei debitoare, în cazul neplății acesteia corespunzător graficului stabilit prin contract. Ne expunem mai detaliat în această privință în cele ce urmează.

Cumulativ cu exercitarea dreptului de gaj asupra tuturor conturilor bancare ale debitorului care va facilita accesul la realizarea dreptului pretins de către bancă, am stabilit tendințe mai apropiate de satisfacția creditorului care reies din punerea contractului de credit bancar în executare silită în urma învestirii acestuia cu o atare formulă prin convenția părților permisă de lege. În privința învestirii contractului de credit cu formulă executorie ne-a relatat savantul

român Ion Turcu [167, p.354; 169, p.54], menționând, totodată, asupra polemicilor din literatura de specialitate română pe acest segment, enunțate de către savanții români Gh. Dobrican, I. Popa și V. Pătulea [69, p.29; 167, p.354]. La rândul nostru, în secțiunea 3.1 ne-am expus asupra priorităților și necesităților formulei executorii a contractului de credit bancar în regim convențional, prin două argumente reciproc dependente.

În continuare, am trecut la cercetarea temeiurilor în funcție de care banca este îndreptățit la despăgubirile pe care le poate pretinde de la debitorii rău-platnici. Complementar, am făcut un apel la cercetările savantului autohton Aurel Băieșu, care ne-a relatat despre calitatea *dobânzii* aplicate unor debitori rău-platnici [6, p.796] și la cercetările savanților români Liviu Stănciulescu și Vasile Nemeș care ne-au sprijinit în delimitarea noțiunilor aferente dobânzilor aplicabile până la, și după rezilierea contractului de credit bancar [161, p.430].

Observând că doctrina cercetată de către noi a lăsat reticent segmentul raportat la despăgubirea echitabilă a băncii în cazul în care debitorul se va adeveri ca fiind unul rău-platnic, ne-a trezit interesul în privința tratamentului practic al problemei în cauză. În acest sens, am recurs la Hotărârea explicativă a Plenului Curții Supreme de Justiție (în continuare – CSJ) al RM cu privire la practica soluționării unor litigii ce rezultă din relațiile de credit bancar din 04.02.2005 (în continuare – Hotărârea Plenului CSJ nr. 5/2005) [87], și la o serie de decizii judecătorești care tratează cazurile de solicitare a despăgubirilor pentru nerambursarea creditului acordat conform graficelor stabilite în contract [46, 61, 85].

Examinarea acestora ne-a reliefat unele prohibiții propuse de către Plenul CSJ, care ne-au trezit mari semne de întrebare, în ceea ce privește coraportul naturii juridice a *despăgubirilor* pretinse de creditor, cu interdicțiile stabilite. Cel mai important este că aceste prohibiții, se aplică în practica judiciară cu precădere față de cele invocate ca model în Hotărârea Plenului CSJ nr. 5/2005. Totodată, pentru elucidarea mecanismelor de aplicare a sancțiunilor pecuniare la nivel internațional, era necesar de examinat și Principiile UNIDROIT pentru a stabili originea acestor sancțiuni în sistemul de drept național [152], care ne-au relatat despre unele similitudini raportate la prevederile Noului Cod civil al RM cu privire la dobânzile de întârziere (art. 619 al CC RM).

Astfel, secțiunea 3.2 a prezentului studiu, am dedicat-o unor critici care ne-au permis formularea propriei opinii cu privire la funcționalitatea mecanismelor de încasare a despăgubirilor creditorului pentru întârzierile la plata creditului și ajustarea acestei funcționalități la consecințele rezilierii contractului de credit bancar cumulate cu natura juridică a despăgubirilor în esența lor. Aceeași secțiune 3.2 ne-a trezit spiritul în continuitatea cercetărilor caracterului obligației debitorilor gajiști terțe persoane, în raport cu cea a debitorilor sau

clienților beneficiari efectivi ai resurselor financiare de pe urma semnării contractului de credit bancar. Până a purcede la această etapă, care a fost supusă discursului de către noi în secțiunea 4.4, am cercetat dificultățile băncii ce reies din procedura de exercitare a dreptului de gaj.

În această privință, am reiterat suplimentar cele pe care le-am expus mai devreme cu privire la lipsa creditelor fără garanții ori de câte ori afirmăm existența creditelor fără garanții materiale [128]. Dificultățile din procedura de exercitare a dreptului de gaj au, după noi, un curs dihotomic, cercetarea căruia am început prin apelul la literatura autohtonă de specialitate dedicată termenelor de prescripție și mijloacelor de garantare a obligațiilor semnată de către autorii Vasile Crețu [38] și Ion Crețu [37].

Contradicția autorului Vasile Crețu pe care am observat-o în comentariul textelor de lege stipulate în art. 282 și 283 CC RM [38, p.554-555], în raport cu practicile judecătorești din domeniul exercitării dreptului de ipotecă soldate cu eșecul creditorilor ipotecari [54, 56] prin care, în opinia noastră, se violează principiul securității raporturilor juridice în pofida atenționării instanțelor judecătorești la acest capitol prin Hotărârea Plenului CSJ a RM nr.1 din 10.03.2014 – Cu privire la aplicarea unor prevederi ale legislaţiei privind gajul şi ipoteca (în continuare – Hotărârea Plenului CSJ a RM nr. 1/2014) [88], ne-a determinat să opinăm și asupra atitudinii justiției cu referire la termenele de prescripție extinctivă aferente cerințelor de exercitare a dreptului de gaj în cazurile în care se prescrie obligația garantată.

Toate acestea au fost expuse de către noi în prima parte a secțiunii 3.3, pentru ca ulterior să trecem la problematica mecanismelor de înregistrare a dreptului de proprietate asupra obiectului gajului, în urma achiziției acestuia de către un cumpărător sau altul în ordinea exercitării dreptului de gaj de către creditorul gajist și consecințele negative ale imposibilităților de înregistrare. Pe acest segment, a fost citat studiul cercetătoarei Tatiana Tabuncic [164], care concluzionează corect în privința modului de înregistrare a celui din urmă drept de proprietate, însă nu se aprofundează în problemele practice ale acestui moment.

Am remarcat la această etapă că abordarea celei din urmă probleme, în general, nu se bucură de o mare anvergură a pozițiilor doctrinare cu referință la aprecierea modalităților sale de soluționare. Totodată, doctrina trece prin reticență observațiile noastre ce izvorăsc din urmările concrete care rezultă din problematica imposibilității de înregistrare a dreptului de proprietate în ordinea exercitării dreptului de gaj al băncii. În această privință, am considerat necesar a studia unele publicații semnate de către membrul uniunii naționale a avocaților Eduard Plămădială [148], însă am atras atenția asupra faptului că autorul, din păcate, nu formulează nicio propunere de remediere a problemelor care reies din concurența tuturor creditorilor care se îndreaptă

împotriva debitorului client al băncii sau a debitorului gajist terță persoană, care suportă impactul sechestrelor aplicate de către creditorii chirografari pe bunurile gajate în favoarea băncii a căror soartă, de regulă, se finalizează identic de fiecare dată.

Astfel, în a doua parte a secțiunii 3.3 din prezentul studiu, în pofida lacunelor doctrinare de pe segmentul problematicii aferente exercitării dreptului de gaj sau ipotecă de către bancă, am încercat să relatăm atât asupra impactului concurenței creditorilor chirografari cu cei gajiști calculat cu aproximație sub formă de prejudiciu în echivalent bănesc, cât și asupra unor soluții după noi constructive, care se vor solda cu remedierea și prevenirea în viitor a eventualelor prejudicii a căror sorginte va reieși din lipsa tehnicilor corecte de soluționare a unor chestiuni *a priori,* construite în favoarea băncilor.

În continuare, am intrat în esența riscurilor de creditare bancară pe care le suportă creditorul în cel mai rău caz posibil. Aici ne-am sprijinit de cercetările savantului român Ion Turcu, care ne-a explicat etapele diminuării veniturilor acumulate de către bancă [167, p.301-313]. Literatura autohtonă de specialitate însă nu ne-a vorbit despre segmentele care necesită a fi întărite în vederea fortificării intereselor băncii prin diminuarea acestor riscuri de creditare.

Dihotomia riscurilor în cauză am cercetat-o în funcție de subiectul creditat, în măsura în care am intrat în esența opțiunii succesorale care se oferă creditorilor în cazurile decesului persoanelor fizice și în esența procedurilor de insolvabilitate care se intentează antreprenorilor.

Examinând prevederile cărții a IV-a CC RM și a Legii cu privire la notariat nr. 1453 din 08.11.2002 (în continuare – Legea RM nr. 1453/2002) [108], am relatat asupra imposibilității de invocare a cerințelor cu privire la repunerea în termenele stabilite în vederea opțiunii succesorale care se reflectă direct asupra băncii, în virtutea calității sale de persoană juridică.

Cumulativ, am atenționat asupra unor tehnici pe care le-am recomandat băncii în vederea sporirii prudenței creditorului, în ceea ce ține de modalitățile de monitorizare a procedurilor de executare a titlurilor de încasare a datoriilor la credit de la persoanele fizice.

În privința proceselor de insolvabilitate care se intentează antreprenorilor, ne-am ghidat de unicul act legislativ, cu calitate specială, care reglementează procedura de insolvabilitate autohtonă, și anume: Legea insolvabilității nr. 149 din 29.06.2012 (în continuare – Legea RM nr. 149/2012) [110]. De aici am desprins efectele distructive ale drepturilor băncilor în raport cu debitorii persoane juridice, unele dintre care pot avea chiar efecte fatale ori inechitabile asupra cursului contractelor de credit bancar semnate între persoanele juridice și băncile comerciale.

Același segment de studiu s-a sprijinit pentru noi prin cercetările autorilor autohtoni Nicolae Clima [23], Ana Ilana [90] și Artur Tarlapan [165], cu ajutorul cărora ni s-au trezit

temeiuri de critică pentru unele neclarități aferente consecințelor în eșuarea planului procedurii de restructurare ca parte componentă a procesului de insolvabilitate, care se reflectă negativ asupra drepturilor băncii.

Abordarea acestei probleme prin prisma materialelor științifice, cercetate pentru elaborarea secțiunii 3.4 a prezentului studiu, ne-a stimulat să conturăm impactul concret al eșecului procedurii de restructurare asupra băncii și ne-a determinat să formulăm propuneri de ajustare a prevederilor Legii RM nr. 149/2012 la cele constituționale care vor fortifica scutul de protecție a creditorului în situațiile pe care le-am descris în cel din urmă paragraf.

Ultimul capitol al tezei noastre este destinat mijloacelor de protecție a drepturilor debitorului în contractul de credit bancar. Pe acest segment, am debutat cu teoria echilibrului contractual al părților participante la contractul de credit bancar. Interes deosebit ne-au trezit opiniile savanților autohtoni Sergiu Baieș și Nicolae Roșca [5, p.206-207], precum și a cercetătorului român Liviu Pop [149, p.308-323]. În virtutea acestor din urmă opinii, în prima parte a secțiunii 4.1 a prezentului studiu, am încercat să retușăm *leziunea* asupra contractelor de credit bancar prin argumentarea concretă a concursului condițiilor care determină aplicarea acesteia de către debitori. Având în vedere cuantumul disproporției ce constituie o condiție indispensabilă pentru leziune, am reținut că aceasta se raportă exclusiv la plățile remuneratorii aferente contractului de credit bancar, care sunt compuse din dobândă și comisioane. Am supus, de la bun început, cercetărilor dobânda convențională aferentă contractelor de credit bancar. Pe acest segment, ne-a sprijinit opinia savantului autohton Dorin Cimil [21, p.181-202] cu ajutorul căreia am concretizat impactul asupra dereglărilor ratei convenționale a dobânzii stabilite de către părți, de la rata de refinanțare stabilită de către BNM. Pe de altă parte, am fost ghidați de opinia autorilor Matthias Haentjens și Pierre de Gioia-Carabellese [195], care, de asemenea, relatează despre modul de formare a dobânzilor convenționale aferente creditelor acordate în spațiul comunitar.

Astfel, am supus criticii opinia autorului Dorin Cimil cu referire la concretizarea marjelor aferente dobânzii convenționale, fără a se ține cont de costurile suportate de către bancă în vederea atragerii resurselor în conturile sale, dar am observat și reticența autorului asupra temeiurilor de fluctuație a dobânzilor aferente contractului de credit bancar în regimul stabilit prin art. 1237 CC RM.

Acest lucru, cumulativ cu cercetarea practicilor judiciare la capitolul fluctuației dobânzilor convenționale aferente contractelor de credit bancar [48], ne-a determinat să formulăm propuneri de ajustare a prevederilor legale la practicile mai echitabile, în raport cu debitorii, care adesea

suportă impact financiar negativ al nerespectării de către bancă a principiului echității consfințit în art. 1237 CC RM.

Pe lângă problematica raportată la modificarea unilaterală a dobânzilor la contractul de credit bancar, am mai observat o lacună doctrinară în ceea ce ține de formularea unor propuneri cu privire la despăgubirea echitabilă a debitorului în situațiile în care creditul promis nu se eliberează în termen de către bancă din culpa acesteia.

Savantul autohton Aurel Băieșu ne-a vorbit, în principiu, superficial în privința întinderii cerințelor debitorilor îndreptățiți la solicitarea prejudiciilor suportate din culpa băncilor care încalcă termenele de eliberare a creditului [6, p.797], însă datorită faptului că nu a luat în considerație amplitudinea cazurilor care ar putea genera atare prejudicii, am fost determinați să venim cu unele propuneri de *lege ferenda* în privința textului din art. 1244 CC RM, despre care am vorbit în ultima parte a secțiunii 4.1.

Ulterior, am trecut în revistă prevederile legislative naționale și internaționale, în virtutea cărora băncile decid desfacerea contractului de credit bancar și formulează solicitarea cu privire la restituirea tuturor fondurilor eliberate debitorului în baza contractului de credit bancar.

În această privință, am examinat prevederile CC FR și ale altor legi rusești, prin care se reglementează activitatea de creditare bancară [181, 190, 191], prevederile CBB [173], prevederile NCC și ale altor legi române, prin care, de asemenea, se reglementează activitatea de creditare bancară [98, 139, 140, 141]. Nu am lăsat fără examinare nici doctrina națională și nici cea internațională [73, 168, 177, 182, 184, 192], pe care am calificat-o ca fiind practic nefocusată la un detaliu, în opinia noastră, extrem de important, ce ține de rezilierea contractului de credit bancar, în urma deciziei unilaterale a băncii.

Importanța acestui proces rezidă în temeiurile de reziliere a contractului de credit bancar care le-am observat noi ca fiind suficient de amplu formulate în textul de lege național, în raport cu legislația Federației Rusie, României și a Belarusiei, pe care am examinat-o relativ detaliat în secțiunea 4.2 a prezentului studiu. Tot acolo am încercat să divizăm temeiurile de reziliere a contractului de credit, în funcție de esența contractului de credit bancar și a consecințelor unor neexecutări ce vor ține nemijlocit de esența pe care am determinat-o. Astfel, am încercat să formulăm niște noțiuni proprii pentru temeiurile de reziliere a contractului de credit bancar, divizându-le în *temeiuri de bază* și *temeiuri adiacente*, pe care le-am reliefat în funcție de prevederile legale exprese, precum și în funcție de unele decizii emise de creditor în regim unilateral. Reiterând o serie de criterii de reziliere care se aplică în practica de creditare bancară prin inserarea clauzelor concrete în contractele de credit, încheiate între bancă și debitori,

observând un subiectivism al băncii aferent acestor din urmă temeiuri de reziliere, am concluzionat că în situațiile pe care le-am descris în secțiunea 4.2, se găsește loc de speculă pentru bancă, care în consecință supune periclitării întregul proiect de creditare al debitorului datorită excesului de liberalism oferit creditorului în vederea rezilierii contractului de credit bancar tolerat totalmente de prevederile legale în prezent în vigoare. În scopul îngrădirii frâului liber al creditorului în această privință, tolerat în prezent de prevederile legii naționale în secțiunea 4.2 a lucrării, am formulat o propunere concretă în această privință.

În continuare, am purces la examinarea clauzelor abuzive pe care le-am găsit utilizate în creditarea autohtonă. Datorită carențelor doctrinare la nivel național, destinația cărora s-ar fi raportat direct la creditarea consumatorilor, pe acest segment ne-am ghidat pe măsură de studiul autoarei române Goicovici Juanita [72], de Directiva UE 2008/48CE din 23.04.2008 privind contractele de credit pentru consumatori [68] și de Directiva 2014/17/UE din 04.02.2014 privind contractele de credit oferite consumatorilor pentru imobile rezidențiale, destinată reglementării creditelor oferite consumatorilor ce se garantează prin ipotecă, deoarece asemenea credite deopotrivă au fost calificate ca fiind de consum [67].

Deși practica judiciară națională, în raport cu cea românească, este considerabil mai seacă, având în vedere cuantumul de peste 80% din litigiile din dreptul românesc al consumului, examinarea cărora este destinată contractelor de credit bancar [72, p.5], am încercat să determinăm motivele acestor carențe în practica judiciară națională. Totodată, am apelat și la practicile judiciare rusești care, de asemenea, sunt destinate soluționării litigiilor aferente contractelor de credit pentru consumatori [189]. În prima parte a secțiunii 4.3 a prezentului studiu, am expus opinia proprie în ceea ce ține de lipsa practicilor judiciare naționale destinate soluționării litigiilor ce reies din creditarea bancară a consumatorilor, relatând concomitent și asupra unor probleme evidente ce reies atât din textul de lege stipulat în Legea RM nr. 202 din 12.07.2013 privind contractele de credit pentru consumatori (în continuare – Legea RM nr. 202/2013) [121], cât și din tehnicile concrete ale băncilor utilizate abuziv în raport cu consumatorii la eliberarea creditelor destinate acestora. Reiterând asupra prevederilor art. 344 alin. (4), (5) și (6) al Codului contravențional al Republicii Moldova (în continuare – C.contr. RM) [27], am constatat un deficit în textul celui din urmă articol, ori legea contravențională nu stipulează din plin cazurile practice în virtutea cărora se manifestă abuzul băncii față de consumatori. Datorită acestui fapt, ne-am determinat să propunem ajustarea prevederilor art. 344 C.contr. RM la rigorile practice prin care se manifestă abuzul băncilor în creditarea consumatorilor.

Nu am lăsat fără apreciere critică nici textul de lege stipulat în prevederile art. 1238 CC RM care reglementează comisionul aferent creditului bancar. Astfel opinia noastră în privința destinației efective a comisionului bancar s-a lăsat notată în secțiunea 4.3 a prezentului studiu, iar în locul concluziilor la capitolul 4 am expus poziția cu referință la modalitatea corectă de acțiune a art. 1238 CC RM în general și am propus modificarea acestuia. Tot aici am notat niște practici internaționale excelente care s-au relatat de către autoarea Sein Karin [194] și autorul Macmillan Palgrave [196], prin care se contracarează încasarea penalităților din contul consumatorilor, în general, și se explică faptul că insistența consumatorilor în partea ce ține de claritatea clauzelor, inserate în contractul de credit, constituie nu în ultimul rând și o sarcină pentru aceștia din urmă.

Ultima secțiune din cadrul capitolului 4 al prezentului studiu, constituie un rezultat al cercetărilor, în urma cărora am constatat o serie de drepturi ale debitorilor gajiști și ale garanților ipotecari a căror importanța este una predominantă în raporturile de gaj aferente contractelor de credit bancar. De asemenea, am examinat unele practici judiciare [52, 53] care ne-au elucidat stingerea obligațiilor debitorului la plata dobânzilor și a penalităților în cazul stingerii obligației debitorului la principal. Totodată, examinând articolul tânărului cercetător Alexandru Prisac [153] consacrat studiului novației în calitate de temei de stingere a obligațiilor (art. 665 CC RM), am formulat unele recomandări în privința mijloacelor juridice de protecție a drepturilor debitorului în cazurile exercitării inechitabile a drepturilor creditorului din contractele de novație care sunt semnate de debitori.

1.3. Problema de cercetare și direcțiile de soluționare ale acesteia

Materialele științifice cercetate pentru elaborarea prezentei teze de doctorat, ne-au permis determinarea unei serii de carențe privind răspunsurile la întrebările primordiale ce țin de cursul constructiv al relațiilor din contractul de credit bancar care ar fi fost direcționate spre fortificarea securității și realizării rapide a drepturilor fiecărui participant în parte la acest raport juridic.

Astfel, elaborarea unui studiu aprofundat a practicii judiciare, a legislației cât și a doctrinei autohtone și internaționale, în vederea stabilirii cazurilor care detașează participanții contractului de credit bancar de la posibilitatea realizării drepturilor sale la momentul oportun, fiind concomitent cumulat cu studiul aprofundat al naturii și a caracterelor juridice ale contractului de credit bancar tratat ne uniform în doctrină în raport cu contractele de împrumut și prestări servicii, va constitui un aport considerabil pentru patrimoniul științific național.

În acest sens, **problema ştiinţifică importantă pe care ne-am propus-o spre soluționare prin teză** rezidă în – *elaborarea cadrului conceptual* absent în RM al mijloacelor juridice de protecție a drepturilor în contractul de credit bancar, *care a contribuit la prevenirea* încălcărilor stabilite*, permițând valorizarea* economică a securității intereselor părților contractante, precum și *accelerarea* realizării drepturilor ce le aparțin.

Cu titlu de direcție de soluționare, ne-am determinat să studiem inițial metodele și formele de apărare ale drepturilor ce reies din raportul juridic generat de contractul de credit bancar. În cursul cercetării, am identificat o serie de mijloace juridice de protecție neprevăzute expres în textul art. 11 CC RM, dar care reies din legile speciale aplicabile raporturilor de gaj și ipotecă. Totodată, am propus unele ajustări ale legislației care ar permite aplicarea *compensării* în calitate de metodă de apărare a drepturilor debitorului în contractul de credit bancar.

Amplitudinea mijloacelor de protecție a drepturilor a necesitat și cercetarea minuțioasă a raportului juridic asupra căruia acestea se vor extinde în condițiile stabilite prin titlul prezentului studiu. În atare sens, în calitate de direcție de soluționare am focusat obiectivul nostru asupra regimului juridic al contractului de credit bancar, pentru a stabili locul acestuia în sistemul normativ autohton.

La etapa în cauză, am observat că normele juridice destinate reglementării contractului de credit bancar, care constituie, în principiu, sorgintea conceptului de protecție a drepturilor părților contractante, au sediul determinat în mai multe acte legislative, fiind în așa mod dislocate pe tărâmul unei arii foarte extinse care nu întotdeauna fiind coordonate, în opinia noastră, împovărează respectarea principiului celerității aferent momentului declanșării procedurilor de apărare a drepturilor părților participante la contractul de credit bancar, pentru toți specialiștii din domeniul dat.

În același regim, am continuat verificarea lipsei sau existenței problematicii în etapa declanșării negocierilor cu privire la eliberarea creditului bancar, pentru ca să identificăm modalitățile de prevenire a neexecutării obligațiilor ce li se impută părților contractante la această etapă.

În calitate de direcție complementară de soluționare a lacunelor doctrinare, pe care le-am stabilit, ne-am îndreptat forțele spre dezmembrarea etapelor ce țin de întreaga derulare a unui contract de credit bancar, începând cu circumstanțele care precedă încheierea sa, circumstanțele care au loc în cursul executării acestuia și cele care au loc după încetarea lui.

În principiu, întreg ciclul de derulare a contractului de credit bancar, mai mult s-au mai puțin, dar este descris în literatura de specialitate, marea parte a căreia trece prin reticență

eficacitatea procedeelor îndreptate spre protecția drepturilor creditorului în situațiile în cadrul cărora îl îndreptățește pe acesta din urmă la solicitarea tuturor sumelor eliberate către client.

Astfel, pe segmentul destinat executării contractului de credit bancar, am direcționat interesul nostru spre studiul tehnicilor uzitate de către bancă la momentul în care se depistează încălcarea obligațiilor debitorului cu referință la respectarea graficului de achitare stabilit prin contract. În vederea soluționării acestui obiectiv, am cercetat practica judiciară care ne-a permis să elucidăm una din porțiunile problematice pentru bancă prin care se manifestă caracterul inechitabil al înfăptuirii justiției în calitatea sa de garant al satisfacției echitabile a oricărui drept încălcat și pretins de către victima violării acestuia.

Consecutiv, am decis estimarea valorilor economice ale impactului negativ asupra băncii, generate de inadvertențele admise de către instanțele judecătorești și perspectivele eludării ulterioare a unor atare practici în ipoteza în care acestea se califică incorecte.

Ulterior, în vederea soluționării problemei de cercetare stabilite, am direcționat investigația noastră spre elucidarea modurilor prin prisma cărora s-ar fi sporit considerabil eficacitatea mijloacelor juridice de protecție a drepturilor ce aparțin creditorului.

Una dintr-acestea și-a găsit, în opinia noastră, reflecția în aprecierea pe care am relatat-o referitor la învestirea cu formulă executorie convențională a contractului de credit bancar. În această privință, de pe urma apelului efectuat la practicile statelor vecine, am calificat formula executorie a contractului de credit bancar ca fiind una prioritar aplicabilă în România, în spațiul căreia acest remediu prezintă un mijloc productiv și rapid de soluționare a drepturilor băncii care se încalcă de către client. Datorită acestui fapt, o premisă îndreptată spre soluționarea problemei vizate de cercetare și-a găsit reflecția în propunerea de preluare a tehnicii românești în această privință, care va servi în calitate de pilon de fortificare a amplitudinii unui cadru mai calitativ al mijloacelor juridice de protecție a drepturilor ce aparțin creditorului din contractul de credit bancar.

Totodată, ne-am concentrat asupra faptului că încălcarea drepturilor băncii prezintă un factor care nu se lasă a fi scutit de impact economic, în consecința căruia prejudiciile suportate de către bancă merită a fi reparate din plin. În același context, în calitate de o direcție suplimentară de soluționare a problemei de cercetare, am decis a face o investigație asupra caracterului inechitabil al despăgubirilor băncii, pe care le-am apreciat în actuala etapă. Astfel, prin relatarea recomandărilor, după noi, eronat enunțate de către CSJ, am propus unele ajustări prin care s-ar fi constituit caracterul mai echitabil al despăgubirii pretinse de către bancă în cazurile despre care am vorbit în secțiunea 3.2 a prezentului studiu.

De asemenea, capitolul drepturilor ce aparțin creditorului, este indispensabil tangibil cu modalitățile de exercitare a dreptului gaj și ipotecă constituite în favoarea băncii. Astfel, potrivit rigorilor stabilite de lege, caracterul absolut al dreptului real accesoriu este menit să ofere titularului său certitudinea adăpostului de oricare pericol care îngrădește realizarea acestuia. În legătură cu faptul că practica examinată de către noi în secțiunea 3.3 nu va adeveri acest lucru, în calitate de soluționare a problemei de pe acest segment, am decis formularea unor propuneri de *lege ferenda* prin care s-ar fi reiterat esența, conținutul și destinația gajului ce aparține băncii.

O altă etapă a derulării contractului de credit bancar pe care am cercetat-o în cursul derulării acestuia, rezidă în caracterul său neperformant prin care se reflectă instantaneu și apogeul riscurilor de creditare aferente băncii. În acest sens, secțiunea 3.4 a prezentului studiu am dedicat-o mijloacelor de protecție a drepturilor ce aparțin creditorului în cele mai riscante etape ale derulării contractului de credit bancar estimate printr-o opinie proprie.

Pe de altă parte, am remarcat reticențele doctrinei examinate de către noi la capitolul eficacității tehnicilor îndreptate spre protecția drepturilor debitorului din contractul de credit bancar. În prim-plan, am focusat obiectivul asupra soluționării problemei ce ține de cuantumul sumelor pretinse de către bancă de la client cu titlu de dobânzi și comisioane, în raport cu prevederile destinate reglementării dobânzilor convenționale. În așa fel, secțiunea 4.1 a prezentului studiu am consacrat-o caracterului echitabil stabilit *de lege lata* în textul art. 1237 CC RM și aplicării practice a acestuia în privința căruia ne-am expus în același paragraf.

Nu s-a lăsat fără apreciere critică din partea noastră, nici liberalismul băncii în ceea ce privește criteriile, în funcție de care acesta din urmă, iarăși *de lege lata,* decide rezilierea contractului de credit bancar. Reliefarea unor tratări speculative ale criteriilor enunțate expres în texte legale, despre care am relatat în paragraful 4.2, ne-a determinat să propunem soluții pentru eludarea eventualelor ruinări ale proiectelor de creditare bancară din alte motive compromițătoare decât neexecutări esențiale ale obligațiilor debitorului, protejându-se în așa mod dreptul clientului la respectarea forței contractuale obligatorii și la beneficiul creditului eliberat.

Creditarea consumatorului, în calitatea sa de segment actual din domeniul problematicilor ce reies din creditarea bancară, nu s-a manifestat printr-o carență doctrinară categorică a cercetării acestui subiect, însă raportându-se la rigorile practice, prin dedicația oferită în secțiunea 4.3 a prezentului studiu, am reușit să mai conturăm unele aspecte problematice suplimentare a căror soluționare în mod firesc, va contribui la amplitudinea cadrului conceptual

vizând mijloacele juridice de protecție a drepturilor din contractul de credit bancar, destinația căruia este consumul curent.

Spre finalizarea cercetărilor în anvergura protecției drepturilor ce aparțin debitorului în contractul de credit bancar, am focusat obiectivul pe soluționarea problemelor de pe segmentul caracterului neperformant al creditului bancar care se extinde asupra clientului. În așa mod, în legătură cu lipsa unor cercetări de amploare prin care s-ar fi reliefat protecția drepturilor debitorilor gajiști/ipotecari în cadrul proceselor de valorificare a obiectelor gajate, lipsa unor studii ce țin de distribuția produsului obținut din vânzarea obiectului gajului sau produsului obținut de către bancă din încasarea sumelor datorate de către client în alt mod, am formulat unele recomandări referitoare la fortificarea drepturilor debitorului în raport cu eventualele abuzuri ce se admit în această etapă de către băncile creditoare.

În contextul expus *supra*, se poate afirma că eficacitatea mijloacelor juridice de protecție a drepturilor, în contractul de credit bancar, prezintă reflecția unor criterii prin prisma cărora tehnicile aplicate, în această privință, se caracterizează prin rezultate rapide, ieftine și echitabile în ceea ce privește oricare drept garantat al fiecărui participant la contract în parte. Astfel, o direcție de soluționare a segmentului ce ține de calitatea tehnicilor, uzitate de către părți, mai rezidă și în evaluarea conținutului economic al repercusiunilor unor sau altor mijloace juridice de protecție a drepturilor din contractul de credit bancar, gradul de eficacitate al cărora ar fi fost corespunzător circumstanțelor și cerințelor, doar atunci când atinge apogeul celor trei criterii despre care am relatat *supra* (rapid, ieftin, echitabil).

În scopul elucidării întrunirii acestor criterii, obiectivele noastre s-au completat cu identificarea lipsei sau existenței carențelor în partea mijloacelor de protecție a drepturilor în contractul studiat, și concretizarea acestora de principiu. În așa mod, pentru ajustarea mijloacelor juridice de protecție a drepturilor în contractul de credit bancar la cerințele celerității procesului de realizare a drepturilor, ce aparțin fiecărui participant la contractul de credit, am decis formularea unor propuneri de *lege ferenda* care vor îndrepta situația descrisă în teză.

1.4. Concluzii la capitolul 1

În concluzie, având în vedere toate cele expuse în prezentul capitol, în legătură cu lacunele doctrinare elucidate de către noi în ordinea studiului efectuat, putem afirma cert că prezenta lucrare are drept *scop – cercetarea eficacității mijloacelor juridice de protecție a drepturilor în contractul de credit bancar, precum și argumentarea acestora în calitate de premise*

fundamentale ale cursului constructiv al relațiilor de creditare bancară, îndreptat spre constituirea unui pilon pentru avansarea afacerii bancare, pe de o parte și a unui scut de protecție contra abuzurilor băncii față de debitori, pe de altă parte. În vederea realizării scopului ce ni l-am propus în prezentul studiu, ne-am trasat următoarele obiective:

1. Cercetarea mijloacelor juridice de protecție a drepturilor, reliefarea evoluției acestora și extensia lor asupra relațiilor de creditară bancară.
2. Delimitarea contractului de credit bancar de grupul contractelor cu particularități asemănătoare, prin examinarea lui în calitate de fapt juridic, act juridic și raport juridic civil.
3. Cercetarea mijloacelor de prevenire a încălcării drepturilor care se utilizează de către părțile contractului de credit bancar și identificarea lacunelor în această privință.
4. Analiza derulării creditului bancar ca entitate economică și entitate juridică.
5. Cercetarea mijloacelor juridice de protecție a drepturilor băncii aplicabile la etapa neexecutării obligațiilor de către debitor și identificarea impedimentelor ce țin de realizarea acestor drepturi.
6. Cercetarea mijloacelor juridice de protecție a drepturilor debitorului aplicabile la etapa neexecutării obligațiilor de către bancă și identificarea impedimentelor ce țin de realizarea acestor drepturi.
7. Evaluarea eficacității actualelor mijloace juridice de protecție a drepturilor ce aparțin părților contractului de credit bancar și examinarea perspectivelor de completare a amplitudinii cadrului legal destinat acestei protecții.
8. Formularea propunerilor *de lege ferenda* care vor genera diminuarea prejudiciilor suportate de către participanții la contractul de credit bancar în condițiile oferite de actualul sistem de protecție.

Toate acestea ne-au permis elaborarea unui nou cadru conceptual al mijloacelor juridice de protecție a drepturilor creditorului și debitorului din contractul de credit bancar, care ar fi constituit o problemă pentru știință în lipsa prezentei teze de doctorat.

În consecință, se vor declina impedimentele care până în prezent nu permiteau valorificarea economică a sporirii gradului de securitate a drepturilor creditorului și debitorului din contractul de credit bancar. În așa mod, sporirea eficacității mijloacelor juridice de protecție a drepturilor părților din contractul de credit bancar, va diminua semnificativ povara financiară pe care o suportă creditorul și debitorul în ansamblu în tot cursul derulării contractului de credit bancar, deoarece prezenta lucrare vine să argumenteze din plin corectitudinea rezultatelor obținute în urma cercetării efectuate.

2. ESENȚA ȘI ELEMENTELE CONȚINUTULUI CREDITĂRII BANCARE ȘI ALE PROTECȚIEI DREPTURILOR

2.1. Regimul național de protecție juridică a drepturilor civile

a) Palierul protecției juridice în general

Legea este instrumentul fundamental aplicarea căreia garantează soluții echitabile pentru partea care face apel la efectul acesteia. Soluțiile se prezumă a fi echitabile până la proba contrarie, astfel încât legiuitorul adoptă legi exclusiv în interesele primare ale societății. În acest sens, palierul general al protecției juridice a persoanelor implică în cumul drepturi, libertăți și interese legitime care împreună se bucură de un scut jurisdicțional consfințit în art. 20 al Constituției Republicii Moldova (în continuare – Constituția RM) [34]. Astfel, putem numi:

Drepturile – fiind oportunitățile oferite persoanelor de către stat, care impun o anume conduită participanților la circuitul civil (subiecți pasivi) în raport cu titularii acestor drepturi (subiecți activi) și exercitarea sau realizarea cărora la necesitate poate fi reclamată prin apel la forța coercitivă a statului. În funcție de natura dreptului, se determină și subiecții pasivi.

Drepturile absolute urmează a fi respectate de către toți participanții la circuitul civil aceștia din urmă fiind subiecți pasivi luați împreună, pe când drepturile relative urmează a fi respectate exclusiv de către subiecții, în privința cărora acestea pot fi exercitate. Ca exemplu de drept absolut putem invoca orice drept real, pe când dreptul relativ ar putea fi unul de creanță, raport în care calitatea de subiecți pasivi este una determinată și limitată de la origine.

Libertățile – nu au o definiție oficială națională, ba nici chiar internațională, deși despre ele se vorbește în Constituția RM, în Declarația Universală a Drepturilor Omului [65], în Pactul cu privire la Drepturile Civile și Politice [142], precum și în Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului şi a Libertăţilor Fundamentale [36].

Un obiectiv realizat de către savantul român Corneliu Bîrsan a constat în delimitarea ori stabilirea distincției dintre drepturile omului şi libertățile fundamentale. Astfel, savantul a admis egalitatea dintre aceste noțiuni, calificându-le drept sinonime, în măsura în care ele apar inerente dezvoltării personalității umane, sunt considerate ca atare de comunitatea internațională, și sunt protejate prin instrumente de drept internațional [10, p.13]. Totuși opinăm că libertățile fundamentale precedă drepturile și pot fi considerate ca fiind niște orgini democratice care implică întreaga serie de acțiuni întreprinse de către subiecții dreptului civil, îndreptate spre

conduita determinată pentru exercitarea unui sau altui drept al persoanei. Regimul constituțional al RM oferă cetățenilor libertatea conștiinței, libertatea creației, libertatea opiniei și a exprimării, libertatea întrunirilor și libertatea partidelor, și a altor organizații social-politice. Toate acestea generează drepturi ce reies direct din libertățile estimate.

Pe lângă accepția *supra*, savantul autohton Alexandru Cojuhari, mai conturează câteva repere ale libertății afirmând că aceasta este: „o posibilitate de a acționa după propria voință sau dorință este o independență, un drept cetățenesc, sau o stare a unei persoane libere" [33, p.14].

De asemenea, în literatura națională este definit și *interesul legitim* ca fiind o prerogativă prin exercitarea căreia persoana urmărește confirmarea anumitor circumstanțe, fapt de care depinde apariția, modificarea sau stingerea anumitor drepturi subiective proprii sau ale terților [33, p.17]. Astfel, interesul legitim este acea preocupare, care coexistă alături de un drept și poate genera nașterea, modificarea sau stingerea unui alt drept subiectiv, propriu sau al terțului, decât acel drept alături de care coexistă interesul. În principiu, apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime face parte din rândul sarcinilor procedurii civile conturate în art. 4 al Codului de procedură civilă al Republicii Moldova (în continuare – CPC RM) [29], dar poate fi exercitată și în afara regimului judiciar. Este suficient de important să fie clar perceput că pe lângă *drepturi, libertăți și interese,* persoanele au și îndatoriri fundamentale expuse în prevederile art. 55-59 ale Constituției RM. O necesitate remarcabilă, în raport cu subiectul vizat în prezentul studiu, este trimiterea la prevederile art. 55 al Constituției RM care dispune că: *„Orice persoană îşi exercită drepturile şi libertăţile constituţionale cu bună-credinţă, fără să încalce drepturile şi libertăţile altora"* Așadar, este vorba despre o îndatorire fundamentală, nerespectarea căreia, în esență, accelerează formele și modurile de protecție juridică a drepturilor și libertăților oferite persoanelor de către constituție și alte legi.

b) Importanța și elementele protecției drepturilor la etapa contemporană

Protecția juridică este o parte integrantă a protecției sociale având drept scop sporirea gradului de securitate din cadrul relațiilor între participanții la circuitul civil. Protecția juridică a drepturilor, în marea majoritate a cazurilor, oglindește răspunderea juridică pentru încălcarea ori contestarea acestor drepturi. În special, este vorba de situațiile care ca efect al încălcării sau contestării dreptului generează prejudicii titularului acestora. De fapt, contestarea dreptului este și ea o încălcare, deoarece prin contestare se încalcă posibilitatea titularului de a-și exercita normal dreptul. Astfel, protecția juridică și răspunderea juridică sunt legate printr-un arc,

coexistența căruia se circumscrie la principiul binarității, „protecție/răspundere – răspundere/protecție". Protecția juridică a drepturilor poate fi calificată ca o reacție firească a fiecărei persoane care suportă impactul unei încălcări a acestora.

Regimul protecției dreptului implică necesitatea unui suport material juridic, care își are sediul în prevederile legislației materiale și reflectă modurile sau metodele de apărare a dreptului încălcat. Doctrina autohtonă de specialitate, numește drept sinonime: „*metodele de apărare"* „*modalitățile de apărare*" și „*mijloacele de apărare*" a drepturilor încălcate [33, p.19].

Astfel, prevederile art. 11 CC RM exemplifică o serie de „*metode de apărare a drepturilor civile*", pe când redutabilii cercetători autohtoni Sergiu Baieș și Nicolae Roșca numesc aceste metode de apărare a drepturilor civile „*mijloace de apărare*" [33, p.18; 5, p.146]. Totodată, salvgardarea (apărarea) juridică a drepturilor încălcate nu se poate realiza în lipsa unui mijloc procesual ce ar evidenția motricea acțiunilor îndreptate în vederea apărării dreptului încălcat, care se bucură de sprijinul normei materiale aplicabile. Aceasta înseamnă că absența unei laturi procesual juridice evident destinată apărării dreptului, va reflecta un eșec pentru scopul propus în vederea protecției dreptului, în general. Altfel vorbind, *nu avem procedură de apărare a dreptului, nu avem nici posibilitate de a-l apăra.*

c) Metodele actuale de apărare a drepturilor civile în general

Primul element al mijloacelor de protecție a drepturilor încălcate îl constituie metodele de apărare a drepturilor. Astfel, CC RM inspirat din BGB, s-a expus cu extensie în raport cu prevederile BGB asupra mijloacelor de protecție a drepturilor civile. Prevederile art.11 CC RM stabilesc o serie de metode, aplicarea cărora generează ca efect implementarea modului de protecție a dreptului din punct de vedere material juridic. Acestea și-au găsit reflecția în literatura de specialitate, divizându-se de către savantul Alexandru Cojuhari în trei categorii distincte expuse *infra*.

Metode aplicate exclusiv de organele jurisdicționale care implică: *recunoaşterea dreptului; restabilirea situaţiei anterioare încălcării dreptului şi suprimarea acţiunilor prin care se încalcă dreptul sau se creează pericolul încălcării lui; recunoaşterea nulităţii actului juridic; declararea nulităţii actului emis de o autoritate publică.*

Metode ce pot fi aplicate atât de organele jurisdicționale, cât și de titularii raportului material litigios: *impunerea la executarea obligaţiei în natură; repararea prejudiciilor; încasarea clauzei penale; repararea prejudiciului moral.*

Deși autorul citat nu indică, dar această categorie poate fi cumulată și cu *desființarea sau modificarea raportului juridic*, metodă care, de asemenea, poate fi aplicată de titularii raportului juridic litigios în virtutea prevederilor art. 733 CC RM, cât și de instanțele de judecată care o pot constata la cererea părții interesate.

A treia categorie sunt metodele aplicabile doar de către titularii raportului juridic material propriu-zis rândul cărora include doar *autoapărarea* (art. 13 CC RM).

Articolul 11 CC RM mai enunță și despre: *neaplicarea de către instanța de judecată a actului ce contravine legii emis de o autoritate publică,* metodă din conținutul căreia reiese aplicabilitatea exclusivă de către instanțele judecătorești și despre *alte căi prevăzute de lege* care se aplică în funcție de dreptul concret încălcat [33, p.19-20].

Comparativ cu CC RM, BGB nu se expune cu atâta precizie în privința metodelor de apărare a drepturilor civile, lăsând această opțiune la dispoziția titularului dreptului încălcat. În schimb BGB reglementează autoapărarea într-o formulă mai desfășurată decât legea autohtonă, calificând autoapărarea ca și un autoajutor, ca o formă specifică îndreptată spre satisfacția dreptului titularului (art. 227-231 BGB). Astfel, autoapărarea în legislația Germaniei are un sediu separat de autoajutor care sunt categorii distincte, autoapărarea fiind îndreptată spre opoziția față de eventualele atacuri la persoană, pe când auto ajutorul are un regim similar cu autoapărarea autohtonă. Mai restrâns la subiectul apărării drepturilor civile se expune și Codul civil Român atât acel vechi, cât și acel nou. Astfel, vechiul Cod civil Român (în continuare – CC Rom. vechi) nu prevedea expres modalitățile de apărare a drepturilor civile.

Prin decretul nr. 31/1954, abrogat prin NCC, se explica laconic: „*Drepturile civile sunt ocrotite de lege*” [9, p.83; 139], fără însă a se invoca modalități concrete de apărare a acestora.

Astfel pe modelul german, mijloacele de protecție a drepturilor au fost lăsate la discreția persoanei al cărei drept a fost încălcat sau contestat.

Modalitățile de apărare a drepturilor nu sunt prevăzute nici în NCC, cu excepția drepturilor personale nepatrimoniale apărarea cărora este descrisă în prevederile art. 252-257 ale NCC.

Codul civil al Federației Ruse la art. 12 enunță în esență aceleași metode de apărare a drepturilor civile ca și CC RM, cumulând lista propusă de legea autohtonă cu: *posibilitatea anulării hotărârilor adunărilor.* Ne gândim că este vorba despre adunările convocate în vederea gestionării persoanelor juridice. Codul civil al Republicii Belarus [180] la art. 11 a estimat aceleași prevederi referite la apărarea drepturilor civile, pe care le are și CC RM.

Codul civil al RSSM prevedea o serie de modalități de apărare a drepturilor civile la art. 6, care în esență s-au transpus întru totul în prevederile actualului CC RM. Din câte putem observa,

mijloacele de apărare a drepturilor civile sunt prevăzute expres de Codurile civile ale fostelor republici unionale, pe când dreptul continental nu le enumeră expres. Considerăm că modelul autohton simplifică mijloacele de apărare a drepturilor civile, în general, şi oferă subiecţilor posibilităţi mai clare în vederea protecţiei dreptului încălcat. Lipsa prevederilor similare în legislaţia României şi a Germaniei însă nu constituie o problemă semnificativă, deoarece specialiştii calificaţi sunt în cunoştinţă deplină a tuturor oportunităţilor legale îndreptate spre protecţia juridică a dreptului încălcat.

Cu toate acestea, este de menţionat că metodele de apărare a drepturilor expuse *supra* se extind asupra întregii arii de creditare bancară, unele fiind mai retrogradate faţă de altele, dar oricum aplicabile fără excepţii. Din câte vom vedea în continuare, metoda preponderentă din rândul celor expuse în art. 11 CC RM este *impunerea la executarea obligaţiei în natură.*

d) Formele actuale de apărare a drepturilor civile în RM

Formele de apărare a drepturilor civile sunt nişte instrumente procedurale, în virtutea cărora se iniţiază aplicarea unei sau altei metode de apărare desemnate de către titularul dreptului încălcat. Din câte poate fi observat *supra*, astfel de tehnici existau din cele mai vechi timpuri, deoarece în lipsa lor dreptul încălcat nu se putea proteja în măsură deplină.

Negocierea – actuală, a substituit actele violente din antichitate. Negocierea este forma nejurisdicţională care, mai mult sau mai puţin, îşi are prezenţa în orice litigiu civil şi care precedă alte forme aplicabile în vederea soluţionării problemei de apărare a dreptului ca atare.

Deseori negocierea este una durabilă şi neefectivă. Aceasta derulează până în momentul în care se aplică forme de apărare cu grad coercitiv mai avansat. Negocierea este o metodă mai mult psihologică decât juridică având drept scop soluţionarea amiabilă a litigiului şi, de regulă, se desfăşoară pe principiul moralităţii alături de cel al legalităţii, fără a fi implicaţi careva terţi în proces. Această formă de soluţionare a litigiului este caracteristică conflictelor care derulează între particulari şi nu necesită a fi supuse, în mod obligatoriu, instanţelor judecătoreşti. Avantajele negocierii reies din lipsa necesităţii de a suporta cheltuieli pentru soluţionarea conflictului, iar dezavantajele din rezultatul imposibil de a fi impus subiectului pasiv, acesta din urmă limitându-se la promisiuni care nu au nicio valoare juridică. Negocierea poate fi directă, atunci când părţile îşi decid singure soarta litigiului lor, sau indirect, atunci când în procesul negocierii se implică un terţ, ca exemplu un *mediator.*

Medierea – la capitolul formelor de apărare este menționată în calitate de mijloc de protecție a drepturilor de către doctrinarul național Alexandru Prisac [154, p.37]. Aceasta s-a implementat în contextul reformei din sectorul justiției RM în anul 2007 prin aprobarea Legii cu privire la mediere nr. 134 din 14.06.2007 [106]. În prezent această lege a fost abrogată prin aprobarea noii Legi cu privire la mediere nr. 137 din 03.07.2015 (în continuare – Legea RM nr. 137/2015) [107]. Medierea se desfășoară pe principiul negocierii, însă generează după sine o serie de cheltuieli, pe care părțile le suportă pentru plata serviciului prestat de către mediator. Costurile serviciilor de mediere sunt suportate solidar de către părți, dacă convenția părților nu prevede altceva. Comparativ cu negocierea, medierea se finalizează cu o tranzacție care urmează a fi executată în termen de cel mult 20 de zile, dacă părțile nu au stabilit altfel (art. 33 al Legii RM nr. 137/2015). Dacă tranzacția nu se execută benevol, aceasta poate fi învestită cu formulă executorie de către instanța de judecată sau de către notar în situația în care tranzacția a fost încheiată între persoane juridice. Legea RM nr. 137/2015 nu prevede modalități de contestare a tranzacției încheiate între părți în procesul de mediere. Probabil, aceasta se datorează faptului că tranzacția se încheie în condițiile exclusive ale exteriorizării acordului de către participanții la mediere și se prezumă a fi în interesul incontestabil al ambelor părți ale litigiului.

Altfel vorbind, soluția pe cauza medierii nu vine de la un terț a cărui decizie poate fi contestată pe motive de neconstatare deplină a circumstanțelor de fapt ale pricinii sau ale altor motive. Mediatorul nu poate să decidă în locul participanților la procesul de mediere. Sarcina lui se limitează la confirmarea consensului la care au ajuns părțile. Dreptul părților de a contesta tranzacția ar trebui să fie descris în lege, însă astfel de prevederi lipsesc. Cu toate acestea, părțile pot anula tranzacția în condițiile generale de anulare a actelor juridice civile. În aria creditării bancare, medierea este recomandată direct în soluționarea litigiilor ce reies din creditarea consumatorilor prin textul expres prevăzut în art. 29 al Legii RM nr. 202/2013 [121].

Notariatul – în serviciul societății civile se află din cele mai vechi timpuri. Una din sarcinile instituției notariatului este îndreptată spre controlul corectitudinii și legalității tranzacțiilor încheiate de către participanții la circuitul civil. Activitatea notarială din Republica Moldova este reglementată prin Legea RM nr. 1453/2002. În anul 2012 valoarea notariatului autohton a avansat considerabil ca urmare a împuternicirii acestei instituții cu posibilitatea de a învesti cu formulă executorie actele ce le autentifică notarul (art. 54^1 al Legii RM nr. 1453/2002). Această oportunitate simplifică volumul de acțiuni ce urmează a fi întreprinse de către subiectul activ în vederea apărării dreptului său și constituie încă un pas spre descărcarea instanțelor judecătorești de examinarea litigiilor ce reies din drepturile de creanță în contextul aceleiași

reforme în justiție. Caracterul executoriu al actului constituie o premisă obligatorie pentru aplicarea efectivă a acestuia în vederea constrângerii debitorului în concordanță cu toate rigorile legale posibile. În aria creditării bancare, acesta se regăsește în învestirea cu formulă executorie a contractelor de gaj și ipotecă încheiate între bănci și debitorii gajiști sau ipotecari.

Arbitrajul – este instituția jurisdicțională neguvernamentală originea căreia, din câte s-a relatat în paragraful 1.1, se trage din dreptul privat roman. La etapa actuală, arbitrajul din RM este reglementat prin Legea cu privire la arbitraj nr. 23 din 22.02.2008 (în continuare – Legea RM nr.23/2008) [102]. Într-o accepție, arbitrajul poate fi instituționalizat, atunci când litigiile sunt supuse spre examinare arbitrilor din cadrul Curților de Arbitraj pe lângă uniuni, asociații, camere de comerț sau alte organizații.

O altă variantă de soluționare pe cale arbitrală a litigiului se poate realiza printr-un arbitraj *ad-hoc,* situație în care arbitrii sunt numiți de către părți pentru examinarea unui sau altui caz la solicitare. Arbitrajul, ca și medierea, este o metodă oneroasă de soluționare a litigiului. Dacă între părți nu există o înțelegere cu privire la cheltuielile de arbitraj, acestea sunt suportate de partea care a pierdut procesul, ceea ce se asimilează cu cauzele de examinare a litigiilor în ordinea acțiunilor judiciare (art. 94 CPC RM). Legea nu prevede expres posibilități de soluționare a litigiilor pe calea arbitrală, fără a se plăti anumite taxe pentru serviciile instituțiilor de arbitraj sau ale arbitrilor pe modelul oportunităților oferite de prevederile art. 85 CPC RM care vorbește despre cauzele a căror examinare se efectuează cu scutirea de plata taxei de stat. Hotărârile arbitrale se pronunță nu mai târziu de 6 luni din momentul constituirii arbitrajului, se bucură de autoritatea lucrului judecat, însă nu pot fi supuse executării silite odată cu pronunțarea. Hotărârile arbitrale, comparativ cu tranzacțiile confirmate de către mediatori, se supun contestațiilor în ordinea prevăzută de către CPC RM (art. 477-481). Temeiurile desființării hotărârilor arbitrale sunt prevăzute exhaustiv în art. 480 CPC RM și sunt suficient de rigide, pentru ca o hotărâre arbitrală să fie desființată pe motive formale. Încheierea judecătorească privind desființarea sau refuzul de a desființa hotărârea arbitrală se contestă în ordinea prevăzută de către CPC RM la secțiunea recursului asupra încheierilor judecătorești. În situația în care hotărârile arbitrale nu se execută benevol în ordinea și în termenul stabilit în aceasta, în virtutea prevederilor art. 482-486 ale CPC RM, instanțele judecătorești eliberează titluri de executare silită. Procesele arbitrale autohtone se desfășoară potrivit recomandărilor propuse de către CSJ [86], toate Curțile de Arbitraj fiind înregistrate la CSJ. Arbitrajul constituie o formă de soluționare a oricăror litigii care, potrivit prevederilor legale, nu fac parte din rândul celora ce nu pot fi soluționate pe cale arbitrală. Din câte poate fi observat, Curțile de Arbitraj sunt instituțiile

care se ocupă de soluționarea unor probleme de specialitate în domenii concrete, problematica din cadrul cărora, nu în ultimul rând, constituie temei de fondare a acestor Curți de Arbitraj. La etapa actuală, în Republica Moldova sunt 27 de Curți de Arbitraj care se ocupă cu soluționarea litigiilor în domeniile: transport, agricultură, comerț internațional, proprietate intelectuală etc. [125], însă o Curte de Arbitraj specializată în soluționarea litigiilor ce provin din contractele de credit bancar lipsește.

Acțiunea în justiție – este cea mai anevoioasă formă de apărare a drepturilor civile, deoarece procesele judiciare, în unele cazuri, durează și zeci de ani [79], atunci când potrivit art. 4 CPC RM cauzele supuse examinării de către instanțele judecătorești trebuie să fie judecate într-un termen rezonabil, acesta din urmă fiind lipsit de oarecare precizări în timp. Pe lângă principiile prevăzute expres de către CPC RM care constituie reguli obligatorii de desfășurare a proceselor judiciare, examinarea cauzelor trebuie să se desfășoare pe principiul internațional al subsidiarității. Subsidiaritatea își are originea în extinderea prevederilor Convenției Europene a Drepturilor Omului (în continuare – Convenția CEDO) la care Republica Moldova este parte [36] și potrivit căreia aplicarea Convenției CEDO revine, în primul rând, autorităților naționale care au obligația de a garanta respectarea la nivel național a drepturilor și libertăților prevăzute în aceasta în cursul celor trei grade de jurisdicție, fapt care reiese din prevederile art. 12 CPC RM.

Pentru ca instanța de la Strasbourg să își exercite atributul de garant al respectării Convenției CEDO în mod subsidiar față de statele părți, s-a introdus condiția ca reclamantul să epuizeze toate căile de recurs interne în măsura în care acestea ar fi susceptibile de a oferi repararea încălcării pretinse de către reclamant înaintea sesizării Curții – art. 35 din Convenție [11, p. 665-666]. În materie civilă, cadrul procedural al acțiunilor în justiție este salvgardat prin Convenția CEDO la art. 6 alin. (1) (Dreptul la un proces echitabil) și art. 13 (Dreptul la un recurs efectiv). Căile de recurs interne, potrivit procesului civil, implică activitatea instanțelor ierarhic superioare care își exercită atribuția în vederea corectării erorilor admise de către instanțele inferioare. Aceste atribuții urmează a fi exercitate pe un alt principiu internațional important și predominant în raport cu substanța dreptului în ansamblu – *principiul securității raporturilor juridice.* Acest din urmă principiu este îndreptat spre respectarea strictă a literei legii, care o dată fiind neglijată se condamnă de către CEDO. Acțiunea în justiție, la etapa curentă, reprezintă cea mai frecvent utilizată formă de apărare a drepturilor ce reies din contractele de credit bancar, calitatea căreia se va examina în cadrul prezentului studiu în întregime.

Apărarea drepturilor civile pe cale administrativă – este o derivată a prevederilor art. 10 CC RM. Această oportunitate poate fi aplicată exclusiv în cazuri prevăzute de lege. Astfel, la

apărarea drepturilor pe cale administrativă, pot fi atribuite, în primul rând, depunerea plângerilor asupra acțiunilor și actelor organelor de stat la organul ierarhic superior și, în al doilea rând, adoptarea de către organele de stat a hotărârilor cu utilizarea metodelor de apărare a drepturilor civile stabilite la art. 11 CC RM și cu respectarea procedurii stabilite de actele normative [163, p.44].

Așadar, este lesne de observat că autoritățile publice sunt abilitate cu dreptul de a constata încălcarea unor sau altor drepturi de care se bucură persoanele. Odată cu încălcarea, poate fi pretinsă și apărarea dreptului, deoarece apărarea unui drept, care nu este încălcat sau contestat, nu are nicio valență juridică. Drept exemplu, la examinarea cazurilor relevante creditării consumatorilor de către bănci, putem acorda atenție multiplelor situații prestabilite de lege care generează abuzul admis de către bănci față de consumatori. Interesele consumatorilor în relațiile de credit bancar sunt protejate de către Agenția pentru Protecția Consumatorilor (în continuare – APC), autoritate publică abilitată cu această funcție. Astfel, instituția *supra* sancționează băncile pentru admiterea încălcărilor față de consumatori în cadrul creditării acestora din urmă, constatând în așa mod existența unui delict civil care dă naștere unui drept la acțiune în vederea reparării prejudiciului suportat de consumator. Urmare a acestui delict, sarcina consumatorului se limitează la estimarea prejudiciului și formularea unei acțiuni contra băncii în vederea reparării acestuia. Dat fiind faptul că băncile sunt părți contractante care au putere economică, considerăm că acestea urmează a suporta repercusiuni mai aspre decât cele care există în momentul de față, în situația în care admit abuzuri față de consumatori, astfel încât în regim primar să fie satisfăcut interesul consumatorului decât al statutului și să fie prevenită recidiva în partea admiterii contravențiilor de așa natură. Mai detaliat în această privință ne-am expus în secțiunea 4.3.

Controlul constituționalității legilor – de asemenea, poate fi calificat drept o derivată a formei de apărare a drepturilor în cadrul proceselor judiciare. Acesta se aplică prin prisma prevederilor art. 12^1 CPC RM, care transcrie în redacție CPC-ului din 01.06.2018 procedura în vederea inițierii controlului constituționalității legilor stabilită prin Hotărâre a C.Const. nr. 2 din 09.02.2016 (în continuare – HCC nr. 2/2016) [80].

În literatura periodică de specialitate, a fost publicat un rezultat al cercetării savantului autohton Teodor Cârnaț și coautorului său V. Calin, în contextul căruia s-au considerat ca fiind contrare prevederilor Constituției RM o serie de criterii de eligibilitate impuse solicitanților de credite de către bănci. Autorii au concluzionat că prin cerințele impuse de către bănci drept condiții de eliberare a creditului, în contextul cărora băncile în baza regulamentelor lor solicită reședința obligatorie și permanentă a solicitantului de credit pe teritoriul RM, se încalcă dreptul

constituțional la libera circulație, opinie susținută de către noi întru totul. De asemenea, savanții au considerat că cerințele neconstituționale ale băncilor trebuie să fie excluse atât din contractele de credit bancar, cât și din relațiile precontractuale care precedă încheierea lor [186]. Teoria vizată supra este calitativ argumentată dar e de notat că unica autoritate competentă să se pronunțe efectiv în această privință este Curtea Constituțională (în continuare – C.Const.). Cu toate acestea însă, potrivit prevederilor art. 135 alin. (1) al Constituției RM, de competența C.Const. ține în mod exclusiv controlul constituționalității legilor şi hotărârilor Parlamentului, decretelor Preşedintelui RM, a hotărârilor şi ordonanţelor Guvernului, precum şi a tratatelor internaţionale la care RM este parte. Alte acte normative nu se pot supune controlului constituționalității de către Curte, ceea ce înseamnă că regulamentele bancare vor continua să îngrădească drepturile în modul explicat *supra*. Acest lucru, de asemenea, reiese din prevederile Codului Jurisdicției Constituționale [31], Regulamentul privind procedura de examinare a sesizărilor depuse la C.Const. aprobat prin Decizia C.Const. nr. 3 din 03.06.2014 [63], dar și din HCC nr. 2/2016, care a făcut foarte multă lumină pe marginea modului de înaintare a sesizărilor la C.Const. și pe marginea rândului de persoane abilitate cu acest drept.

Astfel, practici cu privire la examinarea de către C.Const. a constituționalități unor norme care reglementează creditul bancar există în momentul actual. Prin prisma acestora a fost examinată constituționalitatea art. 1242 CC RM care s-a considerat a fi constituțional totuși de către Înalta Curte. La necesitate, această practică poate fi luată în considerație de către toți practicienii dreptului [64].

Autoapărarea – este, în mare parte, o formă de apărare a drepturilor decât o metodă **[**33, p.25], deoarece autoapărarea implică o serie de acțiuni voluntare ale titularului dreptului încălcat îndreptate spre apărarea dreptului, acțiunile fiind realizate fie instantaneu, fie peste un timp oarecare. Aceasta este reglementată în art. 13 CC RM și reflecția sa asupra relațiilor de creditare bancară se va descrie de către noi în paragraful 4.1 al prezentului studiu.

Capitolul altor căi prevăzute de lege din rândul metodelor de apărare a drepturilor ce se reflectă direct asupra relațiilor de creditare bancară, dar lipsesc expres în prevederile art. 11 CC RM, poate fi completat cu exercitarea dreptarului de gaj. Acesta a fost examinat de către noi în paragraful 3.3 al prezentului studiu.

De asemenea, în calitate de metodă de apărare în aria creditării bancare, după noi, se poate aplica și compensația ca mijloc de stingere a obligației atunci când situația o permite.

În afara materiei dreptului civil, există câteva texte din legea penală care se reflectă direct asupra sancțiunii persoanelor care au dobândit credit prin înșelăciune (art. 238 al Codului penal

al Republicii Moldova (în continuare – CP RM)) [32], sancțiunii persoanelor din culpa cărora a debordat informația ce constituie secret bancar (art. 245^{10} CP RM). Aceasta din urmă este examinată de către noi în paragraful 2.4 al prezentului studiu, care, în principiu, este axat pe protecția drepturilor încălcate în ordine civilă, având în vedere specialitatea sa de destinație.

Ținând seama de cele expuse *supra*, considerăm oportun să trecem la examinarea continuă a contractului de credit bancar, pentru a putea identifica relevanța concretă a mijloacelor juridice de protecție a drepturilor ce îi sunt aplicabile. Astfel, optăm prioritar pentru identificarea locului acestui contract în cadrul întregului sistem de creditare bancară, în general, cu elucidarea rolului destinat contractului de credit necesar pentru concretizarea importanței propriu-zise a tematicii abordate în prezenta lucrare. Acest lucru va contribui semnificativ la soluționarea problemei științifice stabilite în în cadrul prezentului studiu.

2.2. Noţiunea conținutul şi natura juridică a contractului de credit bancar

Din câte vom vedea *infra*, contractul de credit bancar își manifestă amprenta în fiecare din raporturile de creditare pe care le-am descris în secțiunea 2.4, fiind totodată și cea mai frecventă modalitate de creditare.

Creditul bancar în regim clasic derulează în conformitate cu prevederile art. 1236-1245 CC RM, care îl și reglementează în marea sa parte. Datorită acestei reglementări exprese, contractul de credit bancar este un contract numit.

Indiferent de faptul dacă contractele sunt sau nu sunt reglementate expres de lege, fiecare raport contractual bilateral, va fi supus matricei legale al prevederilor ce reies din normele cu caracter uniform ale CC RM, pentru a se vedea dacă corespunde exigențelor generale privind contractul și modelul său legal, apoi se va purcede la aplicarea mecanismului contractual de gen [21, p.120]. Cu alte cuvinte, regula cu privire la cercetarea contractului nenumit, prin care acesta din urmă se supune reglementărilor cu privire la *actul juridic, după care regulilor cu privire la obligații în general, cu privire la contracte în general, apoi genurilor contractuale, ulterior speciilor contractuale, analogiei legii și analogiei dreptului,* în cazul contractelor numite se limitează până la specii contractuale inclusiv. Astfel, noțiunea legală a contractului de credit bancar este stipulată în art. 1236 CC RM, prin alin. (1) al căruia se explică: *„Prin contractul de credit bancar, o bancă (creditor) se obligă să pună la dispoziţia unei persoane (debitor) o sumă de bani (credit), iar debitorul se obligă să restituie suma primită şi să plătească dobânda şi alte sume aferente prevăzute de contract”*. Prin alin. (3) al aceluiași articol se dispune că față de

contractul de credit se aplică prevederi referitoare la contractul de împrumut (art. 867-874 CC RM) în măsura în care din regulile capitolului destinat creditului sau din esența contractului de credit nu reiese contrariul. Anume din atare cauză, pentru identificarea naturii juridice a contractului de credit bancar, acesta urmează a fi delimitat de împrumut prin aspecte comparative, fapt care, într-un fel sau altul, s-a reușit în principiu a fi efectuat de către cercetătorii autohtoni, precum și de cei internaționali [19, p.334; 20, p.245-246; 22, p.145-146; 167, p.276-283]. Scopul acestei delimitări rezidă în stabilirea normelor care constituie reglementări comune pentru contactul de împrumut și cel de credit bancar și normelor care sunt distinse de reglementarea împrumutului fiind caracteristice doar pentru creditul bancar. Acest raționament își are originea în construcția unui sistem al contractelor care se grupează în funcție de o serie de criterii determinate potrivit unor principii prestabilite. Astfel, în cadrul încercării de sistematizare a contractelor, savantul rus Iu. V. Romaneț a reiterat criteriile de bază potrivit cărora se concepe sediul unui sau altui contract în sistemul dreptului civil. În legătură cu faptul că temeiul constituirii unui sistem de contracte derivă, în opinia autorului citat, din criteriile ce reies din relațiile sociale care prezintă importanță majoră pentru drept în ansamblu [187, p.91]. Pe primul loc doctrinarul rus Iu. V. Romaneț a plasat *direcționarea sau scopul obligațiilor* asumate de participanți la încheierea contractului [187, p.106], ce se manifestă nu prin acțiunile propriu-zise realizate de către părți, dar prin rezultatul economic și juridic al operațiunii declanșate de către acestea din urmă prin acțiunile lor [187, p.95]. Prezenta poziție este pe deplin raliată de către noi, deoarece direcționarea obligațiilor asumate de către părți necesită un regulator obligatoriu, prestabilit prin lege, în lipsa căruia va fi nespus de complicat de distins comportamentul părților în cadrul contractelor, în general, și impactul contractelor asupra evoluției economice în ansamblu. Această logică generează calificarea raporturilor contractuale, fiind studiată de către savantul autohton Dorin Cimil care se alătură la poziția lui Iu. V. Romaneț în ceea ce privește *direcționarea obligațiilor asumate de către părți,* etichetând-o ca criteriu de bază al calificării oricărui contract civil [21, p.33]. Astfel, corectitudinea calificării ori plasarea contractului în regulatorul normelor juridice stabilite corect, generează aplicarea legislației corespunzătoare la soluționarea litigiilor în oricare din metodele de apărare a drepturilor studiate în paragraful 2.1. Așadar, concurența contractului de credit bancar își are manifestul nemijlocit în raport cu împrumutul, deoarece aceste contracte fac parte din grupul comun, normele juridice ale căruia reglementează contractele, obligațiile conform cărora, sunt direcționate spre *amânarea plății sau amânarea restituirii aceleiași cantități de bunuri de aceeași calitate și același gen* [187, p. 449]. Complexitatea stabilirii grupului, la care aparține un contract civil sau altul, se face

în funcție de o serie suplimentară de criterii de sistem care sunt secunde, în raport cu *direcționarea obligațiilor* asumate de către părțile contractante. Rândul acestor criterii cuprinde: *subiecții participanți la încheierea contractului, în special capacitățile lor economice, scopul contractului în contextul clasificării acestora în oneroase și gratuite și obiectul derivat al contractului privit în calitate de raport juridic civil, care include totalitatea bunurilor din circuitul civil ce se determină de fiecare dată în parte.* Astfel, pentru a stabili conținutul contractului de credit bancar în calitate de raport juridic civil, este necesară examinarea cumulativă a caracterelor juridice ale acestuia, care vor permite creionarea necontenită a regimului său juridic în conținutul căruia își are sediul întregul volum de drepturi și obligații aferente participanților. Acest fapt, raportat la practicile de realizare a contractului de credit bancar, va contura segmentele de protecție a drepturilor părților contractante și va permite formularea concluziilor referite la calitatea acestei protecții în ansamblul său. După cum s-a vorbit *supra*, materia creditului bancar constituie o specie a împrumutului, contracte care urmează a fi examinate în tandem *infra,* pentru stabilirea distincțiilor ce vor cuprinde delimitările dintre acestea. De la bun început urmează a fi evidențiat caracterul oneros al contractului de credit bancar, comparativ cu cel prezumat a fi gratuit al contractului de împrumut autohton. Totodată, contractul de credit este unul comutativ, deoarece întinderea prestațiilor părților este certă și determinată la momentul încheierii sale de alt fel ca și împrumutul. Aceste caractere denotă titlul de profesionist pentru cel care desfășoară activitate de creditare, comparativ cu participanții la contractul de împrumut. Caracterul oneros al creditului bancar se manifestă prin plata obligatorie a dobânzilor și a comisioanelor, acestea din urmă meritându-și critica expusă *infra* (paragraful 4.3) pe deplin, pe când în contractele de împrumut nu se practică încasarea comisioanelor, legea nefiind prohibită pe acest segment. Credem că totuși ar putea fi aplicat principiul „*ceea ce nu este interzis prin lege, este permis”*.

Comparativ cu prevederile autohtone, NCC oferă dispoziții cu caracter general pentru contractul cu împrumut, indicând la art. 2144 că împrumutul poate fi de folosință și de consumație. La capitolul folosinței se includ bunuri neconsumptibile obiect al împrumutului și viceversa la capitolul împrumutului de consumație. Atunci însă când este vorba de un împrumut de bani, legea română îi oferă acestui contract un caracter de drept oneros prin textul expres al art. 2159 alin. (2) al NCC, însă în privința comisionului, de asemenea, se trece prin reticență. Caracterul oneros se datorează unei reguli dominante a dreptului civil, conform căreia toate raporturile juridice civile se prezumă a fi cu titlu oneros, gratuitățile constituind o excepție de la această regulă și urmând a fi stipulate expres în contract, ceea ce este inversat în relația

împrumutului autohton. Prin urmare, spectrul împrumutului de consumație pe modelul român se divide în împrumut bănesc și împrumutul altor bunuri consumptibile din circuitul civil. Dobânda, la rândul său, de asemenea se stabilește în bani, deși poate fi stabilită și sub formă de alte prestații sub orice titlu sau denumire la care debitorul se obligă ca echivalent al folosinței capitalului (art. 2168 NCC.). În sistemul autohton, dobânda se poate stabili doar în bani, ceea ce reiese din regula generală care vorbește despre faptul că aceasta trebuie să fie egală cu rata de refinanțare a BNM, dacă legea sau contractul nu prevede altfel (art. 585 CC RM), dar dacă contractul prevede altfel, dobânda trebuie să se afle într-o relație rezonabilă cu rata de refinanțare a BNM (art. 869 alin. (1) CC RM). Această rezonabilitate se supune discursului în capitolul 4.1.

Încă o distincție a împrumutului de credit bancar reiese din componența subiecților acestor două contracte. Astfel la împrumut participă *împrumutătorul* și *împrumutatul*, pe când la contractul de credit bancar participă *creditorul (banca)* și *persoana (debitorul)*. Prin urmare, suntem în prezența unui criteriu secund de calificare a contractului de credit bancar, care denotă inegalitatea economică a părților contractante, ceea ce necesită examinarea echilibrului contractual (paragraful 4.1) care implică valabilitatea consimțământului manifestat de către debitor la încheiere (leziunea în contract, dol prin reticență). Totodată, participarea băncii la contractul de credit bancar este condiția obligatorie de valabilitate a acestuia în calitate de act juridic civil, unde capacitatea juridică a părților, participante la încheiere, este un criteriu care determină valabilitatea actului. Prin urmare, dacă banca nu participă la încheierea contractului, acesta nu va mai fi calificat ca fiind bancar și va avea un regim juridic distinct destinat reglementării creditelor eliberate de instituțiile financiare nebancare.

Obiectul contractului de credit bancar, în calitate de condiție de valabilitate a contractului de credit privit în calitate de act juridic, în opinia savantului Aurel Băieșu, constă în serviciul prestat de către bancă, prin care aceasta pune la dispoziția debitorului o sumă de bani [19, p.353]. Obiectul derivat al contractului de credit bancar privit în calitate de raport juridic sunt banii. Cu toate acestea, contractul de credit bancar urmează a fi distins de contractul de prestări servicii datorită faptului că primul este direcționat spre amânarea restituirii banilor, iar ultimul spre prestarea unor servicii în vederea satisfacției interesului economic al beneficiarului acestuia, nefiind completat cu oarecare destinații suplimentare ale obligațiilor principale ce reies din contract. Savantul rus Iu. V. Romaneț de asemenea consideră că contractul de credit bancar este unul cumulat cu obligația băncii de prestare a serviciilor specializate [187, p.130], dar în principal rămâne a fi unul îndreptat spre amânarea plăților, ceea ce îl distinge de categoria prestărilor de servicii [187, p. 449]. Componența subiecților contractului de credit bancar *de lege*

lata a fost criticată de către noi în cadrul unei reuniuni ştiinţifice, unde s-a propus a fi modificată calitatea subiecţilor din *creditor şi debitor*, în *bancă şi client*, clientul în esenţă fiind *solicitantul* creditului bancar. Atare modele de calificare a participanţilor la contractul de credit bancar vin din dreptul francez [178, p.211-227] şi se extind asupra celui român (art. 2193-2195 NCC), pe când creditul bancar pe modelul englez îl numeşte pe debitor *„împrumutat”* [179, p.44], în sensul rusesc (art. 819 CC FR). Operarea acestei modificări s-a argumentat prin faptul că titlul oneros al contractului de credit bancar, în mod imperativ, se impune numai prin plata dobânzilor aferente banilor utilizaţi, dar obligaţia de restituire a banilor se naşte exclusiv în momentul preluării şi utilizării lor efective [126]. Prin urmare, atunci când beneficiarul creditului renunţă la obiectul contractului care constituie o sumă de bani până a fi utilizată, el rămâne liber de orice sarcini faţă de bancă, ceea ce nu îi atribuie calitatea de debitor. Excepţia de la această regulă reiese din situaţia în care, în contractul încheiat cu alţi solicitanţi decât consumatorii, este prevăzut un comision de neutilizare (art. 1241 alin. (3) CC RM). Astfel, participanţii la încheierea contractului de credit autohton, în opinia noastră, sunt: *„banca”* şi *„clientul”*. Importanţa practică a acestei calificări constă în identificarea corectă a momentului în care se naşte obligaţia persoanei care beneficiază de banii băncii şi căreia i se poate imputa calitatea de *„debitor”*. Astfel, dreptul de creanţă al băncii faţă de client, care îi atribuie acestuia calitatea de *„debitor”,* apare mai târziu de semnarea contractului, solicitantul creditului rămânând în principiu a fi în calitate de *„client”* pe întreaga durată a acestuia.

Odată ce banca participă în calitate de parte obligatorie la contractul de credit bancar, acestui contract, în opinia savantului Aurel Băieşu, i se conferă un caracter *de adeziune* [19, p.353], fapt care se datorează prestabilirii tuturor clauzelor contractuale de către bancă. Contractul de împrumut însă este unul negociat, deoarece de cele mai dese ori derulează fără titlu profesional şi între particulari. Savantul autohton Gheorghe Mîţu a ridicat întrebarea cu privire la situaţia în care într-un contract o anumită parte a clauzelor se negociază iar celelalte sunt impuse de către partea cu care se contractează. Cum se va califica contractul? De adeziune sau…? Astfel de cazuri sunt bine caracteristice contractelor de credit bancar, deoarece clauzele acestora se negociază cu privire la termene, cuantumul sumei alocate, garanţiile de asigurare a rambursării creditului, în unele cazuri chiar şi dobânda/comisioanele. Drept răspuns autorul a relatat că *de lege lata* un asemenea contract nu poate fi unul de adeziune, deoarece atunci, când cel puţin o singură clauză este negociată, dispare acea trăsătură definitorie caracteristică contractelor de adeziune consacrată prin art. 3 din Legea nr. 256 din 09.12.2011 (în continuare – Legea RM nr. 256/2011) privind clauzele abuzive încheiate în contractele cu consumatorii [3, p.103; 118]. Prin

urmare, el ar fi unul negociat? Indiferent de modul de exprimare a voinței părților contractante, judecătorul sau instanța urmează să examineze fiecare clauză din contract în momentul apariției unui litigiu [3, p.103]. Aceste tehnici le vom supune discursului *infra* în paragraful. 4.3.

Astfel, importanța clasificării contractului de credit bancar, în funcție de modul de exprimare a voinței părților, este una mai puțin semnificativă în principiu, contractul de credit rămânând a fi totuși unul de adeziune, cel puțin pentru motivul că este formulat de partea economic puternică. De asemenea, diferite sunt efectele contractului de împrumut în raport cu cele ale contractului de credit bancar, deoarece conform contractului de împrumut, *„împrumutătorul se obligă să dea în proprietate celeilalte părți",* dar conform contractului de credit bancar *„creditorul se obligă să pună la dispoziția debitorului o sumă de bani*", iar debitorul se obligă să restituie suma *primită.* În mod firesc, apare întrebarea dacă punerea la dispoziție și darea în proprietate constituie același lucru? Construcția creditului rusesc, de asemenea reglementează creditul bancar în capitolul CC FR destinat împrumutului și creditului (art. 807-823). Potrivit art. 819 CC FR se denotă: *„По кредитному договору банк или иная кредитная организация (кредитор) обязуются предоставить денежные средства (кредит)".* În așa mod, putem observa că varianta autohtonă, pe acest segment, este similară cu cea rusă și termenul *dispoziție* se utilizează în textul de lege autohton în sens diferit de cel învederat de art. 315 alin. (1) CC RM care vorbește despre *posesia, folosința și dispoziția*, atribute exclusive ale dreptului de proprietate. Împrumutatului i se transmit toate trei atribute ale proprietății, fapt ce reiese expres din lege, ceea ce nu se poate raporta în aceeași măsură și la creditul bancar.

Aceasta se datorează condițiilor impuse de către bănci cu privire la respectarea destinației creditului care urmează a fi onorată de către client și verificată de către bancă. Din acest motiv, în pofida prevederilor art. 1239 CC RM[3], persoanelor juridice, de regulă, nu li se acordă credite direct la conturile lor curente, dar li se atribuie conturi de credit care se gestionează exclusiv de către bănci, fiind deschise pe numele clientului. În așa mod, clientului i se limitează posesia folosința și dispoziția cu banii ce vin din resursele creditare, fără implicarea directă a băncii în acest proces. În ipoteza în care banii s-ar fi transmis de către bancă în proprietatea clientului, ar fi fost dificilă monitorizarea distribuirii resurselor creditare în concordanță cu destinația creditului

[3] **Articolul 1239 CC RM.** Creditul în cont curent

(1) Creditul poate fi acordat prin punere la dispoziţia debitorului a unei sume de bani (linie de credit), pe care acesta o poate utiliza în rate în funcţie de necesităţile sale.

(2) Dobânda pentru creditul în cont curent se calculează în funcţie de suma creditului utilizată efectiv într-o anumită perioadă.

și acești bani ar putea fi cu ușurință obiect al urmăririi pentru toți creditorii clientului ceea ce contravine intereselor băncii și destinației creditului. Astfel, atâta timp cât clientul nu poate dispune liber de resursele creditare, nu poate fi vorba de aflarea banilor în proprietatea sa, chiar dacă dispoziția în calitate de atribut al dreptului de proprietate, care în speță este limitată prin destinația creditului, poate exista autonom de posesie și folosință, cea din urmă fiind inseparabilă de posesie [4, p.57- 58]. În așa mod, se concepe regula conform căreia banca oferă clientului bani, fără ca să i le dea în proprietate și suma de bani pusă de către bancă la *dispoziția* clientului, nu neapărat urmează a fi primită de către client, ori important este ca clientul să beneficieze de această sumă de bani, care ar putea fi transferată de către bancă direct persoanei indicate de către client. Excepția de la această regulă apare atunci când clientul intră în posesia efectivă a banilor, ceea ce în cazurile speciale ale consumatorilor oferă posibilități de dispoziție liberă cu banii ridicați direct de la casierie în numerar. La acest moment banii s-ar fi calificat ca fiind în proprietatea debitorului, însă apariția dreptului de proprietate asupra lor, obligatoriu este precedată de examinarea posibilității de punere la dispoziție a acestora. În atare ipostază, suntem în prezența unei executări *uno ictu* a obligației băncii față de debitor, pe când există și frecvente cazuri când obligația băncii privind eliberarea creditului se execută succesiv fiind contractat un credit eliberarea căruia se face în tranșe. Obligațiile clientului față de creditor însă, de cele mai dese ori, se execută succesiv, astfel încât contractele de credit de regulă se acordă pe o durată determinată și banii se restituie în strictă conformitate cu graficele de rambursare conform cărora plățile se fac în intervale lunare. Acest procedeu constituie parte componentă a forței obligatorii a contractului *„pacta sunt servanda”* (art. 668 CC RM), fiind o regulă excepțiile de la care reflectă situații de modificare ori de reziliere a contractului de credit bancar la cererea uneia dintre părțile contractante. Executarea instantanee a obligațiilor debitorilor față de bancă se manifestă în cazul creditelor acordate pe durată nedeterminată.

Aceste tipuri de credite sunt negate de către cercetătorul autohton Dorin Cimil [22, p.146], chiar dacă Legea RM nr. 202/2013 la art. 17 prevede posibilitatea acordării creditelor pe durată nedeterminată. Conform acestor credite, restituirea sumei datorate se solicită a fi efectuată imediat după recepționarea cererii băncii în acest sens, dacă astfel prevede contractul, cu excepțiile prevăzute de lege referite la consumatori, potrivit cărora în conformitate cu art. 17 alin. (2) al Legii RM nr. 202/2013, consumatorului i se acordă un termen de două luni pentru rambursare. Temeiul de drept general al acestei acțiuni își are sediul în art. 575 alin. (1) CC RM care, în ultim caz, oferă debitorului 7 zile pentru executare. Având în vedere posibilitatea acordării creditului în tranșe coroborată cu prevederile art. 1241 alin. (2) CC RM prin care se

explică: *„creditorul poate refuza punerea la dispoziție a următoarelor tranșe ale creditului în cazul în care contractul prevede acordarea creditului în tranşe, dacă debitorul nu îndeplineşte condiţiile contractului referitoare la tranşa sau tranşele precedente”,* am putea încerca să asimilăm contractul de credit bancar cu promisiunea de acordare a împrumutului stipulată în prevederile art. 870 CC RM. În acest sens, urmează a fi examinate prevederile art. 870 CC RM[4], în raport cu prevederile art. 1241 alin. (1) CC RM[5]. În ordinea unui raționament firesc, din conținutul normei stipulate în art. 1241 alin. (1) CC RM se poate observa necesitatea dublei manifestări a consimțământului în realizarea contractului de credit bancar care se exteriorizează de către bancă. Pentru prima dată, consimțământul creditorului se manifestă în momentul încheierii (semnării) contractului, dar pentru a doua oară, consimțământul creditorului se exteriorizează în momentul punerii propriu-zise a banilor la dispoziție, deoarece legea îi rezervă dreptul de a refuza acest lucru. Dubla manifestare a consimțământului, în principiu, este caracteristică situațiilor în cadrul cărora există un antecontract conform căruia urmează a fi executată obligația de a încheia un contract, consimțământul, la rândul său, manifestându-se atât în momentul încheierii antecontractului, cât și în cel al noului contract.

Având în vedere că în literatura de specialitate există opinii conform cărora se afirmă că contractul de credit bancar reprezintă un antecontract cu caracter consensual, cu privire la încheierea în viitor a unui contract de împrumut cu caracter real [171, p.82], un apel la subtilități în această privință este relevant.

Importanța apelului constă în elucidarea noțiunii *„*contractul de credit bancar*”*, fapt care va permite racordarea acesteia la conținutul contractului privit în calitate de raport juridic civil, precum şi va justifica temeiurile de refuz în eliberarea creditului invocate de creditor în raport cu răspunderea sa pentru neeliberare cea din urmă fiind examinată în paragraful 4.1. Doctrina autohtonă pune semn de egalitate între *antecontract* și *promisiunea de a contracta* [3, p.154], ceea ce înseamnă că, în opinia clientului, contractul de credit bancar reprezintă în sine o promisiune de a contracta. Totodată, autorul Dorin Cimil susține afirmația conform căreia în cadrul unui *antecontract/promisiunii de a contracta,* nu se pot efectua plăți între părți, iar în cazul în care se efectuează, ele se recunosc nule de către instanța de judecată și pot fi calificate

[4] **Articolul 870 CC RM** prevede: *Împrumutătorul are dreptul să renunţe la îndeplinirea obligaţiilor în cazul în care situaţia materială a împrumutatului se înrăutăţeşte substanţial, fapt ce ar periclita restituirea împrumutului, chiar dacă înrăutăţirea s-a produs înainte de încheierea contractului şi a devenit cunoscută împrumutătorului ulterior.*

[5] **Articolul 1241 alin. (1) CC RM** prevede: *creditorul poate refuza punerea la dispoziţie a creditului către debitor în cazul în care după încheierea contractului de credit: a) au apărut circumstanţe care indică cu certitudine incapacitatea viitoare a debitorului de a rambursa creditul; b) debitorul sau terţul încalcă obligaţia de a acorda garanţii de rambursare a creditului pe care şi-a asumat-o sau alte condiţii înaintate de bancă pentru punerea la dispoziţie a creditului.*

ca fiind îmbogățire fără justă cauză [21, p.93]. Autorul însă nu indică temeiul în baza căruia plățile se recunosc nule. Imposibilitatea efectuării plăților în cadrul relațiilor fondate pe un antecontract, eventual, se datorează faptului că prin antecontract se naște obligația *de a face,* care se limitează exclusiv la încheierea unui nou contract. Alte opinii din doctrină care sunt de fapt susținute de către noi, nu exclud posibilitatea părților de a efectua unele plăți *în avans* care constituie condiție de încheiere a noului contract [3, p.157], ceea ce motivează în fapt inevitabilitatea încheierii noului contract. Poziția precedentă ar justifica plățile efectuate de către client în favoarea băncii în calitate de comision pentru examinarea cererii de eliberare a creditului.

Aceste idei ar genera o dualitate în evoluția ulterioară a contractului de credit bancar, în funcție de care în primă variantă: contractul de credit bancar reprezintă o promisiune de a contracta un nou contract în baza căruia banii s-ar pune la dispoziția clientului, deoarece în cadrul promisiunii de a contracta nu se pot efectua plăți, și în variantă secundă: contractul de credit bancar nu reprezintă o promisiune de a contracta, deoarece în cadrul acestuia se efectuează plăți în favoarea clientului. Datorită faptului că dubla manifestare a consimțământului caracteristică prezenței antecontractelor își lasă totuși amprenta în derularea contractului de credit bancar, considerăm că acesta reprezintă ca atare o promisiune de a contracta un nou contract în cadrul căruia banii sunt efectiv puși la dispoziția clientului cu excepțiile invocate în art. 1241 alin. (1) și (2) CC RM, care nu constituie pentru client un temei de sancționare a băncii în condițiile art. 1244 CC RM, acest din urmă text de lege fiind aplicabil situațiilor în care banca nu oferă resursele creditare ori de câte ori nu invocă prevederile art.1241 alin. (1) și (2) CC RM.

Noul contract se încheie în momentul în care clientul prezintă băncii propunerea ori cererea prin care solicită punerea la dispoziție a creditului prin transferarea banilor conform destinației în contul propriu sau în contul unui terț și acceptul băncii privind executarea ordinului de plată emis de către client, situații caracteristice în special produselor bancare sub forma liniilor de creditare. Având în vedere că art. 1241 alin. (3) oferă posibilitate debitorului de a refuza creditul parțial sau total, ceea ce de asemenea duplică manifestarea consimțământului debitorului la această etapă și afirmă odată în plus calitatea de promisiune de a încheia un nou contract pentru contractul de credit bancar, putem afirma că această promisiune este una bilaterală.

Spre deosebire de afirmația autorului M. Agarkov indicată *supra*, considerăm că contractul de credit bancar rămâne a fi unul consensual pe întreaga sa derulare, fără a se transforma într-un contract de împrumut real. Aceasta deoarece în funcție de efectele produse, contractul de

împrumut este translativ de proprietate, dar cel de credit bancar constitutiv de drept de creanță al debitorului față de bancă pe motiv că în baza lui, transferarea imediată a dreptului de proprietate asupra banilor către client este o excepție de la regulă. Actuala reglementare română în art. 2193 a NCC, de asemenea, indică băncilor posibilitatea ținerii la dispoziția clienților a unor sume de bani accentuând în același fel caracterul constitutiv al acestui contract, deoarece din dispoziția normei nu rezultă transferul de proprietate. Transferul de proprietate este un criteriu de direcționare caracteristic, în principiu, pentru vânzare-cumpărare. Diferența dintre transferul de proprietate în cazul vânzării-cumpărării și împrumutului, reiese din rezultatele economice ale acestor două operațiuni, prima fiind înfăptuită cu scop de percepție a echivalentului bănesc al bunului vândut, pe când ultima, cu scopul amânării plății sau restituirii aceleiași cantități de bunuri de aceeași calitate și același gen [187, p.98]. Mai mult ca atât, rezultatul obținut de către client în urma încheierii unui contract de credit reflectă la activul patrimonial ceea de ce se bucură clientul contra plăților efectuate cu ajutorul resurselor creditare (bunurile sau serviciile cumpărate), resursele creditare la propriu urmând să facă parte din pasivul clientului (datoriile/obligațiile) acestuia.

Caracterul consensual afirmat de către noi *supra*, de asemenea, nu lipsește de polemici contractul de credit bancar la capitolul modului său de formare.

Importanţa practică a determinării apartenenței contractului de credit bancar la grupul celor *reale consensuale sau solemne* este una indispensabilă de care depinde antrenarea consecinţelor pe care le produce contractul în ceea ce ține de conținutul acestuia privit în calitate de raport juridic civil. Totodată, aceasta rezidă în necesitatea de a stabili dacă părțile au încheiat un contract valabil cu respectarea cerințelor impuse de lege sau nu [3, p.91]. Valabilitatea contractului privit în calitate de act juridic civil trebuie ajustată la condițiile de valabilitate a actului juridic propriu-zis. Contractele consensuale sunt acele contracte care se încheie prin simplu acord de voinţă al părţilor (*solo consensu*), fără nicio formalitate [3, p.86]. În ceea ce priveşte actele juridice reale, se consideră că fac parte din această categorie toate actele pentru a căror valabilitate se cere pe lângă consimţământ şi transmiterea bunului către dobânditor [5, p.161]. Autorul autohton Victor Burac opinează că contractul de credit bancar este unul consensual [12, p. 513-514].

Savantul Aurel Băieşu, de asemenea, consideră că contractul de credit bancar este unul consensual însă cel de împrumut este un contract real. Forma scrisă a contractului de credit bancar, în opinia autorului, este cerută ca condiţie *ad probaţionem* şi nu *ad validitatem,* şi în acest sens, nerespectarea formei scrise atrage efectele prevăzute de art. 211 CC RM [19, p.352-

353]. Forma contractului de credit bancar este un criteriu determinativ al valabilității acestuia în calitate de act juridic civil. Autorul Oleg Efrim enunță că contractul de împrumut are un caracter consensual, considerându-se încheiat valabil din momentul când părţile au convenit asupra clauzelor lui şi că acesta este reglementat ca un contract sinalagmatic, ambele părţi obligându-se reciproc [19, p.90]. Această opinie este diferită de cea precedentă după cum se vede. Cercetătorul Dorin Cimil, de asemenea, opinează că contractul de împrumut este unul consensual [22, p.144] plasându-l, totodată, atât, în rândul contractelor unilaterale, cât și sinalagmatice [22, p.152]. Aceasta probabil dintr-o confuzie, deoarece un caracter mixt al clasificării contractelor după conținutul lor nu s-a evidențiat până în prezent, cu excepția celor *sinalagmatice imperfecte,* drept exemplu contractele de depozit cu obligația ulterioară a deponentului de achitare a plăților pentru conservarea bunurilor depozitate. Așadar, care ar fi caracterele unui contract de împrumut totuși? Consensual și sinalagmatic, consensual și unilateral sau real…?

Aceste caractere ar fi acordat încă o posibilitate de delimitare a împrumutului de credit bancar. Prin urmare, se pune întrebarea dacă necesitatea consensului este indispensabilă atunci când în regim unilateral se obligă o singură persoană, fără a se ține seama de cele asumate de către cealaltă parte. Astfel, la prima vedere, în situația în care lipsește caracterul sinalagmatic al contractului, ar fi lipsă și de consens. Unul din motive ar fi poate că patrimoniul părții căreia i se oferă ceva, în special în cazul donațiilor, nu riscă fluctuații și îndeosebi diminuări. Întrebarea se iscă în situația în care părțile trebuie sau nu, să fie obligate reciproc pentru apariția necesității de a exterioriza un consens? Un consens, în principiu, este o interacțiune dintre ofertă și accept.

Astfel, dacă o parte nu acceptă oferta celeilalte părți, consensul nu se realizează chiar dacă, după conținut, contractul este unul unilateral[6]. Considerăm că în cadrul gratuităților sau altor contracte unilaterale, consensul este necesar pentru fortificarea procesului de transmitere a obiectului la care partea poate renunța în principiu. Prin urmare, consensul pe acest segment se manifestă în limitele acceptului sau al refuzului de preluare a obiectului derivat al unui contract privit în calitate de bun. Aceasta înseamnă că capitolul contractelor unilaterale se completează concomitent cu contractele consensuale, cu alte cuvinte, un contract poate fi consensual și unilateral. Totodată, consensul cumulat cu o realitate se poate argumenta în cazul contractelor încheiate în formă verbală din conținutul cărora reiese necesitatea *uno ictu* de transmitere a unui bun. Odată cu semnarea unui înscris probatoriu al unui sau altui contract, consensul în vederea efectelor acestui contract se exteriorizează din oficiu, odată cu acceptul ofertei fiind născută și obligația de executare a celor ce izvorăsc din accept. În această ordine de idei, considerăm că

[6] Renunțarea la obiectul donat drept exemplu.

este suficient de complicat a clasifica un contract sau altul în funcție de modurile de formare consensual sau real, datorită faptului că orice formalitate de transmitere efectivă a bunului de către o parte altei părți trebuie, în mod obligatoriu, să fie însoțită de un consens prealabil, pe când un consens în vederea preluării unui sau altui bun trebuie, în mod obligatoriu, să fie însoțit de predarea efectivă a bunului. Astfel în virtutea prevederilor art. 679 alin. (1) CC RM, conform cărora contractul se consideră încheiat odată cu momentul în care părțile au ajuns la un acord asupra tuturor clauzelor lui esențiale, realitatea de transmitere propriu-zisă a bunului are un caracter accesoriu care rezultă din obligația asumată prin consensul manifestat la încheiere.

Deși în literatura de specialitate există concepții care neagă categoria contractelor reale și care, în opinia autorului Gheorghe Mîțu, dintr-un motiv sau altul nu își au reflectare în stadiul actual al legislației noastre [3, p.88], considerăm că elementul transmiterii reale a bunului totuși ar fi mai aproape de executarea obligațiilor asumate de către părți în urma unui consens conceput și materializat prin manifestarea voințelor îndreptate spre încheierea contractului. Un argument suplimentar, în acest sens, ar fi reieșit din logica circuitului civil convențional al bunurilor dirijat de dreptul contractual unde, la capitolul cauzei imediate în regim primordial, apare prefigurarea mentală de transmitere a bunului, în consecință are loc alegerea persoanei căreia i se va transmite bunul (cauză mediată) [22, p.42-43] și după care va avea loc transmiterea propriu-zisă.

Cauza contractului de credit bancar de exemplu, fiind compusă din prefigurarea mentală a administrației băncii de a promova activitatea profesională îndreptată spre acumularea veniturilor de la persoana a cărei bonitatea a fost cercetată, este corelată cu intenția clientului de a-și majora activul patrimonial prin utilizarea fondurilor creditare prestate de către banca oferta căreia s-a determinat a fi cea mai avantajoasă, urmată până la bun sfârșit de amânarea termenului de restituire a fondurilor creditare, în concordanță cu prevederile contractului. În așa mod, sediul convenției sau al consensului este plasat cu mult înainte de executarea obligației de transmitere a bunului, or transmiterea bunului fără o decizie prealabil circumscrisă prin voința părții, care transmite *de facto* obiectul, este imposibilă. Astfel, considerăm că contractul de împrumut este unul *consensual* după modul de formare *și sinalagmatic* după conținut*,* contractul de credit bancar întrunind exact aceleași criterii. Caracterul sinalagmatic după conținut este rezultat al obligației exprese a împrumutătorului de a da în proprietatea împrumutatului un bun stipulată în textul legii din art. 867 CC RM, care cuprinde sintagma: *„împrumutătorul se obligă să dea”*, legată reciproc de obligația ulterioară a împrumutatului cu privire la restituirea bunului către împrumutător. Aceeași regulă reiese și din obligația creditorului de a pune la dispoziția debitorului o sumă de bani și obligația debitorului de a restitui acești bani și alte sume plătibile

creditorului. Importanța clasificării contractului după conținut rezidă în regimul juridic aplicabil contractelor sinalagmatice cu titlul de prevederi generale stipulate în art. 704-711 CC RM, care nu este caracteristic contractelor unilaterale. Forma scrisă a contractului de credit, după noi, constituie o condiție *ad probationem,* așa cum a relatat savantul Aurel Băieșu. În pofida faptului că forma scrisă a contractului de credit bancar reiese expres din prevederile legale (art. 1236 alin. (2) CC RM) și art. 680 CC RM care enunță despre încheierea valabilă a contractului odată cu întrunirea condiției de formă prescrisă de lege, adică scrisă în cazul de față, Legea RM nr. 202/2013 indică posibilități exprese de încheiere a unui contract de credit prin mijloace de comunicare la distanță care este urmat de eliberarea imediată a creditului (art. 5 alin. (6) și art. 6 alin. (6) din Legea RM nr. 202/2013) și semnarea ulterioară a contractului. Chiar dacă încheierea contractelor în cadrul comerțului electronic cînd se aplică prevederile Legii privind comerţul electronic nr. 284 din 22.07.2004 (în continuare – Legea RM nr. 284/2004) [120], califică forma contractelor încheiate la distanță ca fiind una scrisă, practica bancară admite încheierea contractelor la distanță prin telefon, forma cărora este verbală.

Totodată, în ceea ce privește încheierea contractelor de credit în regim electronic, este de notat că RM nu se poate afirma printr-o practică bogată în acest sens. Creditarea în regim electronic este însă pe larg aplicabilă în alte state europene precum Estonia. Astfel cercetătoarea estoniană Sein Karin a relatat în anul 2013 că creditul electronic se utilizează pe larg în Estonia acum de vreo 7-8 ani. Cu toate că acest mod de creditare este unul inovativ și foarte comod, el nu rămâne a fi lipsit de problematica aferentă dobânzilor solicitate de către creditori pentru banii oferiți despre care am vorbit în secțiunea 4.1 [194, p.33].

Astfel, se observă că există situații când creditele se eliberează anticipat semnării contractelor, ceea ce nu denotă forma scrisă drept condiție *ad validitatem* pentru contractul de credit. Inovativă pentru noi a fost concluzia autorului V. Calin, expusă în una din lucrările sale prin care autorul afirmă că forma contractului de credit bancar se divide în formă mixtă şi forma scrisă. Forma mixtă, conform studiului lui V. Calin, este compusă din forma verbală şi forma scrisă, însă a doua variantă există şi autonom. În cadrul formei verbale a contractului, în opinia lui V. Calin, se duc negocieri directe ce ţin de admiterea cererii solicitantului cu privire la eliberarea creditului, acestea poartă un caracter public şi decurg ulterior din semnarea propriu-zisă a contratului de credit [185]. Din această din urmă opinie, *infra* vom supune criticii accepția caracterului public al negocierilor care se poartă între client și bancă și după noi, nu întrunesc condiția de publicitate.

2.3. Declanșarea negocierilor privind încheierea contractului de credit bancar și severitățile din cadrul acestora

Publicitatea negocierilor dintre bancă și client, existența căreia se afirmă de către V. Calin, în opinia noastră, nu se poate releva în practică. Aceasta se datorează faptului că negocierile publice periclitează interesele clienților referite la datele acestora cu caracter personal protejate prin Legea privind protecţia datelor cu caracter personal nr.133 din 08.07.2011 (în continuare – Legea RM nr. 133/2011) [122], la secret comercial protejate prin Legea cu privire la secretul comercial nr. 171 din 06.07.1994 (în continuare – Legea RM nr. 171/1994) [109] și, în fine, la secretul bancar (art. 1226 CC RM). Prin urmare, caracterul negocierilor care derulează între bancă și client nu poate fi unul public. Secretul bancar constituie una din măsurile fundamentale de austeritate care, în opinia doctrinarilor francezi, acționează doar în interesele clientului [178, p. 102]. Caracterul fundamental al acestei măsuri de severitate se datorează faptului că taina trebuie să se păstreze de către bancă din momentul în care aceasta intră în posesia oricăror informații referite la client și până în momentul în care se scurge termenul de păstrare a dosarelor bancare ce includ aceste informații. Potrivit ultimelor modificări implementate cu referință la scurgerea termenului de păstrare, durata acestuia constituie 7 ani din momentul închiderii dosarului [89, p.56] și generează după sine temei de transmitere a dosarelor în arhiva națională sau nimicirea acestora, fapt care exonerează banca de orice răspundere. Astfel, aria de acțiune a păstrării secretului bancar se extinde doar pe durata termenului în cadrul căruia banca deține fizic informații despre client. De asemenea, temei în vederea sprijinului calității fundamental secretului bancar măsură de austeritate, constituie absența însemnătății privind lipsa sau existența unui contract încheiat între client și bancă. Datorită faptului că potrivit prevederilor art. 515 CC RM, o obligație se poate naște prin inițierea și desfășurarea negocierilor de încheiere a contractului, răspunderea băncii față de partea prejudiciată prin divulgarea secretului bancar ar fi una extracontractuală guvernată de prevederile art. 1398 CC RM și art. 14 CC RM. Totodată, partea vătămată poate invoca pretenții în condițiile art. 16 CC RM, atunci când este lezată și reputația sa profesională. Doctrina românească, comparativ cu cea franceză, atribuie obligația de păstrare a secretului bancar atât băncii, cât și clientului [150, p.100]. În critica acestui fapt, este relevant că oportunitatea păstrării secretului bancar de către clientul consumator, de exemplu, este condamnată cu nulitate absolută și în sistemul bancar românesc, și cel autohton. Aceasta se datorează faptului că clauzele abuzive incluse expres în prevederile art. 15 alin. (4) al Legii RM nr. 202/2013 și art. 40 al OUG 50/2010 a României [141], notează interdicția de a introduce de

către bănci în contractele cu consumatorii clauzei privind păstrarea confidențialității de către aceștia. Clientul comerciant în principiu, de asemenea, nu are ce divulga în urma încheierii contractului de credit bancar, astfel încât să genereze prejudiciu pentru bancă, situație categoric distinsă de cazurile în care banca divulgă secretul aferent relațiilor cu clientul său. Un argument suplimentar în susținerea faptului că obligația de păstrare a secretului i se impută băncii şi nu clientului, rezultă din prevederile art. 245^{10} alin. (2) a CP RM, introdus prin Legea pentru modificarea şi completarea unor acte legislative nr. 180 din 25.07.2014 [113] unde, prin dispoziția normei citate, se vorbește despre sancționarea persoanelor cărora informațiile confidențiale le-au devenit cunoscute în virtutea atribuțiilor de serviciu. Prin urmare, păstrarea secretului bancar totuși este sarcina băncii, dar nu a clientului. Totodată, din conţinutul alin. (3) art. 1226 CC RM, observăm că pentru încălcarea obligației de păstrare a secretului bancar, poate cere despăgubiri doar *„deponentul”,* pe când *altor clienți* acest drept nu li se oferă expres. O astfel de prevedere limitează aria de aplicare a normei, deoarece nu este conformă cazurilor din practică în cadrul cărora ar putea deborda informaţii ce ţin de creditarea persoanelor, rezultatele financiare ale acestora, destinaţia creditelor solicitate etc. Aceasta înseamnă că norma citată în virtutea structurii sale în ipoteza căreia se vorbește despre *secret bancar* în general, în opinia noastră, nu are cea mai reușită poziționare în capitolul destinat reglementării contractelor bancare din CC RM. Pe lângă protecția oferită clienților în baza normei cu privire la secretul bancar, debordarea informațiilor referite la clienți se sancționează prin prisma Legii RM nr. 133/2011. Potrivit acesteia, *date cu caracter personal sunt – orice informaţie referitoare la o persoană fizică identificată sau identificabilă (subiect al datelor cu caracter personal). Persoana identificabilă este persoana care poate fi identificată, direct sau indirect, prin referire la un număr de identificare sau la unul ori mai multe elemente specifice identităţii sale fizice, fiziologice, psihice, economice, culturale sau sociale.* Scopul Legii RM nr. 133/2011, explicat prin art. 1 al acesteia, constă în asigurarea protecţiei drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale persoanei fizice în ceea ce priveşte prelucrarea datelor cu caracter personal, în special a dreptului la inviolabilitatea vieţii intime, familiale şi *private*. O problemă controversată este răsfrângerea protecţiei datelor asupra *persoanelor juridice*. Pornind de la definiţia datelor cu caracter personal, cercetătoarea autohtonă a subiectului Veronica Mocanu**,** constată că Directiva UE nr. 95/46/CE [66], care constituie izvorul Legii RM nr.133/2011, se referă doar la persoanele fizice, iar informaţiile cu privire la persoanele juridice nu sunt, în principiu, acoperite nici de Directivă, nici de Legea RM nr.133/2011 [135, p.56], chiar dacă existenţa persoanei include capacităţile financiare ale acesteia care, la rândul lor, sunt foarte minuţios supuse examinărilor de către bănci

în procesul negocierilor precontractuale şi cu persoanele juridice care sunt titulari ai personalității din momentul înregistrării. Totodată, prevederile legislaţiilor naţionale a mai multor state, printre care Italia, Austria, Luxemburg, pot servi drept exemple ce demonstrează aplicabilitatea reglementărilor de protecţie a datelor cu caracter personal şi asupra persoanelor juridice [135, p.57]. Poate ar fi contestabil faptul că persoana juridică se bucură de viaţă intimă şi familială, însă referindu-ne la existența în natură a persoanei juridice, nu putem nega prezenţa unor informaţii de ordin privat în procesul existenţei acesteia. În atare sens, ar trebui să existe și modalități de protecție a acestor informații. În ipoteza în care clientului *persoană juridică* nu i se oferă protecţia a datelor cu caracter personal prin Legea RM nr. 133/2011, această carență ar putea fi calificată drept un element discriminatoriu al subiecţilor de drept care sunt pe picior de egalitate în cadrul raporturilor juridice civile (art. 1 alin. (1) CC RM). Discriminarea la acest capitol urmează a fi privită ca orice excludere, restricţie, distincţie sau preferinţă care are drept scop interzicerea sau refuzarea drepturilor egale *şi a protecţiei acestora* [16, p.69]. Modalitățile de protecție a intereselor clientului privind păstrarea secretului se completează și prin prevederile art. 14 al Legii RM nr. 171/1994, care impută *răspundere disciplinară, materială, administrativă şi penală persoanei culpabile de divulgarea secretului.* Deci, după cum se vede, lucrurile nu stau atât de exigent la capitolul modalităților de protecție și sancționare a băncii, atunci când din culpa acesteia debordează anumite informații cu referire la persoanele juridice. Importantă pe acest segment este doar repararea prejudiciului suportat. Un dezavantaj al imposibilității de aplicare de către persoanele juridice a Legii RM nr. 133/2011, constă în imposibilitatea scutirii de plata taxei de stat a persoanelor care se plâng în privința încălcării acestei legi (art. 85 lit. a) CPC RM), dar, în pofida acestui fapt, persoana juridică poate să-și întemeieze pretențiile pe încălcare secretului comercial sau bancar constatate în ordinea derulării unui proces penal (art. 245^{10} CP RM) în cadrul căruia partea vătămată și cea civilă, de asemenea, sunt scutite de plata taxei de stat la înaintarea acțiunii civile (art. 219-226 CPP RM) [30]. Excepția de la regula păstrării secretului bancar își are sediul în art. 22 al Legii instituţiilor financiare nr. 550 din 21.07.1995 (în continuare – Legea RM nr. 550/1995), abrogată parțial prin Legea privind activitatea băncilor nr. 202 din 06.10.2017 (în continuare – Legea RM nr. 202/2017) [111]. Noua lege care reglementează activitatea băncilor, prevede excepția numită la art. 97 și o relatează practic în același context ca și prevederea veche. Articolul 22 din Legea RM nr. 550/1995 cuprinde și o definiție mai vastă a secretului bancar, din care rezultă aplicarea secretului asupra tuturor relațiilor dintre bancă și clienți, ceea ce o dată în plus afirmă locația incorectă a art. 1226 CC RM despre care s-a vorbit *supra*. Articolul 97 Legea RM nr. 202/2017, nu definește secretul

bancar nici într-un mod. Astfel, una din excepțiile privind obligația de a păstra secretul bancar este plasată în prevederile art. 22 alin. (7) lit. f) al Legii RM nr. 550/1995 și constă în furnizarea informațiilor despre client către BIC în conformitate cu Legea Republicii Moldova privind birourile istoriilor de credit nr. 122 din 29.05.2008 (în continuare – Legea RM nr. 122/2008) [117]. Ba mai mult, potrivit prevederilor art. 32 alin. (10) al Legii RM nr. 550/1995, prezentarea informațiilor despre debitori către BIC constituia o obligație a băncii, obligație ce nu se regăsește în Legea RM nr. 202/2017. Interpelarea către BIC constituie o măsură de severitate față de client, aplicată de către bancă în interes propriu, în funcție de rezultatul căreia banca decide cu privire la eliberarea creditului sau neeliberarea creditului către solicitantul anume. Literatura de specialitate care cercetează reglementările din spațiul comunitar relatează că BIC-urile pot avea denumiri diferite: „Agenție creditară de raportare", „Registru de credite" etc., îndeplinind în principiu aceleași funcții [193, p.3]. Totodată, autorul Federico Ferretti menționează că atare furnizori de informații nu prestează date complete despre potențialii clienți, deoarece ei nu duc evidența relațiilor potențialului client cu careva terțe persoane care ar putea declanșa unele cerințe față de clienții în cauză și nu pot cunoaște cât de calitativ clientul s-a manifestat vreodată referitor la executarea obligațiilor în raport cu aceste din urmă terțe persoane. O altă problemă care ține de serviciile de raportare a evidenței creditelor, în opinia autorului Federico Ferretti, ține de lipsa datelor aferente informațiilor despre bănci, care ar prezenta interes pentru clienți calificând prestarea informațiilor de către BIC-uri ca fiind una asimetrică. Aici autorul vorbește despre reputația, fiabilitatea băncilor, precedentele ce țin de manifestarea comportamentului abuziv față de debitori etc. [193, p.11, 42, 43]. Susținem din plin această remarcă și considerăm că în RM este strict necesară implementarea unui registru de monitorizare al practicilor bancare abuzive în raport cu clienții lor, cu aducerea imediată a acestora la cunoștința publicului larg prin prisma tuturor surselor informaționale posibile. Încă o măsură de severitate față de bancă în interesele clientului consumator, aplicabilă din momentul negocierilor privind eliberarea creditului, rezultă din prevederile Legii RM nr. 202/2013, potrivit căreia banca este obligată să informeze și să includă în publicitate informațiile standardizate complet. Pentru încălcarea acestei obligații, băncii i se aplică sancțiuni în conformitate cu prevederile art. 344 alin. (4) din C. contr. introdus prin Legea nr. 203 din 12.07.2013 [114].

Acestea se vor examina de către noi mai detaliat în paragraful 4.3 al prezentului studiu.

Debitorului, la rândul său, de asemenea i se aplică măsuri de severitate în ceea ce ține de declanșarea negocierilor privind încheierea contractului de credit bancar. În ipoteza în care debitorul încearcă să inducă în eroare banca, primul riscă a suporta impactul declanșării unor

cauze penale pentru dobândirea creditului prin înșelăciune (art. 238 CP RM), pentru folosirea sau confecționarea documentelor oficiale false (art. 361 CP RM), etc.

2.4. Locul contractului de credit bancar în sistemul normativ autohton

Dreptul bancar – este o ramură de drept autonomă cel puțin datorită faptului că relațiile sociale reglementate de către aceasta sunt specifice băncilor care constituie o categorie specială de subiecți. Raporturile de credit bancar, la rândul lor, conturează o gamă suficient de vastă a relațiilor sociale reglementate de norme juridice, care sunt îndreptate nemijlocit spre eliberarea creditului bancar. În esență, acestor raporturi le este caracteristic un sistem mixt de reglementare care implică normele mai multor ramuri de drept, inclusiv neexhaustiv: dreptul civil care materializează creditul bancar în una din formele sale reglementate de dreptul contractual și determină regimul obligațional al părților contractante, dreptul consumatorului care impune reglementări prin Legea nr. 202/2013 față de creditele de consum, drept al afacerilor care delimitează activitățile solicitanților de credite bancare în cele de întreprinzător și determină componența factorilor de decizie a persoanelor juridice care pot participa la operațiunile de creditare, dreptul bancar care cataloghează operațiunea de creditare în rândul activităților bancare active și stabilește criteriile în funcție de care se eliberează creditele, drept penal care sancționează infracțiunile de pe marginea dobândirii creditelor prin înșelăciune, dreptul internetului care reglementează comerțul electronic ce poate include cereri de creditare etc. Anume din acest motiv literatura de specialitate română, semnată de către cercetătoarele Carmen Adriana Gheorghe și Rada Postolache, face trimitere la modelul francez de *drept al creditului* care este înțeles ca fiind un ansamblu de reguli și tehnici juridice preluate din diferite ramuri sau subramuri de drept care reglementează operațiunile de credit. Disciplina astfel preluată parțial de NCC este doar o parte a dreptului bancar față de care are o sferă concomitent mai largă și concomitent mai restrânsă. Concomitent mai largă, întrucât creditul *în integrum* în raport cu creditul bancar constituie genul, concomitent mai restrânsă, deoarece creditul *în integrum* se rezumă doar la domeniul de credit, în timp ce domeniul bancar este relevat mai complex, caracterizat prin diverse operațiuni desfășurate de bancă [13, p.4; 150, p.3]. În acest sens, considerăm că ar fi cu adevărat oportună o novație pentru sistemul de drept autohton, ce se va reflecta în *dreptul creditului* care va comasa toate reglementările din acest domeniu. O atare înființare va facilita semnificativ ghidarea specialiștilor care vor avea nevoie de apel la soluționarea problemelor reieșite din contractul de credit bancar, fiind sporită în așa mod și dinamica exteriorizării soluțiilor relevante în fiecare caz în parte.

2.4.1. Locul și rolul contractului de credit în cadrul raporturilor și modalităților de creditare bancară

În vederea relației *gen/specie* indicate *supra*, contractul de credit bancar de parcă ar fi limitat aria noastră de cercetare doar la acele relații de creditare, în cadrul cărora banca este participant, pe de o parte, fiind astfel în afara atenției relațiile de creditare desfășurate de către instituțiile financiare nebancare. Vom vedea însă în continuare că raporturile de credit bancar sunt relațiile care conturează după natura lor toate operațiunile de creditare care se desfășoară și de instituțiile financiare nebancare inclusiv.

Prin urmare, pentru determinarea conținutului legislativ destinat reglementării contractului de credit bancar în organizarea normativă autohtonă care este lipsită de un *drept al creditului ca instituție distinctă* sau subramură a dreptului bancar, este necesar să sistematizăm toate normele juridice care reglementează aceste raporturi, ceea ce ne va permite să determinăm conținutul lor.

Aceasta ne va răspunde la întrebarea ce ține de obligațiile participanților la aceste raporturi, care, la rândul său, generează într-un regim reconvențional o serie de drepturi pentru acești participanți. În așa mod, va fi atinsă ținta soluționării problemei de cercetare a prezentei teze de doctorat, care constă în elaborarea cadrului conceptual al mijloacelor juridice aplicabile în scopul protecției acestor drepturi.

Procedura eliberării creditului, fiind guvernată de o modalitate de creditare concretă categoric nu poate preceda nașterea unui raport de credit bancar, acesta din urmă fiind o concepție mult mai vastă decât oricare mod de creditare utilizat. Totodată, un raport de credit bancar poate exista și produce efecte chiar dacă contractul de creditare nu s-a materializat în una din formele sale specifice. Astfel, raportul de credit bancar, poate fi privit prin prisma a trei accepțiuni distincte. Prima dintre acestea se manifestă în cadrul relațiilor dintre bancă și client, care derulează până la încheierea contractului în baza căruia se eliberează creditul și care includ o serie de drepturi și obligații pentru ambele părți, indiferent de faptul dacă contractul se va încheia sau nu, a doua parte a raportului de credit își are întinderea pe întregul curs al relațiilor dintre creditor și debitor în procesul derulării creditului, urmare a eliberării acestuia cu aplicarea uneia din formele sale contractuale, și a treia parte a raportului se manifestă continuu după stingerea obligațiilor aferente creditului eliberat.

În fapt, în cea din urmă situație este vorba doar despre obligațiile băncii, acestea fiind compuse din sarcina de a presta informații veridice despre deservirea creditului de către debitor

tuturor solicitanților, păstrarea secretului bancar care s-a supus discursului în paragraful 2.3 al prezentei lucrări, și eliberarea actelor care vor confirma stingerea obligațiilor debitorului aferente creditului eliberat față de bancă. Așa-numitele obligații precontractuale ale părților, pe care le-am plasat la prima etapă a raportului de creditare, prezintă interes în vederea executării corespunzătoare exclusiv în situația în care creditul va fi eliberat. Dacă creditul nu se va elibera, interesul părților în ceea ce ține de respectarea obligațiilor precontractuale în esență decade. Excepție de la această regulă face obligația de păstrare a secretului bancar. Astfel secretul bancar nu poate fi divulgat de către bancă din momentul în care banca intră în posesia informațiilor confidențiale. Aceasta înseamnă că păstrarea secretului bancar constituie o obligație echivalată firului roșu care subzistă pe întregul curs al procesului de creditare. Abaterea de la această obligație este posibilă doar prin autorizație legală care explică detaliat cazurile în care secretul bancar poate fi divulgat. Acestea s-au examinat de către noi *supra.*

Activitatea de creditare constituie cea mai profitabilă activitate desfășurată de către bancă. Aceasta se confirmă prin rapoartele financiare prestate Băncii Naționale Republicii Moldova (în continuare – BNM) de către băncile comerciale pentru anul 2014 [158]. Activitatea de creditare implică o gamă foarte vastă de operațiuni bancare care se disting în funcție de scopuri, garanții, modalități de eliberare, durata rambursării etc., însă acestora le sunt caracteristice niște elemente comune care conturează o realitate economică fundamentală formată din: avansarea sau punerea la dispoziția solicitantului a fondurilor raportate la riscurile creditării care necesită aplicarea ulterioară a dreptului obligațional. În acest sens, evocă și doctrina franceză semnată de către iluștrii savanți *Ch. Gavalda și J. Stoufflet,* care evidențiază ca principala modalitate de creditare avansul de fonduri [178, p.211], în prezent preluată și de către NCC în art. 2 193–2195 care stipulează despre *facilitatea de credit* în contextul transmiterii fondurilor către client în oricare din varietățile acestui proces [150, p.244].

Doctrina autohtonă, de asemenea, reține diversificarea posibilităților de creditare ce reies din noțiunea de „credit” definită prin Legea RM nr. 550/1995 care constituie accepția cu numărul doi a oricărui raport de creditare învederată *supra*. Astfel savanții autohtoni Nicolae Slutu și Aurel Băieșu, în contextul art. 3 al Legii RM nr. 550/1995 dar și a art. 3 al Legii RM nr. 202/2017 care dispun că prin credit se înţelege: „orice angajament de a acorda bani ca împrumut, cu condiţia rambursării lor, plăţii dobânzii şi altor plăţi aferente; orice prelungire a termenului de rambursare a datoriei; orice garanţie emisă, precum şi orice angajament de a achiziţiona o creanţă, sau alte drepturi de a efectua o plată”, evidențiază modalitățile de creditare în modul după cum urmează: a) împrumutul fondurilor băneşti (această modalitate „clasică” a creditului

bancar este reglementată, în special, de art.1236-1245 CC RM.); b) prelungirea scadenţei unei datorii; pentru această modalitate de creditare serveşte, spre exemplu, cambia (care este reglementată de art.1279 CC RM şi de Legea cambiei nr.1527-XII din 22.06.1993 (în continuare – Legea RM nr.1527/1993) [100]; c) emiterea unei garanţii (garanţia bancară este reglementată de art.1246-1255 CC RM.); d) scontul (operaţiunea de scontare a cambiei este reglementată de titlul V al Legii nr.1527/1993) [8, p.28; 19, p.351]. În completarea acestora, este remarcabil faptul că creditul bancar constituie în sine orice situație, în urma căreia mijloacele financiare părăsesc patrimoniul băncii, fără a fi destinate plății pentru bunuri sau servicii achiziționate de către bancă în scopuri gospodărești. În acest sens, există multiple moduri de creditare care sunt utilizate de către bănci în vederea plasării fondurilor sale pentru solicitanți. Aceste din urmă moduri se află sub patronajul subdiviziunilor băncii formate din direcții întregi care se ocupă cu controlul și evidența aplicării corecte a procedurii de creditare, în funcție de o solicitare sau alta, care este dependentă de suma cerută, durata creditului, destinația creditării, subiectul creditat, valuta creditului etc. Astfel, în afară de cele expuse *supra*, veşmântul juridic al creditării bancare se cumulează cu *leasingul financiar* şi *cu factoringul,* contracte pe care autorii autohtoni nu le-au inclus în rândul celor de creditare.

a) Teoria Leasingului financiar

Operațiunea de *leasing* derulează pe principiul locațiunii, cumulate cu vânzarea-cumpărarea bunurilor în interesul locatarului, alături de care foarte aproape am putea plasa și împrumutul bănesc sau creditul bancar.

Savantul autohton Dorin Cimil cumulează contractul de leasing şi cu elemente ale mandatului care se manifestă pe segmentul împuternicirii locatorului de către locatar cu dreptul de a alege obiectul leasingului [22, p.201], poziție de fapt logică, excepția de la această regulă fiind situația în care locatorul e și producător al bunurilor ce constituie obiect al leasingului.

Împrumutul se manifestă la etapa procurării obiectului ce urmează a fi predat în leasing și constituie o operațiune, în principiu, autonomă de leasingul propriu-zis. Asemenea creditului bancar, leasingul poate fi desfășurat în diverse forme cu regimuri juridice distincte care sunt reglementate, în mod special, prin Legea cu privire la leasing nr. 59 din 28.04.2005 (în continuare – Legea RM nr. 59/2005) [105]. La nivel internațional, *leasingul* este reglementat prin Convenția de la Ottawa din 1988 la care Republica Moldova nu este parte. Totodată, prin art. 3 Legea RM nr. 59/2005 definește contractul de leasing ca fiind un contract în a cărui bază: *o*

parte (locator) se obligă, la cererea unei alte părţi (locatar), să îi asigure posesiunea şi folosinţa temporară a unui bun, contra unei plăţi periodice (rată de leasing), achiziţionat sau produs de locator, iar la expirarea contractului să respecte dreptul de opţiune al locatarului de a cumpăra bunul, de a prelungi contractul de leasing, ori de a face să înceteze raporturile contractuale. Savantul autohton Gheorghe Chibac, în tratamentul contractului de leasing oferă prioritate Noului CC RM, cel puțin de aceea că Noul CC RM reglementează expres leasingul, în conformitate cu depozițiile legale destinate locațiunii aplicând acestuia excepțiile prevăzute de lege, fapt ce nu reiese și din Legea RM nr. 59/2005 [20].

Prin urmare, *leasingul* este un contract din grupul contractelor îndreptate spre transmiterea în folosință a bunurilor decât un contract financiar îndreptat spre amânarea efectuării plăților.

Totuși, potrivit naturii sale, contractul de leasing poate fi bipartit – relație în care participă locatorul și locatarul, sau tripartit – relație în care participă și vânzătorul sau furnizorul bunului. Banca poate finanța achiziționarea bunului sau acționa în calitate de locator, atunci când dispune de obiectul leasingului. Leasingul însă nu poate face parte din rândul activităților de bază ale băncii, deoarece acesta se limitează prin art. 26 alin. (1) lit. g) a Legea RM nr. 550/1995 doar la leasing financiar, celelalte forme ale leasingului descrise în art. 4 al Legii RM nr. 59/2005 nu sunt permise în activitatea bancară curentă în interpretarea *stricto sensu* a prevederilor legii. Anume din această cauză băncile comerciale, în virtutea prevederilor Regulamentului cu privire la deţinerea de către bănci a cotelor în capitalul unităţilor economice [76], fondează societăți de leasing pe principiul mamă/fiică. Astfel potrivit pct. II.1 alin. (2) al acestui regulament, nicio bancă, singură sau în acord cu una sau mai multe persoane cu care acţionează împreună, fără permisiunea BNM, direct sau indirect, nu poate: 1) să deţină în capitalul unei unităţi economice (cu excepţia deţinerii cotelor în capitalul altor bănci de pe teritoriul Republicii Moldova); a) o cotă care este substanţială faţă de capitalul unităţii economice; b) o cotă care, conform valorii ei curente, depăşeşte 15 la sută din capitalul normativ total al băncii; 2) să deţină valoarea curentă totală a unor astfel de cote ce depăşeşte 50 la sută din capitalul normativ total al băncii.

În acest sens, fondarea unor societăți de *leasing* de către băncile comerciale se permite în limitele indicate *supra*, drept exemplu fiind SRL „Victoria Leasing" societate fondată de BC „Victoriabank" SA [145], „Maib-Leasing" SA, societate fondată de către BC „Moldova Agroindbank" SA [144].

În această ordine de idei, în scopul diversificării activității, delimitării evidenței contabile, estimării separate a rentabilității leasingului, băncile comerciale, de regulă, creditează pe principii clasice asemenea activitate. Astfel dacă banca-mamă acordă credit societății de leasing

fiică, procesul are loc conform regulii stabilite prin art. 31 al Legii nr. 550/1995 care impune control riguros al BNM asupra creditării persoanelor afiliate printr-un regulament separat în care sunt expuse condițiile de creditare. Potrivit acestuia, banca nu poate încasa de la persoanele afiliate dobânzi şi comisioane mai mici decât percepe în condiţii similare de la persoanele neafiliate (cu excepţia funcţionarilor băncii care nu sunt afiliaţi băncii) [77]. Totodată, Regulamentul cu privire la tranzacțiile băncii cu persoanele sale afiliate explică limitele creditării persoanelor afiliate și modul de aprobare de către bancă a tranzacției de creditare a afiliatului.

Pe lângă societățile de leasing fiică, banca poate acorda credite oricăror companii de leasing în scopul desfășurării acestei activități.

Savantul român Ion Turcu relatează că asigurarea executării obligațiilor aferente creditelor, eliberate de către bănci companiilor de leasing, privește cu prioritate gajul bunurilor care fac obiectul leasingului și cesiunea creanței de redevență [167, p.333]. La această opinie ne raliem pe deplin și, în completare, considerăm relevant de a face trimitere la practici judiciare în privința gajului bunurilor obiect al leasingului, care au constatat gajarea acestuia în favoarea unei bănci comerciale cu doar o zi până la încheierea contractului de leasing și au calificat acest gaj drept prioritar în raport cu leasingul financiar.

Astfel, printr-o Decizie a CSJ din anul 2013, se explică faptul că compania de leasing a gajat obiectul leasingului la data de 23.07.2008, iar contractul de leasing a fost încheiat la 24.07.2008, ceea ce a constituit temei de a respinge cererea locatarului de radiere a gajului asupra obiectului leasingului, chiar dacă acesta a plătit ratele de leasing în proporție de 100% [42, p.4-5]. Într-o altă Decizie a CSJ din anul 2013, se constată faptul că contractul de gaj s-a încheiat la 22.12.2008, iar cel de leasing la 24.12.2008, ceea ce iarăși, în opinia instanței, a constituit temei de oferire a priorității gajului dar nu leasingului financiar [41, p.2].

Instanța, în opinia noastră, urma să țină cont de faptul că publicitatea gajului este o procedură care în unele cazuri poate dura și câteva zile, cert lipsite în rezerva locatorului pentru a putea invoca faptul că locatarul a știut la sigur despre existența gajului. Aceasta chiar dacă potrivit art. 470 CC RM registrul în care se înregistrează gajul este unul public. Totodată, în deciziile CSJ indicate *supra* nu se face nicio trimitere la lipsa sau prezența unui comunicat anexat la materialele dosarului prin care se afirmă grevarea obiectului leasingului, ceea ce constituie o probă pertinentă care garantează faptul că locatarul era în cunoștința dreptului de gaj al băncii.

Astfel locatorul din spețele menționate *supra* s-a adeverit a fi unul de rea-credință, și anume din această cauză, considerăm că contractele de gaj în ambele cazuri urmau a fi constatate

nule de drept în baza art. 220 CC RM care se aplică pe bune în situațiile evocate *supra*. Cu regret, anul 2013 a curs în defavoarea locatarilor din contractele de leasing, pentru ca în anul 2015 CSJ să constate faptul că încheierea contractului de gaj asupra obiectului leasingului în anul 2010 nu poate prevala în raport cu contractul de leasing încheiat în anul 2012 și nu poate constitui o prioritate față de leasing, or executarea contractului de leasing de către locatar constituie temei de obținere a dreptului de proprietate asupra obiectului leasingului. E de notat că decizia CSJ din 2013, care se contrazice cu cea din 2015, este emisă de către instanța ierarhic superioară în componența căreia au intrat practic aceiași judecători (3 persoane ale completului din 5) [40, p.6].

Anume din motivul acestor disonanțe, prin Legea RM nr. 173/2014 [112], s-a implementat o modificare colosală a Legii nr. 59/2005 realizată prin includerea art. 16^1 care evocă despre posibilitatea sau dreptul de publicitate al operațiunilor de leasing, ceea ce a acordat o protecție mai sporită pentru locatar în privința exercitării dreptului de opțiune. În acest sens, s-a aplicat modalitate de informare care anunță toată lumea interesată despre drepturile locatarului care reies din contract și, de regulă, se reflectă în transmiterea obiectului leasingului în proprietatea locatarului. Această manevră este una din finalitățile contractului de leasing care în cazurile estimate mai sus suportă impactul unor manifestări de rea-credință ale locatorului în ceea ce ține de regimul juridic al obiectului leasingului.

Așadar, prin această modificare legislativă, leasingul financiar a fost plasat alături de alte drepturi de garanție care se înregistrează în registrul gajului bunurilor mobile și în Registrul bunurilor imobile, prevederi prin care s-a reiterat și asupra faptului că gradul de prioritate dintre leasingul financiar şi alte drepturi de garanţie este determinat de momentul înregistrării în registrul respectiv (art. 16^1 alin. (5) Legea nr. 59/2005). Prin urmare, leasingul financiar întrunește condițiile unei garanții reale, acordată de către locator locatarului în ceea ce ține de asigurarea obligației de transmitere a dreptului de proprietate, supus înregistrării, asupra bunului obiect al leasingului în condițiile stipulate prin contract, care stabilesc această obligație în momentul în care toate ratele de leasing sunt plătite corespunzător și contractul ajunge la scadență. Acest lucru poate fi desprins și din prevederile Legii cu privire la gaj nr. 449/2001 care plasează, prin art. 47, leasingul în rândul drepturilor de garanție.

În accepțiunea savantului autohton Octavian Cazac, la care ne raliem, garanție reală înseamnă un drept real asupra bunului mobil sau imobil al debitorului, care conferă titularului acestuia un drept de urmărire și un drept de preferință [3, p.569]. Astfel, leasingul întrunește ambele condiții stipulate de doctrină și îi oferă locatarului un drept real asupra obiectului

leasingului, însă acesta ar trebui să îngrădească posibilitatea locatorului de a dispune de obiectul leasingului în ordinea în care el dispune de oricare proprietate ce îi aparține. Caracterul dispozitiv al normei legale stipulate la art. 12 alin. (1) lit. a), b) oferă posibilitate locatorului de a dispune în orice mod asupra obiectului leasingului, dacă contractul nu prevede altfel, fapt care și servește ca premisă de manifestare a relei-credințe a locatorului în raport cu locatarul.

Chiar dacă prin aceleași norme se explică expres faptul că, indiferent de modul în care se dispune de obiectul leasingului, regimul juridic al contractului sau natura acestuia nu se schimbă, practica judiciară pe acest segment, după cum s-a observat *supra*, este una contradictorie. Astfel sunt puse pe bilanț: leasingul și gajul, rezultat care merită atenția legislatorului în urma unor practici judiciare neuniforme din cauza cărora o parte sau alta suportă impactul unor prejudicii inechitabile. Din cele expuse *supra*, observăm că leasingul este o operațiune suficient de riscantă pentru locatar, atât pe motivul multiplelor oportunități oferite locatorului ce țin de rezilierea contractului și preluarea bunului în situațiile în care ratele de leasing au fost plătite practic în întreaga proporție, cât și din cauza neclarităților ce țin de regimul juridic al bunului obiect al leasingului care, de regulă, asigură executarea obligațiilor locatorului față de creditor (bancă) ce nu se limitează la un singur contract de credit. Aceasta atunci când obiectul leasingului este răscumpărat pe deplin de către locatar, dar locatarul nu poate dispune pe deplin de acesta datorită grevărilor pe care le-a consimțit conștient sau nu.

Noi considerăm că niciun locatar nu ar fi de acord cu constituirea gajului asupra obiectului leasingului în vederea asigurării executării tuturor obligațiilor locatorului față de bancă, riscând în așa mod cu patrimoniul ce îi va aparține. De aceeași opinie ar trebui să fie și instanțele naționale care, din păcate, nu au reținut acest lucru în ordinea examinării recursurilor descrise *supra*. În concluzie, putem afirma că *leasingul* se practică, de regulă, de către societățile specializate doar pe această operațiune, nu se practică de către băncile comerciale deoarece această activitate necesită o multitudine de resurse suplimentare care ar asigura cursul corespunzător al afacerii, inclusiv resurse umane, bunuri, evidență contabilă separată etc., băncile comerciale preferând însă creditarea activității de leasing ce derulează pe principiile clasice ale unui contract de credit bancar.

b) Teoria creditării prin factoring

Factoringul este o instituție cu sediul separat de contractele bancare dislocate în CC RM. Factoringul este reglementat prin art. 1290-1300 CC RM, care vin imediat după reglementarea

contractelor și operațiunilor bancare. Totodată, operațiunea de factoring poate fi calificată drept o modalitate de creditare, deoarece aceasta face parte din cadrul activităților financiare permise, practicate de către băncile comerciale (art.26 alin. (1) lit. b) Legea RM nr.550/1995).

Astfel, prin art. 1290 alin. (1) CC RM, factoringul este definit ca fiind un contract prin care o parte, care este furnizorul de bunuri şi servicii (aderent), se obligă să cedeze celeilalte părţi, care este o întreprindere de factoring (factor), creanţele apărute sau care vor apărea în viitor din contracte de vânzări de bunuri, prestări de servicii şi efectuare de lucrări către terţi, iar factorul îşi asumă cel puţin două din următoarele obligaţii: a) finanţarea aderentului, inclusiv prin împrumuturi şi plăţi în avans; b) ţinerea contabilităţii creanţelor; c) asigurarea efectuării procedurilor de somare şi de încasare a creanţelor; d) asumarea riscului insolvabilităţii debitorului pentru creanţele preluate (*delcredere*).

Savantul autohton Gheorghe Chibac a remarcat o carență în definiția legală indicată *supra,* pentru că legea nu stipulează expres cui îi aparține dreptul de a alege aceste două obligații și a propus ca ele să fie stabilite de comun acord luând în considerație posibilitățile factorului și necesitățile aderentului, opinie la care ne raliem [18, p.330].

În aspect internațional, factoringul este reglementat prin: 1) Convenţia UNIDROIT privind contractul internaţional de factoring încheiată la Ottawa în 1988; 2) Convenţia de la Roma 1980 privind legea aplicabilă obligaţiilor contractuale; 3) Convenţia ONU de la New York 2001 privind cesiunea de creanţă în comerţul internaţional [151].

Republica Moldova nu este parte nici la unul din actele internaționale indicate *supra* și reglementează factoringul doar în concordanță cu prevederile CC RM care prin art. 1290 alin. (5) explică faptul că față de factoring se aplică prevederile cesiunii de creanță cu derogările de la capitolul destinat factoringului sau esenței contractului de factoring. Doctrina franceză afirmă că la dezvoltarea factoringului a contribuit divizarea muncii pe măsura în care lozinca de bază a acestei instituții enunța: „Vindeți, noi vom face restul!..” [178, p.256]. Important însă este faptul că tot ceea ce se face de către cineva în interesele cuiva, costă.

În esență, factoringul în opinia noastră, este un moft utilizat pe larg de către comercianții grăbiți, pe de o parte, și precauți, pe de altă parte. Grăbiți deoarece finanțarea efectuată de către factor, comparativ cu amânarea plății debitorului pentru aproximativ 30-180 de zile, se acordă aderentului odată cu semnarea contractului de factoring și predarea actelor care certifică executarea obligațiilor față de clientul său (debitor); precauți, deoarece comercianții nu subrogă riscului neachitării plățile ce li se datorează de către debitori, transferând acest risc asupra factorului (art. 1290 alin. (1) lit. d) CC RM). Prin urmare, concepția factoringului se rezumă la o

dilemă care include factoring cu sau fără regres față de aderent. Factoringul cu regres permite factorului să se îndrepte contra aderentului în situația în care debitorul nu execută corespunzător obligațiile sale față de factor. Acest fapt facilitează considerabil posibilitatea factorului de a-și satisface dreptul său de creanță față de debitor, posibilitatea regresului fiind asimilată cu o garanție suplimentară, prestată de către aderent factorului. În lipsa unui drept de regres, factoringul este mai scump și factorul nu se poate îndrepta față de aderent, deoarece, în virtutea regulilor cu privire la cesiunea oneroasă de creanță, finanțarea aderentului constituie un preț al creanței achiziționate de către factor în cadrul operațiunii de factoring. Aceast lucru distinge considerabil natura contractului de factoring de un contract clasic de credit bancar, în cadrul căruia obligația de restituire a împrumutului se impută debitorului până în momentul executării definitive a acesteia. Astfel, pe această porțiune, factoringul ar putea să fie plasat alături de scontul cambiei care, pe același principiu ca și obligația debitorului din regimul factoringului, urmează a fi executată prin plată în termen. În RM, operațiunea de factoring poate fi desfășurată de către oricare societate comercială, capabilă să se ocupe de acest gen de activitate, condiție la care recent a fost ajustată și legislația FR care, prin art. 825 CC FR în redacție veche, permitea desfășurarea acestei activități doar companiilor licențiate. Practica internațională susține operațiunea de factoring și o califică drept una foarte avantajoasă pentru dezvoltarea continuă a mediului de afaceri. De regulă, amânarea plăților ce cad în sarcina debitorilor aderenților se întinde pe o perioadă de maxim 180 de zile de la livrarea mărfii sau prestarea serviciului. La rândul său, debitorul plătește pentru obiectul achiziționat de la aderent suportând în final și plata pentru serviciul factorului. Prin urmare, beneficiarul indirect al serviciului de factoring este debitorul aderentului, întrucât operațiunea respectivă se declanșează în interesul final al celui care amână plata, deși factorul este achitat de către aderent. O întrebare importantă rezidă în costul factoringului. Acesta va determina relevanța apelului la factoring ori la altă modalitate de creditare.

Pentru a putea determina modalitatea de calcul a costurilor de factoring, este necesar ca aceste costuri să fie urmărite pe trei funcţii de principale ale factoringului: funcţia de finanţare (dobânzi calculate pe perioada creditării operaţiunii de finanţare), funcţia de delcredere (costuri cu riscul răspunderii de delcredere) şi funcţia de servicii (costurile cu consultanţele acordate, costuri cu încasarea creanţelor de la debitori, costurile cu verificarea bonităţii debitorilor de factoring, costurile cu somaţia debitorilor pentru plata creanţelor, costurile cu acţiunile judiciare pentru încasarea creanţelor) [166, p.14].

Astfel, costul factoringului autohton ar putea ajunge la un preț de 0,5-2,5% din valoarea creanței cumpărate [70, p. 48]. O întreprindere specializată din RM în domeniul factoringului a fost fondată în anul 2004 (NFC MoldFactor) și, conform practicii sale, îl finanțează pe aderent cu 90% din costul estimat în factură, contra creanțelor ce urmează a fi satisfăcute de către debitorul aderentului în cel mult 120 de zile [136]. Cu toate acestea, factoringul oricum se califică atrăgător și în special în relațiile de export al mărfurilor. În virtutea faptului că creanțele fac parte din obiectul proprietății, factorii, la rândul lor, le pot ceda în continuare pe același principiu pe care le-au dobândit (art. 1300 CC RM). O modalitate frecvent aplicabilă în procedura finanțării exportului se realizează de către factorul rezident al țării exportatorului aderent, care finanțează aderentul în schimbul cesiunii creanțelor față de importator și cedează ulterior aceleași creanțe către un factor rezident al țării importatorului contra unei finanțări efectuate de către acesta din urmă în contul factorului care este aderent (cedent) la noul contract de factoring. Deși factoringul este o modalitate de creditare, băncile comerciale autohtone nu utilizează mai deloc acest institut, calificându-l drept unul riscant și extrem de complex. Unul din motive, pentru care operațiunea de factoring a fost calificată anume așa, își are originea în art. 1297 CC RM, potrivit căruia debitorul poate opune factorului toate pretențiile pe care ar putea să le opună aderentului.

Această prevedere vine din reglementarea generală a cesiunii de creanță (art. 560 CC RM) și periclitează considerabil posibilitatea factorului de a-și satisface creanța față de debitor, antrenând părțile în litigiu, durata căruia, de regulă, este una impunătoare și examinarea căruia nu asigură prioritate pentru factor (bancă) care nu cunoaște nivelul calității executării obligațiilor aderentului față de debitor și nu poartă răspundere pentru relația dintre aceștia din urmă. În temeiul prevederilor art. 1294 CC RM, factorul se poate îndrepta împotriva aderentului pentru inexistența creanței promise față de debitor, ceea ce iarăși tărăgănează termenul de satisfacere a creanței față de debitor și nu garantează satisfacția lor în general. Astfel, în virtutea faptului că băncile tind spre niște asigurări mai certe manifestate de obicei prin gajuri/ipoteci în ceea ce ține de realizarea drepturilor sale de creanță, creditarea clasică manifestată prin modul asimilat împrumutului bănesc este mult mai preferată, comparativ cu operațiunile de factoring. De aceea că gradul de securitate al încasării fondurilor eliberate în cadrul creditului bancar clasic este mult mai sporit fiind, totodată, guvernat de alt regim juridic decât factoringul. În această ordine de idei, băncile autohtone renunță la încheierea contractelor de factoring propunând un mecanism clasic de creditare prin împrumut bănesc atât pentru aderentul care duce lipsă de lichidități, cât și pentru debitor.

Fiind înființat în anul 2002, în anul 2005, din cele relatate de către savantul Gheorghe Chibac, factoringul național a fost lipsit de practici judiciare în domeniul acestor raporturi [18, p.330]. În etapa actuală, situația nu a suportat modificări aproape deloc, afirmația fiind confirmată prin lipsa dosarelor în curs de examinare și a hotărârilor judecătorești publicate pe portalurile oficiale ale instanțelor de judecată la data de 10.03.2016.

c) Teoria garanției bancare

Garanția bancară se califică în doctrina internațională ca fiind un credit prin semnătură [167, p.335; 178, p.338]. În legislația RM, garanția bancară este reglementată prin art. 1246-1255 CC RM și potrivit naturii sale autohtone o plasăm mai aproape de mijloacele de garantare a executării obligațiilor decât de un credit bancar. Asta deoarece: a) fondurile băncii ce sunt destinate pentru plata garanției nu întotdeauna părăsesc patrimoniul băncii; b) dacă îl părăsesc, atunci garanția bancară se substituie cu un credit clasic. La nivel internațional, garanția bancară este reglementată prin: Regulile uniforme privind garanțiile la cerere a Camerei Internaționale de Comerț de la Paris (publicația nr. 458 din1992); Convenția ONU privind garanțiile independente și acreditivele *stand by* din 11.12.1995 adoptată la New York [70, p.351].

Republica Moldova nu este parte la aceste acte internaționale. Potrivit art. 1246 alin. (1) CC RM, garanţia bancară este un angajament scris, asumat de o bancă sau de o altă instituţie financiară (garant), la cererea unei alte persoane (ordonator), de a plăti creditorului ordonatorului (beneficiarului) o sumă de bani în baza cererii scrise a beneficiarului. Garanția bancară este un act juridic unilateral, care produce efecte din momentul eliberării, dacă garanția nu are prevederi exprese contrarii în acest sens şi este un act *intuitu personae* (1247-1249 CC RM). Totodată, garanția bancară face parte din rândul unor servicii acordate de către bancă sau instituții financiare ne bancare, pentru care se percep taxe sub forme de comisioane, și nu dobânzi ca în cazul creditelor bancare clasice. Garanția bancară nu este un raport de drept accesoriu unui sau altui contract. Textul acesteia poate prevedea executarea prin efectuarea plății către beneficiar, indiferent de soarta contractului încheiat între ordonator și beneficiar. Așadar, garanția bancară este o obligație a băncii, dar nu a ordonatorului garanției. Pentru a înlătura circumstanțele incerte în vederea obligațiilor garantului, cazul garantat care constituie o condiție esențială, de care este afectată garanția bancară, se descrie minuțios în textul ei. Deși executarea garanției bancare la cererea beneficiarului este nestingherită, banca înștiințează numaidecât ordonatorul la survenirea acesteia (art. 1251 CC RM) pentru a se asigura de certitudinea efectuării plății, excluzând în așa

mod eventualele fraude sau abuzuri ale beneficiarului. Urmare a efectuării plății, banca se îndreaptă regresiv și firesc față de ordonator, dacă plata s-a făcut strict conform descrierii cazului garantat (art. 1255 CC RM). De regulă, eliberarea garanțiilor bancare este condiționată de către bănci prin constituirea unor asigurări în vederea executării obligației ordonatorului, care prevede restituirea sumelor achitate de către bancă în contul beneficiarului. Pe acest segment, riscurile de nerestituire a banilor sunt evaluate pe aceleași principii, ca și în cazul eliberării unui credit bancar. Adesea, executarea obligațiilor ordonatorului față de garant se asigură prin amanetarea mijloacelor bănești în cuantumul sumei garanției bancare solicitate, care se depune la contul depozite garanții al băncii. În această situație, banca are o funcție tehnică ce se limitează doar la emiterea scrisorii de garanție, fără necesitatea rezervării fondurilor bănești pentru ordonator din capitalul propriu. O astfel de ipostază, în opinia noastră, nu poate fi calificată ca fiind un credit comparativ cu situația în care banca alocă fonduri proprii destinate acestui proiect. Cu titlu de exemplu am putea face trimitere la clienții care solicită eliberarea garanțiilor bancare pentru participarea la licitații ce se desfășoară destul de des, și se adresează către bancă cu solicitarea de deschidere a unei linii destinate garanțiilor bancare. Executarea eventualelor obligații ale ordonatorului, în acest caz, este asigurată prin constituirea gajului sau ipotecii pe bunurile a căror valoare acoperă plafonul maxim al liniei de garanție acordate de către bancă deja din resursele proprii. Practic, garanțiile bancare asigurate prin gajuri sau ipoteci servesc temei ulterior pentru eliberarea unui credit bancar clasic care este destinat executării obligațiilor ordonatorului față de beneficiarul garanției, scutind în așa mod banca de executarea obligațiilor conform garanției bancare eliberate. Deci are loc o substituție în procesul execuției garanției care, într-un final, oricum este soldată cu eliberarea creditului către ordonator, care se distribuie ulterior beneficiarului și pentru care se mai achită suplimentar la comisionul suportat de către ordonator pentru garanție și alte taxe solicitate de bancă. În așa mod, cheltuielile ordonatorului se dublează doar în situația în care garanția bancară se solicită a fi executată. În pofida principiului plății nestingherite a garanțiilor bancare, conform căruia trebuie să se respecte regula ce vine din reglementările internaționale „Întâi plătește apoi, polemizează" [70, p.351], garantul oricum amână efectuarea plății cel puțin până la eliberarea creditului către ordonator, dacă acesta recunoaște necesitatea plății. Dacă însă garanția bancară este asigurată prin amanetul mijloacelor bănești, aceasta se execută în termene mai scurte.

d) Avalul cambiei sau al biletului la ordin – o modalitate de garantare

Potrivit prevederilor art. 1 al Legii RM nr.1527/1993, cambia simplă (biletul la ordin) este un titlu de credit, prin care trăgătorul se obligau să plătească o sumă anumită prezentatorului cambiei sau persoanei arătate în cambie, ori aceluia pe care ea îl va arăta, după o perioadă stabilită sau la cerere. Trata este un titlu de credit, cuprinzând ordinul necondiţionat dat de trăgător (emitent, trasant) către plătitor (tras) de a plăti o sumă anumită prezentatorului cambiei sau persoanei arătate în cambie, ori aceluia pe care ea îl va arăta, după o perioadă stabilită sau la cerere. Girul (andosare) este menţiunea de transfer (transmitere) a cambiei, prin care se perfectează transmiterea drepturilor asupra ei altei persoane. Acceptul este confirmarea dată pe titlu, prin care debitorul recunoaşte obligaţia sa de a plăti cambia la scadenţă. Avalul este o cauţiune cambială (o asigurare dată deţinătorului cambiei), prin care se asigură plata sumei întregi sau parţiale a cambiei. Avalul poate fi făcut în folosul trăgătorului, acceptantului sau girantului printr-o menţiune specială pe cambie [100]. Acceptantul în cadrul tratei este trasul, dar în cambia simplă este trăgătorul, altfel acea persoană care se obligă cu sarcina plății. Girantul este persoana care beneficiază de plată conform cambiei având posibilitatea să-și transmită dreptul la încasarea plăților oricărui terț (girator) prin înscrierea unui gir pe cambie. Prin urmare, girul cambiei substituie beneficiarul plăților care se pot pretinde în temeiul acesteia de la trăgător sau de la tras (acceptanți). Girantul (beneficiarul) nu face parte din rândul titularilor de obligații, executarea cărora ar fi necesitat asigurări, deoarece acesta este purtător de drepturi, dar nu de obligații. În accepția faptului că girant ar putea fi trăgătorul sau trasul, avalul girantului ar asigura obligația lui de plată, pe când girul, în definiția sa, generează doar transferul dreptului asupra cambiei, nu și a obligațiilor asupra ei. Să admitem un gir al obligațiilor asigurate prin aval, atunci acesta s-ar fi realizat conform regulilor generale din CC RM care guvernează preluarea datoriei, și generează ca urmare stingerea drepturilor de garanție asupra creanței în măsura în care menținerea lor nu este încuviințată de cei care le-au constituit (art. 571 CC RM). Chiar dacă *lex specialis derogat generali,* Legea RM nr. 1527/1993 este mai veche decât CC RM și Legea RM nr. 1527/1993 nu prevede excepții de la această regulă generală. Prin urmare, dacă se practică și se acceptă girul dreptului trasului la efectuarea plății (cu alte cvinte, a obligației de achitare a datoriei), avalul urmează a fi făcut în folosul giratorului (noului tras), dar nu a girantului în modul prevăzut în art. 1 al Legii RM nr. 1527/1993. În această ordine de lucruri, avalul făcut în folosul girantului *de lege lata* nu este relevant și nu se poate realiza.

Cel care garantează se numește avalist, iar cel pentru care se garantează este numit avalizat. Adevărat este faptul că avalul se realizează pe principiile similare unei fidejusiuni sau cauțiuni constituite de către bancă, de regulă, în favoarea trasului. Asta în pofida prevederilor art.

27 al Legii RM nr. 1527/1993 care dispun că dacă nu este indicată persoana în folosul căreia este dat avalul, el se consideră dat pentru trăgător. Considerăm că la acest capitol ar trebui să fie indicat trasul, dar nu trăgătorul, deoarece anume trasul este obligat cu sarcina plății potrivit naturii tratei. Avalistul este răspunzător la fel ca şi toate persoanele obligate prin cambie, rândul cărora poate fi completat și de mijlocitori (art. 49 al Legii RM nr. 1527/1993). Obligaţiunea avalistului este valabilă şi în cazul în care obligaţiunea pe care a garantat-o s-a adeverit a fi nulă din oricare motive. Când avalistul plăteşte trata, el dobândește drepturile pornind de la trată faţă de acel pentru care el a garantat, precum şi faţă de acei care în temeiul acestei trate sunt obligaţi celuia din urmă (art. 28 al Legii RM nr.1527/1993). Aici putem observa o asemănare cu regresul contra debitorului din cadrul fidejusiunii (art. 1163 CC RM) și o particularitate a tratei, prevăzută expres, ce se asimilează cu acțiunea oblică (599 CC RM) care în cauza din speță permite avalistului să se îndrepte asupra celor care sunt obligați față de tras[7].

Cu toate acestea, avalul oricum se califică ca fiind unul riscant, chiar dacă legea nu interzice regresul, deoarece solvabilitatea celui pentru care a garantat avalistul (banca) automat este incertă, dacă el nu și-a executat obligația față de beneficiar. Astfel, dacă avalul cambiei se constituie, atunci procesul are loc pe aceleași principii care condiționează garanția bancară, în special în partea asigurării obligațiilor ordonatorului față de garant ce are loc în conformitate cu toate criteriile ce țin de creditarea clasică. Avalistul, la rândul său, condiționează avalul cu constituirea garanțiilor reale în vederea realizării regresului. Important este că în urma examinării practicii, am constatat că avalul nu este practicat de către bănci în măsura și în volumul în care ar genera necesitatea studierii detaliate a acestui institut, deoarece însăși circulația cambiilor propriu-zise este redusă în sistemul financiar național. Un argument în această privință reiese din lipsa practicilor judiciare în acest domeniu și din lipsa operării de modificări esențiale la Legea RM nr. 1527/1993 în 23 de ani din momentul adoptării acesteia, care, după cum s-a arătat *supra,* sunt necesare. Așadar, cambia este un instrument practic neglijat în activitatea bancară.

e) Teoria scontului cambiei – modalitate de creditare

Scontul cambiei este operațiunea descrisă în prevederile art. 71 al Legii RM nr. 1527/1993 și constă, de fapt, în achiziția cambiei de către bancă până la scadența acesteia. Prețul de achiziție al cambiilor în astfel de circumstanțe se determină prin diminuarea valorii nominale a cambiei cu

[7] De regulă, față de tras, este obligat trăgătorul cu sarcina de executare a unor sau altor obligații contractuale ce țin de prestarea/ livrarea mărfurilor sau serviciilor.

dobânzile și toate celelalte taxe pretinse de către bancă pentru promovarea operațiunii, care se stabilesc în funcție de termenul de scadență al cambiei scontate. Din nou, în legătură cu incertitudinea solvabilității debitorului (trasului), banca care scontează cambia poate cere posesorului avalarea cambiei de banca debitorului în modul descris s*upra*, ceea ce va asigura executarea obligațiilor debitorului față de posesor și, respectiv, față de banca ce acceptă scontul. În virtutea prevederilor art. 75 al Legii RM nr. 1257/1993, băncile hotărăsc de sine stătător în fiecare caz aparte posibilitatea scontării sau gajării cambiei. Atunci când debitorul cambiilor scontate nu-și execută obligația de efectuare a plății, posesorul urmează să autentifice la notar protestul de neplată în formularul stabilit în Anexa nr.4 a Legii RM nr. 1527/1993. În urma autentificării acestui act, posesorul se poate îndrepta împotriva debitorului cu o acțiune în ordine judiciară în regimul general care guvernează răspunderea pentru neexecutarea obligațiilor (art. 602 CC RM). Pentru diminuarea riscurilor, băncile de regulă acceptă scontarea exclusivă a cambiilor trezoreriale în privința cărora riscul neplății se diminuează definitiv.

Astfel, cercetările efectuate în cadrul acestei secțiuni, afirmă faptul că contractul de credit bancar este instrumentul alternativ pentru oricare modalitate de creditare, fiind totodată un unic raport ce poate asigura singur funcționalitatea întregului sistem de creditare.

2.5. Concluzii la capitolul 2

Protecția juridică a drepturilor este o cale indispensabilă spre satisfacția deplină a acestora, care în regim silit se desfășoară prin contribuția autorităților de executare, a căror sarcină importantă constă în finalitatea exercițiului tuturor celor pretinse de către ambele părți contractante întemeiat. Trecerea în revistă a tuturor mijloacelor juridice de protecție a drepturilor prin examinarea evoluției acestora și prin extensia lor asupra creditării bancare, ne permite să concluzionăm că la etapa actuală, acțiunea în justiție este o formă predominantă la care recurge creditorul și debitorul din contractul de credit bancar. Acest mijloc de protecție însă, nu este cel mai comod în timp pentru părți, fapt care ne lasă convinși să recomandăm mijloace de protecție alternative pentru soluționarea litigiilor rezultate din contractele de credit bancar. Acestea la rândul său, cu preferință, ar putea fi realizate de către instituția medierii comerciale și arbitrajului specializat. Un prim reper al acestei concluzii își are sorgintea în celeritatea procedurilor care în cel mai durabil caz, prin antrenarea Curții specializate de Arbitraj nu poate depăși 6 luni din momentul constituirii completului. Astfel, în raport cu durata cercetării litigiilor în ordine judiciară clasică care în unele cazuri derulează și câțiva ani buni, se simte o economie

semnificativă de timp. Prin urmare, în perspectivă rămâne a fi examinată durata emiterii și calitatea actului de justiție, cel puțin în raport cu durata emiterii actelor eventualului arbitraj specializat pe acest domeniu.

Totodată, arbitrajul propus ar putea fi specializat pe examinarea litigiilor ce apar din toate raporturile de creditare în ansamblu, chiar dacă din conținutul paragrafului 2.4 putem deduce cu ușurință că creditul bancar, exteriorizat prin modalitatea clasică al creditării în baza contractului guvernat prin art. 1236-1245 CC RM, analizat în calitatea sa de entitate economică și juridică, poate cu certitudine fi asimilat cu o tijă centralizată a întregului proces de creditare bancară.

Cercetarea minuțioasă a contractului de credit bancar în modul descris în secțiunea 2.2, delimitarea acestui contract de grupul contractelor cu particularități asemănătoare prin examinarea lui în calitate de fapt, act și raport juridic civil, ne-a determinat să propunem o noțiune proprie a contractului de credit bancar în modul după cum urmează:

Creditul bancar este un contract-cadru care se execută sub forma unei promisiuni bilaterale de a încheia un contract de credit bancar în momentul solicitat de către Client, prin care Banca se obligă să pună la dispoziţia Clientului o sumă de bani (credit), iar Clientul se obligă să restituie suma de care a beneficiat, să plătească dobânda şi alte sume aferente prevăzute de contract.

Cercetarea mijloacelor de prevenire a încălcării drepturilor ce aparțin participanților la contractul de credit bancar examinată de către noi în secțiunea 2.3, ne-a elucidat locul nereușit a prevederilor art. 1226 CC RM, prin care este reglementată păstrarea secretului bancar. Acest fapt ne determină să propunem poziționarea textului de lege, din articolul citat, într-o secțiune separată în capitolul care reglementează contractele și operațiunile bancare din CC RM destinată drept exemplu, dispozițiilor generale privind contractele și operațiunile bancare. De asemenea, secțiunea 2.3 mai conturează o altă lacună ce ține de mijloacele de prevenire a încălcării drepturilor debitorului participant la contractul de credit bancar. Această reiese din lipsa unui sistem de raportare cu privire la băncile care admit abuzuri în raport cu clienții săi. Anume din acest motiv, suntem pe poziție fermă de punere în sarcina BIC-urilor ținerea evidenței unei statistici cu privire la deciziile judecătorești irevocabile prin care s-au constatat cazuri de comportament abuziv al băncilor creditoare. Totodată *infra,* ne propunem să cercetăm necesitatea și rezultatul valoric al așa-numitului *drept al creditului,* opinând în privința impactului acestuia asupra activității de creditare, ce ar putea servi un ghid de referință prin care va fi sporită dinamica realizării drepturilor lezate ale fiecărui participant la contractul de credit bancar în parte.

3. MIJLOACELE JURIDICE DE PROTECŢIE A DREPTURILOR BĂNCII ÎN CONTRACTUL DE CREDIT BANCAR

3.1. Protecția drepturilor băncii după încheierea contractului de credit bancar cu clientul în general

Dualismul acțiunilor întreprinse de către bancă în vederea protecției drepturilor sale, își are manifestul pe segmentul invocării circumstanțelor ce constituie temei pentru a refuza eliberarea creditului către client după încheierea contractului și pe segmentul rambursării creditului eliberat clientului care nu-și execută obligația de restituire a acestuia în conformitate cu prevederile contractului. Pe marginea celui de al doilea segment, banca poate recurge la oricare din mijloacele de protecție a drepturilor sale în vederea restituirii banilor acordați debitorului, despre care am vorbit în paragraful 2.1, aplicându-le separat sau cumulativ, fără acordarea unui grad de prioritate pentru unul din aceștia, nefiind relevat același lucru și pe marginea primului segment. Aceasta se datorează faptului că dreptul de a refuza eliberarea creditului după încheierea contractului, stipulat în prevederile art. 1241 alin. (1) și (2) CC RM, conturează unele situații neclare, fapt care ar fi putut să aducă dispute între părțile contractante exclusiv cu privire la valabilitatea acestuia.

3.1.1 Dreptul băncii la refuzul în eliberarea creditului către client

Până la încheierea contractului de credit, probleme cu privire la refuz în eliberare nu pot apărea. Aici poate fi elucidată afirmația doctrinarilor francezi, potrivit căreia, până la încheierea contractului, banca este în drept să renunțe eliberarea creditului, fără a-și motiva într-un fel sau altul acest refuz în virtutea caracterului *intuitus personae* a contractului susținut și de autorul autohton Victor Burac [178, p.213; 12, p.513]. Această afirmație *a priori* este veridică, fondată pe principiul libertății contractuale, însă după încheierea contractului de credit bancar, lucrurile stau altfel. Așa, dacă la capitolul ce prevede circumstanțele temei al refuzului de eliberare a creditului după încheierea contractului stipulate în lit. b) a alin. (1) art. 1241 CC RM, care vorbește despre încălcarea obligaţiei debitorului sau terţului de a acorda garanţii de rambursare a creditului pe care şi-au asumat-o aceștia, sau încălcarea altor condiţii din contract înaintate de bancă pentru punerea la dispoziţie a creditului, situația este relativ clară, atunci la capitolul ce prevede situațiile stipulate în lit. a) alin. (1) art. 1241 CC RM care vorbește despre apariția

circumstanţelor care indică cu certitudine incapacitatea viitoare a debitorului de a rambursa creditul, se iscă întrebarea: Care ar fi circumstanțele ce indică certitudinea incapacității viitoare a debitorului de a rambursa creditul, și dacă incertitudinea acestor circumstanțe constituie un temei pentru debitor de a se îndrepta împotriva creditorului cu înaintarea pretențiilor în temeiul art. 1244 CC RM care vorbește despre răspunderea băncii?

În esență, contestarea de către debitor a certitudinii circumstanțelor, constatate de către bancă și au servit temei de refuz în eliberarea creditului, se soldează cu formularea de către bancă în mod reconvențional a unei acțiuni împotriva debitorului privind recunoașterea dreptului la refuzul de executare a contractului (art. 11 lit. a) CC RM). Formularea acestei acțiuni în ordine judiciară rezultă din exigențele impuse de procedura civilă care impută recunoașterea drepturilor în sarcina exclusivă a instanțelor de judecată. Datorită faptului că contractul de credit este unul sinalagmatic, la capitolul examinării acestei pretenții urmează a se ține cont de prevederile generale stipulate în art. 706 CC RM care reliefează excepția de precaritate, corelate cu art. 1241 alin. (1) și (2) CC RM. Este de menționat că aria generală de aplicare a dreptului creditorului la refuzul de a presta primul este mai restrânsă pentru contractele sinalagmatice diferite de cel de credit bancar.

Aceasta se întâmplă deoarece art. 706 alin. (1) CC RM prevede că: *„partea obligată să presteze prima poate refuza executarea obligaţiei dacă, după încheierea contractului, apar indicii că dreptul său la contraprestaţie este periclitat de imposibilitatea executării obligaţiei de către cealaltă parte. Executarea obligaţiei nu poate fi refuzată dacă a fost executată contraprestaţia sau au fost prezentate garanţii privind executarea obligaţiei”,* pe când art. 1241 alin. (1) CC RM nu conturează prohibiții pentru bancă în refuzul de a elibera creditul, chiar dacă debitorul prestează garanții de executare a obligației. Observăm că importantă pentru bancă, la acest capitol, este certitudinea restituirii fondurilor creditare eliberate, și nu recuperarea creditului neperformant din exercitarea drepturilor asupra garanțiilor prestate. Prin urmare, banca poate refuza să presteze primul odată cu apariția indiciilor ce vor genera dubii în executarea obligațiilor clientului față de sine, acesta fiind unic și suficient temei pe deplin. De altfel, o atare situație se datorează faptului că garanțiile constituite în scopul asigurării executării obligațiilor debitorului aferente creditului eliberat, constituie o sursă secundară, dar nu primară de rambursare a creditului, fiind în fond una foarte problematică și scumpă în realizare pentru creditor din mai multe cauze. Acestea sunt expuse în paragraful. 3.3.

Deși în literatura de specialitate se evocă faptul că banii nu se pot califica în calitate de obiect al vânzării [21, p.238], banca este interesată exclusiv în vânzarea banilor prin acordarea

lor la dispoziția clienților săi și, în ultimă, instanță în vânzarea obiectului prin care se asigură restituirea acestor bani sau efectuarea apelului la alte garanții uzuale activității de creditare.

Revenind la certitudinea circumstanțelor care indică incapacitatea viitoare de plată a debitorului, este de remarcat că *stricto sensu,* în cazul persoanelor juridice, aceasta se limitează la o singură situație. Este vorba de insolvabilitatea debitorului constatată prin hotărâre judecătorească irevocabilă în baza Legii RM nr. 149/2012. Astfel, potrivit prevederilor art. 10 al acestei legi, temeiul general de intentare a procesului este incapacitatea de plată, iar cel special este supraîndatorarea. În cazul persoanelor fizice, certitudinea incapacității de plată nu are un suport legislativ material autohton, din care ar fi reieșit indubitabil așa cum rezultă din recenta lege română destinată insolvenței persoanelor fizice (art. 3 alin. (12) al Legii României nr. 151 din 18.06.2015) [123]. Aceasta ar însemna că la etapa actuală, în privința persoanelor fizice autohtone la capitolul incapacității de plată, întotdeauna pot exista îndoieli asupra certitudinii faptului dat. Totodată, insolvabilitatea debitorului servește un temei expres de reziliere a contractului de credit indicat în art. 1242 alin. (1) lit. a) CC RM. Necesitatea includerii acestei prevederi în dispoziția normei din art. 1242 CC RM nu era atât de principială, după noi, deoarece potrivit prevederilor art.733 CC RM, unul din temeiuri în virtutea cărora operează rezilierea sunt prevederile legale, dar în speţele privind intentarea procesului de insolvabilitate a debitorului, potrivit prevederilor Legii RM nr. 149/2012 rezilierea contractului de credit este generată de drept, deoarece toate creanțele față de debitorul insolvabil, indiferent de modalitățile care le afectează, devin scadente concomitent cu intentarea procesului (art.140 alin.(5) al Legii RM nr.149/2012).

Lato sensu, certitudinea circumstanțelor care indică incapacitatea viitoare de plată a debitorului ar fi fost, de exemplu, un rezultat al urmăririi acestuia de către careva creditori care dețin titluri irevocabile de încasare a datoriei, ceea ce este caracteristic atât persoanelor juridice, cât și celor fizice. Alți factori economici caracteristici activității debitorului[8] persoană fizică sau persoană juridică, de asemenea, ar constitui poate un temei larg de invocare a incapacității viitoare de restituire a creditului către bancă, însă certitudinea acestei incapacități este una categoric contestabilă. Din acest motiv, băncile preferă aplicarea opțiunii propuse la lit. b) a alin. (1) a art. 1241 CC RM, care vorbește despre nerespectarea condițiilor înaintate de bancă pentru punerea la dispoziție a creditului temei de refuz al eliberării acestuia. Datorită faptului că *„condițiile”*, termen de fapt criticat în doctrina națională și propus a fi înlocuit cu cuvântul

[8] Pierderea locului de muncă pentru persoane fizice, micșorarea bruscă a volumului de vânzări la persoane juridice drept rezultat al unui embargo de exemplu… etc.

„clauze” contractuale [3, p.196], de regulă, se stipulează de către bancă ținându-se cont de caracterul de adeziune al contractului de credit bancar, este necesară verificarea lor prin prisma exercițiului de control implementat în procesul aplicării clauzelor contractuale standard (art. 712-720 CC RM), descris foarte bine de savantul autohton Gheorghe Mîțu [3, p.224-239].

Acest control, în principiu dezlănțuiește arsenalul legislației materiale ce se aplică în interesele clientului, dar atunci când clauzele stipulate de către bancă sunt perfect valabile, nerespectarea lor de către debitor oferă iarăși băncii pârghii cu sorginte generală ce reies din prevederile art. 705 CC RM corelat cu art. 1241 alin. (1) lit. b) CC RM, și care servesc temei pentru creditor în refuzarea eliberării creditului motivat pe faptul că debitorul nu-și execută obligațiile sale corelative (excepția de neexecutare). La rândul lor, obligațiile corelative ale debitorului, de regulă, includ asigurarea unei integrități financiare proprii, impusă și plafonată de către bancă, derogarea de la care automat se califică ca una fiind o declinare de la criteriul bonității clientului care denotă eventualitatea incapacității ulterioare de plată a acestuia ori neconcordanța cu criteriile inițiale de eligibilitate consimțită de către părți în momentul semnării contractului. Într-un fel sau altul, această manevră constituie o punte de refugiu pentru bănci de la strictul sens al certitudinii în incapacitatea de plată a clientului prevăzute în lit. a) alin. (1) art. 1241 CC RM. Astfel, ori de câte ori apare un risc al imposibilității de restituire a banilor de către debitor, indiferent de certitudinea acestuia, el poate fi tratat de către bancă ca o neexecutare din partea debitorului a cerințelor invocate prin clauzele incluse în contractul încheiat cu clientul, ceea ce constituie temei legal pentru a refuza punerea la dispoziție a banilor promiși prin contract.

Doctrina rusească a propus cu titlu de exemplu un set de clauze, nerespectarea cărora a fost acceptată oportună pentru invocarea refuzului legal de prestare a banilor către debitor. Aceasta chiar dacă prevederi de așa natură variază în fiecare caz în parte.

În opinia cercetătorilor ruși N.P. Bâcikova, G.L. Avaghean și G.L. Baiadurean, una din aceste clauze constă în: *neadmiterea de către debitor a cerințelor creditorului privind acordarea dreptului la acceptarea necondiționată a decontării mijloacelor bănești din conturile bancare ale debitorului deschise în bancă până la încheierea contractului de credit* [175, p.83], și îndreptarea acestor bani la achitarea creditului în cazul restanțelor debitorului la efectuarea plăților. Acest drept al băncii este frecvent aplicabil și în creditarea autohtonă. El se fondează pe reprezentarea convențională a debitorului de către bancă care oferă creditorului dreptul de a percepe tranşele scadente ale creditului şi dobânda scadentă sau alte plăţi aferente din conturile sale deschise în bancă, acţionând în calitate de mandatar fără îndeplinirea vreunei formalităţi

suplimentare în acest sens, cu întinderea valabilităţii mandatului acordat până la stingerea obligaţiunilor debitorului rezultate din contract. Prin urmare, este conturat caracterul complex al contractului de credit bancar permis prin prevederile art. 667 alin. (3) CC RM, căruia la capitolul reprezentării debitorului i se aplică şi regulile mandatului (art. 1030-1052 CC RM).

Prin contractul de mandat o parte (mandant) împuterniceşte cealaltă parte (mandatar) de a o reprezenta la încheierea de acte juridice, iar aceasta, prin acceptarea mandatului, se obligă să acţioneze în numele şi pe contul mandantului (art. 1030 CC RM). Contractul de mandat comportă un caracter universal în măsura în care în calitate de părţi la acest contract, pot apărea orice subiecţi de drept civil [19, p.261]. Mandatarul trebuie să încheie actele juridice în numele mandantului cu terţele persoane dar, în acelaşi timp, există posibilitatea, recunoscută de lege ca mandatarul să încheie actele juridice cu sine însuşi sau să reprezinte interesele a doi mandanţi diferiţi. Este vorba de instituţia juridică a actului cu sine însuşi şi a dublei reprezentări. Din prevederile art. 251, 1038 şi 1039 CC RM rezultă că reprezentantul nu are dreptul, în măsura în care nu îi este permis, în mod expres, să încheie acte juridice în numele reprezentatului cu sine însuşi, nici în nume propriu, nici în calitate de reprezentant al unui terţ [133, p.120]. Aceste raționamente determină banca să prevadă expres în contractul de mandat scopul îndreptat spre încheierea unui act juridic cu sine însuși care generează viramentul mijloacelor bănești disponibile în alte conturi ale debitorului, datorită faptului că mandatul se execută în interesele băncii. Prin urmare, odată cu aprobarea mandatului acordat băncii este lesne de observat amprenta unei modalități asimilate cu executarea silită, autorizată expres de către debitor.

În acelaşi sens, împuternicirile băncii acordate prin mandat ar putea să se extindă mult mai departe de mijloacele bănești din conturile bancare ale debitorului, deschise în banca creditorului până la eliberarea creditului. Împuternicirile date, în principiu, pot conferi permisiunea de a deconta bani din conturile debitorului ce sunt deschise în oricare instituție financiară, ceea ce concomitent va ridica și aplicarea regulilor cu privire la secretul bancar, deoarece mandantul (debitorul) ar acorda băncii expres și dreptul de a beneficia de informațiile cu privire la disponibilul din cont. Considerăm această modalitate ca fiind una foarte benefică pentru ambele părți, deoarece drepturile băncii care rezultă din ea fortifică securitatea creanței bancare față de debitor și despovărează debitorul de cheltuielile suplimentare ce reies din intentarea procedurilor de executare silită, costul cărora este destul de mare (art.36-41 Codul de executare al Republicii Moldova (în continuare – CE RM)) [27].

Datorită faptului că savantul rus O.S. Ioffe, susținut de către doctrinarul autohton Gheorghe Mîțu, relatează că din punctul de vedere al legislaţiei nu poate exista un contract de

mandat dacă o parte îndeplineşte pentru o alta doar acte materiale, faptice [133, p.116; 183, p.69], viramentul mijloacelor băneşti, după noi, de asemenea fiind un act material faptic, mecanismul mandatului expus *supra* s-ar putea califica drept un act lipsit de temei juridic, deoarece cauza contractului de mandat trebuie să cuprindă şi săvârşirea anumitor acte juridice pe lângă cele faptice [183, p.69], ori precizie pe segmentul corectitudinii acţiunilor băncii, în opinia noastră, ar fi relevat aplicarea dreptului de retenţie asupra tuturor banilor deţinuţi de către client.

O soluţie încă mai bună şi de fapt indubitabilă, în vederea aplicării modalităţii de decontare a banilor din conturile debitorului la necesitate, s-a propus prin Legea RM nr. 173/2014 prin care s-a introdus în Legea RM nr. 449/2001 un articol nou 25^1, textul căruia a oferit constituirea aşa-numitului *gaj convenţional prin control* în favoarea băncii asupra conturilor bancare ale debitorului, rândul cărora în virtutea prevederilor legale include şi conturile deschise în viitor. Acest lucru a deghizat în principiu regulile aceluiaşi mandat potrivit căruia se admite decontarea banilor din conturile debitorului ce sunt deschise în oricare instituţie financiară, dar l-a completat cu prioritatea băncii în ceea ce ţine de urmărirea banilor din acele conturi, în raport cu oricare alţi creditori chirografari ai debitorului. Acest lucru nicicum nu putea fi obţinut la aplicarea cumulativă a contractului de credit şi a regulilor mandatului, fapt pentru care considerăm varianta includerii gajului prin control ca fiind una ideală, dar *a posteriori,* gajul oricum nu e lipsit de probleme. Mai detaliat în paragraful 3.3.

Pe lângă neacceptarea de către debitor a clauzei de gaj prin control asupra conturilor, temei pentru creditor în refuzul de eliberare a banilor promişi, în contractul de credit bancar ar putea fi incluse oricare alte clauze, conform cărora neexecutarea obligaţiilor va fi soldată cu acelaşi lucru. Prin refuzul de punere la dispoziţie a banilor, creditorul de fapt îşi suspendă obligaţia sa faţă de client până în momentul în care lucrurile în acest sens nu se regulează. Deşi art. 1241 CC RM nu prevede expres dreptul creditorului de a relua procedura de punere la dispoziţie a banilor, atunci când clientul remediază situaţia ajustându-se la cerinţele băncii, acest lucru reiese din ipoteza normei citate în art. 705 CC RM care evocă despre suspendarea executării obligaţiilor dintr-un contract sinalagmatic şi constituie o platformă cu caracter general pentru contractul de credit bancar. Prin urmare, contractul însuşi este suspendat, fapt după care poate urma exclusiv una din două opţiuni posibile: *reluarea contractului* sau *încetarea contractului,* cea din urmă fiind aplicabilă drept exemplu în situaţiile când debitorul nu mai prestează garanţiile cerute constituind totodată şi o metodă de apărare a drepturilor civile indicate la art. 11 lit. j) CC RM.

Prin urmare, în pofida poziţiei savantului Aurel Băieşu, prin care autorul consideră că neexecutarea de către debitor a obligaţiei de prestare a garanţiilor drept exemplu, nu se poate

califica drept una esențială [6, p.792], noi considerăm că aceasta totuși este esențială și încetarea contractului de credit în acest caz va fi un rezultat al rezilierii.

Savantul autohton Octavian Cazac propune în toate cazurile de încetare a unui contract pentru neexecutare utilizarea unui singur termen *„rezoluțiune”,* motivând acest fapt de multitudinea situațiilor unde rezoluțiunea se aplică și raporturilor contractuale cu executare succesivă cărora le este caracteristică de fapt *„rezilierea”,* dar și pe studiul dreptului comparat care, pentru a exclude confuziile în acest sens, de asemenea, utilizează un singur termen în cazul încetării contractelor pentru neexecutare la inițiativa unei părți [14, p.65-67]. Astfel, termenii de *„reziliere”* și *„rezoluțiune”* urmează a fi percepuți în continuare ca fiind practic același lucru.

Deci rezilierea contractului în baza art. 1241 CC RM, își are temeinicia în prevederile art. 735 alin. (2) lit. d) al CC RM care stipulează că: *neexecutarea obligației debitorului dă temei pentru creditor să presupună că nu poate conta pe executarea pe viitor a contractului*, deoarece art. 1242 CC RM, destinat reglementării procesului și consecințelor rezilierii contractului de credit bancar, nu prevede expres în calitate de temei pentru reziliere apariția situațiilor prevăzute în art. 1241 alin. (1) și (2) CC RM. Astfel, dacă art. 1242 CC RM duplică prevederile legale destinate reglementărilor rezilierii contractului de credit bancar ce reies din starea de insolvabilitate a debitorului, despre care s-a vorbit *supra*, survenirea situațiilor descrise în art. 1241 CC RM constituie un temei de reziliere a contractului de credit, stipulat în prevederile art. 1242 alin. (1) lit. e) CC RM, care vorbește despre survenirea situațiilor prevăzute de lege sau de contract, care ar avea rezilierea drept efect. Deși această din urmă prevedere va fi criticată de către noi în paragraful 4.2 al prezentului studiu, în cadrul căruia vom propune determinarea exhaustivă a cazurilor de reziliere a contractului de credit bancar pentru neadmiterea speculațiilor pe acest segment, la etapa actuală prevederea numită este perfect aplicabilă.

3.1.2 Drepturile băncii în urma nerambursării de către client a creditului conform graficului stabilit

Rezilierea contractului de credit pentru temeiurile prevăzute în art. 1241 CC RM are consecințe diferite de cazurile în care aceasta operează după ce banii i-au fost eliberați debitorului și se motivează pe neexecutarea obligațiilor debitorului în partea ce ține de plata tranșelor la credit. Dacă, în primul caz, contractul încetează fără aplicarea obligației de restituire în legătură cu faptul că clientul nu are ce restitui băncii, atunci, în cel de-al doilea caz, debitorul este obligat să restituie tot ceea ce a primit de la bancă, precum și să-l despăgubească echitabil în

caz de întârziere. În această situație, banca își mobilizează toate mijloacele juridice din arsenalul de protecție a dreptului său la restituire, fără ca să fie obligată cu sarcina de a le acorda o consecutivitate sau prioritate în exercitare.

În pofida prevederilor art. 576 CC RM care stipulează: *dreptul creditorului de a cere executarea obligaţiei înainte de termen, chiar dacă, în favoarea debitorului este stabilit un anumit termen de executare, dacă debitorul se află în incapacitate de plată sau a redus garanţiile convenite anterior, sau în genere nu le-a putut prezenta, precum şi în alte cazuri prevăzute de lege*, banca, în opinia noastră, poate solicita achitarea anticipată a întregului sold și a celorlalte sume datorate de către debitor, doar după rezilierea contractului care are drept efect suspendarea imediată a utilizării banilor. Aceasta deoarece art. 576 CC RM de parcă ar constitui un temei legal de reziliere a contractului permis prin art. 733 CC RM, fiindcă decăderea din beneficiul termenului, prevăzut pentru executarea obligației, este o circumstanță contrară voinței debitorului [3, p.542]. Cu toate că forța contractuală obligatorie ar trebui să servească un impediment pentru înaintarea cererilor de achitare anticipată în ordinea exercitării dreptului împrumutătorului din contractul de împrumut prevăzut în art. 872 CC RM, capitolul din CC RM destinat împrumutului este lipsit de un text expres în privința necesității de a rezilia contractul înainte de invocarea cerinței de rambursare a datoriei. De asemenea, poate fi conturată o distincție între împrumut și creditul bancar, potrivit căreia restituirea împrumutului poate fi solicitată în situația în care nu s-a plătit cel puțin o tranșă la scadență (art. 872 alin. (2) CC RM), pe când în contractul de credit bancar, trebuie să fie minim două tranșe neachitate.

În această privință, există și practici judiciare ale CSJ în cadrul cărora instanța ierarhic superioară a menținut respingerea cererii băncii privind încasarea sumelor datorate de la debitor în mărime totală de 2 810,47 MDL, motivându-şi decizia prin faptul că la neachitarea unei singure tranşe a creditului, banca nu era în drept să rezilieze contractul de credit, ceea ce, la rândul său, nu poate permite băncii solicitarea încasării întregului sold datorat [44].

Aşadar, considerăm că dacă debitorul nu consimte achitarea anticipată benevol, atunci raportul contractual trebuie să fie reziliat pentru a se forma puntea de trecere de la contract de credit la un nou raport de lichidare, în cadrul căruia părțile trebuie să restituie benevol tot ceea ce au primit în baza contractului desfăcut (art.738 CC RM).

În același sens poate fi reiterată și poziția cercetătorilor dreptului bancar și financiar european Matthias Haentjens și Pierre de Gioia-Carabellese, care au afirmat că odată cu dăunarea intereselor creditorului, la dispoziția acestuia este oferită aceeași reziliere ca un remediu productiv [195, p.614].

Comparativ cu prevederile care reglementează împrumutul la art. 871 alin. (4) CC RM, unde se evocă despre acordarea unui termen de 30 de zile pentru restituirea obiectului împrumutat din momentul parvenirii cererii în acest sens, în relația de credit bancar termenul este micșorat la 15 zile (art. 1242 alin. (2) CC RM) [15, p.341]. Odată cu scurgerea termenului de 15 zile din momentul declarației de reziliere, începe să curgă termenul de 30 de zile care plasează debitorul în întârziere în conformitate cu prevederile art. 617 alin. (4) CC RM. Rezilierea contractului de credit bancar întemeiată pe prevederile art. 1242 CC RM, are origini atât în prevederile art. 709 CC RM, cât și în art. 735 CC RM.

Corelația dintre ultimele două texte legale a fost examinată de către savantul autohton Octavian Cazac în cadrul tezei sale de doctorat, unde s-a expus poziția prin care autorul a concluzionat că aceste două mecanisme constituie niște alternative autonome și paralele, care generează același efect în principiu, dar sunt reglementări ce vin din izvoare distincte. Astfel, autorul a afirmat originea art. 709 CC RM ca fiind inspirată din dreptul german, menită să acorde un termen suplimentar pentru executarea corespunzătoare a obligației *(Nachfrist),* și originea art. 735 CC RM inspirat din sistemul Convenției ONU, Principiilor Europene și DCFR (Proiectul Cadrului Comun de Referință) de neexecutare esențială [14, p.153]. Alegerea modului aplicabil în fiecare caz în parte, în opinia autorului Octavian Cazac pe care o susținem, rămâne de fapt la discreția creditorului. Chiar dacă în spețele creditării bancare la capitolul încetării contractului conform art. 1242 CC RM, rezilierea nu se condiționează expres cu acordarea unui termen suplimentar pe modelul art. 709 CC RM, considerăm că acordarea acestuia este necesară. De exemplu, art. 1242 alin. (1) lit. b) CC RM prevede în calitate de temei al rezilierii neoferirea sau *reducerea* garanțiilor de rambursare a creditului, circumstanță care lesne poate fi remediată de către debitor în urma parvenirii unei somații din partea băncii. Acest lucru, de rând cu dominanța principiului general *favor contractus,* justifică aplicarea neîndoielnică la capitolul rezilierii contractului de credit bancar a regulii cu privire la somație ce reiese din art. 709 CC RM, datorită faptului că rezilierea nejustificată ar putea avea un impact negativ asupra proiectului de creditare inițiat de către client. Totodată, art. 710 CC RM prevede excepții de la regula somării, care constituie un temei pentru creditor, în baza căruia necesitatea expedierii comunicatului de somare privind iminența rezoluțiunii decade.

În fapt, lipsa unei somații de reziliere, ar putea constitui pentru debitor un temei de anulare a declarației de reziliere emisă de către creditor, în situația în care se va demonstra că rezilierea cu adevărat s-a produs nejustificat or contrar prevederilor art. 735 CC RM. Acest lucru servește pentru bancă un motiv suplimentar de somare a debitorului cu rezilierea contractului. Conform

art. 737 alin. (1) CC RM, rezilierea operează printr-o simplă declarație scrisă, care produce efecte concomitent cu emiterea și recepția acesteia de către debitor, fapt care degrevează instanțele de judecată de implicări pe segmentul în cauză. Aliniatul (2) al aceluiași articol, conturează circumstanța în care lipsa unei somații de reziliere poate avea ca rezultat decăderea dreptului creditorului privind rezilierea contractului în general. Prin urmare, aplicarea art. 709 CC RM în cazurile rezilierii contactului, în general, şi celui de credit bancar, în special, este o modalitate cu un grad mai sporit de certitudine la capitolul efectelor sale decât aplicarea art. 735 CC RM. Acest lucru este menționat de către autorul Octavian Cazac [14, p.125], care mai comunică despre faptul că rezilierea contractului în temeiul art. 709 CC RM nu relevă importanță, dacă după expirarea termenului stabilit în somație, executarea este esențială sau nu [14, p.119]. În legătură cu aceasta, regula art. 709 CC RM poate fi recomandată băncilor în calitate de metodă prioritară cu cea mai mare certitudine și pentru faptul că va constitui o soluționare prealabilă a litigiului pe cale extrajudiciară, impusă de legea procedurală în cazurile în care contractul de credit condiționează expres acest lucru.

Odată cu rezilierea contractului și lezarea forței obligatorii a acestuia, banca se poate îndrepta împotriva debitorului cu solicitarea achitării anticipate a tuturor sumelor datorate conform contractului de credit deja reziliat. Inițierea procedurii judiciare în această privință își are relevanță, atunci când debitorul nu execută benevol obligația de restituire. Temeiul de drept al acțiunii se va fonda pe prevederile art. 11 lit. e) și art. 602 CC RM.

Atunci când este vorba despre *creditele de consorțiu,* care implică creditarea unei întreprinderi sau a unui proiect de proporţii mari de către câteva bănci care şi-au asociat resursele creditare pentru a reduce riscul pierderilor în cazul insolvabilităţii debitorului [87], urmare a rezilierii contractului de către unul dintre creditori, se va aplica regimul juridic care guvernează divizibilitatea obligațiilor la capitolul solidarității creditorilor (art. 522-529 CC RM). În rest exercitarea dreptului privind impunerea la executarea obligației în natură rămâne același. De la bun început, urmează a fi atrasă atenția asupra termenului în cadrul căruia cerințele creditorului pot fi satisfăcute pe cale judiciară. Astfel, termenul general de prescripție extinctivă este de 3 ani (art. 267 CC RM) care potrivit prevederilor art. 272 alin. (1) CC RM, *începe să curgă de la data naşterii dreptului la acţiune. Dreptul la acţiune se naşte la data când persoana a aflat sau trebuia să afle despre încălcarea dreptului.* Prin urmare, dreptul creditorului se califică ca fiind încălcat odată cu neglijarea de către debitor a solicitării băncii prin care se cere restituirea întregii datorii la credit care este scadentă concomitent cu rezilierea contractului. Acest raționament este unul corect, reliefat totodată și prin jurisprudența CSJ, care a relatat într-o decizie începutul

curgerii termenului de prescripție în favoarea debitorului, din momentul rezilierii contractului de credit bancar, și nu din data scadenței acestuia stabilită de către părțile contractante [54, p.4].

La capitolul repunerii termenului acțiunii prescrise, banca nu are nicio șansă. Aceasta deoarece exigența regulii autohtone privind repunerea în termen, în comparație cu prevederile statului român la acest capitol [130, p.631], nu oferă o atare opțiune persoanelor juridice invocându-se împrejurări legate de persoana reclamantului privit exclusiv în calitate de persoană fizică [38, p.546].

În cadrul procedurilor judiciare, urmează a fi parcurse până la trei grade de jurisdicție care derulează în medie până la 2,5 ani, fapt care împovărează considerabil situația ambelor părți participante la proces [54, 55, 92]. În așa mod, banca rămâne a fi privată de banii care îi aparțin, dar debitorului i se sporește gradul de îndatorare în legătură cu faptul că, potrivit prevederilor legale, calculul dobânzilor aferente creditului bancar nu este suspendat pe perioada procesului judiciar. Prin urmare, cursul constructiv al contractului de credit bancar prognozat inițial este afectat considerabil, deoarece se împiedică realizarea de către bancă a unui drept *a priori* reieșit dintr-o creanță certă lichidă și exigibilă. Totodată, impactul duratelor îndelungate ale procedurilor judiciare duplică prejudiciul suportat de către bănci. Pe lângă faptul că banca este deposedată de soldul datorat de către debitor, legea îl obligă să distribuie același cuantum al soldului datorat în fondul de risc al băncii în conformitate cu prevederile *Hotărârii BNM nr. 231 din 27.10.2011 prin care s-a aprobat Regulamentul cu privire la clasificarea activelor şi angajamentelor condiţionale* [78], potrivit căruia, creditele neperformante ar putea intra în categoria celor *„compromise”,* pentru care banca trebuie să completeze fondul de risc cu 100% din soldul nerestituit de către debitor (pct.27 alin. (5) al Regulamentului). În așa mod, pentru fiecare credit neperformant se îngheață încă o sumă echivalată cu cea datorată de către debitor din beneficiul băncii.

Procedurile judiciare pot fi și mai durabile, atunci când banca utilizează procedura civilă simplificată și se emite ordonanța judecătorească care ulterior este anulată de către debitor (art. 353 CPC RM). Procedura în ordonanță, în principiu, este avantajoasă datorită celerității sale (total 3-4 săptămâni). În cadrul acesteia predomină și dezavantaje care, de asemenea, trebuie să fie puse pe balanță. Ele constau în imposibilitatea asigurării acțiunii creditorului în ordinea procedurii în ordonanță datorită faptului că încheierea de asigurare a acțiunii are un termen de atac de 15 zile (art. 181 și art. 425 CPC RM), dar ordonanța judecătorească se emite în termen de 5 zile din momentul înaintării cererii în acest sens (art. 350 alin. 2 CPC RM). Un alt și cel mai de vază dezavantaj constă în posibilitatea anulării de către debitor a ordonanței judecătorești (art.

353 CPC RM), fapt care iarăși generează pierdere de timp și ratarea taxei de stat în mărime de 1,5% din valoarea acțiunii (art. 346 alin. (2) CPC RM și Legea taxei de stat nr. 1216 din 03.12.1992) [124], care potrivit prevederilor art. 346 alin. (4) CPC RM, nu se restituie creditorului. Cu toate acestea, procedura judiciară aleasă de către creditor în ordinea apărării sale constituie un drept potestativ al acestuia care se exercită la libera sa discreție.

Mai mult, în ordinea examinării judiciare a litigiilor cu privire la creditele bancare, există cazuri practice în cadrul cărora CSJ tolerează interpretarea eronată a legii materiale de către instanțele inferioare, fapt care prelungește termenul mediu de examinare a cazurilor în judecată indicat *supra*, deoarece determină banca la inițierea unui nou proces judiciar intentat împotriva debitorului, cu indicarea altor temeiuri de înaintare a acțiunii pentru a nu se suporta impactul autorității lucrului judecat.

Astfel, într-o cauză civilă intentată la data de 07.08.2012 în baza cererii debitorilor ipotecari V.L. și V.V. împotriva SC „A" SRL (debitor) și BC „VICTORIABANK" SA privind rezilierea contractului de ipotecă încheiat cu banca, aceasta din urmă a înaintat o cerere reconvențională împotriva V.L. și V.V. privind transmiterea în posesie spre administrare a obiectului ipotecat. Creditorul a motivat cererea pe faptul rezilierii contractului de credit încheiat cu SC „A" SRL la data de 17.06.2011 scadent la data de 17.06.2013, în legătură cu neplata dobânzilor în termenul prevăzut în contract în baza declarației de reziliere din 21.11.2012. Prin hotărârea instanței de fond menținută prin decizia Curții de Apel, ambele cereri au fost respinse [82, 58]. În motivarea respingerii cererii băncii, s-a reținut că potrivit prevederilor contractului de credit bancar, graficul de achitare a plăților a prevăzut la data de 30.04.2013 un sold neplătit în sumă de 620 000 MDL, pe când la acel moment (21.11.2012), soldul neachitat era în sumă de 573 001,59 MDL, prin urmare, mai mic decât plafonul admis de către bancă. Instanței i s-a explicat acest fapt prin achitarea anticipată a creditului de către debitor, unde oricum i s-a reiterat neplata dobânzilor aferente sumei datorate (573 001,59 MDL), care constituie o încălcare flagrantă a contractului, indiferent de cuantumul soldului rămas neplătit la data de 30.04.2013. Cu regret, nicio instanță din rândul celor trei grade de jurisdicție națională nu a reținut acest lucru și a respins cererea băncii privind transmiterea în posesie a bunului gajat, în pofida faptului că declarația de reziliere a contractului nu s-a solicitat a fi anulată. Recursul asupra deciziei Curții de Apel s-a considerat a fi inadmisibil la data de 26.03.2014 [93].

După cum e vizibil, judecățile au durat 19 luni, apoi banca a înaintat în instanța de fond o nouă cerere împotriva V.L. și V.V., motivată pe creșterea datoriei până la suma de 704 138 MDL, ceea ce a constituit un alt temei de fapt al motivelor acțiunii. Considerăm că soluția

instanțelor de judecată descrisă *supra* este contrară prevederilor legale, deoarece neplata dobânzilor în termenul prevăzut în contract constituie temei de reziliere a contractului de credit în virtutea art. 1242 alin. (1) lit. c) al CC RM, cât și art. 709 CC RM și 735 CC RM. Dacă declarația de reziliere nu s-a solicitat a fi anulată de către debitor pentru faptul că ea contravine prevederilor legale ori nu s-a constatat nulă de către instanță, atunci ea produce efect juridic perfect valabil. Dacă ea produce efect juridic perfect valabil, atunci suma datorată de către debitor, indiferent de cuantumul ei, devine pe deplin scadentă peste 15 zile din momentul recepționării declarației de reziliere. În virtutea noului raport de lichidare, născut în urma rezilierii contractului, banca este în drept să ceară imediat transmiterea obiectului ipotecat în scopul valorificării acestuia pentru acoperirea datoriilor la credit (art. 30-37 al Legii cu privire la ipotecă nr. 142 din 26.06.2008 (în continuare – Legea RM nr. 142/2008) [104]) și să recurgă la oricare alte mijloace de apărare a dreptului său în virtutea art. 602 CC RM.

Astfel, în legătură cu necesitatea economisirii timpului, băncile practică așa-numitele acțiuni complexe (duplex) care includ mai multe pretenții conexe. Pe un capăt de cerere, băncile solicită încasarea sumelor datorate, iar pe celălalt, transmiterea în posesie a bunului ipotecat/gajat. Acest tandem de acțiuni, în principiu, este unul perfect legal (art. 166 alin. (4) CPC RM), dar instanțele judecătorești iarăși lasă amprente care sunt incorecte. Totodată, asemenea practici există și în dreptul comunitar. Acestea sunt relatate de către autorul Macmillan Palgrave care afirmă faptul că nu este necesară epuizarea unei sau altei căi de recuperare a creditului pentru a pretinde concomitent rambursarea datoriei atât de la garant, cât și de la debitorul principal [196, p.148].

Astfel, într-o cauză examinată de către instanța de fond, BC „VICTORIABANK" SA s-a adresat împotriva debitorilor „PI" SRL și „PR" SRL cu cererea de transmitere în posesie a bunurilor ipotecate în scopul acoperii datoriilor ce reies din contractul de credit în sumă de 11 121 618,21 MDL și încasarea concomitentă a aceleiași sume din contul debitorului. Instanța de judecată a admis cererea pe capătul transmiterii în posesie a bunurilor, dar pe capătul încasării datoriei acțiunea a fost respinsă, fără a fi invocate motive în acest sens [83, 95]. Considerăm raționamentul dat ca fiind unul incorect, deoarece prin admiterea cererii cu privire la transmiterea în posesie a bunurilor, existența datoriei s-a demonstrat corespunzător, fapt pentru care nu ar trebui să existe impedimente în ceea ce ține de emiterea unei dispoziții privind încasarea forțată a acesteia. Asemenea, e posibilă și explicarea modului de executare a hotărârii în condițiile art. 71 al CE RM, astfel încât prioritar să se purceadă la încasarea datoriei, dar o dată cu stabilirea imposibilității de încasare a banilor, automat să se treacă la valorificarea obiectului gajat.

Hotărârea instanței de fond a fost anulată ulterior de către instanța de apel, dar această eroare judiciară a costat timp pentru bancă și dobânzi pentru debitor.

O dispoziție legală favorabilă, pentru băncile statului român în cauze similare, este cuprinsă în textul art. 2364 al NCC, potrivit căruia: *dispozițiile secțiunii cu privire la ipotecă din cap. III al NCC nu exclud dreptul creditorului ipotecar de a-l urmări pe cel ținut personal de plata creanței.* Explicația rezidă într-o logică simplă: înstrăinarea dreptului ipotecat nu duce *ipso facto* la stingerea ori modificarea esențială a relațiilor obligaționale creditor-debitor, acesta din urmă fiind ținut personal pentru plată [167, p.446]. Pentru a exclude polemicile în această privință, în anul 2012 a avut loc o reformă grandioasă în interesele băncilor și ale altor profesioniști pe piața financiară, prin care în Legea RM nr. 142/2008 a fost inclus un articol nou 33^1, potrivit căruia contractele de ipotecă se pot învesti cu formulă executorie [115], dar actele notariale învestite cu formulă executorie constituie documente executorii în contextul art. 11 CE RM. În anul 2014 formula executorie a sprijinit și contractele de gaj ca urmare a completării art. 11 CE RM prin Legea RM nr. 173/2014 [112] cu o nouă literă n). Aceste mijloace au simplificat considerabil povara creditorilor suportată în urma abuzurilor debitorilor ipotecari și gajiști de drepturile sale procedurale.

Datorită regulilor cu privire la aplicarea legii în timp (art. 6 CC RM), creditorii mai suportă impactul debitorilor ipotecari de rea-credință, însă unii notari contracarează acest lucru prin învestirea cu formulă executorie a ipotecilor autohtone în ordinea modificării contractelor existente prin noile acorduri adiționale încheiate la acestea. Învestirea cu formulă executorie a contractelor de ipotecă, este inspirat pe deplin din legislația română. Astfel, prin art. 632 alin. (2) al Noului Cod de procedură civilă Român (în continuare – NCPC Rom.) se dispune: *constituie titluri executorii hotărârile executorii prevăzute la art. 633, hotărârile cu executare provizorie, hotărârile definitive, precum si orice alte hotărâri sau înscrisuri care, potrivit legii, pot fi puse în executare* [119]. Prin ordonanța de urgență (în continuare – OUG) nr. 99 din 2006 (în continuare OUG nr. 99/2006), la art. 120 se dispune: *contractele de credit, inclusiv contractele de garanţie reală sau personală, încheiate de o instituţie de credit, constituie titluri executorii* [140]. De aici poate fi observat caracterul executoriu cu care se învestesc și contractele de credit române. Pentru prima dată în România, contractele de credit au fost învestite cu formulă executorie doar atunci când calitatea de creditor o avea Banca Naţională a României (în continuare – BNR) prin Legea bancară nr. 58 din 05.03.1998 [98], care s-a abrogat prin OUG nr. 99/2006. Acest lucru a facilitat considerabil activitatea bancară, chiar dacă savantul român Ion Turcu consideră că determinarea unui act juridic de a fi titlu executoriu este o problemă de

ordine publică, pentru că antrenează intervenția forței publice și, ca atare, nu poate rezulta din simplul acord de voință al părților sau dintr-o manifestare de voință unilaterală [167, p.354; 169]. Alți cercetători români s-au expus invers în aceeași privință, afirmând că părțile pot conveni asupra învestirii cu formulă executorie a contractului de credit bancar [69, 167, p.354]. Noi considerăm că învestirea cu formulă executorie a contractului de credit bancar în regim convențional este o soluție corectă și constituie o cale unică spre realizarea vertiginoasă a dreptului de creanță bancară în momentul exigibilității sale, care este *a priori* cert și lichid.

Excepția de la certitudinea și lichiditatea dreptului de creanță bancară rezidă în anularea contractelor de credit, situații practice foarte puține la nivel de rată procentuală, în raport cu volumul total al contractelor încheiate.

Executarea silită a contractului de credit în cazul în care acesta nu se execută benevol, oricum este o circumstanță de neomis, indiferent de faptul dacă aceasta se consimte de către debitor în cadrul convenției cu banca, ori se dispune de către instanța de judecată în ordinea tuturor formalităților birocratice prevăzute de lege, care, după noi, sunt excesive pentru profesioniștii de pe piața financiară, deoarece corectitudinea încheierii contractelor cu clienții este verificată minuțios de către direcții întregi de angajați ai instituțiilor de creditare.

Astfel, pe lângă motivele invocate *supra* în urma cărora ambele părți suportă consecințele negative ale duratelor îndelungate ale procedurilor judiciare, banca mai are un impact asupra dobânzilor calculate continuu, pe care nu le poate adjudeca în ordinea examinării litigiului într-un singur proces judiciar. Acest lucru este un rezultat al creșterii continue a dobânzilor odată cu scurgerea timpului, fapt care necesită concretizarea cerințelor față de debitor cu ajustarea sumei solicitate de la acesta din urmă în concordanță cu cuantumul calculat pentru fiecare ședință de judecată în parte în temeiul art. 60 alin. 3) al CPC RM în redacția în vigoare din 01.06.2018. Ședințele de judecată, de regulă, derulează în intervale de 1-3 luni una față de alta. Atunci când datoria la principal a debitorului este mare, dobânzile, la rândul lor, tot sunt mari și calculul acestora niciodată nu coincide cu ziua emiterii hotărârii, deoarece cu fiecare cerere de concretizare a băncii, urmează a fi respectat dreptul debitorului la cercetarea acesteia consfințit prin art. 56 CPC RM, care creează o problemă pentru creditor fiind cumulat cu noul art.119^1 al CPC RM în redacția în vigoare din 01.06.2018, care potrivit alin. 4) evocă de fapt, imposibilitatea prezentării noilor calcule la dobânzi în situația în care se determină necesitate de a întrerupe ședința, ceea ce de fapt și se întâmplă la examinare spețelor ce țin de contractele de credi bancar. Prin urmare, debitorul nu poate fi sigur pe faptul că noile sume la dobândă sunt calculate corect, fără a solicita timp pentru exercitarea controlului asupra cuantumului acestora.

Durata cercetării cererii de concretizare a băncii, prin care se majorează cuantumul dobânzilor, iarăși este generatoare de dobânzi, creându-se în așa mod un cerc vicios care pune banca în situația înaintării unei noi cereri în judecată, pentru adjudecarea dobânzilor care s-au calculat în perioada dintre ultimul calcul al acestora și data emiterii hotărârii de către instanța de judecată prin care se dispune încasarea întregii datorii de la client. Astfel, este necesară înaintarea unei noi acțiuni în cadrul căreia se solicită doar încasarea dobânzilor pe perioada dintre ultima cerere de concretizare a acțiunii și data emiterii hotărârii.

În așa mod, banca suportă pierderi de timp și cheltuieli judiciare pentru noul proces inițiat împotriva debitorului, obiectul căruia constă în adjudecarea dobânzilor ratate în perioada explicată *supra*. În contextul expus, învestirea cu formulă executorie a contractelor de credit bancar este o măsură indispensabilă care se propune a fi aprobată de către legislator pentru a despovăra banca de problematica confruntată în procesele judiciare. În acest sens, *de lege ferenda,* propunem completarea art. 11 CE RM cu o nouă literă la care să se indice că: *contractele de credit bancar constituie titluri executorii.*

La capitolul modalităților de contestare a acestor titluri, propunem completarea art. 60 CE RM, unde se va indica faptul că temei de contestare a încheierii executorului judecătoresc prin care se pune în aplicare contractul de credit cu titlu executoriu, va constitui:

1. Neveridicitatea informațiilor cu privire la cuantumul sumelor datorate, confirmată printr-un proces-verbal de conciliere a părților din procedură. Lipsa procesului-verbal de conciliere menționat *supra* va constitui un temei de restituire a cererii de contestare a încheierii de intentare a procedurii.
2. Neexpirarea termenului de executare benevolă a obligației de restituire anticipată a tuturor sumelor datorate conform creditului eliberat.

Lista acestor temeiuri ar putea fi completată cu oricare motive care s-ar califica echitabile pentru client, însă acestea ar trebui să prevadă expres situațiile-temei de contestare, fără a se îngrădi accesul la justiție consfințit în art. 20 al Constituției RM. Totodată, ar fi relevantă sancționarea dură a băncilor în situațiile în care se va demonstra în instanță că cuantumul sumelor datorate pretinse nu corespunde realității, indiferent de motivul invocat de către bancă.

3.2. Consecințele problematice ale excluderii dreptului băncii la solicitarea executării obligației debitorului și protecția împotriva acestora

Inițierea cursei băncii spre constrângerea debitorului la restituire fortifică dreptul primului la încasarea despăgubirilor, fiind exclusă în așa mod necesitatea executării obligațiilor inițiale ale debitorului. Odată cu întrunirea condițiilor necesare pentru pretinderea la încasarea despăgubirilor, acestea din urmă implică atât sumele datorate conform obligației inițiale, cât și toate prejudiciile suportate de către bancă în urma neexecutării corespunzătoare a obligației asumate de către debitor. În așa mod, încasarea despăgubirilor este o modalitate mai oneroasă pentru debitor decât constrângerea la executarea obligației inițiale. Literatura engleză de specialitate, de asemenea, relatează că neexecutarea obligației de plată, ori așa-numitele „event of default" ale debitorului, oferă băncii toate drepturile privind accelerarea rambursării creditelor restante, care implică și despăgubirea suportată de către creditor [195, p.593].

Ajustând cele expuse *supra* la prevederile care guvernează contractul de credit bancar, observăm că lucrurile nu stau chiar așa. Astfel, reiterăm prevederile art. 1243 al CC RM, potrivit cărora se dispune posibilitatea încasării de la debitor a unei penalități stabilite prin contract sau lege, dacă debitorul nu plătește la timp. Penalități legale nu am întâlnit în această privință, însă dacă penalitățile lipsesc în general, creditorul poate pretinde o dobândă cu 5% mai mare decât dobânda stabilită inițial. Această dobândă este numită în doctrină *„dobândă penalizatoare"* și este cea care se datorează de către debitorul obligației bănești pentru neîndeplinirea obligației la scadență [6, p.796; 161, p.430]. Ea constituie, totodată, și o despăgubire pentru întârziere la restituirea capitalului sau a dobânzii remuneratorii, aceasta din urmă formând prețul pentru restituirea capitalului în ansamblu [161, p.430]. Datorită faptului că potrivit prevederilor art. 268 CC RM penalitatea se prescrie în termen dar dobânda penalizatoare nu se prescrie, băncile preferă utilizarea dobânzilor penalizatoare decât a penalităților, dar nu întotdeauna. În alin. (3) art. 1243 CC RM, se comunică despre faptul că în cazul rezilierii contractului de credit pentru că debitorul se află în întârziere cu rambursarea sumelor datorate, creditorul are dreptul la o dobândă echivalentă cu rata legală a dobânzii. Faptul acesta nu afectează dreptul creditorului sau al debitorului de a dovedi cauzarea unui prejudiciu mai mare ori mai mic prin întârzierea rambursării creditului.

Astfel, atunci când se admite încasarea datoriei debitorului faţă de bancă printr-un act judecătoresc, contractul de credit *a priori* se reziliază obligatoriu înainte de emiterea hotărârii de judecată, deoarece altfel cerinţa băncii nu poate fi calificată ca fiind una fondată din motivele explicate în paragraful 3.1. Prin urmare, se va recurge la efectul rezilierii care nu ar trebui să lase fără despăgubiri echitabile banca în urma impactului suportat din motivul relei-credințe a debitorului, în ciuda faptului că alin. (3) art. 1243 CC RM limitează aplicarea dobânzilor pentru

întârziere la rata legală, şi nu la cea stabilită iniţial în contractul încheiat între bancă şi debitor. Pentru a fi satisfăcut obiectivul focusat spre cercetarea caracterului echitabil al despăgubirilor la care poate pretinde banca, se propune examinarea tratamentului practic al acestei probleme. Raţionamentul practicii judiciare îşi are sediul în Hotărârea Plenului CSJ nr. 5/2005, potrivit pct. 12 al căreia rambursarea creditului de către debitor cu întârziere şi în rate determină creditorul la continuarea procedurii de recuperare a debitului restant, astfel că în această situaţie debitorul datorează nu numai sumele prevăzute în dispozitivul hotărârii rămasă definitivă, dar şi dobânzile pentru sumele stabilite definitiv şi până la achitarea totală, ceea ce determină intentarea unei acţiuni separate având acest obiect, neputându-se invoca autoritatea de lucru judecat, chiar dacă ambele acţiuni au la bază acelaşi contract de credit. În cazul când contractul nu este reziliat, banca are dreptul să solicite încasarea dobânzilor în limitele creditului acordat până la data achitării creditului. În cazul rezilierii contractului, creditorul va putea solicita încasarea *dobânzilor pentru credit până la data rezilierii contractului* [87]. În primul rând, din conţinutul Hotărârii Plenului CSJ nr. 5/2005 se observă povara băncii în ceea ce ţine de iniţierea unui nou proces judiciar în scopul încasării suplimentare a dobânzilor de întârziere, dar în al doilea rând, este notabil faptul că aceste dobânzi se calculează la rata legală, şi nu la cea stabilită iniţial în contract.

Practica judiciară, prin decizia CSJ în cauza civilă intentată la cererea băncii comerciale „Banca Socială" societate pe acţiuni împotriva lui S.C., G.C, E.I. şi D.I. cu privire la încasarea sumei (dobânzii de întârziere pentru perioada din 02.11.2009 – (emiterea ordonanţei de încasare) şi 23.02.2010 – (executarea propriu-zisă a ordonanţei)), a constatat că instanţa de apel, fiind învestită cu judecarea apelului declarat de către G.C. a ajuns la concluzia temeiniciei acestuia, casând integral hotărârea primei instanţe şi pronunţând o nouă hotărâre, prin care a respins acţiunea ca neîntemeiată, reţinând, în acest sens, că la data eliberării ordonanţei judecătoreşti, contractul de credit nr. 270/2006 din 14 iunie 2006 a fost reziliat, iar ţinând cont de efectele rezilierii, acesta nu are forţă juridică în ceea ce priveşte calcularea în continuare a dobânzilor şi sumelor corespunzătoare potrivit prevederilor contractului [46].

Prin urmare, este lesne de observat că CSJ a procedat conform recomandării emise în 2005, prin care, în opinia noastră, se îngrădeşte dreptul creditorului la despăgubiri echitabile.

O îngrădire similară este menţionată într-o altă decizie a CSJ, unde Curtea a constatat că prin Hotărârea Judecătoriei Făleşti din 18 aprilie 2012 s-a admis acţiunea, s-a dispus încasarea în mod solidar de la SRL „A", P.G. şi P.E. în beneficiul BC „Banca Socială" SA datoria în sumă de 576.992 lei. S-a încasat în mod solidar de la SRL „A", P.G şi P.E. în beneficiul BC „Banca

Socială" SA suma de 17.309,76 lei, ceea ce constituie cheltuieli de judecată. Totodată, instanţa de fond în dispozitiv a menţionat că dacă debitorul nu va executa prezenta hotărâre în termen de 90 de zile de la data devenirii definitive, la suma indicată va fi calculată o dobândă de întârziere de 5% peste rata de refinanţare a BNM, chiar şi în cazul lipsei vinovăţiei debitorului [47]. Îngrădirea rezultă din aplicarea a 5% peste rata BNM în caz de întârziere din oficiu de către instanţă. Încasarea dobânzii de întârziere în mărime de 5% peste rata BNM, constatată de către CSJ în temeiul deciziei expuse *supra*, este fondată pe prevederile art. 243 CPC RM criticat prin Recomandarea nr. 15 *privind dobânda de întârziere în cazul neexecutării benevole a hotărârii judecătoreşti din 01.11.2011,* unde se menţionează o primă neconcordanţă, deoarece instanţa de judecată nu este pe deplin în drept de a-şi extinde prerogativele după momentul pronunţării hotărârii, or, prin pronunţarea hotărârii aceasta se dezinvesteşte de judecarea cauzei, iar sarcina executării efective revine altui subiect – executorului judecătoresc. A doua neconcordanţă rezultă din termenele diferite prevăzute de cele două legi organice. În Codul de executare, termenul pentru executare benevolă este de 15 zile (art.60 alin.(3) CE RM) de la momentul recepţionării somaţiei de executare, iar art. 243 CPC RM în mod expres admite că debitorul ar putea să nu execute hotărârea definitivă un termen cu mult mai mare – 90 de zile de la data rămânerii ei definitive. CSJ s-a expus ferm în favoarea executării efective în termene optime şi previzibile a hotărârilor judecătoreşti, fără a admite ca aceste contradicţii legislative să afecteze finalitatea actului de justiţie. De aceea CSJ prin Recomandarea nr. 15 din 01.11.2011 a considerat că instanţele de judecată nu vor indica în dispozitivul hotărârii consecinţa neexecutării acesteia, or, aceasta este sarcina executorului judecătoresc [97, p.36], în aşa mod fiind excluse pe viitor şi eventualele aplicări eronate ale calculului dobânzilor de întârziere. Cu o întârziere de 7 ani din momentul criticării acestei probleme prin recomandarea CSJ, legislativul la 01.06.2018, a exclus din textul art. 243 CPC RM prevederea referită la calculul dobânzilor de întârziere în general.

Astfel, atât noi, cât şi legislativul s-a raliat pe deplin la cele expuse de către CSJ în Recomandarea nr. 15 din 01.11.2011, dar executorul judecătoresc, la rândul său, trebuie să facă calculul dobânzilor de întârziere corect. Un calcul corect, în opinia noastră, ar fi unul exclusiv, în funcţie de rata procentuală stabilită iniţial prin contractul de credit încheiat cu debitorul, chiar dacă prin Hotărârea Plenului CSJ nr. 5/2005 se dispune că în cazul rezilierii contractului de credit, creditorul va putea solicita încasarea dobânzilor stabilite contractual până la data rezilierii. Executorul judecătoresc însă neglijează această obligaţie şi practica judecătorească la capitolul dat îl tolerează, lăsându-se din nou a fi influenţată de Hotărârea Plenului CSJ nr. 5/2005 care enunţă inechitabil pentru bancă pe acest segment.

Astfel într-o cauză civilă examinată de către instanța de fond care a cercetat un litigiu provenit din contestarea încheierii executorului judecătoresc pentru calculul incorect al dobânzilor de întârziere, s-a constatat că executorul judecătoresc a efectuat un calcul legal atunci când a aplicat prevederile art. 619 alin. (1) CC RM care se referă la o dobândă de 5% peste rata de refinanțare a BNM. Instanței i s-a explicat faptul că art. 619 aplicabil în baza prevederilor art. 24 CE RM are în alin. (3) un text potrivit căruia creditorul poate cere dobânzi mai mari în alt temei juridic și acestea vor trebui să fie plătite. Acest text de lege urma a fi privit în ansamblu cu prevederile art. 738 alin. (5) CC RM, însă instanța de fond nu l-a reținut și cererea creditorului prin care s-a solicitat executorului judecătoresc efectuarea unui calcul al dobânzilor de întârziere, în funcție de rata stabilită inițial cu debitorul în contractul de credit reziliat la care să se adauge 5%, s-a respins [85]. Curtea de Apel, în calitate de ultim grad de jurisdicție, a menținut hotărârea instanței de fond [61] și pe lângă toate celelalte argumente invocate, a reiterat iarăși că calculul dobânzii trebuie să curgă peste 90 de zile de la data emiterii hotărârii (art. 243 CC RM) ceea ce în opinia CSJ nu este admisibil. Apreciind foarte critic această din urmă practică, dorim să reiterăm că esenţa activităţii bancare o constituie colectarea şi recircularea de capitaluri, în principal prin acordarea de credite cu obligaţia debitorului de a le restitui în timp determinat şi cu o remuneraţie (dobândă) adecvată pieţei [13, p.163; 71]. Acest lucru exclude gratuități sau reduceri nejustificate ale costurilor aferente sumelor preluate de către debitor, deoarece relațiile civile sunt guvernate de o regulă primordială, conform căreia toate raporturile dintre persoane au un caracter predominant oneros. Prin urmare, considerăm că practica judecătorească examinată *supra* este una contrară regulilor echității care, în principiu, trebuie să protejeze interesul băncii atunci când debitorul este rău-platnic. Întrucât rezoluţiunea nu produce efectele nulităţii, am reținut cele relatate de către savantul O. Cazac prin care autorul comunică: există o serie de drepturi deja dobândite de părţi şi o serie de clauze contractuale, care nu sunt afectate de rezoluţiune. De exemplu, *dreptul la despăgubiri* [14, p.190].

În această ordine de idei, conchidem că restricționarea reieșită din Hotărârea Plenului CSJ nr. 5/2005 care se referă la dreptul creditorului de a solicita de la debitorii rău-platnici încasarea dobânzilor, la rata stabilită prin contractul de credit inițial după rezilierea contractului, este o prohibiție contrară prevederilor art. 54 al Constituției RM prin care nu se permite adoptarea unor legi care suprimă sau diminuează drepturile și libertățile fundamentale ale omului fiind afectat în speță dreptul de proprietate asupra cuantumului despăgubirilor pretinse pe drept. Totodată, prin această prohibiție, poate fi reliefată contradicția dreptului la despăgubiri neafectat prin reziliere

în esența sa, în raport cu situația creată. Aceasta deoarece rata legală a dobânzii întotdeauna este mai mică decât cea convențională stabilită de către părți în contract.

Sprijinul juridic al încasării dobânzii la rata stabilită inițial, prin contractul de credit, are la dispoziție un fundament plasat în art. 619 alin. (3) CC RM prin care se explică faptul că: în cazul în care creditorul poate cere în alt temei juridic dobânzi mai mari (*decât 5% peste rata BNM pentru consumatori sau 9% peste rata BNM pentru comercianţi prevăzute)*, ele vor trebui plătite. Plata dobânzilor mai mari este inspirată din art. 7.4.9 al Principiilor UNIDROIT care, totodată, nu prevăd cumularea dobânzii bancare cu un procent suplimentar ce vine cu titlu de sancțiune pentru întârziere [152], însă această normă nu se aplică din cauza textului stipulat în Hotărârea Plenului CSJ nr. 5/2005.

Afară de cele invocate *supra*, nu este chiar clară prohibiția legislativă referită la imposibilitatea încasării penalității concomitent cu despăgubirile (art. 1243 alin. (2) CC RM). Aceasta atunci când penalitatea este o modalitate de evaluare anticipată a prejudiciului (art. 624 CC RM), dar prejudiciul este o parte componentă a despăgubirilor (art.610 CC RM). Interdicția de a solicita despăgubiri și penalitate vine, în principiu, din regula generală care guvernează regimul juridic al penalității alternative și care dispune că în cazurile prevăzute de lege sau de contract, creditorul poate cere ori despăgubiri, ori penalitate (art. 626 alin. (2) CC RM), condiție care se reflectă direct în art. 1243 alin. (2) CC RM. Eventual, această regulă are drept scop neadmiterea îmbogățirii fără justă cauză a creditorului ori despăgubiri împreună cu penalitate va fi prea mult.

Dacă nu neapărat urmează să insistăm la modificarea prevederilor referite la penalitate și despăgubiri atunci când, pe de altă parte, legislația civilă garantează persoanelor restabilirea în drepturile în care acestea au fost lezate, despăgubirile urmează a fi admise într-un regim echitabil, fapt care urmează a li se explica instanțelor judecătorești într-un mod sau altul. Așadar, creditorul poate cere despăgubiri în locul prestației (art. 602 alin. (4) CC RM). Articolul 738 alin. (5) CC RM explică faptul că după rezoluțiune creditorul poate cere acoperirea prejudiciului produs prin neexecutarea contractului cu excepția cazului când debitorului nu îi este imputabilă cauza rezoluțiunii. Potrivit art. 610 alin. (1) CC RM despăgubirile, sunt compuse din prejudiciul real suportat de către creditor, inclusiv prejudiciul material efectiv și venitul ratat.

Venitul ratat al băncii reiese din calculul dobânzilor uzual aplicabile contractelor de credit și neplata corespunzătoare a acestora care ar putea fi realizată în cazul respectării stricte a graficului de restituire a datoriilor la credit, precum și rata legală a dobânzilor la depozit stabilită de BNM aferentă sumei depozitate în fondul de risc al băncii potrivit *Hotărârii BNM nr. 231 din*

27.10.2011 care aprobă Regulamentul cu privire la angajamente condiționale. În baza art. 607 alin. (1) CC RM cel obligat la repararea prejudiciului trebuie să restabilească situația care ar fi existat în cazul în care împrejurarea cauzatoare de prejudiciu nu survenea. Aici avem o prevedere generală care concordă cu prevederile speciale, deoarece acestea din urmă nu exclud expres repararea prejudiciului parte componentă a despăgubirilor (art. 1243 alin. (3) CC RM). Astfel, deoarece dreptul la despăgubiri nu suportă impactul rezilierii contractului de credit, considerăm că nu sunt desființate prin reziliere nici regulile prin care se determină cuantumul despăgubirilor solicitate de către bancă de la debitor. În acest sens, indicatorul principal al calculului despăgubirilor este dobânda remuneratorie convențională și ea se lasă a fi în vigoare. De altfel nu se va respecta regula generală din art. 607 CC RM, prin care solicitantul reparării prejudiciului este în drept să pretindă paguba real suportată, deoarece rata BNM plus 5% sau 9%, de regulă este mai puțin oneroasă decât dobânda convențională. De asemenea, după noi, urmează a se reține că rezilierea nu afectează nici celelalte prevederi ale contractului care stabilesc cuantumul plăților debitorului pentru serviciile adiționale ale băncii ce țin de administrarea contului de credit până la momentul achitării depline a datoriei, pe când și alte sume plătibile în legătură cu creditul neperformant și a penalităților, inclusiv dacă ele sunt prevăzute. Toate acestea constituie un temei izvorât din prevederea specială stipulată în art. 1243 alin. (3) CC RM, care urmează a fi privită în coroborare cu cele generale. Astfel, în special art. 1243 alin. (3) CC RM explică: *prin aplicarea dobânzii legale după rezilierea contractului de credit, nu este afectat dreptul creditorului sau al debitorului de a dovedi cauzarea unui prejudiciu mai mare ori mai mic prin întârzierea rambursării creditului.*

În contextul celor expuse *supra*, întru excluderea necesităților suplimentare de dovedire a prejudiciului mai mare care, din câte s-a observat din practică, este o chestiune foarte subiectivă pentru judecător, considerăm necesară includerea în prevederile legale a unui text prin care să se explice că:

Rezilierea contractului de credit bancar nu afectează dreptul părților de a cere încasarea despăgubirilor potrivit indicilor prevăzuți în contractul reziliat care se referă la cuantumul dobânzii aferente creditului eliberat stabilită inițial prin contract, fluctuația acestei dobânzi în cazurile prevăzute de lege, penalităților dacă acestea sunt prevăzute și întregului cost de administrare a creditului neperformant suportat de către creditor până la achitarea deplină a acestuia.

3.3. Exercitarea dreptului de gaj al băncii și dificultățile procedurii

În ordinea efectuării unor cercetări în ceea ce ține de garanțiile aferente creditelor bancare, în pofida prevederilor cuprinse în actele legislative naționale (art. 32 alin. (6) Legea RM nr. 550/1995), cât și în cele internaționale [67, 68], unde se utilizează sintagma *credite fără garanții,* considerăm că creditele fără garanții nu se relevă în sistemul de creditare bancară în general, deoarece fiecare credit bancar necesită transparență la capitolul certitudinii privind restituirea banilor eliberați cu aplicarea corespunzătoare a riscurilor de creditare, la rândul lor. Prin urmare, restituirea creditului urmează a fi asigurată într-un mod sau altul, riscant sau mai puțin riscant, dar obligatoriu. Astfel, chiar dacă mijloacele de garantare a executării obligațiilor au un palier de studiu foarte voluminos și distinct în principiu de prezenta lucrare, ele nu constituie o tematică absolut separată de creditarea bancară. Se are în vedere, în esenţă, că examinarea posibilității de eliberare a unui credit bancar se efectuează în funcţie de garanțiile de rambursare a acestuia care cumulează sursa primară de restituire cu toate celelalte garanţii suplimentare prin care se preferă a fi asigurată executarea obligaţiilor debitorului. Totodată, la capitolul administrării riscului de creditare al contrapărții expus prin art. 286 alin. (2) Regulamentul nr. 575/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 26 iunie 2013 privind cerințele prudențiale pentru instituțiile de credit și societățile de investiții care constituie un act normativ ce inspiră legislația autohtonă, se marchează că: *„Cadrul de gestionare a riscului de credit asigură faptul că instituția nu derulează tranzacții cu o contraparte fără a evalua bonitatea acesteia”* [160]. De acest principiu ţine cont şi instituţia creditării din Republica Moldova. În sensul dat, există instrucţiuni ale BNM care vorbesc despre faptul că politica de creditare a băncii trebuie să fie orientată spre protejarea activelor sale.

Astfel, dacă banca examinează bonitatea contrapărții prin apelul la oricare modalități existente, inclusiv BIC, care mai este numit în literatura de specialitate drept „bârfă despre client” la fel de veche ca și institutul creditării în sine [193, p.52], atunci garanția cu privire la rambursarea creditului prin definiția sa în sens larg oferită de către *Dicționarul explicativ al limbii române*[9], este vizibilă ca rezultat al cercetării ansamblului de capacități financiare ale solicitantului, care dau răspuns la întrebarea dacă clientul personal va putea sau nu asigura restituția? Ori dacă bonitatea contrapărții nu este una satisfăcătoare pentru bancă, eliberarea creditului se va refuza pentru neîntrunirea criteriilor de eligibilitate ale clientului. Aceasta se datorează faptului că o bonitate nesatisfăcătoare prezintă un risc sporit pentru creditor din

[9] *A da garanție* = a da asigurări că un lucru va fi îndeplinit.

motivul lipsei de asigurare corespunzătoare a rambursării banilor în legătură cu faptul că persoana solicitantului de credit nu este capabilă să le restituie. Raționamentul dat denotă că asigurarea personală a restituirii creditului, prin capacități financiare recunoscute drept satisfăcătoare de către bancă, constituie o condiție primordială pentru eliberarea acestuia, *per a contrario* lipsa asigurării privind rambursarea generează un credit fără garanție care nu poate fi acceptat în principiu, deoarece, după cum s-a vorbit, politica de creditare a băncii trebuie să fie orientată spre protejarea activelor sale. În așa mod, se deduce afirmația potrivit căreia credite fără garanții nu există ori de câte ori pot exista credite fără garanții materiale, fapt care a fost susținut de către noi în cadrul unei reuniuni științifice internaționale [128].

În același context afirmă și alți autori, care susțin că cea mai adecvată formă de garantare a creditului o constituie garantarea financiară, fapt care este posibil prin asigurarea în viitor a unor fluxuri de venituri suficiente pentru acoperirea cheltuielilor legate de rambursarea creditului şi dobânzii aferente, totodată, procedându-se și la garantarea creditului cu elemente patrimoniale ale debitorului (active fixe şi circulante) [39] sau ale persoanelor terțe. Astfel, marea familie a mijloacelor de garantare a executării obligațiilor se divizează în garanții care se clasifică în cele personale și reale, garanția personală a debitorului fiind una predominantă și prezentă la fiecare eliberare a creditului, fără excepții.

Atunci când garantarea creditelor se condiționează cu sursele primare de rambursare și acestea sunt insuficiente pentru minimizarea riscurilor, banca recurge la toate celelalte garanții uzuale aplicabile pentru rambursarea sumelor eliberate clientului. Rândul acestora include o gamă foarte vastă de asigurări care se preferă a fi solicitate de către bancă într-o ordine determinată. Drept exemplu poate fi: amanetul mijloacelor băneşti din conturile de depozit deținute în bancă, fidejusiunea companiilor care dispun de un volum impunător de lichidități, asigurarea facultativă a riscurilor financiare, pe când și gajul bunurilor de orice natură.

Bineînțeles că fiecare dintre aceste garanții, se caracterizează prin diferite problematici în ordinea realizării lor, care apar în funcție de caz în parte. Problematicile date, nu în ultimul rând, sunt dependente de preferințele băncilor în ceea ce ține de prioritățile oferite unui sau altui mijloc de garanție, coroborate cu posibilitățile efective ale clientului în ceea ce ține de prestarea acestora. Dacă e să vorbim de capitolul practicii bancare, atunci se conturează aplicarea contagioasă a gajului fără deposedare asupra bunurilor, care este denumit la români „ipotecă mobiliară” (art. 2343 și 2350 NCC) și a ipotecii care este denumită la români „ipotecă

imobiliară" (art. 2377 NCC) ce se constituie exclusiv asupra imobilelor[10]. Prin urmare, cel mai problematic sector îl constituie exercitarea dreptului de gaj autohton care se extinde asupra bunurilor, dreptul de proprietate asupra cărora este supus înregistrării de stat, inclusiv ipoteca (art. 214 CC RM, art. 4 alin. (2) Legea nr. 449/2001). Exercitarea dreptului de gaj reflectă în finalitate realizarea obiectului gajat. În așa mod, exercitarea dreptului de gaj prin realizare se divide în două direcții: inițierea exercitării prin solicitarea de transmitere în posesie a obiectului gajat benevol sau prin instanța de judecată, urmată de al doilea pas, care este vânzarea obiectului, încasarea banilor și distribuirea acestora la acoperirea datoriilor aferente creditului eliberat debitorului.

De la bun început, este relevant de menționat asupra inițierii procesului de exercitare a dreptului de gaj, segment pe marginea căruia problemele, după cum vom vedea, încep chiar de la origine, deoarece acest mijloc juridic de protecție a dreptului creditorului, suportă impactul unor practici judiciare dubioase.

3.3.1 Prescripția dreptul de gaj/ipotecă

Astfel, într-o Decizie a CSJ din 17.07.2013 se constată faptul că la data de 20.03.2006 între Bancă și SRL „B" a fost încheiat un contract de credit în sumă de 700.000 MDL cu scadența peste 18 luni. La aceeași dată, între Bancă și SA „AC" a fost încheiat un contract potrivit căruia s-a ipotecat un imobil din Cimișlia la valoare de ipotecă în sumă de 490.000 MDL. În legătură cu faptul că SRL „B" a admis față de Bancă o datorie în sumă de 21.545 MDL, la data de 11.04.2011 Banca a înregistrat preavizul la OCT Cimișlia pentru ca la data de 13.05.2011 să se îndrepte împotriva SA „AC" intervenient accesoriu SRL „B" cu o cerere de chemare în judecată privind transmiterea în posesie a bunului ipotecat în vederea comercializării acestuia în scopul stingerii datoriei. Prin Hotărârea Judecătoriei Cimișlia din 25.07.2012, cererea Băncii a fost respinsă *ca neîntemeiată*. Prin Decizia Curții de Apel Chișinău (în continuare – CA Chișinău) din 04.12.2012 a fost admis apelul declarat de către Bancă, s-a casat Hotărârea Instanței de fond și s-a admis integral acțiunea privind transmiterea în posesie a bunului ipotecat. La data 11.12.2012 Decizia CA Chișinău s-a contestat cu recurs pentru ca la 17.07.2013 CSJ să caseze Hotărârea Judecătoriei Cimișlia din 25.07.2012 și Decizia CA Chișinău din 04.12.2012 cu pronunțarea unei noi hotărâri prin care: acțiunea civilă înaintată de către Bancă împotriva SA „AC" intervenient

[10] *Gajul prescris de legislația română (art. 2481 NCC.) este asimilat cu amanetul autohton care este garanția cea mai sigură, preferabilă și neproblematică pentru bancă.*

accesoriu SRL „B” să se respingă *ca tardivă* pentru motivul că s-a înaintat cu 8 luni mai târziu, deoarece contractul de credit a ajuns la scadență la 20.09.2007, zi în care și s-a admis restanța la plata tranșei, iar termenul de prescripție de 3 ani a expirat la 20.09.2010, cererea de chemare în judecată fiind înaintată la 13.05.2011 [56].

Precedentul citat, în opinia noastră, este unul denigrator pentru bănci, și lesne generează pierderi neprognozate, datorită unui act al justiției motivarea căruia o vom supune discursului în prezenta secțiune. Așadar, dacă transmiterea în posesie a obiectului ipotecii s-a respins de către instanța supremă pentru motivul că cererea înaintată de către creditorul ipotecar în această privință s-a constatat a fi tardivă, atunci ipoteca constituită este afectată în ansamblul său prin impactul autorității lucrului judecat și, în principiu, nu mai poate fi vreodată realizată de către creditorul ipotecar. Acest lucru va servi ca pretext pentru debitorul ipotecar în vederea înaintării cerințelor privind radierea ipotecii, ceea ce și va prejudicia semnificativ banca care se aștepta la declinarea tuturor primejdiilor aferente ipotecii constituite.

Pe de o parte decizia instanței supreme este contrară naturii juridice a ipotecii care implică la capitolul caracterelor de bază termenul de valabilitate expus în prevederile art. 4 alin. (2) din Legea nr. 142/2008, prin care se explică faptul că ipoteca depinde de valabilitatea obligației garantate. Astfel, obligația garantată este valabilă până la momentul în care aceasta nu se stinge prin una din modalitățile stabilite de legea civilă (art. 642-665 CC RM), ori expirarea termenului de prescripție sancționează creditorul cu ratarea dreptului său de a cere executarea silită a obligației prin intermediul antrenării instanțelor judecătorești și în niciun caz nu afectează valabilitatea obligației în sine. Valabilitatea obligației ar fi afectată prin nulitatea actului din care aceasta a apărut, desfacerea raportului contractual etc., pe când expirarea termenului de prescripție este un temei de transformare a obligației, în funcție de clasificarea acestora după modul de sancțiune din *„civilă perfectă”* în *„obligație naturală”* care devine de fapt una morală, în privința căreia nu se mai poate cere executarea silită. Dacă această obligație după expirarea termenului de prescripție totuși se execută vreodată benevol, actul dat nu poate fi calificat ca fiind unul lipsit de temei juridic (art. 281 alin. (2) CC RM), ceea ce o dată în plus denotă faptul că obligația rămâne a fi valabilă. Pe lângă cele expuse *supra*, instanța ierarhic superioară nu a aplicat legea care trebuia să fie aplicată raportului litigios în ceea ce ține de termenul de prescripție aplicabil drepturilor garantate prin gaj, reglementat prin art. 282 alin. (1) CC RM, potrivit căruia: *prescrierea unui drept garantat prin gaj nu împiedică pe cel îndreptăţit să ceară satisfacerea din bunul grevat.* Acest din urmă text de lege însă, nu împiedică expres debitorul gajist să opună creditorului gajist scurgerea termenului de prescripție extinctivă care de fapt

începe să curgă din momentul în care debitorul obligației principale a fost notificat. De asemenea, prin art. 282 alin. 1) al CC RM nu se impută în sarcina debitorului gajist executarea obligației garantate prin gaj indiferent de faptul prescrierii dreptului garantat prin acel gaj, ba dimpotrivă, debitorului gajist i se oferă posibilitatea de opune prescripția expirată în condițiile ce reies și din art. 271 al CC RM.

Totodată, savantul autohton Vasile Crețu afirmă că în cazul expirării termenului de prescripție a obligației principale, creditorul gajist poate pretinde satisfacerea creanței sale din bunul gajat. Important este să nu fie expirat termenul, pentru care a fost constituit gajul, or, aceasta va duce la încetarea dreptului de gaj, potrivit art.495 lit. b) al CC RM [38, p.554]. Potrivit acestei opinii, de parcă s-ar contura imprescriptibilitatea exercitării dreptului de gaj în ciuda faptului că art. 280 al CC RM prevede exhaustiv pretențiile imprescriptibile extinctiv fără a fi inclus și dreptul de gaj în acest text de lege. Același autor însă la comentariul art. 283 CC RM prin care se explică faptul că: *odată cu dreptul principal, se prescrie şi dreptul la prestaţiile suplimentare legate de dreptul principal, chiar şi atunci când termenul de prescripţie special pentru acest drept nu a început să curgă,* se contrazice pe sine însuși, deoarece evocă faptul că protestele pârâtului împotriva acţiunii în baza obligaţiei principale, în legătură cu scurgerea termenului de prescripţie, dacă în acest temei în acţiune a fost refuzat, se referă la asigurarea obligaţiei prin gaj, fidejusiune, arvună, adică în cazul respingerii acţiunii pentru motivul omiterii termenului de prescripţie, toate cerinţele accesorii, de asemenea, îşi pierd protejarea juridică, independent de faptul dacă este declarat împotriva lor un protest bazat pe lege sau nu [38, p.555].

În pofida celor expuse de către autorul Vasile Crețu, autorul autohton Ion Crețu afirmă că: *dacă debitorul a garantat executarea unei obligaţii cu termenul de prescripţie expirat, atunci în caz de neexecutare el nu se poate libera de plată prin invocarea prescripţiei extinctive* [37, p.181]. Considerăm acest raționament unul corect, cel puțin, pentru motivul că garantarea personală a unei obligații cu termen expirat denotă concomitent recunoașterea acestei obligații, fapt care servește temei pentru întreruperea termenului de prescripție potrivit prevederilor art. 277 alin. (1) lit. b) CC RM. Se pune întrebarea cum vor sta lucrurile în situația în care un gaj pentru asigurarea executării unei obligații cu termen de prescripție expirat va fi constituit de către un terț? Considerăm că, în această situație, principiul libertății contractuale cumulat cu condițiile de valabilitate ale consimțământului (art. 199 CC RM), ar trebui să genereze rezultatul forței obligatorii al acestui contract. Totodată, la necesitate, contractul va putea suporta și impactul forței coercitive a instanțelor de judecată în virtutea prevederilor imperative ale legislației speciale cu privire la gaj și ipotecă care vorbesc despre aplicabilitatea garanțiilor reale

pe întreaga valabilitate a obligației garantate, în ciuda contradicțiilor ce reies din textele generale de lege stipulate în prevederile art. 282 și 283 CC RM, care urmează a fi privite în cumul cu prevederile art. 1 alin. (2) Legea RM nr. 449/2001 și art. 4 alin. (2) Legea RM nr. 142/2008. Cu toate acestea, urmează a se ține cont de faptul că dreptul de gaj potrivit naturii sale nu este unul perpetuu asemenea dreptului de proprietate, ceea ce înseamnă că el totuși este unul prescriptibil iar prescripția curge din momentul din care s-a făcut notificarea debitorului obligației principale potrivit căreia se atenționează asupra încălcării termenului de plată creditului eliberat. Această poziție se fortifică printr-o altă decizie judecătorească pronunțată peste aproape 2 ani din momentul pronunțării Deciziei CSJ din 17.07.2013. Astfel lucrurile, în viziunea CSJ, nu s-au schimbat. În Decizia a CSJ din 28.01.2015, s-a menținut Hotărârea Judecătoriei Strășeni din 05.12.2013, prin care acțiunea privind transmiterea în posesie a bunului ipotecat în circumstanțe practic identice cu cele invocate în decizia citată *supra*, de asemenea, a fost respinsă ca *tardivă* [54].

În pofida practicii judecătorești citate pct. 72 al Hotărârii Plenului CSJ a RM Nr. 1/2014, explică faptul că expirarea prescripţiei extinctive a creanţei principale nu prescrie dreptul de gaj, creditorul fiind în drept să pretindă executarea din valoarea gajului (art.282 alin.(1) şi (3) CC RM) [88]. Acest lucru ar contura o dată în plus imprescriptibilitatea dreptului de gaj/ipotecă cu care noi nu suntem de acord.

3.3.2 Valorificarea obiectului gajului dreptul de proprietate asupra căruia se supune înregistrării de stat

Chiar dacă transmiterea în posesie a obiectului gajului se admite de către instanțele judecătorești ori se execută benevol de către debitorul ipotecar, apare o nouă chestiune ce intră în sfera preocupărilor, care ține de comercializarea bunului gajat, dreptul asupra căruia este supus înregistrării de stat. Această problemă a fost denunțată de către un membru a Uniunii naționale a avocaților Eduard Plămădială încă în anul 2011, care a concluzionat că legislația bine amenajată în domeniul creditării și gajării bunurilor trebuie să stabilească o certitudine în raporturile subiecților de creditare și terților persoane [148, p.13], însă anumite soluții practice și constructive la capitolul dat nu a propus.

Dificultatea rezultă din imposibilitatea înregistrării dreptului de proprietate asupra bunului achiziționat în ordinea exercitării dreptului de gaj/ipotecă, dacă acest bun este urmărit și de alți creditori chirografari. Acest lucru se întâmplă mai de fiecare dată, deoarece povara capacității de

plată a debitorului, de regulă, se răsfrânge nu numai asupra băncilor dar și asupra celorlalți creditori ai aceluiași debitor. Deși dobândirea bunului în ordinea executării silite, pe de o parte, generează concomitent o excepție de la valabilitatea dreptului de proprietate asupra imobilelor din momentul înregistrării (art. 37^1 Legea cadastrului bunurilor imobile nr. 1543 din 25.02.1998 (în continuare – Legea RM nr. 1543/1998)) [99], pe de altă parte însă, îngrădește dreptul de dispoziție al noului cumpărător asupra obiectului dobândit în general, de vreme ce, din cauza sechestrelor, nu poate fi înregistrat niciun act care ar fi fost îndreptat spre modificarea convențională a regimului juridic al bunului cumpărat (art. 31 alin. (1) lit. h) Legea RM nr. 1543/1998). Diferit stau lucrurile în situația dobândirii bunului în urma executării benevole a obligațiilor din contractul de ipotecă. Regretabil, dar executarea benevolă *ad litteram* nu generează valabilitatea dreptului de proprietate, fără înregistrarea acestuia la OCT, chiar dacă este una mai comodă, mai rapidă și mai ieftină.

În acest sens, există practica judiciară potrivit căreia CSJ a respins cererea Băncii înaintată împotriva ÎM „ASV" SRL în proces de insolvabilitate privind separarea bunurilor din masa debitoare conform prevederilor art. 48 Legea RM nr. 149/2012, atunci când instanțelor li s-a explicat că bunurile în litigiu au fost preluate de către Bancă în proprietate în scopul stingerii datoriei în ordinea executării benevole a contractului de ipotecă, dar dreptul de proprietate nu s-a înregistrat din cauza sechestrelor aplicate pe aceste bunuri [57]. În legătură cu faptul că intenția de bază a creditorului gajist este stingerea datoriei, după noi, modul aplicabil acestui proces nu este unul important (silit sau benevol), fapt pentru care considerăm că în regim analogic, urmau a fi aplicate corespunzător prevederile ce țin de excepția de la valabilitatea dreptului de proprietate din momentul înregistrării și cazului din speță, în măsura în care bunurile dobândite în cadrul executării benevole a dreptului de ipotecă să se califice ca fiind proprietate a dobânditorului fără a fi necesară înregistrarea dreptului la organul cadastral.

Cu toate acestea, în ciuda unui drept real absolut titular al căruia este creditorul gajist și care urmează a fi respectat de toate persoanele în ansamblu, dreptul de gaj/ipotecă din intenția altora se neglijează, dar interdicțiile de înstrăinare aplicate pe obiectul gajului/ipotecii în ordinea asigurării unor acțiuni civile sau a unor documente executorii irevocabile ale creditorilor chirografari, constituie un impediment ce periclitează soarta eventualilor cumpărători în cazul achiziționării bunurilor gajate. Prin urmare, incertitudinea înregistrării dreptului de proprietate asupra obiectului gajului de către noul cumpărător declină interesul acestuia în bunul litigios.

Datorită acestui fapt, bunurile gajate nu se pot vinde foarte mult timp ca rezultat împovărând debitorul ipotecar, pentru că legea nu prevede suspendarea calculului dobânzilor pe

perioada vânzării obiectului gajului, dar și creditorul ipotecar, deoarece acesta din urmă rămâne a fi nesigur în ceea ce ține de reușita privind satisfacerea întregii sale creanțe din valoarea bunului vândut. În vederea remedierii acestui impas, modificările introduse prin Legea RM nr. 173/2014 în privința Legii RM nr. 449/2001 au conturat unele variante de soluționare a acestei probleme, însă ele oricum au rămas departe de necesitățile practice. Astfel redacția nouă a art. 77 alin. (1) lit. c) Legea RM nr. 449/2001 explică faptul că vânzarea bunurilor, gajate de către creditorul gajist, stinge sechestrele şi interdicţiile asupra bunului, *cu excepţia celor aplicate de instanţele de judecată în litigii nelegate de exercitarea dreptului de gaj*. Într-o ipoteză, excepția invocată în lege limitează menținerea sechestrelor care se aplică doar de către instanțe, cele aplicate de către executori judecătorești fiind radiate de drept. Executorii judecătorești, în principiu, aplică sechestre pe bunuri în două cazuri: asigurarea executării documentelor executorii (art. 63 alin. (1) lit. a) CE RM) și executarea măsurilor de asigurare dispuse de către instanțele de judecată care potrivit prevederilor art. 27 CE RM nu pot fi aplicate altfel decât prin intermediul executorilor judecătorești. Dacă măsurile de asigurare dispuse de către instanțele de judecată la fel se execută de către executorii judecătorești, atunci acestea, de asemenea, ar trebui să fie radiate de drept ceea ce va genera inaplicabilitatea excepției prevăzute în art. 77 alin. (1) lit. c) al Legea RM nr. 449/2001.

Datorită faptului că savantul autohton Gheorghe Avornic afirmă că norma de drept nu este un cuvânt mort, ci un comandament activ, dinamic, viu, sub care pulsează realitatea [1, p.212], considerăm că radierea de drept a sechestrelor aplicate de către executorii judecătorești în vederea asigurării acțiunilor civile (art. 27 CE RM), poate ar constitui o fraudă la lege datorită faptului că sechestrele în cauză sunt ale instanțelor de judecată, și nu ale executorilor, dar nu neapărat.

În măsura interpretării sistemice a CE RM, opinăm că prevederile art. 27 alin. (6) CE RM, potrivit cărora se comunică faptul că: *măsurile de asigurare a acţiunii aduse la îndeplinire de executorul judecătoresc îşi păstrează efectul până la executarea hotărârii judecătoreşti asigurate sau până la anularea încheierii în al cărei temei acestea au fost aplicate,* trebuie coroborate cu prevederile art. 127 alin. (1) lit. h) CE RM potrivit căruia: *sechestrele se ridică de pe bunuri în cazul vânzării de către creditorul gajist a bunului gajat, cu condiţia prezentării executorului judecătoresc a documentelor confirmative privind preţul de vânzare şi calculul creanţei şi cu condiţia virării la contul executorului judecătoresc a diferenţei dintre preţul de vânzare şi valoarea creanţei sale.* Bineînțeles că atunci când diferență nu este, la contul executorului nu se virează nimic, dar în afara cadrului procedurii de executare în care se aplică

această prevedere, vânzarea bunurilor sechestrate poate fi ușor efectuată și de către creditorul gajist, deoarece legea permite ceea ce trebuie să genereze aplicarea analogică a normei citate supra potrivit *interpretatio declarativa* fără nicio îndoială.

Uniunea națională a executorilor judecătorești privește însă diferit textele de lege citate *supra*, în măsura în care unii EJ aplică corect prevederile date [94], alții însă nu respectă principiul *verba intentioni, non e contra, debent inservire* (cuvintele trebuie interpretate potrivit intenției, nu împotriva ei) care de fapt își găsește aplicarea și în dreptul contractual (art. 729 alin. (1) CC RM) neglijând flagrant prevederea imperativă din art. 127 alin. (1) lit. h) CE RM și creând în așa mod o povară groaznică pentru părțile contractului de gaj.

Astfel, la data de 23.07.2013 a fost contestată în instanța de judecată Încheierea executorului X care a emis aviz negativ la cererea unei Bănci cu toate anexele în regulă, prin care s-a solicitat radierea sechestrului aplicat pe obiectul ipotecii în valoare totală de 56.000.000 MDL constituite în favoarea băncii care s-a vândut unui terț, fără a fi rămas o oarecare diferență din vânzarea bunului. În motivarea contestației s-au invocat prevederile art. 127 alin. (1) lit. h) CE RM cu atragerea ulterioară în proces a părții la cererea căreia s-a aplicat sechestrul ce s-a dezvăluit la indicația instanței de judecată, pentru ca la data de 07.03.2014 să se emită o Încheiere prin care s-au respins cerințele băncii, motivându-se că nu s-au reținut temeiuri de contestare a actului EJ X potrivit prevederilor art. 161-163 CE RM. Totodată, băncii și noului cumpărător li s-a sugerat ideea de a se adresa împotriva persoanei la cererea căreia s-a aplicat sechestrul cu respectarea prevederilor art. 40 CPC RM [96]. Prin Decizia CA Chișinău din 22.05.2014 ultim grad de jurisdicție, Încheierea instanței de fond s-a menținut, părților fiindu-le sugerată aceeași idee [59]. La 17.07.2014 noul cumpărător a inițiat un proces judiciar împotriva persoanei la cererea căreia s-a aplicat sechestrul, pentru ca instanța de fond să nu rețină sugestiile celor precedente și la data de 25.02.2015 iarăși să respingă cerințele noului cumpărător și a băncii invocând prevederile art. 232 CC RM care evocă despre nulitatea actului juridic încheiat cu încălcarea interdicţiei de a dispune de un bun irelevant, după noi, cazului din speță și aceleași prevederi ale art. 180 CPC RM [84]. Hotărârea instanței de fond din 25.02.2015 a fost contestată cu apel însă la data 29.10.2015 CA Chișinău a emis o decizie prin care a menținut hotărârea instanței de fond [60]. Referința la termene în practica judiciară expusă *supra* s-a făcut în special pentru a reliefa că procedurile judiciare au durat 2 ani și 3 luni, perioadă în care dreptul de ipotecă al băncii, de asemenea, a rămas unul absolut dar nerespectat de către nimeni și perioadă în care pe bunurile litigioase s-au mai aplicat cel puțin două sechestre de aceeași natură, fapt pentru care noul cumpărător de comun acord cu creditorul ipotecar au decis rezilierea

contractului. Urmare a acestor tărăgănări, datoria debitorului la dobândă a crescut cu aprx. 13.000.000 MDL în ipoteza în care rata aplicabilă pentru întârzierea debitorului a fost cel puțin 10% anual. Evident că rezultatul este unul îngrozitor. Cu toate acestea, lupta contra problemei în cauză este în continuă creștere și cel mai regretabil e că derulează în același regim judiciar [45].

Mai mult ca atât, literatura engleză de specialitate, de asemenea, relatează practic similar celor expuse de către noi *supra*. Astfel autorul Federico Ferretti califică acțiunea în justiție drept un mijloc de protecție care, pe lângă faptul că totuși nu garantează până la urmă recuperarea deplină a datoriei de la debitor, se consideră totodată și un procedeu destul de durabil, foarte scump și recomandă utilizarea acestuia drept o ultimă soluție aplicabilă soluționării litigiului [193, p.10].

Încă un moment important la acest capitol ține de plata prețului pentru obiectul gajului de către noul cumpărător. Textele legale autohtone relevă în prevederile art. 491 alin. (4) CC RM și în prevederile art. 77 alin. (2) Legea RM nr. 449/2001 condiții ce țin de achitarea integrală a prețului pentru obiectul cumpărat sub condiția refuzului instanțelor judecătorești de a ridica sechestrele terților de pe acest bun. Considerăm că această politică este, în principiu, una corectă, în pofida faptului că părțile pot negocia executarea obligației și în rate (art. 587 CC RM).

Achitarea în rate a prețului pentru obiectul bunului gajat este citată și în literatura autohtonă de specialitate. Astfel cercetătoarea Tatiana Tabuncic relatează despre eventuala posibilitate de valorificare a bunului în rate menționând concomitent și despre faptul că instanța de judecată, în circumscripția căreia se află majoritatea bunurilor gajate, va dispune încetarea şi anularea tuturor drepturilor reale, precum şi a tuturor gajurilor şi sechestrelor instituite asupra bunului vândut [164, p.122]. La rândul nostru, considerăm că de pe urma convenției cu privire la achitarea în rate a prețului pentru obiectul gajului, ridicarea sechestrelor și a tuturor celorlalte grevări asupra bunurilor de către instanța de judecată în modul admis de către Tatiana Tabuncic, nu va fi pe deplin echitabilă în raport cu ceilalți creditori ai debitorului gajist. Astfel, dacă prețul nu se va achita integral și bunurile sunt urmărite de mai mulți creditori chirografari, atunci va fi pusă la îndoială certitudinea acestora în ceea ce ține de satisfacerea creanțelor sale în general. Aceasta cel puțin pentru motivul că achitarea în rate, în principiu, nu poate reflecta justificarea transferului integral al dreptului de proprietate asupra bunului gajat, fiind conservat riscul rezilierii contractului pentru neachitarea prețului în termen în orice moment. Acest lucru nu prezintă interes pentru creditorii chirografari și pentru faptul că durata achitării în rate poate genera deprețuiri ale valorii banilor care, de asemenea, vor majora prejudiciul care se suportă de către ei.

În legătură cu faptul că, în ordinea celor expuse, până în prezent nu am întâlnit propuneri concrete ce țin de soluționarea corectă a problemei de ridicare a sechestrelor de pe obiectul gajului în circumstanțele despre care am vorbit *supra*, Hotărârea Plenului CSJ a RM nr. 1/2014, de asemenea, a trecut sub tăcere aceste impedimente, pentru faptul că executorii judecătorești neglijează textul imperativ al prevederilor legale, considerăm că ar fi oportun de inclus în lege un nou text potrivit căruia se va explica modul de radiere a tuturor sechestrelor de bunurile gajate în ordinea exercitării dreptului de gaj, în măsura în care aplicarea acestuia va reflecta un cod genetic comun pentru fiecare caz de așa natură. În acest sens, propunem modificarea prevederii din art. 77 alin. (1) lit. c) Legea RM nr. 449/2001 în modul după cum urmează:

Vânzarea bunurilor gajate de către creditorul gajist odată cu plata integrală a prețului de vânzare, stinge toate sechestrele şi interdicţiile asupra bunului, cu excepţia celor aplicate de către instanţele de judecată în litigii legate de contestarea valabilității dreptului de proprietate asupra obiectului gajului.

Textul se propune a fi anume în așa formulare, deoarece prevederile art. 7 alin. (9) din Legea RM nr.142/2008 extind nulitatea dreptului asupra bunului ipotecat și asupra ipotecii, regulă, pe de o parte, aplicabilă și gajului bunurilor mobile în virtutea art. 5 și art. 495 lit. e) CC RM, dar, pe de altă parte, discutabilă în virtutea prevederilor art. 13 alin. (8) din Legea RM nr. 449/2001.

3.4. Protecția drepturilor băncii în cadrul riscurilor de ratare definitivă a banilor eliberați debitorului

În opinia savantului român Ion Turcu, la care ne raliem, riscurile bancare se reflectă din pierderea suferită de către bancă. Importantă însă este acoperirea acestei pierderi care se face nivelat: la prim nivel din averea debitorului și a garanțiilor aferente, la nivelul secund din provizioanele de risc (fond de risc) și la al treilea nivel, din fondurile proprii [167, p.302] care constituie venituri nete ale băncii și oricum reies din fondul de risc.

Principala întrebare examinată în prezentul paragraf rezidă în determinarea situațiilor care duc spre diminuarea veniturilor băncii și prevenirea acestor situații. În fapt, riscul de credit există întotdeauna și constituie un rezultat al factorilor sociali care influențează negativ activitatea debitorului, fie existența lui în natură. Prin urmare, riscul creditării se extinde asupra băncii manifestându-se odată cu nerespectarea graficului de rambursare a datoriei aferente creditului eliberat, moment din care accelerează primul nivel de protecție îndreptat spre acoperirea pierderii băncii prin exercitarea dreptului la constrângerea debitorului, dar acesta la rândul său, necesită

majorarea concomitentă a fondului de risc, în funcție de fiecare caz în parte. La etapa dată, riscurile în principiu sunt relative și nu atât de prejudiciabile pentru bancă ca și în situația în care se pune sub pericol existența în natură a persoanei juridice prin inițierea procedurii de insolvabilitate sau decedează debitorul persoană fizică. Aceste situații constituie o punte de trecere de la nivelul ce ține de completarea fondului de risc la suportarea cheltuielilor din buget personal, atunci când nu mai sunt șanse de satisfacție a pretinsei creanțe. În atare momente, se naște un temei de stingere a obligațiilor față de bancă de drept (art. 664 CC RM) dar cu excepțiile prevăzute de lege, rândul cărora și constituie de fapt totalitatea mijloacelor juridice de protecție ale băncii împotriva riscului de ratare definitivă a banilor eliberați debitorului.

Având în vedere dualitatea statutului juridic al persoanelor debitorului, vom descrie pe rând și laconic mijloacele juridice de protecție ale drepturilor băncii în astfel de situații. Începând cu decesul debitorului, este relevant de menționat că odată cu această pierdere pentru rudele defunctului, banca nu mai poate pretinde încasarea penalităților pentru întârzierea executării, deoarece neexecutarea obligațiilor nu îi este imputabilă celui din altă lume (art. 606 CC RM). Este vorba despre o circumstanță de forță majoră care însă nu exclude dreptul la solicitarea executării obligației și plății dobânzilor aferente acesteia (art. 606 alin. (4) CC RM). Totodată, *a priori* nu mai pot fi pretinse nici dobânzile de întârziere sau dobânzile penalizatoare de la debitorul defunct. Excepția legală de la stingerea obligației defunctului față de bancă rezidă în cumularea procedurii de recuperare a datoriei cu intentarea procedurii succesorale. Astfel, potrivit prevederilor legii, moștenitorii sunt responsabili de pasivul succesoral în măsura în care acceptă succesiunea (art. 1540-1551 CC RM), or creditorul este în drept să solicite deschiderea procedurii succesorale personal (art. 55 alin. (1) lit. c) Legea RM nr. 1453/2002 [108]). Deschiderea procedurii succesorale urmează a fi realizată în termenul prevăzut de lege care nu poate depăși 6 luni de la decesul persoanei. Atunci când termenul este scăpat, poate fi solicitată repunerea în condiții generale ale legii civile care, în principiu, nu se răsfrâng asupra persoanelor juridice. Respingerea acțiunii în repunerea termenului de prescripție va genera suportarea pierderilor din bugetul băncii. Dacă se va demonstra faptul că vinovat de scăparea termenului este executorul judecătoresc în gestiunea căruia s-a aflat la executare un titlu împotriva defunctului, primul fiind obligat să înștiințeze creditorul prin emiterea încheierii de încetare a procedurii odată cu decesul persoanei, atunci pierderile creditorului le poate suporta neprofesionistul executor judecătoresc.

Termenul de înaintare a pretențiilor creditorilor în cadrul procedurii succesorale este de 6 luni din ziua în care a aflat despre deschiderea dosarului. Pretențiile se vor înainta exclusiv

asupra moștenitorilor care acceptă succesiunea, responsabilitatea cărora se limitează până la activul succesoral. Dacă pretențiile creditorilor nu se vor înainta moștenitorilor defunctului, în cel mult un an din ziua în care a început a curge termenul de înaintare, atunci creditorul decade din acest drept. Situația dată iarăși va reflecta acoperirea pierderilor din venitul băncii consemnat în fondul de risc, dar în regimul nivelului 3 de acoperire despre care s-a vorbit *supra*.

Prin urmare, creditorilor li se recomandă urmărirea termenelor expuse mai sus și încheierea unor contracte cu executorii judecătorești, potrivit cărora aceștia vor fi obligați să presteze informații cu privire la cursul procedurilor de executare împotriva debitorilor băncii, cel puțin o dată în 3 luni, pentru ca să rămână suficient timp în vederea identificării notarului în gestiunea căruia se află procedura succesorală deschisă. Pot exista situații când procedura succesorală s-a deschis de către creditor, dar nimeni nu a acceptat moștenirea. Atunci succesiunea rămâne vacantă, fapt pentru care urmează a fi acceptată de către stat, statul fiind responsabil de pasivul succesoral. La moment, legea nu prevede o ordine clară cu privire la transferul bunurilor din masa succesorală direct în patrimoniul sau posesia creditorilor defunctului când succesiunea este vacantă. Această carență, în opinia noastră, împovărează modul de satisfacere a creanței băncii datorită birocrațiilor extinse asupra dinamicii bunurilor din masa succesorală, a căror destinație finală oricum își are sediul direct la creditorii defunctului. Totodată, prin proiectul de modificare a cărții a patra a CC RM (în continuare – Proiect), s-a propus o nouă reglementare a procedurii succesorale inspirată din sistemele dezvoltate de drept, precum cele din Germania, Italia, Franța, Cehia, Ungaria și altele, prin care se face mai multă lumină pe marginea modului de satisfacere a creanțelor creditorilor în cadrul procedurii succesorale ce țin, de asemenea, și de implicarea statului în proces [138, 155].

Astfel, în partea pretinselor creanțe de către creditorii defunctului, proiectul de lege asimilează derularea procedurii succesorale cu cea de insolvabilitate a persoanelor care practică activitate de antreprenoriat, antrenând în procesul succesoral custozii masei succesorale (art. 1572^{113} al Proiectului), și executorii testamentari (art. 1572^{46} al Proiectului). Atribuțiile acestora mult prea se aseamănă cu cele ale administratorului insolvabilității, și cel mai important, Proiectul introduce un text de lege prin care explică că Administratorul Autorizat nu poate refuza, fără motive întemeiate, desemnarea sa în calitate de custode al masei succesorale sau administrator al masei succesorale în cadrul procesului de insolvabilitate a masei succesorale (art. 1575^{11}, art. 1575^{12} ale Proiectului). În așa mod, tangențele celor două proceduri distincte se cuplează prin aceeași persoană autorizată care își exercită atribuțiile conform unor reguli mult prea asemănătoare. De asemenea, Proiectul mai introduce și astfel de noțiuni ca inventar al masei

succesorale (art. 1572[64] al Proiectului), notificarea creditorilor masei succesorale (art. 1575 al Proiectului), tabel al creanțelor înaintate (art. 1575[1] al Proiectului) etc., care iarăși denotă similitudini cu procedura de insolvabilitate. Cu toate acestea însă, dreptul statului la moștenire în prezența creditorilor defunctului oricum s-a lăsat a fi în vigoare (art. 1460 al Proiectului). Totodată, potrivit art. 1575[42] al Proiectului, statului, în calitate de moștenitor legal, nu i se poate stabili un termen de inventar. Statul are obligația să ofere creditorilor masei succesorale informații despre mărimea masei succesorale. Răspunderea statului în calitate de moștenitor legal se limitează la valoarea masei succesorale în toate cazurile.

Această din urmă prevedere, după noi, este un ambiguă și ar trebui clarificată prin relatarea faptului că în prezența unor sau altor creditori ai defunctului, statului totuși urmează să i se stabilească un termen concret în cadrul căruia acesta va participa la inventarul bunurilor din masa succesorală, deoarece, în caz contrar, statul s-ar putea eschiva de la această obligație până la nesfârșit, chiar dacă este obligat să prezinte creditorilor informații ce țin de mărimea masei succesorale, obligație care iarăși nu este condiționată de un termen concret. Totodată, asimilând inventarul bunurilor din cadrul procesului de insolvabilitate care derulează în condițiile art. 108 alin. (3) al Legii RM nr. 149/2012 [110], conform căruia debitorul trebuie să asiste la inventar, dar atunci când nu asistă, nu va putea contesta datele incluse în actul de inventar, este lesne de observat că inventarul bunurilor în cadrul procesului de insolvabilitate se poate desfășura și în lipsa debitorului, ceea ce nu reiese clar și din Proiectul de modificare a reglementărilor aferente moștenirii, inventarul masei succesorale fiind sarcina exclusivă a moștenitorului, pe când inventarul masei debitoare în procesul de insolvență fiind sarcina administratorului autorizat.

Suplimentar, noile modificări ale procedurii succesorale generează prin art. 1575[25] al Proiectului consecințe mai dure față de moștenitorii care nu întocmesc inventarul în termen decât față de debitorii procesului de insolvență care nu participă la inventar, astfel încât extind nelimitat răspunderea moștenitorilor față de creditorii masei succesorale. Prin urmare, pornind de la prevederile art.1 alin. (1) CC RM, s-ar fi încălcat principiul egalității care guvernează raporturile juridice civile, datorită faptului că în cazul neîntocmirii inventarului în termen, oricare moștenitor poate fi atras la răspundere nelimitată față de creditorii defunctului, dar statului nu i se poate imputa, la rândul său, aceeași răspundere. Totodată, în art. 1575[11] al Proiectului s-a mai introdus un text prin care s-a dispus expres că moștenitorii vor primi excedentul masei numai după ce se vor satisface toate obligațiile masei față de creditorii defunctului, text care lipsește în actuala reglementare și prin care concomitent se deslușește procedura de distribuție a activului masei succesorale. Astfel, odată cu intrarea în vigoare a

acestor modificări, certitudinea acțiunilor întreprinse de către creditorii defunctului în raport cu statul moștenitor ba chiar și cu oricare alți moștenitori, va avea un grad mai sporit de claritate în partea ce ține de satisfacerea creanțelor existente în momentul deschiderii procedurii succesorale.

A doua situație care constituie o punte de trecere de la nivelul ce ține de completarea fondului de risc, la suportarea cheltuielilor din buget personal, își găsește relevanță în cursul activității peroanelor care desfășoară activitate de antreprenoriat. Este vorba despre intentarea procesului de insolvabilitate. Procesul de insolvabilitate e unul special care se desfășoară potrivit prevederilor CPC RM și Legii RM nr. 149/2012, și derulează în funcție de alegerea debitorului potrivit reglementărilor falimentului sau restructurării. Aceste din urmă proceduri afectează banca destul de dur, fiecare în felul său, dar una mai dur decât alta.

Astfel, procedura de insolvabilitate desfășurată faliment, este soldată cu lichidarea persoanei juridice în ordinea căreia se valorifică toate bunurile din masa debitoare în interesul creditorilor clasificați în șase ranguri de prioritate care își satisfac creanțele pe rând. Prima lovitură care se răsfrânge asupra băncii rezidă în suspendarea de drept (art. 75 alin. (3) al Legii RM nr. 149/2012) a calculului dobânzilor și penalităților în urma intentării procesului ori calculului dobânzilor după intentarea procesului (art. 43 alin. (6) lit. a) Legea RM nr. 149/2012), este o măsură neordinară și eventual aplicabilă procedurilor de restructurare.

Această suspendare ar trebui să se întindă pe o perioadă de cel mult 2 ani, termen în care toate bunurile masei debitoare trebuie valorificate obligatoriu cu reducerea prețului pentru acestea până la 1 leu, fapt care, de regulă, nu se realizează în practică. Aceasta înseamnă că povara băncii, ce ține de îngrădirea dreptului la dobânzi, ar putea să fie mai lungă de 2 ani.

Pierderile la dobânzi și penalități nu pot fi recuperate în niciun fel, fapt pentru care procedura de insolvabilitate a debitorilor este una predominant eludată de către bănci. Un alt dezinteres constă în cheltuielile procedurii care urmează a fi achitate prioritar de pe urma valorificării masei debitoare, compuse din cheltuieli judiciare, cheltuieli ale masei și onorariile lichidatorului, acestea din urmă fiind negociabile. Una din modalitățile de valorificare constă în transmiterea bunurilor în contul datoriei. Cheltuielile totale ale procesului de valorificare a bunurilor grevate însă fiind nu mai mari de 10% din produsul obținut din valorificarea bunului grevat cu garanție. Prin urmare, pe lângă ratarea dobânzilor, banca mai ratează încă 10% din valoarea de vânzare a bunurilor gajate. Într-o opinie însă, aceste 10% nu ar fi inclus onorariul de succes al lichidatorului care constituie încă cel mult 5%, ori ratarea băncii se poate ridica cel mult până la 15% din acea valoare de vânzare a obiectului gajului [165]. Aceste realități dure sunt de necontenit. În virtutea prevederilor legale însă, creditorii garantați se pot îndrepta

împotriva debitorului insolvabil în situația în care din produsul vânzării obiectului gajat creanța nu se satisface în întregime. Pentru diferența nesatisfăcută, aceştia sunt plasați în rangul V al priorității de încasare mizând pe satisfacerea creanțelor din valorificarea masei debitoare libere de sarcini care, de regulă, nu există la debitori insolvabili. În lipsa masei debitoare libere de sarcini, se aplică ultima soluție, care vorbește despre atragerea la răspundere subsidiară a membrilor organelor de conducere a debitorului în vederea satisfacerii prejudiciului adus persoanei juridice insolvabile, dacă potrivit rigorilor corespunzătoare se va demonstra delictul civil săvârșit de către primii în raport cu persoana în lichidare. O practică neuniformă la acest capitol a fost aplicată de către CSJ în privința prevederilor art. 248 alin. (5) al Legii RM nr. 149/2012 cu următorul cuprins:

Măsura ce ține de atragerea la răspundere subsidiară (alin. (1) art. 248) se prescrie în termen de 3 ani de la data la care a fost cunoscută sau trebuia să fie cunoscută persoana care a cauzat starea de insolvabilitate, dar nu mai devreme de 2 ani de la data hotărârii de intentare a procedurii de insolvabilitate.

Astfel, unele hotărâri ale CSJ evocau faptul că termenul de înaintare a cererii de atragere la răspundere subsidiară începe să curgă peste 2 ani din momentul intentării procesului și se stinge peste 3 ani (adică la dispoziție este un singur an), fapt pentru care acțiunea se respingea [49, p.5], pe când alte hotărâri ale CSJ evocau faptul că înaintarea cererii de atragere la răspundere subsidiară este întemeiată în termen de 3 ani din momentul declanșării procesului [43].

Această polemică a determinat CSJ la emiterea Recomandării nr. 86 din 20.01.2016, pentru a explica că acțiunile culpabile prevăzute în alin. (1) art. 248 trebuie să fi fost comise de către membrii organelor de conducere cu cel mult 2 ani înainte de intentarea procesului de insolvabilitate în privința debitorului; iar cererea cu privire la atragerea persoanelor în cauză la răspundere poate fi introdusă după intentarea procedurii de insolvabilitate în termen de 3 ani de la data la care s-a cunoscut sau trebuia să fie cunoscut faptul că dânșii au cauzat starea de insolvabilitate [159]. Prin urmare, recomandarea a constituit un stimulent pentru creditorii interesați datorită faptului că aceştia riscă să piardă șansa de a satisface creanțele lor din patrimoniul organelor de conducere, dacă nu vor intenta procesul de insolvabilitate împotriva persoanei juridice în cel mult 2 ani din momentul în care obligația societății față de ei, nu se execută corespunzător. Răspunderea subsidiară este excepția de la regula potrivit căreia societățile comerciale răspund față de creditorii lor exclusiv cu patrimoniul propriu (art. 68 alin. (2) CC RM) și constituie, în principiu, unica modalitate de protecție a băncii împotriva riscului pierderilor suportate din buget personal, deoarece formează excepția și de la regula stabilită prin

art. 664 CC RM citată *supra*. Astfel în virtutea prevederilor art. 181 alin. (2) al Legii RM nr. 149/2012, prin încetarea procedurii falimentului, debitorul va fi degrevat de obligaţiile pe care le avea înainte de intrarea în faliment, însă sub rezerva de a nu fi găsit culpabil conform art.14, 15 şi 248 ale Legii RM nr. 149/2012. Deci odată cu atragerea la răspundere subsidiară insolvabilitatea încetează, dar în cazul executării obligațiilor celor atrași la răspunderea subsidiară, procedura se va relua în condițiile art. 161 al aceleiași legi. Cu toate acestea, mai există o problemă care rămâne a fi deschisă. Este învederată răspunderea garanților ipotecari sau a debitorilor gajiști terți față de creditori, atunci când aceștia nu fac parte expresă din lista persoanelor care nu se degrevează de executarea obligațiilor în cazul încetării procesului, aceasta din urmă fiind compusă din: *fidejusori* și *codebitori principali.*

Întrebarea se iscă la calitatea codebitorilor principali. Include oare aceasta sau nu și garanții ipotecari sau debitorii gajiști terțe persoane obligația cărora, în principiu, e diferită de plata la principal? Altfel vorbind, cine sunt codebitori principali? Întrebarea *a posteriori* va fi soluționată, dar până atunci, urmează a fi discutată cealaltă variantă a cursului procedurii de insolvabilitate care rezidă în procedura de restructurare. Astfel, procedura de restructurare constituie o parte coerentă a principiului preemțiunii față de procedura falimentului [23, p.7], derulează un termen scurt pe parcursul căruia dobânzile aferente creanțelor creditorilor se calculează continuu până la aprobarea planului procedurii de restructurare cumulat cu trecerea la realizarea obiectivelor ce s-au propus prin acesta. În așa mod, se produce același efect suspensiv asupra calculului dobânzilor în regimul explicat *supra,* dacă planul nu prevede altfel. De vreme ce restructurarea în principal este îndreptată spre salvgardarea subiectului de drept care este o motrice pentru sistemul economic național în ansamblu, falimentul generează lichidarea debitorului concomitent cu calitatea sa de contribuabil și furnizor de locuri de muncă pentru angajați, reliefând în așa mod o înfrângere a tendințelor economice moderne care deloc nu este bine-venită statului nostru. Cu toate acestea, proceduri de restructurare în ordine practică a realității sunt considerabil mai puține decât cele de faliment.

Acest lucru, nu în ultimul rând, ar fi un rezultat al complexității elaborării unui plan corespunzător și lipsa interesului tuturor celor îndreptățiți la elaborarea acestuia, cu excepția debitorului. Atunci când propunerea planului procedurii este o condiție ce poate fi înaintată în termene prestabilite ratarea cărora va declina dreptul celor interesați în această privință, administratorul autorizat nu este interesat de altceva decât de un plafon cât mai înalt al onorariului său care, probabil, ar fi mai mare în cazul falimentului decât în cel al restructurării, dar creditorii în calitatea lor de egoiști în natură, categoric nu sunt interesați în eventualul impact

asupra diminuării creanțelor în raport cu valoarea lor *ispo facto,* care, de regulă, constituie un rezultat coerent al oricărui plan de restructurare. Toate acestea generează un motiv de a trece în faliment, deoarece restructurarea ar putea produce și unele efecte fatale. Atare efecte se răsfrâng în special asupra creditorilor garantați și rezultă din modalitatea de votare a planului procedurii de restructurare cumulată cu eventuala eșuare a restructurării inițiate. Astfel votarea planului se realizează de către creditorii grupați în 4 clase, de competența exclusivă a cărora ține acceptarea restructurării. Creditorii se grupează în modul după cum urmează: 1) creditorii garantaţi; 2) creditorii bugetari; 3) creditorii chirografari şi 4) creditorii chirografari de rang inferior, – fiecare clasă de creditori votând separat. În ipoteza în care planul procedurii de restructurare este unul favorabil pentru toți creditorii, cu excepția celor garantați, restructurarea ar putea să fie admisă datorită faptului că legea interzice obstrucția, în măsura în care planul se consideră acceptat atunci când majoritatea claselor participante la votare (adică 3 din 4), l-au admis în mod corespunzător (art. 204 al Legii RM nr.149/2012). În așa mod, creditorii garantați se pot alege cu derularea unei proceduri de restructurare în detriment personal, care ar fi putut limita distribuirea produsului obținut din valorificarea bunurilor grevate, încât aceștia din urmă nu își vor încasa toți banii de care ar putea beneficia din vânzări în faliment. Prin urmare, restructurarea debitorului în cadrul procesului de insolvabilitate constituie o excepție de la regula generală prevăzută de legile cu privire la gaj și ipotecă, potrivit cărora contraechivalentul bănesc al bunurilor gajate de pe urma vânzării acestora este destinat stingerii întregului volum al creanțelor pretinse de către creditorul gajist care includ despăgubirile și toate celelalte cheltuieli suportate. Excepția reiese din consecințele stabilirii dinamicii mijloacelor bănești în planul procedurii care constituie în principiu un contract. Carențele legislative naționale la acest capitol nu oferă alternative creditorilor garantați pe modelul alternativelor existente în alte state. Drept exemplu în legea românească a fost justificată apariţia sau dublarea criteriului majorităţii claselor, de majoritatea care deţine cel puțin 30% din totalul masei credale, pentru votarea planului respectiv. Acest procent a fost considerat ca fiind suficient pentru a crea un echilibru între atingerea „pragului semnificativ" din totalul masei credale şi evitarea îngreunării excesive a votării unui plan de reorganizare prin introducerea unui procent prea ridicat (art. 138 şi 139 Codul insolvenţei) [90, p.81]. Manevra ce rezultă din procedura votării nu este însă cea mai prejudiciabilă pentru creditorii garantați. Un impact mai distrugător ar putea fi în situația eșuării planului procedurii soldat cu trecerea în faliment. Aceste circumstanțe generează de drept restituirea tuturor sumelor agonisite în ordinea procedurii de restructurare pentru includerea lor în masa debitoare a aceluiaşi debitor care trece în faliment (art. 217 alin. (2) al Legii RM nr. 149/2012), pe când

legea trece prin reticență derularea lucrurilor în privința bunurilor gajate ce s-au vândut în procesul restructurării ori acestea nu se întorc de drept în masa debitoare a debitorului insolvabil.

În această ordine de lucruri, creditorul garantat este obligat să restituie debitorului toate sumele primite, fără a-i fi însă restabilită garanția reală asupra bunurilor grevate ce s-au valorificat. În consecință, el se transformă într-un creditor care concurează cu ceilalți, în lipsa priorităților de care ar fi beneficiat în cazul existenței garanțiilor fără afecțiuni, ceea ce este fatal pentru bancă. În ipoteza în care planul procedurii de restructurare este un contract care suportă impactul rezilierii pentru neexecutare esențială, se răsfrânge oare rezilierea și asupra actelor săvârșite în ordinea restructurării în baza acestui contract?

În virtutea faptului că rezilierea planului procedurii de insolvabilitate este ivită în cadrul acesteia, dreptul administratorului de a anula anumite acte săvârşite de către debitor nu este oportun, deoarece prin lege (art. 104 al Legii RM nr. 149/2012) sunt reglementate actele pasibile de nulitate ce au derulat până la intentarea procesului. Rezilierea planului procedurii, având consecințe juridice distincte de anulare, nu poate anula acte juridice subsecvente planului procedurii, ori acestea nu se pot nici rezilia în regim subsecvent, deoarece legea și raționamentul nu oferă atare posibilități. Cu toate acestea, prevederile art. 5 alin. (4) CC RM nu permit instanțelor judecătorești refuzarea în înfăptuirea justiției pentru motivul că norma juridică aplicabilă raportului litigios lipsește sau este neclară. Atunci cum rămâne cu dreptul de gaj și prioritatea băncii?

Considerăm că, primordial, urmează a fi puse în aplicare drepturile fundamentale ale persoanelor consfințite prin legea supremă, potrivit căreia fiecare subiect de drept poate pretinde protecția dreptului său de proprietate care este garantat (art. 46 Constituția RM și art. 1 Protocol nr. 1 al CEDO). Creanța garantată prin gaj face parte din cadrul patrimoniului ce îi aparține băncii care implică totalitatea drepturilor persoanei cu caracter patrimonial, rândul cărora include proprietatea. Astfel, dreptul de gaj/ipotecă constituie un element al proprietății băncii. Potrivit art. 54 alin. (1) al Constituției RM, în Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului şi cetăţeanului. Prin urmare, se iscă un conflict între legi care urmează a fi soluționat în favoarea garanțiilor fundamentale, în regimul prevăzut de art. 20 al Constituției RM asigurând dreptul la un proces echitabil guvernat de principiile securității juridice cu titlu de pilon al preeminenței substanței dreptului în ansamblu. Securitatea juridică este menită să creeze persoanei un spirit de neîngrijorare, în ceea ce ține de certitudinea adăpostului de pericol, fapt pentru care pretarea cu echivoc a carenței legislative la capitolul restabilirii priorității băncii, din speța descrisă *supra*, urmează a fi

îngrădită prin texte legislative exprese, ori subiectivismul judecătorului constituie un risc asupra atentatului la dreptul fundamental al băncii. Mai mult ca atât, este lesne de observat că în situații de natura celei expuse *supra* atât esența, cât și destinația propriu-zisă a dreptului de gaj/ipotecă a creditorului garantat, suportă un impact care vine în contradicție flagrantă cu natura juridică a celor din urmă drepturi reale. Aceasta pentru că restabilirea regimului *„prioritar”* al creditorului garantat ar trebui să-i repună grevarea anterior constituită asupra bunurilor deja valorificate și înregistrate pe numele terților, fapt care, din punct de vedere tehnic, va declina interesul oricărei persoane de a cumpăra un bun cu asemenea riscuri, dar din punct de vedere juridic, este lipsit de o reglementare concretă. Prin urmare, creditorul care a fost garantat prin bunurile valorificate în cursul restructurării și prioritar în raport cu toate celelalte șase ranguri de creditori negarantați, în general, nu-și va mai putea găsi niciun loc în rândul creditorilor debitorului insolvabil, deoarece concurența cu creditorii negarantați este una contrară circumstanțelor cauzei, dar statutul de creditor garantat nu poate fi oferit din motivul lipsei bunului prin care se asigură pretinsa creanță. Propunerea noastră, în vederea soluționării acestui impas, se va expune *infra.*

Pe lângă cele învederate în prezentul paragraf, relatăm despre faptul că riscul de credit se răsfrânge continuu și asupra debitorului care face parte din rândul contractanților slabi și care merită o atenție sporită în vederea acordării sprijinului în protecția drepturilor ce îi aparțin. Întrucât debitorul trebuie să facă față eventualelor abuzuri ale băncii, atunci când acestea există, fapt pentru care are nevoie de mijloace juridice certe, în vederea apărării sale ce *a posteriori* vor fi descrise.

3.5. Concluzii la capitolul 3

În ordinea cercetărilor din prezentul capitol, am elucidat faptul că protecția drepturilor băncii aplicabile la etapa neexecutării obligațiilor de către debitor este ne lipsită de impedimente semnificative, pe care autorul a reușit să le identifice exhaustiv. În vederea soluționării acestor probleme, în primul rând este necesară implementarea modificărilor legislative în ceea ce ține de învestirea convențională a contractului de credit cu formulă executorie. Acest fapt, în opinia noastră, va dinamiza semnificativ mijloacele juridice de protecție a drepturilor băncii, în măsura în care va reduce calea spre accesul la realizarea lor. Va fi declinată necesitatea inițierii unui proces judiciar separat care din nou va răpi timp, despre care s-a vorbit în secțiunea 3.1.

Secțiunea 3.2 ne-a determinat să propunem o modificare imediată a Hotărârii Plenului CSJ nr. 5/2005 prin care se prevede prohibiția referită la încasarea dobânzilor de întârziere în contul

băncii la rata stabilită convenţional prin contractul de credit încheiat cu clientul. Pentru a se clarifica situaţia în această privinţă, am venit cu propunerea de includere în art. 1242 CC RM a unui nou aliniat şi anume:

- *Rezilierea contractului de credit bancar nu afectează dreptul părţilor de a cere încasarea despăgubirilor potrivit indiciilor prevăzute în contractul reziliat care se referă la cuantumul dobânzii aferente creditului eliberat stabilit iniţial prin contract, fluctuaţia acestei dobânzi în cazurile prevăzute de lege, penalităţilor dacă acestea sunt prevăzute şi întregului cost de administrare a creditului neperformant suportat de către creditor până la achitarea deplină a acestuia.*

Propunerea dată îşi are originea în principiul general de încasare a despăgubirilor consfinţit în prevederile art. 607 CC RM potrivit căruia repararea prejudiciului trebuie să restabilească situaţia care ar fi existat atunci când împrejurarea cauzatoare de prejudiciu nu survenea.

Din secţiunea 3.3 se desprinde propunerea care va soluţiona un alt impediment în realizarea drepturilor băncii ce reies din contractul de credit. Aceasta rezidă în modificarea legislaţiei astfel încât se va facilita înregistrarea dreptului de proprietate asupra bunurilor gajate în procesul achiziţiei acestora de către noul cumpărător. Având în vedere că dificultăţile foarte mari de la etapa actuală, afectează grav părţile contractului de credit şi a celui de gaj cu un prejudiciu de zeci de milioane de lei în unele cazuri, soluţia efectivă în opinia noastră, rezidă în adoptarea unui text de lege expres, inclus prin modificarea art. 77 alin. (1) lit. c) ale Legii RM nr. 449/2001, în modul după cum urmează:

- *Vânzarea bunurilor gajate de către creditorul gajist odată cu plata integrală a preţului de vânzare, stinge toate sechestrele şi interdicţiile asupra bunului, cu excepţia celor aplicate de către instanţele de judecată în litigii legate de contestarea valabilităţii dreptului de proprietate asupra obiectului gajului.*

Un alt impediment ce ţine de realizarea drepturilor băncii, l-am stabilit în derularea procedurii de insolvabilitate a debitorului băncii în procesul valorificării bunurilor gajate în cadrul restructurării. Astfel, cele relatate în secţiunea 3.4, ne-au determinat să propunem o nouă redacţie a art. 217 alin. (3) Legea RM nr. 149/2012 în modul după cum urmează:

- *Revocarea planului procedurii de restructurare nu serveşte temei pentru restituirea sumelor achitate creditorilor masei, creditorilor cu creanţe de rangul întâi şi doi* ***şi creditorilor garantaţi*** *în perioada aplicării planului.*

O astfel de prevedere va soluţiona situaţia de impas cu care se confruntă creditorii garantaţi în circumstanţele pe care le-am descris în cea din urmă secţiune a tezei.

4. MIJLOACELE JURIDICE DE PROTECȚIE A DREPTURILOR DEBITORULUI ÎN CONTRACTUL DE CREDIT BANCAR

4.1. Soluții normativ-juridice care guvernează protecția debitorului în general

Dacă ar fi apărut întrebarea cu privire la considerentul părții contractului de credit bancar ce ar fi meritat o protecție mai sporită, într-o ipoteză, am spune că o atare protecție o are partea care plătește mai mult, pe când, pe de altă parte, debitorul este considerabil mai slab în raport cu banca. Pentru acest motiv, considerăm că abstențiunea de la mercantilism urmează a prevala în triumful legii și echității, deoarece clientul *a priori* nu se va asimila niciodată cu nivelul financiar de care dispune o bancă. Pentru aprecierea mijloacelor de protecție a drepturilor debitorului în contractul de credit bancar, urmează a fi trecut în revistă întregul palier juridic îndreptat spre protecția debitorului pentru determinarea carențelor existente la acest capitol. De *lege lata* și *ex officio* substanța mijloacelor juridice de protecție a debitorului de parcă ar fi clară de la sine, însă este relevantă examinarea calității și aplicabilității efective a acestor mijloace pentru fiecare caz în parte. Conținutul mijloacelor juridice de protecție implică totalitatea prevederilor destinate reglementărilor care se reflectă dihotomic la protecția generală a oricărui debitor ținut cu sarcina executării prestației de a da sau, mai bine zis, de a face, și prevederilor speciale care se subdivid în pârghii legale ce servesc protecției intereselor clienților care beneficiază de credite în interesele de consum. Toate aceste prevederi urmează a fi privite în concordanță cu respectarea condițiilor de valabilitate a contractului de credit în general, ori, în caz contrar, executarea obligațiilor debitorului va fi afectată de un contract care nu poate genera niciun efect, situație care urmează a fi distinsă de rezilierea contractului care nu produce efectele nulității. Așadar, drepturile debitorului consfințesc întregul ansamblu de situații la care poate pretinde acesta.

Deși cazurile de anulare a contractelor de credit bancar constituie mai mult excepție decât regulă, acestea oricum există [62], însă clienții anulează contractele pentru alte motive decât cele care afectează echilibrul contractual al participanților.

Teoria echilibrului contractual își are soluția prin aplicarea leziunii contractelor care sunt pasibile de acest viciu necalificat de către doctrina națională ca fiind unul de consimțământ.

Totodată, savanții autohtoni Sergiu Baieș și Nicolae Roșca afirmă faptul că leziunea poate produce efect juridic exclusiv la întrunirea cumulativă a trei condiții: *cauza unui concurs de împrejurări grele pentru partea lezionată*, *beneficiul acestor împrejurări pentru cealaltă parte, și condițiile extrem de nefavorabile pentru aceeași parte lezionată* [5, p.206].

Savantul român Liviu Pop relatează că disproporția vădită de valoare dintre contraprestaţiile părţilor este singurul element al *„leziunii în contract”*. La capitolul aplicării sancţiunii actului juridic lezionar, autorul menţionează că pentru aplicarea acesteia, disproporţia vădită sau semnificativă de valoare dintre prestaţiile părţilor trebuie să aibă origine din momentul încheierii contractului. Dacă disproporţia de valoare are cauze ulterioare datorându-se unor conjuncturi economice imprevizibile, nu poate fi vorba despre leziune. În acest din urmă caz, se pune problema impreviziunii în contracte şi reechilibrarea valorii prestaţiilor poate avea loc, după caz, prin acordul părţilor, prin lege sau prin revizuire judiciară. Cu titlu de sancţiune a leziunilor în contract, se aplică nulitatea relativă a actului juridic sau revizuirea lui de către instanţa de judecată [149, p.308-323]. Aceeași soluție este oferită și de către doctrina națională [5, p.206].

Rămâne însă a fi deschisă întrebarea cu privire la statutul debitorului la îndemâna căruia servește leziunea, or aceasta poate servi în calitate de mijloc de protecție a clientului, indiferent de statutul său? Consumator sau comerciant? Clientul în relaţia de credit bancar, în principiu, se găseşte într-o situaţie de inferioritate continuă faţă de bancă, în urma unui concurs permanent de împrejurări care pot fi calificate ca fiind grele prin trimiterea la:

a) <u>afectul psihoemoţional al clientului</u> – caracterizat prin emoţiile aferente stării de spirit, trăite în procesul solicitării banilor care, în mod conştient, ar putea genera primirea lor propriu-zisă și seducția cărora, în opinia noastră, mai mult sau mai puțin, dar oricum afectează discernământul clientului. Altfel, putem spune că punerea de către bancă la dispoziţia debitorului a banilor, care atât de mult îi trebuie la acel moment, îl determină pe debitor la semnarea contractului de credit, indiferent de condiţiile acestuia, consecințele contractului semnat fiind detașate de către client pe ultimul plan, ori lipsa banilor la acel moment ar constitui pentru client o povară mult mai avansată decât randamentul contractului încheiat cu prevederi disproporționate. Într-un final, prefigurarea mintală a clientului reiterează faptul că: cu bani va fi mai simplu decât fără. Totodată, necesitatea solicitării unui împrumut este un produs al greutății ce reiese din situația de la sine, or atunci când povara lipsește nu este nevoie de împrumut.

b) <u>dezavantajul economic al clientului</u> – în calitate de supliment al împrejurărilor grele este caracterizat prin precaritatea situației financiare manifestate până în momentul eliberării de facto a banilor, resursele creditare constituind o soluție unică de remediere pentru client în favoarea cărora clientul își periclitează inconștient viitorul. Din aceasta, se desprinde și beneficiul băncii, a cărui poziție dominantă este dictată de puterea economică și dura realitate ce reiese din faptul că banca are mai mică necesitate în clientul anume decât necesitatea pe care o are clientul în

banii băncii, fapt pentru care modelarea contractului cu includerea clauzelor disproporționate, care produc pentru bancă un profit nejustificat, constituie o condiție imperativă, dar renunțul clientului la această etapă se soldează cu neeliberarea banilor solicitați. Prima parte a acestei teorii, referită la necesitatea băncii în client, este mai mult aplicabilă consumatorilor decât comercianților, datorită faptului că veniturile bancare izvorâte din creditele de consum ocupă un loc îndepărtat în volumul veniturilor bancare ce reies din activitatea de creditare în general.

Potrivit rapoartelor întocmite de către BNM, putem observa că structura portofoliului de credite pe tipuri de debitori, conform indicatorilor pentru luna mai 2017, este de așa natură încât din volumul total al creditelor eliberate persoanelor fizice de către băncile din RM, cele de consum constituie doar 4,0238% sau suma de 17.528.188,804 MDL, pe când cu suma de 418.077.296,464 MDL sau 95,9762% din volumul total de creditare în cuantum de 435.605.485,268 MDL a fost eliberată persoanelor juridice, inclusiv persoanelor fizice care practica activitate de întreprinzător sau alt tip de activitate [162].

c) dezavantajul de ordin juridic al clientului – este manifestat printr-o capacitate diminuată a posibilităţilor de evaluare a riscurilor juridice aferente contractului de credit încheiat, pe care le posedă clientul în raport cu banca, ba chiar și comerciantul în raport cu banca, în pofida practicării activității de întreprinzător, ca rezultat al căreia acesta din urmă se prezumă a fi un bun profesionist. Aceasta se produce deoarece comerciantul nu neapărat apreciază corespunzător riscurile unui contract de credit cu prevederi disproporționate, datorită faptului că băncile dispun de direcţii juridice specializate, care preformulează conţinutul contractelor în modul în care, primar se asigură interesele bancare, interesele clienților fiind plasate pe plan secund. În consecință, toate acestea detașează clientul într-un areal stăpânit probabil de loc, fapt care oferă revizuirea contractului prin impactul leziunii în favoarea clientului, indiferent de statut.

Autorii Aurel Băieșu și Olesea Plotnic afirmă că, în materia contractelor de consum, autonomia de voinţă poate fi folosită de profesionist în mod abuziv în favoarea sa, deoarece acordul (consensul) nu derivă din concursul a două voinţe egale şi libere, astfel creându-se un dezechilibru contractual între profesionist şi consumator. Acest fapt se explică prin aceea că consumatorul nu participă la redactarea clauzelor contractuale, ci doar aderă la un contract-tip de adeziune, pe care i-l propune profesionistul, neavând posibilitatea de a-l modifica în vreun fel [7, p.45]. În susținerea opiniei autorului citat, este relevantă remarca savantului rus Iu. Romaneț, potrivit căreia scopul consumului se determină nu prin statutul formal al persoanei: fizică sau juridică, dar prin intenția părții ca rezultat al încheierii unui sau altui contract [187, p.158]. Prin urmare, se poate afirma cert că materia consecințelor leziunii ca rezultat al prefigurărilor de către

bancă a clauzelor disproporționate, se răsfrânge asupra consumatorului și comerciantului fără nicio îndoială.

La această etapă urmează a fi supusă examinării întrebarea cu privire la *condițiile extrem de nefavorabile pentru partea lezionată.* Rândul acestor condiții este compus din plățile remuneratorii datorate băncii de către client, care implică dobânda și comisioanele, ori plata la principal nu poate genera consecințe disproporționate pentru client, deoarece acesta din urmă este obligat cu sarcina restituirii tuturor sumelor pe care le-a primit efectiv, indiferent de conținutul contractului. Astfel, disproporția este un rezultat al includerii unor comisioane majorate nejustificat și a unor așa-numite comisioane ascunse, neplata cărora este un proces de neomis la etapa condițiilor impuse de bancă, deoarece încasarea lor potrivit regulilor bancare, de regulă, se solicită a fi efectuată prioritar în raport cu toate celelalte plăți la credit. Anume din această cauză clientul urmează a se alarma imediat din momentul în care disproporția din contractul de credit îl prejudiciază cu solicitări nejustificat de exagerate ale băncii, urmând a fi respectat și termenul special de prescripție extinctivă, durata căruia nu poate depăși 6 luni din data întocmirii actului, dacă clientul nu va demonstra că a aflat despre leziune mai târziu. În caz contrar, acțiunea clientului față de bancă riscă să fie respinsă. Aceste comisioane, împreună cu cuantumul concret al disproporției estimat la nivel de rată procentuală, vor fi examinate *infra* în paragrafele ce vor fi destinate clauzelor abuzive, însă acum succint la capitolul *dobândă.* Dobânda, de regulă, nu se impune a fi disproporționată, dar rata aplicabilă principalului, potrivit textelor legale exprese, oricum urmează a fi în concordanță cu rata de refinanțare a BNM.

Regimul convențional al dobânzilor la împrumut a fost cercetat de către savantul autohton Dorin Cimil, care a relatat că partea dobânzii ce depășește semnificativ rata BNM presupune un autentic temei de nulitate absolută. Aceeași logică, în opinia savantului Dorin Cimil, ar putea fi aplicată *a pari* și contractelor de credit bancar în virtutea prevederilor art.1236 alin. (3) CC RM [21, p.187, 191]. În sensul dat, autorul citat a suportat și practica judiciară în cadrul căreia a solicitat instanței constatarea nulității absolute a dobânzii la contractul de credit încheiat între V.G. și BC „Moldova Agroindbank" SA, însă cerința a eșuat, fiind respinsă de către CSJ [50]. Totodată, autorul Dorin Cimil statuează că esența dobânzilor este interacțiunea dintre cerința creditorului de a fi compensat și acordul debitorului de a face acest lucru [21, p.184].

Atunci când activitatea bancară este o veritabilă activitate de intermediere, deoarece băncile prin activitatea lor atrag mijloace financiare disponibile de la persoane fizice sau juridice prin constituirea de depozite, iar pe de altă parte, plasează depozitele sub formă de credite celor care au nevoie de lichidităţi [134, p.310], dobânda contractuală, în opinia noastră, nu prea poate

fi legată de rata de refinanțare prevăzută de BNM, cel puțin pentru faptul că fondurile de creditare practic nu sunt atrase de la banca statului. În acest sens, considerăm că BNM ar trebui doar să limiteze marja de profit a băncii în strictă concordanță cu costul real al resurselor financiare care urmează a fi privit implicit cu totalitatea cheltuielilor băncii comerciale ce țin de atragerea și conservarea acestor fonduri.

Autorii Matthias Haentjens și Pierre de Gioia-Carabellese, la rândul lor, relatează că în spațiul european dobânda bancară este formată din trei elemente: *primo,* o compensație pentru costurile pe care banca le suportă; *secundo,* un element de risc, care depinde de solvabilitatea debitorului; și *terțio,* un profit majorare pentru bancă. Totodată, unele bănci mai completează criteriile de formare a ratei dobânzii cu niște suplimente ce țin de gradul de lichiditate a activelor debitorului creditat [195, p.609, 611]. Cu toate acestea însă, în Estonia există practici potrivit cărora dobânzile aferente creditului eliberat se stabilesc în cuantum de 1000% pentru fiecare lună de utilizare a banilor, ceea ce cu adevărat ar trebui să fie îngrădit prin lege atât în raport cu consumatorii, cât și în raport cu alte persoane care beneficiază de resursele creditare [194, p.33]. Anume în atare situații aplicarea prevederilor, ce țin de relația rezonabilă a ratei dobânzii cu rata de refinanțare a BNM, ar fi fost un remediu corect și, în principiu, pe deplin funcțional în vederea justificării echilibrului contractual.

Practici similare ce țin limitarea marjelor de profit sunt implementate pe larg de Agenția Națională a Medicamentului care are drept scop protejarea sănătății publice prin asigurarea cu medicamente, nu în ultimul rând accesibile societății, fapt pentru care ține sub un control riguros marja de profit din activitatea farmaceutică prin plafonarea adaosurilor comerciale [143].

4.1.1. Protecția debitorului în cazul dobânzilor flotante aferente creditului eliberat

O problemă mai stringentă decât cuantumul dobânzii remuneratorii vine din dreptul băncii de a modifica unilateral rata acesteia, modificare ce se aplică în creștere și se neglijează în unele cazuri în reducere. Astfel, modificarea unilaterală a prevederilor contractului de credit ar fi suportat impactul nerespectării principiului egalității participanților la raporturile juridice civile, consfințit în prevederile art. 1 CC RM, deoarece acest drept nu i se oferă expres și debitorului, dar în pofida textului de lege citat, unele prevederi speciale conturează totuși asemenea mecanisme în rândurile situației excepționale prevăzute de lege. Astfel, în raport cu prevederile art. 887 CC RM prin care se permite modificarea prețului chiriei bunului predat în locațiune, fără a fi indicate criteriile economice concrete în funcție de care se va face acest lucru ambelor părți

contractante, în prevederile art. 1237 alin. (3) CC RM, aceste criterii constituie: rata de bază a BNM, rata inflației și evoluția pieței, dar se permit expres a fi aplicate doar de către bancă. Deși toți indicii enumerați au un caracter economic, amprenta juridicului se manifestă la condiția obligatorie de respectare a principiului echității atât pentru locațiune, cât și pentru credit.

Savantul autohton Octavian Cazac relatează că dreptul de modificare unilaterală a contractului poate avea o sorginte convențională, precum și legală, afirmând că la capitolul modificărilor convenționale, contractul urmează a fi completat obligatoriu cu o clauză clară în acest sens [3, p.298-302]. În lipsa acestei clauze, ar putea apărea contrastarea forței obligatorii a contractului care nu este pasibil de modificat, situație care se poate crea și în momentul inserării în contract a unei *clauze de modificare scrisă* (art. 702 CC RM). Astfel, dacă banca a inserat în contract o clauză de modificare scrisă, potrivit căreia contractul nu poate fi modificat altfel decât prin semnarea unui acord adițional și nu a prevăzut consecințele nesemnării acestuia de către cealaltă parte, clientul comerciant ar putea să se opună oricăror modificări unilaterale în lipsa unui acord scris, în funcție de circumstanțele concrete care au generat nesemnarea. Aceasta atunci când nu se vor aplica prin analogie prevederile art. 15 alin. (3) al Legii RM nr. 202/2013 [121] care accentuează că, în cazul modificărilor impuse prin legislație, nesemnarea de către *consumator* a actului adițional este considerată acceptare tacită.

Într-o altă accepție, autorul Macmillan Palgrave relatează despre practicile moderne ale internetului unde pe site-ul oficial al băncii se postează informațiile referite la oricare modificare unilaterală a contractului, menționând totodată că o atare modificare își produce efectul exclusiv asupra persoanelor care au acceptat această formă de comunicare a modificărilor survenite [196, p.180]. Relevant însă este faptul că un atare deznodământ impută clientului necesitatea efectuării unui control periodic al site-ului băncii, fapt care, în opinia noastră, remite într-un mod obligația originară băncii în sarcina debitorului. Prin urmare, considerăm totuși că publicarea informațiilor pe site, categoric nu poate echivala cu modul clasic de înștiințare manifestat prin formularea scrisorilor și remiterea lor prin poștă.

Trecând în revistă toate cele ce țin de justificarea cuantumului dobânzii la contractele de credit, este de menționat asupra faptului că aplicarea art. 1237 alin. (3) CC RM lasă rezervă pentru bancă la utilizarea regulilor echității ce țin de acest proces. Subiectivismul fiecărui individ în parte ar fi constituit un temei de polemizare la capitolul *regulilor echității* în general, ori pentru o parte anumite circumstanțe ar putea fi calificate ca fiind echitabile, pe când pentru alta inechitabile. Astfel, potrivit regulilor echității, dobânda flotantă ar trebui să fie modificată de către bancă din oficiu atât în partea majorării, cât și în cea a reducerii. Pe de altă parte, băncile nu

renunță la diminuarea ratei dobânzii atunci când clientul o cere expres, ori dacă clientul nu formulează această solicitare, banca menține dobânda la rata majorată inițial, invocând faptul că această din urmă rată este comodă pentru client atâta timp cât nu parvine nicio solicitare cu privire la diminuare. Hotărârile BNM prin care se dispune fluctuația ratelor la dobânda aferentă contractelor de credit se publică în MO al RM, cercetarea continuă și minuțioasă a căruia este adesea neglijată de către client și nu numai. Cu toate acestea, băncile monitorizează cu precauție modificarea dobânzilor la credite și la etapa majorării acestora, aplică imediat majorarea față de client, fapt care nu se manifestă cu similitudine în cazul diminuării dobânzilor la credite izvorâte din micșorarea ratei de refinanțare a BNM. În acest sens, este necesar de remarcat faptul că prevederile legislative trebuie să se bucure de lipsa echivocului la interpretare, ca textul legii să poată fi determinat și interpretat într-un singur fel. Prin urmare, formularea textului prevederilor art. 1237 alin. (3) CC RM este una vagă, și contravine după noi prevederilor art. 23 alin. (2) al Constituției RM prin care se dispune: *„Statul asigură dreptul fiecărui om de a-şi cunoaşte drepturile şi îndatoririle. În acest scop statul publică şi face accesibile toate legile şi alte acte normative”*. O atare poziție o motivăm pe faptul că art. 1237 alin. (3) al CC RM, nu întrunește criteriul de accesibilitate datorită conceptului relativ de *„echitate”* utilizat în textul articolului citat. Rezultativ, aceasta în opinia noastră oferă băncii posibilitatea de a abuza de poziția s-a dominantă care se condamnă de către CSJ numai atunci când partea îndreptățită formulează solicitare expresă la acest capitol.

Astfel într-o decizie a CSJ se remarcă faptul că la data de 25.09.2008 dobânda a fost stabilită de către BNM la un cuantum de 18% anual, pe când banca nu a diminuat rata dobânzii la creditul eliberat debitorului, cuantumul inițial al căreia s-a stabilit a fi de 25% anual și s-a lăsat neschimbat după ultima modificare a ratei BNM [48]. Atare politică o considerăm drept incorectă.

În legătură cu nerespectarea obligației băncii de a diminua rata dobânzii, atunci când criteriile în funcție de care aceasta se stabilește sunt în descreștere, sub pretextul că modificarea respectivă nu este solicitată de către client, propunem completarea art. 1237 CC RM cu un nou aliniat cu următorul cuprins:

În cazul în care contractul prevede dreptul băncii de a modifica unilateral mărimea dobânzii şi unul din criteriile în funcţie de care se face acest lucru a fost diminuat în raport cu prevederile precedente, banca este obligată să efectueze recalculul plăţii la dobândă în diminuarea acesteia, în strictă concordanţă cu diminuarea indicatorilor care servesc drept

condiţie pentru fluctuaţia ratei dobânzii, indiferent de faptul dacă debitorul din contractul de credit bancar a cerut sau nu acest lucru.

Rezultatul citat a fost publicat de către noi în literatura periodică de specialitate în anul 2014 [131]. Totodată, este relevant faptul că debitorul poate solicita rezilierea contractului care prevede dobânda flotantă în cazul majorării acesteia, ceea ce de fapt nu se admite în cazul dobânzilor fixe. Important e de asemenea să menționăm faptul că modificarea propusă de către noi supra este mai mult decât necesară. De aceea pentru că și practica bancară națională, precum și cea internațională, de cele mai multe ori aplică rate flotante și nu fixe aferente dobânzilor bancare [195, p.595].

4.1.2. Protecția debitorului în cazul ne eliberării creditului promis în termenul stabilit

Cumulativ cu cele descrise *supra*, dacă e să vorbim de palierul juridic al drepturilor debitorului ce reiese din reglementarea generală a obligațiilor, atunci e cazul de reliefat că debitorul este în drept să pretindă compensații din momentul în care se declanșează negocierile de încheiere a unui contract soldate cu eșecul încheierii acestuia din culpa băncii (art. 515 CC RM). Potrivit textului legal stipulat în art. 515 CC RM, aceste compensații sunt limitate doar la cheltuielile suportate de către debitorul din speță, cuantumul cărora este mult mai mic decât daunele interese reale pe care ar putea să le suporte debitorul în fapt.

Ori modelând situația în cadrul căreia debitorul solicită eliberarea unui credit pentru achiziția unei linii de producere a vinului în condiții promoționale pentru o perioadă determinată, scadența căreia nu precedă eliberarea creditului şi creditul în ipoteza antecontractului în cadrul căruia s-a negociat încheierea unui contract de creditare nu se eliberează dintr-un motiv sau altul imputabil băncii, drept exemplu datorită lipsei fondurilor băneşti în patrimoniul băncii, ce trebuiau să fie atrase din oarecare resurse internaționale și nu s-au atras, atunci paguba real suportată de către debitor este una mult mai diferită de cuantumul cheltuielilor ce țin de încheierea contractului de credit. În fortificarea cerințelor privind o despăgubire mai echitabilă, servește textul art. 611 CC RM potrivit căruia la determinarea întinderii prejudiciului se ţine cont de interesul pe care creditorul (în speță clientul) îl avea în executarea corespunzătoare a obligaţiei şi determinante pentru această estimare sunt locul şi timpul prevăzute pentru executarea obligaţiilor contractuale. Astfel, în situația modelată *supra* din motivul nerespectării obligației de eliberare a creditului, clientul a ratat contractul avantajos cu privire la achiziția utilajului, deoarece cu respectarea prevederilor art. 781 CC RM, bunul a fost înstrăinat altei

persoane pentru lipsa fondurilor la cumpărătorul client al băncii, căruia banii nu i s-au eliberat din culpă, fapt care generează achiziția utilajului la prețul ordinar stabilit pentru acesta cu declinarea ofertei promoționale.

Situații similare pot apărea și în cazurile în care un client al băncii, din motivul neeliberării fondurilor creditare, ratează achiziția unui imobil la preț mult mai avantajos decât rigorile pieței ori astfel de cazuri sunt caracteristice regimului urgent de vânzare a imobilului din speță.

În circumstanțe de așa natură, banca ar trebui să suporte daunele interese ale clientului, cuantumul cărora se estimează printr-un simplu calcul produs din scăderea valorii de achiziție a obiectului, ce nu s-a reușit a fi cumpărat de către client, din valoarea prețului ordinar de vânzare de pe piața bunurilor obiect al eșecului achiziției din culpa băncii.

Cu toate acestea și în pofida celor expuse *supra*, cadrul juridic al CC RM destinat reglementărilor ce țin de răspunderea creditorului în contractul de credit bancar se limitează doar la plata penalităților de întârziere prevăzute de lege sau de contract în favoarea clientului, fără a fi exteriorizată o permisiune expresă cu privire la plata unor prejudicii mai mari. Cuantumul acestor penalități în unele cazuri ar fi mult prea mic, în raport cu pagubele real suportate repercusiunea cărora poate ruina concomitent și toate planurile derivate ale debitorului ce țin de beneficiul efectiv al creditului acordat de către bancă atunci când obligația celui din urmă se execută corespunzător. Este relevant că după încheierea contractului banca nu este în drept să refuze eliberarea banilor, cu excepțiile exhaustiv prevăzute de lege care au fost examinate în paragraful 3.1, astfel cum poate refuza eliberarea creditului până la încheierea contractului în virtutea principiului libertății contractuale.

În opinia noastră, consecința circumstanțelor descrise *supra* poate reflecta cert și direct formularea unor cerințe cu privire la repararea prejudiciului real suportat de către client în urma neeliberării creditului de către bancă, dacă valoarea lui se va demonstra corespunzător.

În aceeași privință, există practici judiciare în Federația Rusă, în ordinea examinării cărora, prin Decizia Curții de Casație a FR o bancă a fost obligată cu sarcina plății despăgubirilor în favoarea clientului lezat în drepturi în urma neeliberări creditului după semnarea contractului. Dat fiind faptul că banca nr.1 nu i-a acordat clientului creditul pentru motive de ordin subiectiv ce nu cad sub incidența îndreptățitului renunț de eliberare fondat pe dispozițiile legii, clientul era nevoit să se adreseze la banca nr.2 pentru a-și salva proiectul de creditare.

Eliberarea creditului de către banca nr. 2 în regim de urgență s-a condiționat cu un preț mai mare decât oferta băncii nr.1, diferența în sfârșit fiind suportată de către acesta din urmă ca rezultat al actului judecătoresc irevocabil [189, p.26]. Acest precedent, în opinia noastră, ar

trebui să determine o soluție similară, indiferent de valoarea prejudiciului suportat de către client și ar trebui să fie aplicabil jurisdicției naționale printr-un text expres care va completa prevederile art. 1244 CC RM în această privință.

Deși savantul autohton Aurel Băieșu [6, p.797] propune o cumulare a textului de lege din art. 1244 CC RM cu cel din art. 619 alin. (3) CC RM prin care se admite solicitarea privind plata unor prejudicii mai mari în cazul executării cu întârziere a obligațiilor pecuniare, este relevant faptul că aplicarea art. 619 CC RM, poate fi utilă exclusiv odată cu intrarea în întârziere a debitorului potrivit art. 617 alin. (4) CC RM care evocă scurgerea termenului de 30 de zile din momentul neexecutării obligației, pe când proiectul de creditare al debitorului ar putea fi ruinat și mai devreme de scurgerea acestui din urmă termen. O atare situație fortifică argumentele noastre în vederea completării art. 1244 CC RM cu un text care nu va limita răspunderea băncii doar la cuantumul penalităților de întârziere.

În afara mijloacelor juridice de protecție învederate mai sus, este de menționat asupra celor care stau la dispoziția exclusivă a persoanelor fizice. Este vorba despre *autoapărare* (art. 13 CC RM), care își are relevanța în momentul eliberării fondurilor creditare în numerar de la casieria băncii, în situațiile în care casierul nu a eliberat debitorului suma deplină prevăzută de contract. În acest caz, clientul este în drept să se apere în limitele circumstanțelor și ale legii care extinde acțiunile clientului până la distrugerea legală a bunurilor băncii pentru satisfacția dreptului său. Reiterăm acest lucru pentru faptul că practica eliberării banilor de la casierie cunoaște cazuri de defecțiune a casetelor ce sunt puse în aplicare în procesul transmiterii banilor numărați de casier în fața clientului de cealaltă parte a ferestrei de casierie, cuantumul cărora după conexie cu caseta de transfer a bancnotelor se diminuează cu o bancnotă sau două în raport cu numărul bancnotelor ce a fost urmărit de către client în procesul verificării de către casier. În atare situație, clientul ar fi îndreptățit să strice caseta de transfer a bancnotelor, acțiune ce se va încadra în limitele legii. Astfel ar fi cazul să reiterăm despre clasica preferință a verificării și numărării banilor la ghișeele băncii.

În afară de autoapărare, este relevant dreptul cetățeanului de a primi credit bancar în general. În legătură cu faptul că acesta este condiționat de criteriile de eligibilitate impuse de către bancă solicitantului, doctrina națională a menționat asupra faptului că viza permanentă de domiciliu în RM nu poate sta la temelia condițiilor de eliberare a creditului, deoarece această prevedere a actelor normative interne, emise de către bancă, este una neconstituțională. În susținerea acestui fapt, savanții Teodor Cârnaț și Vitalie Calin au reliefat prevederile art. 27 al Constituției RM, potrivit căruia, oricărui cetăţean al RM îi este asigurat dreptul de a-şi stabili

domiciliul sau reşedinţa în orice localitate din ţară, de a ieşi, de a emigra şi de a reveni în ţară [186].

În încheierea cercetării platformei juridice a soluțiilor care guvernează protecția debitorului, este de remarcat asupra aplicabilității tuturor prevederilor care guvernează protecția consumatorului, în special a Legii RM nr. 202/2013, Legii RM nr. 256/2011, și a prevederilor CC RM la capitolul clauzelor contractuale standard (art. 712-720 CC RM) care se aplică și în interesul comercianților, despre care vorbim în detalii în secțiunea 4.3 a prezentului studiu.

4.2. Protecția debitorului împotriva rezilierii contractului de credit bancar pentru unele temeiuri nefondate ce reies din contract

Din cele afirmate până în prezent, a fost reliefată corespunzător dominanța băncii în contractele de credit bancar. Prea puțin însă pentru legiuitor este statutul economic avansat de care dispune banca, pentru ca în susținerea dominanței băncii legiuitorul să-i ofere și un liberalism avansat, toleranța căruia vine din textele legale exprese. Liberalismul învederat periclitează drepturile debitorului de a beneficia de credit și de a plăti tranșele până la scadența creditului stabilită inițial prin contract. Este vorba în special despre drepturile băncii de a rezilia contractul în concordanță cu unul din temeiurile stipulate în art. 1242 alin. (1) CC RM.

Astfel, examinând oportunităţile oferite debitorilor, observăm că legea civilă prin art. 1242 alin. (3) şi (4) CC RM permite rezilierea contractului de credit și de către aceştia din urmă.

În practică însă, manevra oferită de lege nu este cea mai reușită soluție a clientului, deoarece efectul rezilierii generează restituirea tuturor fondurilor creditare către bancă, care adesea, pur și simplu, lipsesc în patrimoniul debitorului. Totodată, restituirea sumei creditului şi a altor plăţi aferente acestuia la scadenţa celor 15 zile de la reziliere, prevăzute de lege, contracarează semnificativ logica lucrurilor ce derulează în anvergura proiectului de creditare iniţiat de către client şi din acest motiv, debitorul se lasă a fi supus impasului generat de dobânzile majorate de către creditor care, în principiu, și constituie pricina debitorului pentru manifestarea intenției de a rezilia contractul de credit în cazurile expres permise de lege.

Potrivit alin. (1) art. 1242 CC RM, creditorul poate rezilia contractul şi cere restituirea creditului şi a sumelor aferente dacă:

a) debitorul a devenit insolvabil; b) debitorul nu a oferit garanţiile cerute sau a redus fără acordul creditorului garanţiile oferite; c) debitorul nu plăteşte dobânda în termenul stabilit; d) debitorul nu a executat obligaţia de restituire a cel puţin două tranşe ale creditului, atunci când

contractul prevede restituirea creditului în rate; e) există alte cazuri prevăzute de lege sau de contract.

Literatura autohtonă de specialitate explică situaţiile ce ţin de posibilităţile uzitate de către creditori în cazul în care aceştia din urmă decid rezilierea contractului [19, p.362], însă autorul Aurel Băieşu foarte laconic vorbeşte despre prevederea de la lit. e) a aliniatului citat *supra*, care, în opinia noastră, și constituie o încuviințare legală excesivă soldată cu condamnarea prin reziliere a contractului de credit încheiat cu debitorul pentru nerespectarea unor prevederi contractuale ce sunt, după noi, semnificativ detașate de neexecutarea esențială. Cu alte cuvinte, platforma liberalismului tolerat de prevederile legii ce i se acordă atotputernicei bănci, rezultă anume din lit. e) al art. 1241 CC RM. Considerăm că acestei prevederi trebuie să i se acorde o atenţie sporită de către doctrină, pentru ca să fie evidente toate riscurile clientului ce se pot răsfrânge asupra sa, cu efectul periclitării dreptului de a beneficia de credit în general, fapt care va subroga ruinarea întregului proiect creditat. Cu toate acestea, lucrurile ce ţin de capitolul dat nu sunt redate aproape deloc atât în doctrina autohtonă, cât şi în cea internaţională [73, 167, 168, 177, 182, 184, 192].

Conjunctura rezilierii contractului de credit pe motivul nerespectării de către debitori a altor clauze contractuale decât a celor ce derivă din lit. a)-d) alin. (1) art. 1242 CC RM (în continuare – *temeiuri de bază* pentru reziliere) nu redă suficientă claritate, astfel încât să se poată examina de la bun început echitatea prevederilor contractuale care generează această reziliere, pentru ca să se distingă defensivele ce vor servi ca pretext pentru debitor ca rezilierea contractului să nu se realizeze.

Savantul autohton O. Sandul afirmă că clauza de reziliere este esenţială pentru contractul de credit [188], opinie la care ne raliem pe deplin. În acest sens, specificarea exhaustivă a tuturor situaţiilor care pot atrage după sine rezilierea contractului de credit în conținutul acestuia este o condiție indispensabilă. Chiar dacă aceasta se respectă de către bancă, sunt importante temeiurile invocate de către bancă ce produc efectul rezilierii contractului la inițiativa sa, unele dintre care, în opinia noastră, ar fi nule de drept.

Astfel în ipoteza în care prevederea lit. e) alin. (1) art. 1242 CC RM ar include temeiuri adiacente de reziliere, în raport cu cele de bază, remarcăm că ele se disting pe două paliere diferite: „*cazuri prevăzute de lege*” şi „*cazuri prevăzute de contract*”.

Ținând cont de pragmatismul raportat la imperativele cazuri prevăzute de lege care se reflectă direct în prevederile art. 735 CC RM, vom supune analizei situațiile prevăzute de contract, altele decât *temeiurile de reziliere de bază* ce pot servi motiv pentru rezilierea

contractului la iniţiativa creditorului. Legislația în vigoare nu conturează exhaustiv care sunt aceste cazuri, ceea ce lasă rezerve pentru creditor la completarea listei cazurilor numite la discreţie proprie.

Totodată, privind lucrurile prin apelul la legislaţia altor state, observăm că CC FR nu redă în general cazurile speciale ce ar putea genera rezilierea contractului de credit, relaţia de creditare fiind reglementată în Federația Rusă prin art. 819-823 ale codului numit [181]. Alin. 3 art. 821 CC FR explică: *„În cazul în care debitorul încalcă obligaţia de utilizare a creditului la destinaţia declarată anterior (articolul 814), creditorul poate refuza creditarea debitorului conform contractului de credit încheiat”*. Din conţinutul normei citate, poate fi dedus că în esenţă acest fapt generează după sine în mod direct rezilierea contractului de credit.

Deși legislația autohtonă nu prevede expres acest fapt, doctrina națională acceptă rezilierea contractului de credit pentru acest temei [6, p.796]. Aplicabilitatea clauzei de reziliere pentru cazul propus mai sus, în opinia noastră, va avea efect numai asupra contractelor de credit ce sunt diferite de cele de consum. Acest lucru se datorează faptului că, de facto, mijloacele creditare acordate conform creditului de consum ar putea fi utilizate în orice scopuri, şi monitorizarea dispoziţiei cu aceste mijloace băneşti nu are răspunsuri certe la întrebarea, pentru ce concret s-au cheltuit banii? Altfel spus, cu mijloacele băneşti acordate conform produsului credit pentru consum s-ar putea de făcut comerţ, pe când cu banii acordaţi în scopuri comerciale nu se poate de satisfăcut necesităţile de consum.

Prin art. 807-818 CC FR este reglementat împrumutul. Astfel rezilierea contractului de credit se deduce din art. 811 alin. (2) CC FR, unde se evocă: „*Dacă contractul de împrumut prevede restituirea împrumutului în tranşe, la încălcarea de către împrumutat a termenului de rambursare a tranşei scadente, împrumutătorul este în drept să solicite achitarea anticipată a întregii sume împrumutate împreună cu dobânzile aferente acesteia”*. Deducţia vizată se datorează faptului că prevederile împrumutului se aplică și creditului bancar rusesc (art. 819 alin. (2) CC FR). Raportată la textul legii RM, circumstanţa stipulată în prevederea art. 811 alin. (2) CC FR ar putea fi echivalată cu art. 1242 alin. (1) lit. d) a CC RM, de unde se poate desprinde un punct de tangenţă între aceste două reglementări.

Litera b) art. 1242 alin. (1) CC RM raportată la prevederile CC FR se echivalează cu art. 813 CC FR din conţinutul căruia poate fi desprins că: „*În situaţia în care împrumutatul nu oferă garanţiile ce ţin de restituirea împrumutului, sau dacă volumul garanţiilor se califică ca fiind insuficient şi împrumutatul nu completează garanţiile în modul solicitat, împrumutătorul poate cere achitarea anticipată a sumei împrumutate împreună cu dobânzile aferente acesteia, dacă*

altfel nu este prevăzut în contract". Celelalte prevederi ale art. 1242 CC RM nu se regăsesc în CC FR, exact în modul în care din capitolul care reglementează „împrumutul şi creditul" în CC FR, nu reiese clar şi necesitatea rezilierii contractului de credit bancar pentru validarea cerinţelor privind rambursarea anticipată a fondurilor creditare rămase disponibile. Potrivit normelor din CC FR, rezilierea contractului de credit sau împrumut se face în corespondenţă cu prevederile generale ale rezilierii care sunt conturate în art. 450 CC FR, însă din logica lucrurilor ce reies din prevederile CC FR citate mai sus, pentru ca să se nască dreptul de a solicita achitarea anticipată a împrumutului, contractul de împrumut/credit încheiat pe teritoriul FR nu necesită a fi reziliat, ceea ce contravine în principiu forței obligatorii a contractului.

Totodată, CC FR nu oferă posibilităţi de a cere achitarea anticipată a împrumutului/creditului pe modelul prevederilor CC RM, în special în situaţia în care debitorul devine insolvabil (art. 1242 alin. (1) lit. a) CC RM) sau în cazul în care există alte circumstanțe prevăzute de lege sau de contract (art. 1242 alin. (1) lit. e) CC RM). Posibilitatea solicitării achitării anticipate a creditului, în arealul prevederilor legii ruseşti, mai derivă şi din conţinutul art. 33 al Legii Federale cu privire la bănci şi activitate bancară nr. 395-1 din 02.12.1992 (în continuare – Legea FR nr. 395-1/1992) [190]. Astfel prin acest articol se enunţă faptul că: *„La încălcarea de către debitor a obligaţiunilor ce reies din contract, banca este în drept anticipat să încaseze creditele acordate şi dobânzile aferente acestora, dacă acest fapt este prevăzut în contract, şi totodată să iniţieze procedura de exercitare a dreptului de gaj în ordinea stabilită de lege"*. Norma citată redă posibilitatea solicitării achitării anticipate a datoriilor la credit „*la încălcarea de către debitor a obligaţiunilor ce reies din contract*", fără a fi specificate clar care obligaţiuni concret asumate de către debitor se vor încălca. Această manevră la fel oferă posibilitate creditorilor ruşi de a-şi rezerva tot felul de cazuri ce privesc drept consecinţă solicitarea achitării anticipate a datoriilor la credit care ar putea fi inechitabile pentru debitori. Chiar dacă prevederea citată *supra* la fel ca şi CC FR nu vorbeşte despre rezilierea contractului de credit care este o instituţie diferită de rambursarea anticipată a creditului ce constituie efect al rezilierii, ea totuşi, în opinia noastră, ar putea fi echivalată în parte cu prevederile (art. 1242 alin. (1) lit. e) CC RM).

Despre rezilierea contractului de credit vorbeşte și un alt act normativ rusesc. Astfel prin art. 14 al Legii privind creditele pentru consumatori nr. 353–F3 din 21.12.2013 (în continuare – Legea FR nr. 353–F3/2013) [191] se face trimitere directă la noţiunea de reziliere a contractului de credit ca fiind o acţiune ulterioară sau alternativă solicitării privind achitarea anticipată a sumei totale a creditului eliberat, pe când ar trebui să fie invers.

Aceasta se întâmplă deoarece, fără ca să fie reziliat, contractul de credit îşi produce efecte în strictă concordanţă cu prevederile stipulate iniţial în acesta, fără a fi posibilă solicitarea achitării anticipate a fondurilor creditare de care dispune debitorul. Mai limpede decât în legea FR, în acest sens, sunt redate lucrurile în alin. (1) art. 1242 CC RM care explică faptul că: „*creditorul poate rezilia contractul şi cere restituirea creditului şi a sumelor aferente*", de unde derivă că înainte de a solicita achitarea anticipată a sumei creditului, contractul necesită a fi reziliat. În comparaţie cu toate actele normative ruseşti citate în prezentul paragraf, Legea FR nr.353–F3/2013 este unica specificând concret care sunt cazurile ce se califică ca fiind încălcare a prevederilor contractului de credit ce produc rezilierea contractului de credit, cu limitarea acestora la neachitarea în termen a dobânzilor şi a tranşelor aferente creditului eliberat.

Astfel Legea FR nr.353–F3/2013 face abstracţie de utilizarea noţiunii generale „*încălcare a clauzelor contractului de credit*", de unde decade dreptul de a rezilia contractul de credit şi de a solicita achitarea anticipată a sumelor datorate pentru altfel de cauze decât cele invocate expres prin lege. Puntea de refugiu pentru creditorul rus în acest sens este totuşi dislocată în art. 33 al Legii FR nr. 395-1/1992 prin care se vorbeşte despre *clauze în general*.

Comparativ cu situația creditorului, clientului care a încheiat contractul de credit sub acțiunea guvernării actelor normative ruseşti, în general, nu i se oferă o posibilitate de reziliere a contractului de credit bancar ce ar fi reieşit din prevederi speciale care reglementează împrumutul şi creditul. Textul legii autohtone în acest sens, după cum s-a reiterat *supra*, în opinia noastră, este unul mai bogat şi formulat mai prioritar în ceea ce ţine de protejarea intereselor debitorului.

În Republica Belarus, reglementarea procedurii de restituire a banilor eliberaţi cu titlu de credit unui sau altui debitor este formulată în mod similar cu reglementările Federaţiei Ruse. Astfel prin art. 143 CBB [173] se oferă posibilitatea debitorului de a rambursa anticipat creditul de care beneficiază doar în condiţiile stipulate în contractul de credit. Totodată, se explică faptul că contractul de credit care nu vorbeşte despre modul de rambursare anticipată a creditului, oferă debitorului posibilitatea de a restitui mijloacele creditare anticipat numai cu acordul creditorului. Potrivit aceluiaşi art. CBB, creditorului i se oferă posibilitate de a insista în privinţa rambursării anticipate a creditului în cazul în care „*nu se execută sau se execută în mod necorespunzător obligaţiile debitorului ce reies din contract*". Astfel, observăm că CBB ca şi CC FR nu redă clar şi concis neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a căror obligaţii concret poate genera apariţia dreptului creditorului de a solicita achitarea anticipată a creditului eliberat.

Acest lucru la fel oferă rezerve nepărtinitoare creditorului în măsura în care acesta din urmă poate constrânge debitorul printr-un volum de obligaţii care nu ţin direct de procedura de restituire în termen şi în volum deplin a tranşelor la credit şi a dobânzilor aferente acestora.

Noul Cod civil Român, prin conţinutul său, oferă o reglementare foarte lapidară contractului de credit bancar, deoarece aceasta se guvernează de o serie de acte normative complementare ce stabilesc drepturile și obligațiile părților din cadrul acestui raport [98, 140, 141]. În ceea ce priveşte rezilierea contractului de credit bancar, legea civilă română face abstracţie de utilizarea acestei noţiuni substituind-o cu noţiunea de *„denunţare unilaterală”*. Astfel, prin alin. (1) art. 2195 NCC se explică faptul că: în lipsa unei clauze contrare, instituţia de credit nu poate să denunţe contractul înainte de împlinirea termenului *decât pentru motive temeinice*, dacă acestea privesc beneficiarul facilităţii de credit. Aliniatul (2) al aceluiaşi articol evocă: denunţarea unilaterală stinge de îndată dreptul clientului de a utiliza creditul, iar banca trebuie să acorde un termen de cel puţin 15 zile pentru restituirea sumelor utilizate şi a accesoriilor acestora. La alin. (3) art. 2195 NCC se indică: dacă facilitatea de credit s-a încheiat pe durată nedeterminată, fiecare dintre părţi poate să denunţe contractul, cu respectarea unui termen de preaviz de 15 zile, dacă din contract sau din uzanţe nu rezultă altfel.

Observăm o similitudine între prevederile CC FR şi NCC referitor la absenţa posibilității exprese oferite debitorilor privind dreptul de a rezilia contractul și de a rambursa anticipat creditul în situaţia în care se vor crea circumstanţe dezavantajoase în ceea ce priveşte modificarea unilaterală a ratei dobânzii aferente creditului în defavoarea clientului. Sintagma „*motive temeinice*” poate implica o gamă foarte vastă de temeiuri ce se pot califica atât obiectiv, cât şi subiectiv. NCC totuşi nu redă clar situaţiile ce ar putea genera aşa-numita denunţare unilaterală a creditorului de la prevederile contractului. Sfera de aplicare a noțiunii de „*motive temeinice care privesc beneficiarul facilității de credit”* a fost explicată de către BNR într-un studiu potrivit căruia se explică faptul că ar servi motiv temeinic în sensul art. 2195 NCC exclusiv schimbările în situaţia patrimonială a clientului, şi anume:

- evoluțiile în situaţia sa financiară generală;
- inițierea unor proceduri judiciare sau extrajudiciare împotriva acestuia;
- modificări ale valorii garanțiilor accesorii creditului;
- creșterea gradului de îndatorare a clientului prin contractarea unor credite noi;

Totodată, BNR spune că în cadrul motivelor temeinice nu intră modificările pieței financiare și nici dificultățile financiare ale finanțatorului, ceea ce nu denotă temei pentru client

la denunțare, ori nu se indică în studiul citat nici motivele care ar servi pretext pentru client în ceea ce ține de denunțarea contractului încheiat cu banca [35].

În urma examinării contractelor de credit bancar elaborate de către instituţiile financiare autohtone, am observat că Băncile din RM se axează pe posibilitatea rezilierii contractului în temeiuri generale de neexecutări admise de către debitor (art. 1242 CC RM), la capitolul celor adiacente fiind estimate o serie de factori care pot genera rezilierea contractului de credit bancar în detrimentul cert şi nemeritat al clientului. În cadrul acestor factori, băncile includ:

Furnizarea de către debitor a informaţiilor false sau incomplete; Nerespectarea destinaţiei convenite a creditului; Contractarea de către debitor a împrumuturilor sau creditelor de la alte bănci sau persoane; Asumarea sau garantarea de către debitor a obligaţiunilor financiare ale terţilor sau executarea obligaţiunilor asumate până la încheierea contractului de credit în alt mod decât cel prevăzut iniţial; Transmiterea cu titlu gratuit sau oneros, provizoriu sau definitiv, sau grevarea cu anumite drepturi a creanţelor sale; Acordarea de către debitor a împrumuturilor către terţele persoane.

De regulă, o parte din abaterile de la indicațiile băncii, încălcarea cărora servește în calitate de temeiuri adiacente pentru rezilierea contractului de credit de către creditor, sunt condiţionate de acordul creditorului ce ţine de acceptarea cerinţei debitorului privind admiterea abaterii solicitate. În opinia noastră, prin formularea temeiurilor adiacente implementate de către creditor, debitorul este limitat de către creditor în libertatea sa contractuală, fiind afectat în așa mod un principiu fundamental al dreptului civil.

Această îngrădire, pe de o parte, ar avea o motivaţie corespunzătoare, întrucât încălcarea interdicţiilor formulate de către creditor ar putea genera un impact asupra viabilităţii contractului de credit motivat prin înrăutăţirea ulterioară a situaţiei financiare a debitorului, care se va transforma în finalitatea sa la unul din temeiurile de bază raportat ca exemplu la neexecutarea obligaţiei de restituire a tranşelor la credit în termenul stabilit. Pe de altă parte însă, atâta timp cât debitorul distribuie mijloacele creditare contrar destinaţiei, contractează împrumuturi de la alţi subiecţi, sau admite alt fel de încălcări stipulate la capitolul temeiurilor adiacente, manifestând comportament de bună-credinţă în ceea ce priveşte achitarea creditului şi a dobânzilor aferente, decade interesul creditorului de a rezilia contractul deoarece acesta produce în mod corespunzător efectul său principal.

În astfel de circumstanţe, dreptul creditorului de a rezilia unilateral contractul nu se califică ca fiind consumat, ceea ce înseamnă că odată cu luarea deciziei în acest sens, banca ar putea recurge la aplicarea lui în orice moment considerat oportun. În atare ordine de idei, construcţia

proiectului iniţiat de către debitor riscă deteriorări până la admiterea unor neexecutări esenţiale referite la contractul de credit încheiat cu creditorul. Legislaţia internaţională examinată conturează drept temei de solicitare a achitării anticipate a creditului exclusiv cazul în care mijloacele creditare au fost utilizate contrar destinaţiei. Acesta, după cum s-a menţionat mai sus, în opinia noastră, face parte din cadrul temeiurilor adiacente de reziliere, fapt motivat prin incertitudinea creditorului ce ţine de imposibilitatea debitorului de a continua plata creditului în modul prevăzut în contract în cazul distribuirii banilor împrumutaţi contrar destinaţiei.

Aceeaşi logică, în opinia noastră se raportează şi la restul motivelor care includ categoria temeiurilor adiacente, în special care privesc asumarea obligaţiilor referite la interdicţia de garantare personală sau cu bunurile proprietate a debitorului a obligaţiunilor financiare ale terţelor persoane, acordarea unor împrumuturi de către debitor terţilor etc. Chiar şi în cazul furnizării de către debitor a informaţiilor incomplete, în opinia noastră, nu se naşte motiv temeinic pentru creditor care ar genera rezilierea contractului şi solicitarea restituirii fondurilor creditare în întregime, atâta timp cât plăţile la creditul acordat se efectuează în strictă concordanţă cu graficul stabilit, făcându-se în aşa mod abstracție de o neexecutare esențială.

În concluzie, pentru excluderea eventualelor criterii subiective ce ar putea influența proiectul iniţiat de către debitori, temeiurile de reziliere a contractului de credit bancar, ce pot fi aplicate de către creditori, ar trebui să se echivaleze doar cazurilor de neexecutare esenţială a prevederilor contractului care sunt invocate expres prin lege şi menţionate de către noi în prezentul paragraf la capitolul temeiurilor de bază. În aşa mod, atâta timp cât creditorul a oferit creditul în urma examinării capacităţilor financiare ale debitorului şi a proiectului propus pentru creditare de către acesta din urmă, debitorul oferind garanţiile solicitate plăteşte dobânzile, tranşele la credit şi restul plăţilor prevăzute strict conform înţelegerii anterioare, temeiurile adiacente de reziliere a contractului de credit la iniţiativa creditorului nu intră în categoria unor circumstanţe oportune în fapt, îndreptate doar spre a supune devastării relaţia de creditare în ansamblul său. Chiar dacă la etapa admiterii încălcării de către debitor, creditorul nu recurge la rezilierea contractului de credit în virtutea temeiurilor adiacente admise, dreptul la această reziliere este conservat în favoarea băncii şi se califică ca fiind unul potestativ. Creditorul însă poate recurge la acest drept în orice moment pe care îl va considera comod pentru sine, nu în ultimul rând, pentru oricare scop meschin îndreptat spre deteriorarea proiectului de creditare construit de către debitor, chiar dacă debitorul îşi execută corespunzător obligaţiile contractuale.

În consecință, se poate genera insolvența debitorului, răspunderea pentru care în situații de așa natură, în opinia savantului român Gheorghe Piperea, i se poate imputa băncii fără multă

polemică [2, p.2170]. Această opinie este una aplicabilă și contractului de creditare autohton pentru faptul că textul art. 248 alin. (1) lit. i) Legea RM nr. 149/2012 expune că răspunderea subsidiară pentru comiterea unor sau altor acțiuni care au adus daune proprietății debitorului, i se poate imputa oricărei persoane, indiferent de faptul dacă aceasta face sau nu face parte din rândul membrilor organelor de conducere ale debitorului. Prin urmare, concluziile trase de către noi, în prezenta secțiune a cercetării, au un impact pozitiv și asupra creditorului, deoarece astfel se va preveni eventualul prejudiciu ce ar putea fi suportat de către bancă în situațiile descrise *supra*.

Aşadar, pentru ca să se protejeze interesele debitorului ce ţin de viabilitatea contractului de credit bancar manifestate prin efectuarea plăţilor în termenele stabilite şi întru neadmiterea efectelor care s-ar putea răsfrânge negativ asupra proiectelor iniţiate de către debitori, prevederile lit. e) art. 1242 CC RM se propun a fi excluse din capitolul rezilierii contractului de credit bancar în general. La rândul lor, temeiurile de reziliere urmează a fi completate cu o listă exhaustivă a cazurilor ce vor genera rezilierea contractului de credit, al căror cuprins nu se va limita doar la *temeiurile de bază* enumerate în prezentul paragraf. Cu toate acestea însă, în proiectul de modificare al Codului Civil al RM publicat pe pagina web a Ministerului Justiției, textul art. 1242 al CC RM se propune a fi modificat doar prin substituirea cuvântului *reziliere* cu cuvântul *rezoluțiune* [157].

Deși acest rezultat a fost publicat de către noi în literatura periodică de specialitate doar cu propunerea excluderii cuvântului *„contract”* din prevederile literate în art. 1242 alin. (1) lit. e) CC RM [129], acum propunem excluderea prevederii stipulate în lit. e) al articolului citat în întregime. În motivarea acestei variante reiterăm prevederile legale ce servesc temei pentru producerea rezilierii stipulate în textul art. 735 alin. (2) lit. c) și d) CC RM potrivit cărora: o parte poate rezolvi contractul, dacă există o neexecutare esenţială de către cealaltă parte manifestată prin neexecutarea intenţionată sau din culpă gravă; ori neexecutarea dă temei creditorului să presupună că nu poate conta pe executarea în viitor a contractului.

Astfel, miza pe executarea obligațiilor debitorului în viitor constituie ca atare platforma de bază în virtutea căreia banca îngrădește principiul libertății contractuale de care dispune clientul. *A priori,* principiile dreptului, având o prioritate față de substanța acestuia, urmează a fi plasate în fața oricăror texte legale. Mai mult ca atât, atunci când *lex specialis derogat generali,* rezilierea contractului de credit bancar poate fi condiționată de situațiile exclusive în urma cărora miza pe executarea obligațiilor debitorului în viitor va decădea în favoarea neexecutării acestora, în principiu, care se manifestă prin nerestituirea sumelor datorate de către client.

4.3. Clauzele abuzive și clauzele contractuale standard pârghii fundamentale de protecție a debitorului

Segmentul țintă descris în acest paragraf se va contura în jurul clauzelor abuzive aplicate de către bănci în raport cu clienții lor, cei mai vulnerabili în acest sens fiind consumatorii. Abuzive potrivit dicționarului explicativ, sunt clauzele arbitrare, clauzele ilegale sau clauzele exagerate [146], pe când în opinia noastră un determinativ țintă pentru aceste clauze ar fi și *„disproporționate”*. Pentru protecția consumatorilor în relațiile de creditare, la recomandările doctrinarilor autohtoni ce vin încă din anul 2004 [132, p.230], abia în anul 2014 a intrat în vigoare Legea RM nr. 202/2013 [121] inspirată totalmente din Directiva UE 2008/48CE din 23.04.2008 [68]. Având în vedere faptul că prevederile Directivei UE 2008/48CE nu se aplică creditelor garantate prin ipotecă (art. 2 alin. (2) lit. a)), la 04.02.2014 a fost aprobată Directiva 2014/17/UE privind contractele de credit oferite consumatorilor pentru imobile rezidențiale, destinată reglementării creditelor oferite consumatorilor ce se garantează prin ipotecă, deoarece asemenea credite deopotrivă s-au calificat ca fiind de consum [67]. Textul acestei din urmă directive încă nu a fost transpus în prevederile legislative naționale, dar este unul foarte asemănător cu textul Directivei UE 2008/48CE. Pe lângă consumatori, de clauze abuzive urmează a fi protejați și comercianții în cazuri expres prevăzute de art. 718 și 719 CC RM, în regimul care cuprinde cei câțiva pași de calificare a clauzei contractuale ca fiind standard, explicați de către doctrina națională [3, p.225] la care revenim *infra*. Consumatorii de credite în caz de oportunitate la fel își pot proteja interesele prin aplicarea prevederilor Legii RM nr. 256/2011, chiar dacă aprobarea acesteia, în opinia lui Gheorghe Mîțu, nu era importantă atâta timp cât conținutul ei vine din textul Directivei Europene nr.93/13/CCE din 5 aprilie 1993 care fusese deja implementată în prevederile art. 712-720 CC RM [3, p.239].

Cu tot acest volum de acte legislative ce stau la cârma protecției consumatorilor, practica judiciară națională este lipsită de cauze examinate pe fondul problemelor ce țin de clauze abuzive în contractele de credit bancar[11] în raport cu practica altor state. Astfel, în România, drept exemplu, spețele cu privire la clauzele abuzive în contractele de credit încheiate cu consumatorii reprezentă nu mai puțin de 80% din jurisprudența română cu privire la dreptul consumului în general [72, p.5]. Lipsa practicii judiciare naționale ar fi, după noi, o consecință a unuia din două

[11] În urma examinării portalului CSJ și baza de date a Hotărârilor emise de către Judecătoria Centru în circumscripția căreia se află Agenția pentru Protecția Consumatorului, la data de 27.07.2016 nu figura nicio Hotărâre Judecătorească în baza căreia s-ar fi examinat cazuri de abuz al băncilor în contractele de credit destinate consumatorilor.

motive: băncile nu includ în contractele de credit pentru consumatori nicio clauză abuzivă și își manifestă un comportament de bună-credință în raport cu aceștia, ori consumatorii dintr-un motiv sau altul nu se adresează împotriva băncilor care admit abuzuri în raport cu dânșii, lăsându-se în așa mod victime ale abuzurilor bancare. Cel de-al doilea motiv ar avea o marjă mai avansată de probabilitate, după noi, deoarece consumatorii, în calitatea lor de profani, fără sprijinul specialiștilor din domeniu nu sunt capabili întotdeauna să declanșeze anumite proceduri împotriva băncilor, dar atragerea specialiștilor, la rândul său, generează cheltuieli suplimentare.

De aceeași opinie este și cercetătoarea estoniană Sein Karin care afirmă că normele dreptului de consum sunt suficient de complicate și necesită totuși atragerea specialiștilor [194, p.35]. Totodată, având în vedere că drepturile consumatorului din contractul de credit ar putea fi protejate la acest capitol pe cale administrativă oferită de art. 10 alin. (3) CC RM, într-o accepție ar mai fi că sancțiunile aplicate de către APC se execută de către bănci, fără a fi contestate în instanțele judecătorești, fapt care este puțin probabil dar se admite, ori litigiile pe marginea creditelor de consum se soluționează prin mediere, modalitate recomandată direct prin prevederile art. 29 al Legii RM nr. 202/2013 [121] potrivit căreia fondul litigiului nu ajunge la cunoștință publică. Cu toate acestea, în vederea perspectivelor progresiste ale relațiilor de creditare bancară cu consumatorii, este relevant de menționat că respectarea statutului de consumator de către bancă urmează a se manifesta din momentul în care se declanșează negocierile privind încheierea contractului de credit. Pe acest segment, banca urmează a respecta regulile cu privire la informarea completă a consumatorului ori, în caz contrar, contractul de credit ar putea fi lovit de nulitate în tot sau în parte, dacă se va demonstra că banca a trecut în tăcere unele circumstanțe importante pentru consumator. Informațiile prezentate de către bancă urmează a concorda întru totul cu cerințele legii și nu pot excede limitele celor prevăzute expres de lege datorită faptului că acest lucru poate împovăra profanul, acțiunile băncii considerându-se în consecință ca o formă de dol [72, p.63].

Pe lângă obligația precontractuală de informare, banca urmează a fi pentru client și un consilier pe măsură. Obligația de consiliere își are sorgintea în prevederile art. 5 alin. (8) al Legii RM nr. 202/2013 [121] în textul căruia se indică faptul că explicațiile oferite de către creditor clientului trebuie să-i permită acestuia evaluarea, dacă contractul de credit propus este adaptat la nevoile sale și la situația sa financiară sau nu. Actuala dinamică legislativă, cu un mare regret nu extinde o atare obligație de consiliere pentru toți clienții băncii, inclusiv persoane juridice. Astfel, în proiectul de Lege cu privire la activitatea băncilor votat în parlament în primă lectură la data de 13.07.2017, prin art. 14 alin.1) lit. i) se oferă băncii doar dreptul și nu obligația de a

acorda persoanelor juridice consultanță cu privire la strategia de afaceri și alte aspecte legate de afaceri comerciale, ne fiind imputate băncii în general careva obligații în raporturile de creditare ale clienților săi. Lipsa obligațiilor băncii în raporturile de creditare se poate observa vădit atât în prevederile art. 1 al celui din urmă proiect de lege care îi stabilește obiectul de reglementare, cât și în conținutul întregului act normativ [156].

În același mod, această obligație le revine și creditorilor din statele europene. Astfel autoarea Sein Karin relatează că în Estonia, încălcarea acestei obligații a generat practici judiciare prin care creditorii au fost atrași la răspundere pentru aceasta prin diminuarea datoriei debitorului aferente creditului eliberat, cu toate plățile remuneratorii ce au fost pretinse de către bancă [194, p.37]. Astfel, considerăm că dacă această obligație nu se execută, clientul prejudiciat se poate îndrepta împotriva băncii cu solicitarea despăgubirilor de pe urma daunei suportate, atunci când va exista un just temei în această privință.

Autorul Macmillan Palgrave, aproape în același sens, relatează că împrumutații, la rândul lor, trebuie să ceară creditorului expres inserarea în contract a clauzelor și terminologiei care va fi pe deplinul lor înțeles, dar creditorii, ori de câte ori agreează oricare limitare cu referire la cunoștințele debitorului, urmează să se asigure de faptul că această limitare nu va dezavantaja clientul pentru faptul că el nu a fost conștient de consecințele contractului semnat cu banca [196, p.160]. În derularea contractului de credit încheiat cu consumatorul, urmează a fi apreciată fiecare clauză în parte care generează obligații pentru consumator. În acest sens, trebuie să se țină cont de trei criterii de bază ce reies din prevederile art. 5 alin. (1) al Legii RM nr. 256/2011: dacă clauza a fost s-au nu negociată individual cu consumatorul, dacă s-a respectat buna-credință la includerea clauzei și dacă ea provoacă un dezechilibru semnificativ pentru părțile contractante.

Autorul Dorin Cimil afirmă că nu este atât de importantă lipsa sau existența negocierii clauzei abuzive ori, indiferent de acest fapt, o clauză se va considera abuzivă în cazul unui dezechilibru semnificativ de prestații dintre părțile contractante și contrarietatea cerințelor de bună-credință la încheierea contractului. La această etapă se va aplica fenomenul juridic de *rea-credință subiectivă,* situație în cadrul căreia clauzele se negociază, dar partea mai slabă înțelege rău sau nu înțelege deloc conținutul clauzelor ce le semnează, sau *rea-credință obiectivă,* când condițiile contractuale sunt determinate unilateral de către partea puternică [21, p.163]. Trecând în revistă seria de clauze disproporționate ce se includ de către bănci în contractele de creditare ale consumatorilor, de la bun început atenționăm asupra faptului că acestea ar putea fi de două feluri: *clauze nule de drept s-au din „listă neagră”* și *clauze anulabile sau din „listă gri”* lăsate

la aprecierea instanței care poate decide și asupra anulării parțiale a efectului nefavorabil al acestora în regimul propus de către autorul Dorin Cimil.

Pornindu-ne de la *lista neagră* a clauzelor abuzive, menționăm că acestea includ în sine comisioanele bancare interzise. Amintim despre faptul că comisioanele bancare fac parte și din rândul condițiilor care concep acțiunea în anularea contractelor afectate prin leziune, însă într-o opinie, leziunea poate fi invocată doar în cazurile de situare a dezechilibrului semnificativ dintre prestația primită, dincolo de 50% din valoarea propriei prestații, pe când o atare condiție nu este necesară în cazul clauzelor abuzive care pot fi admise și atunci când dezechilibrul este sub rata de 50% [72, p.130].

Deși comisionul bancar stipulat permisiv în art. 1238 CC RM merită o apreciere critică pentru faptul că este în principiu aceeași remunerație a băncii pe care o include dobânda, el totuși se aplică pe bune fiecărui contract de credit fără excepții. Venitul băncii este impozabil identic, indiferent de izvorul din care vine, fapt care trezește opinia că sarcina comisionului este îndreptată spre inducerea în eroare a clientului prin camuflarea valorilor reale ale dobânzii.

Totodată, comisionul camuflează și plata penalităților, în momentul în care se stabilește pentru neutilizarea sau rambursarea anticipată a creditului. Cele din urmă comisioane sunt în principiu penalități, care se interzic a fi percepute odată cu aplicarea art. 719 lit. f) CC RM care evocă prohibit perceperea unei penalități pentru rezilierea contractului de către partenerul utilizatorului. Mai mult ca atât, legislația europeană, în general, a contracarat încasarea penalităților de întârziere de la debitorii consumatori. Astfel autoarea Sein Karin relatează că în Estonia legislatorul a introdus o normă destinată reglementării raporturilor obligaționale, prin care a explicat că stabilirea penalităților de întârziere pentru consumatori este nulă de drept [194, p.38]. Considerăm că o atare prevedere ar fi foarte benefică și pentru RM. Printr-o astfel de normă consumatorii, mai mult s-au mai puțin, dar s-ar fi degrevat de povara financiară suportată în caz de imposibilitate de a restitui datoria față de bancă.

Suplimentar e de menționat că în anul 2011 pentru RM a fost implementat un concept nou, și anume *„dobândă efectivă”,* compusă din toate cheltuielile suportate de către client cu titlul de cost al creditului care includ și comisioanele [75], pentru ca aceeași noțiune să fie inclusă ulterior în Legea RM nr. 202/2013. Dacă dobânda anuală efectivă constituie un indice obligatoriu ce urmează a fi inclus în publicitate de către banca care intenționează să încheie un contract de credit cu consumatorul, la capitolul creditării comercianților includerea obligatorie a unui astfel de indice nu constituie o condiție impusă băncii prin lege. În funcție de DAE, clientul se lasă a fi interesat exclusiv de două determinante principale pentru sine în cursul derulării unui contract de

credit bancar: *valoarea totală a creditului* – care cuprinde suma totală solicitată a fi eliberată clientului, și *valoarea totală plătibilă de către consumator* – care cuprinde calculul sumei totale ce va fi restituită de către client băncii în situația în care obligațiile clientului se vor executa conform graficului stabilit în contract. Astfel diferența dintre VTP și VTC constituie costul total al creditului conținutul căruia nu trebuie să includă sub sancțiunea nulității absolute comisioane stipulate expres în art. 12 al Legii RM nr. 202/2013:

- comision de retragere pentru sumele trase din credit;
- comision, tarif sau oricare alt cost în cazul în care consumatorul doreşte schimbarea datei de scadenţă a creditului cu cel mult 30 de zile[12];
- perceperea unor comisioane în situaţiile în care consumatorul solicită schimbarea garanţiilor, în condiţiile în care consumatorul plăteşte toate costurile aferente constituirii şi evaluării noilor garanţii.

Această ultimă interdicție, după noi, ar trebui să fie completată cu sintagma: *„cu excepția celor solicitate de către bancă”.* Ori dacă se interzice încasarea comisionului pentru schimbarea garanțiilor aferente rambursării creditului, banca ar putea invoca o plată exagerat de mare cu titlu de evaluare a garanției propuse de către client, chiar dacă aceasta în cazul imobilelor se efectuează exclusiv în funcție de datele valorice prezentate de evaluatorii independenți agreați de către bancă. Alte obiecte ce garantează creditele acordate consumatorilor, de asemenea, se pot evalua fără implicarea multor resurse în acest scop, însă echivocul interpretării textului de lege care vorbește despre interdicția perceperii unor comisioane în cazul schimbării garanțiilor ar putea comasa comisionul, interzis de a fi perceput, cu plata ce ține de evaluarea noilor garanții. În așa mod, cerința privind taxa de evaluare a noilor garanții în principiu va fi legală. Pe lângă comisioanele interzise *supra*, OUG a României nr. 50/2010 interzice expres perceperea unui comision de analiză a dosarului în situația în care creditul nu se acordă. O prohibiție similară lipsește în textul de lege național.

Interdicția acestui comision s-a argumentat prin doctrină pe lipsă de cauză în această privinţă, întrucât analiza dosarului nu reprezintă un scop nefiind urmat de o procedură autonomă, ci fiind strâns conex procedurii de formare progresivă a contractului de credit bancar [72, p.81]. Pe de o parte, această poziție este una corectă, ori cauza finală a acțiunilor clientului se reflectă exclusiv în eliberarea creditului, pe când de cealaltă parte, necorespunderea bonității clientului cu cerințele băncii nu este o consecință a culpei băncii, fapt pentru care resursele oferite la

[12] În OUG a României nr. 50/2010 și în Directiva UE 2008/48CE din 23.04.2008, perceperea acestui comision este interzisă, indiferent de data scadenței creditului, fără a fi condiționată de un număr anumit de zile.

examinarea cererii de eliberare a creditului trebuie să fie onorate de către client în raport cu solicitările rezonabile ale băncii, indiferent de decizia acesteia cu privire la eliberarea sau neeliberarea creditului către consumator.

În afară de comisioanele ilegale de drept, Legea RM nr. 202/2013 [121] are un text în art. 15 alin. (4), potrivit căruia se indică şi alte clauze nule de drept în modul după cum urmează:

a) consumatorul este obligat să păstreze confidenţialitatea prevederilor şi a condiţiilor contractuale;

b) creditorul poate declara scadent sau poate denunţa unilateral contractul, ori poate penaliza consumatorul în cazul afectării reputaţiei creditorului;

c) creditorul poate declara scadent anticipat creditul în cazul în care consumatorul nu şi-a îndeplinit obligaţiile conform altor contracte de credit încheiate cu alţi creditori;

d) creditorul impune consumatorului încheierea contractului de asigurare a bunurilor puse drept garanţie cu un asigurător agreat de creditor.

Am spune că condiția impusă prin lit. d) citată mai sus, în principiu, nu afectează clientul altfel decât prin costul poliței de asigurare, pe când banca deseori suportă comportamentul de rea-credință a unor asigurători care nu despăgubesc partea îndreptățită doar pentru a tărăgăna decontarea resurselor din patrimoniul său. Astfel de practici există, fapt pentru care, în opinia noastră, ar fi corect totuși, ca banca să poată condiționa asigurarea obiectului gajului la un asigurător agreat de către ea înseși, sub rezerva de a plăti diferența din costul asigurării pretinse de către asigurătorul agreat de bancă, în raport cu costul asigurării pretinse de către asigurătorul clientului. Ori dacă prețul pentru emiterea polițelor de asigurare este unul aproximativ identic, atunci în genere, nu vedem o problemă în persoana asigurătorului anume.

Pe lângă clauzele indicate *supra*, în statul român se consideră o clauză abuzivă şi cea *compromisorie* ca varietate a convenției de arbitraj în urma căreia părțile declină competența instanțelor judecătorești de la soluționarea litigiului în favoarea instanțelor arbitrale. Totodată, există practici judiciare potrivit cărora a fost anulat așa-numitul *comision de risc* stabilit de către bancă în contract, care urma să fie plătit în cazul admiterii restanțelor la credit [72, p.136, 142]. Comentatorul NCC dr. prof. Gheorghe Piperea relatează că ar putea fi considerată drept clauză abuzivă și acea prevedere contractuală, în temeiul căreia se permite finanțatorului denunțarea unilaterală a contractului *în orice condiții,* mai ales dacă o atare clauză este impusă în contractele cu consumatorii [2, p.2170]. Considerăm că sintagma „*în orice condiții*" este mult prea amplă pentru cursul corect al contractului de credit, or aceasta ar include şi cazurile de neplată a

creditului de către client, care constituie un temei suficient pentru bancă în vederea denunțării unilaterale la contract și se poate cataloga drept parte componentă a acelor *„orice condiții”*.

Lista neagră a clauzelor abuzive se va retuşa cu prevederile art. 719 CC RM care sunt aplicabile şi comercianților, atunci când: 1) clauzele se constată a fi prezente în textul contractului de credit cu respectarea prevederilor art. 712 alin. (1) şi (2) CC RM; 2) s-a stabilit caracterul surprinzător al clauzei expus în art. 715 CC RM; 3) s-a controlat echitatea conform prevederilor art. 716 alin. (1) şi (2) CC RM; 4) şi s-a stabilit efectul neincluderii clauzei surprinzătoare în conformitate cu prevederile art. 717 CC RM, iar în cazul consumatorilor în conformitate cu prevederile art. 6 alin. (5) și art. 7 alin. (5) ale Legii RM nr. 256/2011. De asemenea, în cazul consumatorilor mai este o treaptă de control al clauzei contractuale standard situată între punctele 1 și 3, care se rezumă la stabilirea încorporării valabile a clauzei în contract conform art. 712 alin. (3)-(5), art. 713 CC RM și nu se aplică comercianților [3, p.225, 230, 237]. Chiar dacă art. 712 alin. (2) CC RM lasă teren de polemizare la capitolul *lipsei negocierii* clauzei standard inclusă în contractul de credit, băncile nu pot include clauze care își găsesc sediul în art. 719 CC RM, indiferent de clientul care participă la încheierea contractului.

În cazul *„listei gri”* a clauzelor abuzive, urmează a fi aplicate cele trei sau, mai bine zis, două criterii, în funcție de care clauza va putea fi lovită de nulitate, despre care am vorbit *supra*.

Deci se va ține cont de faptul dacă clauza a fost sau nu negociată, există o disproporție semnificativă sau nu între contractanți și se manifestă reaua-credință a băncii sau nu.

Potrivit art. 5 alin. (4) al Legii RM nr. 256/2011, sarcina probei cu privire la lipsa sau existența negocierii unei clauze abuzive îi revine comerciantului ori în speță băncii, care afirmându-se vreodată, se va contrasta imediat cu calitatea de profan al clientului căruia instanța îi oferă prioritate. Aceasta deoarece instanțele urmează a ține cont de prevederile art. 732 alin. (2) CC RM care vorbesc despre faptul că în toate cazurile contractul se interpretează în favoarea aderentului sau a consumatorului. Dacă se va demonstra disproporția și reaua-credință, atunci vor putea fi lovite de nulitate:

- clauza privind majorarea costurilor stabilite la încheierea contractului, cu excepția costurilor dobânzii;
- clauza privind introducerea și perceperea unor noi taxe, comisioane sau tarife sau a oricăror alte costuri aferente contractului, cu excepţia costurilor specifice unor servicii suplimentare solicitate în mod expres de consumator, neprevăzute în contract şi care nu erau oferite consumatorului la data încheierii contractului.

Acestea își au sediu expres în prevederile art. 12 al Legii RM nr. 202/2013, pe când prevederile art.718 CC RM, exact pe măsura celor din art. 719 CC RM, completează lista citată cu o serie de clauze suplimentare ce pot fi anulate de către instanța de judecată, atunci când se va demonstra dezechilibrul participanților și reaua-credință a băncii.

Încă una din particularitățile creditului de consum vine din prevederile art. 591 CC RM și art. 19 al Legii RM nr. 202/2013 [121] care vorbesc despre un contract de credit legat ce constituie o unitate economică cu un contract care are ca obiect achiziția unor bunuri sau servicii în interesul consumatorului. Din acest din urmă articol, după noi, nu este clară posibilitatea oferită consumatorului de a se îndrepta împotriva creditorului în cazul în care consumatorul s-a îndreptat împotriva furnizorului, dar nu a reuşit să obţină satisfacerea pretenţiilor la care are dreptul în conformitate cu legislaţia sau cu contractul de furnizare a bunurilor sau serviciilor (art. 19 alin. (2) al Legii RM nr. 202/2013). Considerăm această oportunitate ca fiind una contrară prevederilor generale ale procedurii civile. Aceasta întrucât eșecul consumatorului ce s-a îndreptat împotriva furnizorului, în privința satisfacerii pretențiilor sale, se poate fundamenta exclusiv pe o hotărâre a instanței de judecată în acest sens, dar o hotărâre irevocabilă prin care s-au respins pretențiile consumatorului împotriva furnizorului care ar fi extins probatoriul *lucrului judecat* la capitolul îndreptării consumatorului împotriva creditorului în regimul stipulat de art.19 alin. (2) citat *supra*. Astfel textul art. 591 alin. (2) CC RM, după noi, este formulat mai obiectiv, în măsura în care explică faptul că: debitorul poate refuza rambursarea creditului în măsura în care excepţiile decurgând din contractul oneros legat de contractul de creditare l-ar îndreptăţi la refuzul prestaţiei faţă de vânzător. Acest din urmă conținut este unul mai clar decât cel din prevederile art. 19 alin. (2) al Legii RM nr. 202/2013.

Încă un moment important vine din criteriile de delimitare a produselor creditului bancar în cele de consum și în cele ce sunt diferite de consum. La acest capitol, este relevant apelul la indicii de bază ai contabilității, potrivit cărora creditele eliberate își au clasificatori conform evidenței conturilor ținute de către bancă. Importanța acestei delimitări rezidă în extinderea prevederilor legale ce reglementează relațiile cu consumatorii, nu în ultimul rând fiind plasate cazurile în care se solicită despăgubiri în loc de prestație. Astfel, cu titlu de dobândă de întârziere, consumatorilor li se aplică 5% peste rata BNM, iar altor persoane 9% peste rata BNM.

Potrivit planului de conturi al evidenței contabile în băncile din RM, care servește de act normativ cu caracter de determinare și delimitare a creditelor între ele, la pct. 1290 se vorbește despre faptul că acest cont este destinat evidenței creditelor eliberate persoanelor fizice pentru cheltuieli gospodăreşti, de familie şi altor cheltuieli personale. În această grupă nu intră creditele

eliberate în scopul achiziției sau construcției imobilului, deoarece creditele date au un nomenclator separat la conturile 1440. Totodată, creditele diferite de cele indicate în nomenclatoarele planului de conturi la punctele 1290 și 1440 ce sunt acordate persoanelor fizice care nu practică activitate de întreprinzător sau alt tip de activitate se urmăresc la contul cu indicele 1510 al aceluiași plan de conturi [147]. Prin urmare, creditele destinate achiziției ori construcției imobilului din raționamentul planului de conturi citat, nu se califică ca fiind de consum precum se califică creditele care sunt destinate reparației imobilului deținut în proprietate. Considerăm că un atare tratament este contrar prevederilor legale ce țin de necesitățile persoanelor fizice în achiziția unui spațiu locativ care, la rândul său, nu este destinat intereselor legate de activitățile profesionale sau de antreprenoriat ale solicitantului de credit propriu-zis. În concluzie, urmează a fi examinată intenția clientului care beneficiază de credit și atunci când achiziția imobilului este îndreptată spre necesitățile sale de dispoziție cu un spațiu locativ, nu poate fi vorba de un credit diferit de consum. Prin urmare, creditelor ipotecare destinate reparației imobilului cât și achiziției sau construcției acestuia, urmează a le fi aplicate reglementări cu privire la creditul de consum, atunci când imobilul este destinat necesităților familiale de trai efectiv. Același lucru reiese și din prevederile art. 3 alin. (1) al Directivei 2014/17/UE care reglementează creditele destinate consumatorilor pentru achiziția imobilelor rezidențiale. Apărarea consumatorului de către APC, în cadrul creditelor de consum, se face în condițiile art. 344 alin. (4)-(5) și (6) C.contr. al RM care s-a propus a fi completat de către noi cu o prevedere în modul după cum urmează:

„*Se va sancţiona cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere şi cu amendă de la 200 la 300 de unităţi convenţionale aplicată persoanei juridice, Banca Comercială sau creditorul care va aplica calculul* ***dobânzii majorate*** *aferente creditelor care sunt eliberate conform contractelor în care este prevăzută aplicarea* ***penalităţilor*** *de întârziere.”*

Cauza o constituie faptul că neglijând textul art. 1243 CC RM, creditorii aproape în permanență includ în prevederile contractului penalități, după care solicită și dobânzi majorate, acționând în așa mod contrar prevederilor imperative ale legii. Relevanța acestei modificări va avea un efect părtinitor și alternativ doar în ipoteza în care nu se va agrea de către legislator nulitatea de drept a penalităților incluse în contractele de credit pentru consumatori despre care vorbim *infra*. Totodată, s-a propus a fi completată și Legea RM nr. 202/2013 [121] cu un articol 28^1, și anume:

Creditorul va fi sancţionat cu o plată unică în favoarea consumatorului faţă de care şi-a manifestat comportament abuziv, dacă acest comportament se va demonstra printr-un proces-verbal de contravenţie irevocabil, emis de către autoritatea competentă sau printr-o hotărâre judecătorească irevocabilă. Plata unică va fi echivalată cu suma întregii dobânzi aplicate creditului eliberat, dedusă prin reducerea ce va reieşi din graficul şi modalitatea de plată a creditului, chiar dacă suma dobânzii încă nu a fost plătită pe deplin de către debitor băncii. [127]. Aceasta ar însemna că creditul acordat de către bancă va deveni unul fără dobândă și se va materializa încă una din modalitățile de apărare a drepturilor debitorului manifestată prin compensarea ca mod de stingere a obligațiilor. Considerăm că atare prevederi legislative îl vor pune pe gânduri pe oricare creditor ce intenționează să manifeste abuz față de clientul consumator.

4.4. Drepturile debitorilor în cadrul stingerii obligațiilor ce reies din creditele neperformante

Stingerea obligației debitorului față de bancă, se realizează prin efectuarea plăților de către debitor în modul stabilit de art. 586 CC RM. Acest text de lege, explică consecutivitatea în care se distribuie plățile debitorului indicând la alin. (4) că sumele plătite de debitor, în cazul în care sunt insuficiente pentru acoperirea integrală a datoriei scadente, acoperă în primul rând cheltuielile de judecată, apoi dobânzile şi alte obligaţii de plată şi, la urmă, obligaţia principală (capitalul). Regula citată de fapt, este una imperativă și nu oferă debitorului șansa de a schimba modalitatea de plată, chiar dacă cea mai împovărătoare pentru client este suma datorată la principal, deoarece anume aceasta este producătoare de dobânzi. Există cazuri însă când băncile procedează diferit de modalitatea stabilită de lege, încasând banii cu distribuția ulterioară a acestora direct la principal apoi acoperind restul sumelor datorate. Acest lucru este caracteristic situațiilor în cadrul cărora datoria clientului este demult restantă și una suficient de impunătoare pentru bancă, fapt pentru care neacoperirea soldului creditului obligă banca la completarea continuă a fondului de risc cu cuantumul dobânzilor calculate datoriei la principal, valoarea cărora poate atinge plafonul de 100% din datoria totală la capitolul creditelor *compromise.* În atare situații, poate rămâne datorie la dobânda și penalitățile restante ale clientului, achitarea cărora, în unele cazuri, se opune de către instanțele judecătorești prin aplicarea prevederilor art. 642 alin. (2) CC RM care evocă faptul că: la momentul în care obligația se stinge, creditorul nu mai poate pretinde încasarea dobânzilor penalităților ori repararea prejudiciului.

Aplicarea acestui din urmă text de lege este menționată de către CSJ într-o cauză civilă intentată la cererea „Moldova Agroindbank" SA *vs* R. V. și R. E., prin care au fost respinse cerințele băncii privind încasarea penalității de întârziere calculată pentru perioada ce a început să curgă din momentul emiterii hotărârii de încasare (18.06.2013) și s-a scurs la momentul achitării propriu-zise a datoriei (20.09.2013). Astfel, pentru un termen de aprx. 3 luni, banca a calculat o penalitate în sumă de 3 785,17 MDL care s-a respins a fi încasată forțat de către instanța de fond pentru faptul că cererea s-a calificat ca fiind neîntemeiată, prin decizia CA hotărârea instanței de fond a fost lăsată fără modificări, dar recursul asupra deciziei CA în motivarea căruia reprezentantul băncii a indicat faptul *că este eronată concluzia instanțelor de judecată, precum că din momentul achitării de către intimați prin contul executorului judecătoresc, obligația acestora față de recurent a fost stinsă, deci nu existau deja raporturi juridice între părți, nu s-a lăsat a fi reținută de către CSJ, pentru ca recursul băncii să fie declarat inadmisibil* [52].

Într-o altă cauză civilă examinată de către CSJ, Curtea a constatat că instanțele de fond și de apel au dispus în mod neîntemeiat încasarea dobânzii pentru toată perioada neexecutării și pentru întreaga sumă. Conținutul speței relatează că SC nr. 1 era datoare SC nr. 2 o sumă de 85 536,56 MDL. Datoria a apărut la data de 12.07.2011 pentru ca în urma somărilor continue la data de 05.05.2012 (peste 10 luni) să se achite o sumă de doar 60 536,50 MDL din total. Din această cauză, la data de 12.07.2012, SC nr. 2 s-a adresat împotriva SC nr. 1 în instanța de judecată cu solicitarea încasării diferenței în mărime de 25 000,06 MDL și a dobânzii de întârziere pentru întreaga perioadă de întârziere aferentă întregului cuantum datorat (85 536,56 MDL). Instanțele de fond și de apel au dispus încasarea în beneficiul SC nr. 2 a datoriei în sumă de 25 000,06 MDL și a dobânzii de întârziere în sumă de 7 023,44 MDL pe măsura solicitării. În cererea de recurs asupra deciziei instanței de apel, SC nr. 1 a invocat prevederile art. 642 alin. (2) CC RM indicând faptul că odată cu achitarea sumei de 60 536,50 MDL la data de 05.05.2012, pentru această sumă nu mai poate fi solicitată dobândă de întârziere și a solicitat reducerea dobânzii de întârziere de la suma de 7 023,44 MDL la o sumă mai mică ce va fi aplicată doar datoriei în mărime de 25 000,06 MDL și pentru perioada din 06.05.2012-07.07.2012 (data achitării sumei de 60 536,50 MDL și data înaintării cererii de chemare în judecată total 2 luni). În pofida faptului că instanțele inferioare au menționat asupra prevederilor art. 572 CC RM și au reiterat că neexecutarea obligației include orice încălcare a obligațiilor, inclusiv executarea tardivă, instanța de recurs a reținut argumentele recurentului prin care s-a afirmat executarea obligației în rate, întemeiată pe prevederile art. 587 alin. (1) CC RM potrivit căruia se vorbește

că debitorul poate executa obligația în rate numai cu consimțământul creditorului. Instanța superioară însă nu au făcut trimitere la actul prin care s-a manifestat acest consimțământ, deoarece în speță, cu adevărat, nu era vorba de o executare în rate, ci de o executare tardivă. În sfârșit, a fost admisă încasarea datoriei de 25 000,06 MDL în contul SC nr. 2, însă dobânzile de întârziere reducându-se de la 7 023,44 MDL la 601 MDL [53].

Considerăm că ambele soluții judecătorești sunt un rezultat al interpretării eronate a prevederilor art. 642 alin. (2) CC RM. Este relevant că obligația însăși e un produs complex. Având în vedere formula sa complexă, aceasta implică atât datoria la principal, cât și derivatele acesteia care se reflectă în datoriile accesorii ce reies din neexecutarea părții sale principale și țin de plata dobânzilor, penalităților și dobânzilor de întârziere. Prin urmare, executarea unei obligații e necesar a fi privită din perspectiva amplitudinii tuturor sarcinilor debitorului ce reies din întreaga sa structură. Prin urmare, debitorul nu se poate opune achitării dobânzilor și penalităților calculate pentru întârziere la stingerea obligației principale în cazul în care aceasta s-a stins tardiv și art. 642 al CC RM nu se aplică acestei situații. Dacă obligația va fi privită segmentar, atunci opiniile potrivit cărora stingerea părții principale generează din oficiu și stingerea părților accesorii ale acesteia, denotă decăderea creditorului din dreptul la solicitarea dobânzilor de întârziere în general, fapt care nu poate fi admis în principiu, deoarece în așa mod se va tolera întârzierea debitorului care este sancționată de drept (art. 619 CC RM). În ipoteza în care se va admite că stingerea obligației principale generează imposibilitatea creditorului la formularea solicitărilor cu privire la plata dobânzilor și penalităților, atunci decade și dreptul la încasarea dobânzilor de întârziere oferit prin prevederile art. 24 CE RM, care este perfect aplicabil situațiilor de după executarea integrală a hotărârii judecătorești de încasare a datoriei în regim silit. Pe de altă parte însă, textul art. 642 alin. (2) CC RM într-adevăr este vag formulat și ar putea servi pentru debitor o punte de refugiu de la plata derivatelor obligațiilor principale, doar dacă se va demonstra faptul că acestea nu trebuie plătite odată cu stingerea datoriei la principal, fapt care este unul nespus de discutabil.

Un alt segment important ce ține de protecția debitorului, se desprinde din raporturile de gaj. Această protecție se extinde și asupra debitorului gajist terț care a asigurat prin bunurile sale executarea obligației principale. Astfel de circumstanțe sunt caracteristice creditelor garantate prin gaj dar și prin ipotecă, în cadrul cărora se solicită numai transmiterea în posesie a obiectului gajului, făcându-se economii pentru plata taxelor aferente emiterii unei hotărâri de încasare a datoriei. Odată cu transmiterea în posesie a obiectului gajului, se purcede la valorificarea lui. Este oportun de menționat asupra modificărilor esențiale aferente procedurii de notificare a

debitorului ipotecar introduse prin Legea nr. 95 din 02.06.2017 [116] pentru completarea art. 31 al Legii RM nr. 148/2008 în urma cărora, s-a înăsprit semnificativ procedura de citare a debitorului ipotecar în cazul exercitării dreptului de ipotecă. Înăsprirea celei din urmă proceduri de citare a debitorului ipotecar, a survenit drept rezultat al constatării caracterului echivoc al sintagmei *„notificarea poate considerată ca fiind recepționată după expirarea a 7 zile lucrătoare din momentul expedierii”* (pct. 67 al Hotărârii C.Const. nr. 26 din 27.09.2016) care în opinia argumentată a C.Const., contravine prevederilor art. 23 alin. 2) al Constituției RM fapt pentru care s-a declarat neconstituțională [81]. În consecință, ne recepționarea notificării de către debitorul ipotecar, va genera obligația de publicare a acesteia în Monitorul Oficial într-un mod similar cu prevederile art. 108 al CPC care reglementează citația publică al participantului la procesul de judecată. Vânzarea bunului gajat urmează a fi petrecută contra unui preţ comercial rezonabil şi în interesul major al debitorului gajist (art. 491 alin. (1) CC RM; art. 75 alin. (2) al Legii RM nr. 449/2001), dar în urma vânzării, creditorul gajist este obligat să prezinte, în termen de 10 zile de la data vânzării bunului, o dare de seamă proprietarului bunului vândut şi să-i remită surplusul, dacă acesta există (art. 493 alin. (3) CC RM). Raportul creditorului gajist trebuie să cuprindă informații detaliate cu privire la valoarea de vânzare a obiectului gajului și direcțiile de distribuție a produsului din urma vânzării. Legea autohtonă nu explică noțiunea de *„preț comercial rezonabil”,* pe când NCC prevede în textul art. 2446 câteva repere în acest sens, esența cărora se rezumă la practicile comerciale urmate de cei care vând bunuri similare în mod obișnuit. Prin urmare, teoria potrivit căreia bunurile gajate în favoarea băncii se vând la prețuri mult mai joase decât cele de piață, nu poate fi reținută. Valoarea de vânzare trebuie să fie stabilită printr-un raport de evaluare independentă a obiectului gajului. Legea națională nu prevede cine dintre părțile contractului de gaj/ipotecă este în drept să stabilească evaluatorul bunului, acest lucru de regulă fiind efectuat de către bancă. Cu toate că potrivit art. 12 din Legea cu privire la activitatea de evaluare nr. 989 din 18.04.2002 [101] valoarea estimată, indicată în raportul de evaluare întocmit, se consideră veridică şi se recomandă beneficiarului, există multiple cazuri în practică, când aceste valori sunt mult mai joase decât cifrele reale ale estimării prețului de vânzare. În condițiile diminuării valorii de vânzare a bunului gajat, debitorul gajist se poate opune vânzării acestuia, atunci când nu s-au respectat prevederile legii cu privire la condiția unui preț comercial rezonabil, deoarece contractul de vânzare-cumpărare a bunului gajat cu un preț neavantajos pentru debitorul gajist va fi într-o contradicție flagrantă cu prevederile legii, ceea ce înseamnă că va putea să cadă sub incidența nulității încuviințate prin prevederile art. 220 CC RM. În atare situație, debitorul gajist ar putea să se îndrepte împotriva băncii și a

noului cumpărător, fiindcă cel din urmă nu este în afara culpei atâta timp cât profită de achiziția bunurilor la prețuri diferite de valoarea reală de piață. Debitorul gajist urmează să solicite anularea contractului de vânzare-cumpărare a bunului gajat. Această oportunitate constituie un drept garantat al debitorului gajist care își are sorgintea din regula echității aferente vânzării bunului gajat, ne respectarea căreia poate avea consecințe dure pentru ambele părți. Același lucru îl poate face și clientul debitor care este diferit de persoana debitorului gajist, căci anume beneficiarul efectiv al creditului va rămâne îndatorat până la momentul în care nu se vor stinge toate sumele la care pretinde banca. Prin urmare, cu cât mai ieftin se va vinde gajul, cu atât mai mare va fi datoria debitorului. În cazul în care acesta din urmă este persoană fizică, el riscă a fi urmărit încă mult timp, până ce nu se va achita pe deplin, în cazul în care este persoană juridică, odată cu intentarea procesului de insolvabilitate, riscă a fi atrași la răspundere subsidiară membrii organelor de conducere ai debitorului insolvabil, indicați în art. 247 al Legii RM nr. 149/2012. Importantă pentru bancă însă este intentarea procesului de insolvabilitate în termenul care nu va depăși 24 de luni din momentul în care datoria debitorului insolvabil poate fi imputată unei sau altei persoane din rândul celor indicate la articolul citat *supra*. În caz contrar, atragerea la răspundere subsidiară poate să fie respinsă pentru faptul că nu este întrunită condiția cu privire la termenul în cadrul căruia membrul organelor de conducere se va considera culpabil de prejudiciul adus întreprinderii.

Din motivele indicate *supra*, în regim de prevenire a tuturor polemizărilor dintre bancă și debitorul gajist, recomandăm uzitarea prevederilor art. 75 alin. (8) ale Legii RM nr. 449/2001, potrivit cărora părțile contractului de gaj/ipotecă sunt în drept să prevadă întreaga modalitate de vânzare a bunului gajat în momentul încheierii contractului. Dacă aceasta nu se va respecta de către bancă, contractul iar va putea fi lovit de nulitate (art. 220, 668 CC RM).

Cam în același sens, cercetătoarea autohtonă Tatiana Tabuncic propune stabilirea unei reguli generale aferente procesului de vânzare a bunului gajat, potrivit căreia, în mod imperativ, s-ar fi prevăzut că bunul gajat poate fi vândut numai la o licitație publică, iar vânzarea prin tender sau prin negocieri directe are loc de comun acord cu debitorul gajist [164, p.119].

Încă o întrebare importantă rezidă în plata de către debitor a sumelor suportate la calcularea dobânzilor aferente creditului restant pe întreaga perioadă de vânzare a obiectului gajului transmis drept exemplu benevol în posesia băncii. Această întrebare este foarte delicată atâta timp cât, pe de o parte, costurile executării obligației sunt suportate de către debitor, dacă în contract sau lege nu este prevăzut altfel (art. 592 CC RM), iar pe de altă parte, banca nu se prea grăbește să vândă obiectul gajului, deoarece dobânda aferentă creditului restant se calculează

necontenit. Chiar dacă legea obligă banca să purceadă la vânzarea gajului fără nicio întârziere nejustificată (art. 491 alin. (1) CC RM), această ultimă sintagmă *„nicio întârziere ne justificată”* are suficient loc pentru tot felul de interpretări de ordin subiectiv.

Drept exemplu în cazul derulării procedurilor judiciare, în ordinea examinării pretențiilor ce reies din încălcarea regulii cu privire la *prețul comercial rezonabil* de către bancă, calculul dobânzilor la creditul restant al clientului, în opinia noastră, de asemenea trebuie suportat de către bancă. Aceasta doar atunci când debitorul/debitorul gajist va câștiga procesul intentat pentru admiterea încălcării indicate *supra*, motivându-și cerința de diminuare a calculului aferent dobânzilor creditului restant de pildă pe prevederile art. 1399 CC RM, care impută răspundere delictuală și participanților la raporturi contractuale. Analogic ar putea fi și în cazul în care banca admite *întârzieri nejustificate* în ordinea realizării bunului gajat. Prejudiciul, la rândul său, necesită a fi probat corespunzător. Prin urmare, se va declanșa o nouă etapă de cercetare judecătorească care va necesita cheltuieli de timp și de finanțe suplimentare, în cadrul căreia debitorul gajist va fi grevat cu sarcina estimării și probării valorii prejudiciului suportat în urma cumulării datoriilor la dobândă cu sumele ce s-au calculat pe una din perioadele indicate mai sus. Dacă se va demonstra culpa băncii, atunci datoria clientului urmează a fi redusă.

Este însă, în opinia noastră, suficient de complicat să probezi întârzierea băncii în vânzarea obiectului gajului, deoarece nu este vinovată banca de lipsa cerințelor de achiziție a acestuia. Legea României oferă creditorilor ipotecari dreptul de a realiza obiectul ipotecii în cadrul licitațiilor care se desfășoară consecutiv în perioada totală de aprx. 2-3 luni cu o diminuare a prețului la a treia licitație în proporție de 50% din valoarea stabilită inițial în ofertă (art. 769 NCPC Rom.). Legislația autohtonă de executare însă oferă posibilitatea reducerii prețurilor la licitație repetată cu cel mult 20% pentru bunuri mobile și 10% pentru imobile, de la prețurile stabilite inițial în oferta de vânzare (art. 140 CE RM). Astfel, dacă posibilitățile băncilor autohtone ar fi asimilate cu cele ale băncilor române în ceea ce ține de reducerea prețurilor de vânzare a obiectului gajului, sau dacă această reducere ar putea fi aplicată pe modelul Legii RM nr. 149/2012 care oferă diminuarea valorilor de vânzare până la 1 leu, atunci tărăgănarea procesului de vânzare a bunului nu s-ar mai manifesta în aceste raporturi. Având în vedere că există cazuri practice în cadrul cărora obiectele gajate se vând ani de-a rândul (în unele cazuri și 8 ani), iar dobânzile aferente creditului restant nu se mai opresc a fi calculate, considerăm că este necesară implementarea unor reguli asimilate cu cele românești, potrivit cărora va fi posibilitate de a diminua valoarea de vânzare a bunurilor gajate sau aprobarea unor prohibiții în ceea ce ține de calculul dobânzilor fără oprire după transmiterea în posesie a obiectului gajului.

Asemenea, este important că odată cu transmiterea în posesie a bunului gajat creanța garantată nu se va stinge, ori modalitățile de stingere a obligațiilor își au sediul în prevederile art. 642-665 CC RM care nu cuprind o atare posibilitate de stingere a obligației garantate în cadrul raporturilor de gaj ipotecă. Obligația debitorului se va stinge numai prin încasarea produsului obținut din vânzarea bunurilor gajate, distribuția căruia urmează a fi raportată debitorului gajist, precum și debitorului, acesta din urmă având posibilitate de a demonstra că nu mai datorează nimic, dacă banii primiți au stins datoria la principal, ori prin transmiterea obiectului gajului în proprietatea băncii în contul stingerii datoriei care, de asemenea, constituie modalitate validă de stingere a obligației garantate.

Există practici bancare în cadrul cărora se aplică *novația* ca temei de stingere a obligației.

Autorul autohton Alexandru Prisac a calificat novația ca un temei de transformare a obligației, și nu de stingere, afirmând că în cadrul acesteia se modifică nu toate elementele raportului obligațional, dar cel mult două, subiecții rămânând a fi aceleași. Din această cauză, a criticat locul art. 665 CC RM în rândul temeiurilor de stingere a obligațiilor și a propus înființarea unui capitol nou care să fie numit „Temeiuri de transformare a obligației". De asemenea, autorul a accentuat că modificarea obiectului obligației, în măsura în care părțile se înțeleg ca debitorul să execute o altă prestație decât cea stabilită în obligația care se stinge, constituie o novație [153].

Astfel, potrivit prevederilor art. 665 alin. (1) CC RM, obligația se stinge în baza înțelegerii dintre părți de a o înlocui cu o altă obligație (novație), cu excepția valorilor mobiliare. Aliniatul 3 al aceluiași articol evocă faptul că stingerea obligației principale prin novație stinge și obligațiile accesorii, dacă părțile nu au stipulat expres altfel. Din această cauză, unele bănci derulează practici conform cărora califică în calitate de obligații accesorii nu numai cele ce reies din garanțiile constituite în vederea asigurării executării obligației principale, dar și toate derivatele obligației principale care includ dobânzile, penalitățile și alte taxe restante plătibile la credit, calculul penalității fiind efectuat deseori cu nerespectarea termenului special de prescripție. În așa mod, se încheie contracte de novație prin care se stinge obligația ce derivă din contractul precedent, și se naște obligația din noul contract de novație, care cuprinde toate sumele datorate băncii de către client potrivit contractului de credit original (stins). Acestor sume, la rândul lor, li se calculează dobânzi convenționale, care se extind peste dobânzile și penalitățile precedente, ceea ce ar fi contrar cazurilor de calculare a dobânzilor de întârziere la dobânzi (art. 619 alin. (4) CC RM), dar conform conținutului contractelor de novație de așa natură. Prin urmare, debitorul de bună voie și conștient își sporește semnificativ gradul de îndatorare, făcând acest lucru de

obicei în schimbul unor perioade de grație, care sunt acordate de către bancă în privința sarcinilor de plată a sumelor datorate de către debitor conform novației. Cuantumul impunător al acestor sume retractează clientul la aplicarea leziunii în contract, cu alte cuvinte, a anulării clauzelor prin care s-a îndatorat debitorul prin noul contract de novație, examinate de către noi în paragrafele 4.1 și 4.3. Dacă însă această modalitate va eșua, atunci clientul va fi obligat să plătească băncii toate sumele solicitate în baza novației *volens nolens*. În acest sens, recomandăm clienților să manifeste cel mai mare grad de precauție la etapa încheierii contractelor de novație cu băncile.

Încă un segment important prezentând interes pentru debitorii gajiști terțe persoane este adnotat în prevederile exprese relativ la regresul acestora față de debitorul în favoarea căruia au garantat atunci când a fost executată obligația asigurată prin realizarea obiectului gajului, prin înlăturarea obiecțiilor înaintate în preaviz sau prin plata creanței garantate. Un asemenea drept de regres poate fi observat în cadrul garanțiilor oferite de către fidejusor, acesta din urmă având opțiunea de a se îndrepta împotriva debitorului principal în cazul în care execută obligația acestuia. Revenind la principiul potrivit căruia toate raporturile juridice au un caracter predominant oneros, fidejusiunea care se prestează în favoarea creditorului dar în interesul major al debitorului principal căruia, de fapt, îi pune condiții de prestare a garanțiilor același creditor, urmează a fi declarată gratuită expres prin contract. În acest caz, dreptul de regres al fidejusorului ar fi suportat asimilarea cu o liberalitate afectată de condiția ne plății debitorului principal. În lipsa unei mențiuni exprese de așa natură în contract, dreptul de regres este perfect valabil și oferit expres de prevederile art. 1163 CC RM.

În raporturile de gaj, această opțiune s-a reliefat mai clar odată cu modificările Legii RM nr. 449/2001 care au fost incluse în 2014. Până atunci însă nu era suficient de clar dacă debitorul gajist se bucură sau nu de un drept de regres față de debitorul principal. La etapa actuală, această opțiune este oferită prin textul art. 68 alin. (4) al Legii RM nr. 449/2001 potrivit căruia debitorul gajist care a executat obligaţiile debitorului subrogă creditorul gajist în drepturile sale faţă de debitorul obligaţiei garantate. O prevedere similară a fost inserată mult mai devreme în textul art. 9 alin. (7) din Legea RM nr. 142/2008, care în principiu putea fi aplicată prin analogie și raporturilor de gaj. Prin urmare, răspunderea debitorului față de debitorul gajist sau garantul ipotecar (în continuare – garanți) este una regresivă delictuală, în cazul în care între aceștia doi nu există un contract. Având în vedere interesul major al debitorul gajist în capacitățile financiare ale debitorului, legea condiționează încuviințarea menținerii garanțiilor reale în cazurile de preluare a datoriilor debitorului 1 de către debitorul 2, deoarece odată cu substituirea

debitorului precedent, este periclitat dreptul de regres al debitorului gajist, căci acesta riscă a nu fi despăgubit de către debitorul principal.

Spre finalizarea acestui paragraf, revenim la noțiunea „codebitorului principal" stipulată în prevederile art. 181 alin. (4) ale Legii RM nr. 149/2012 despre care am vorbit în paragraful 3.4. Așadar, cine sunt aceștia atâta timp cât de obligațiile debitorului insolvabil lichidat nu se degrevează doar fidejusorii, dar și codebitorii principali? Fidejusorii sunt debitori solidari cu cel principal, dar codebitorii principali? Codebitorii de asemenea sunt persoanele care datorează împreună cu alții. Prin urmare, codebitorii la fel ca și fidejusorii în majoritatea cazurilor sunt obligați solidar cu debitorul principal la plata obligației față de creditor, în ipoteza în care obligația codebitorilor nu este una divizibilă. E de notat aici că, obligația solidară trebuie să includă aceeași prestație pentru fiecare dintre cei doi sau mai mulți debitori obligați, dar în cazul constituirii gajului această prestație nu este aceeași. Primul e obligat să facă plata la credit pe când al doilea, e obligat să predea bunul în scopul valorificării acestuia la cel mai rezonabil preț posibil. Așadar solidaritatea acestor doi debitori decade. Debitorul gajist este ținut de executarea obligației principale doar în limita valorii de paiață sau de vânzare a bunului gajat, fiind obligat în fond cu sarcina transmiterii bunului către creditorul gajist. Totodată debitorul gajist are facultatea de a se opune urmăririi bunului gajat prin plata creanței garantate prin el, care se limitează la valoarea bunului fără a se ține cont de valoarea întregii creanțe garantate. Acest raționament urmează a fi reținut de către instanțele judecătorești ori de câte ori garanții vor încerca să degreveze bunul gajat în schimbul stingerii creanței garantate prin el, ținând seama de faptul că există practici judiciare apreciate foarte critic de către noi, prin care CSJ a dispus degrevarea obiectului ipotecat, în schimbul viramentului de către garant în contul creditorului ipotecar a valorii bunului stabilită de părți la încheierea contractului de ipotecă (481 000 MDL), și nu a valorii de piață a acestui bun la ziua exercitării dreptului de gaj. În cazul degrevării bunului, contra valorii lui de gaj și nu de piață sau de vânzare, se aplică eronat prevederile art. 489 CC RM, deoarece creanța garantată, care se condiționează a fi stinsă de către garant prin textul de lege din articolul citat, poate fi una mult mai mare decât valoarea bunului stabilită de părți dar mai mică decât valoarea lui de piață [51]. În așa mod, este lezat interesul băncii dar și a debitorului principal în situația în care garantul ipotecar aplică o atare manevră.

În contextul expus, debitorul gajist doar pare a fi un debitor solidar, a cărui obligație este afectată de modalități, dar asta nu este chiar așa din câte se poate desprinde din faptul că obligația debitorului gajist nu este una pecuniară dar este una în natură. Ne cotând la aceasta, debitorul gajist terț, este totuși după noi un codebitor al creditorului obligației principale,

deoarece obligația debitorului gajist terț se stinge doar prin stingerea integrală sau parțială a obligației principale.

Prin urmare, conținutul textului art. 181 alin. (4) al Legii RM nr. 149/2012 neapărat necesită menționarea debitorului gajist/ipotecar în calitate de persoană nedegrevată de obligațiile debitorului insolvabil în cazul în care acesta se lichidează. O asemenea prevedere expresă, va curma oricare interpretare cu echivoc a celui din urmă text de lege și va fi una echitabilă în raport cu creditorul debitorului insolvabil lichidat. Astfel, e necesar a fi reținut faptul că garanții nu se pot îndrepta împotriva băncii cu solicitarea privind radierea grevării asupra bunurilor gajate în cursul protecției drepturilor lor în contextul expus mai sus. Totodată, garanții urmează să rețină faptul că, obținând dreptul de regres împotriva debitorului principal, își pot valida creanța în lista creditorilor debitorului insolvabil cu respectarea regulilor care certifică nașterea acestui drept de regres.

4.5. Concluzii la capitolul 4

Cercetările efectuate în prezentul capitol și-au atins scopul propus. În limitele capitolului au fost identificate integral impedimentele ce țin de realizarea drepturilor debitorului în contractul de credit bancar, s-a relatat asupra necesității majore de formare a scutului de protecție a debitorului din contract, precum și s-a expus o poziție fermă referitor la modalitatea lui de constituire prin propuneri concrete *de lege ferendae.* Totodată, examinând practica judiciară, nu am observat tendințe de aplicare a *leziunii* pentru contractele de credit bancar. Opinăm că neglijarea acestei practici fie se datorează lipsei disproporțiilor de 50% din valoarea contraprestației debitorului, fie unui simplu dezinteres al clientului în ceea ce ține de costul scump și caracterul birocratic al procedurilor judiciare care se declanșează împotriva băncii. Cu toate acestea, în locul *leziunii,* se pot aplica clauzele abuzive care în fond, vor aduce același rezultat care este scontat în cazul aplicării *leziunii*. De asemenea, în scopul ocolirii procedurilor judiciare cu privire la abuzurile din cadrul modificărilor unilaterale a dobânzilor la creditele eliberate, considerăm relevantă completarea art. 1237 CC RM cu textul de lege, după cum urmează:

- *În cazul în care contractul prevede dreptul băncii de a modifica unilateral mărimea dobânzii şi unul din criteriile în funcţie de care se face acest lucru a fost diminuat în raport cu prevederile precedente, banca este obligată să efectueze recalculul plăţii la dobândă în diminuarea acesteia, în strictă concordanţă cu diminuarea indicatorilor care servesc drept*

condiţie pentru fluctuaţia ratei dobânzii, indiferent de faptul dacă debitorul din contractul de credit bancar a cerut sau nu acest lucru.

Totodată, pe modelul celor izvorâte din art. 607 și 611 CC RM, după noi, urmează a fi ajustate prevederile art. 1244 CC RM cu un text expres, prin care ar fi explicat faptul că prejudiciul suportat de către debitor, în cazurile în care banca va fi culpabilă de întârzierea în eliberarea creditului în termenul stabilit prin contract, nu se va limita doar la penalitățile stabilite prin contract sau lege, dar și la oricare alte prejudicii mai mari care se vor demonstra a fi suportate de către debitor din motivul întârzierilor creditorului. În așa mod, unul din impedimentele debitorului la protecția drepturilor sale va fi depășit.

O asemenea necesitate a fost propusă și de către autoarea O. Sandul care a relatat cu privire la corelația art. 1244 și 868 CC RM despre divergențele din regimul juridic aferent reglementării împrumutului și a creditului bancar în această privință, și despre oportunitatea completării textului de lege stipulat în art. 1244 CC RM [188, p.54, 117].

Mai mult, întru neadmiterea speculelor în situațiile în care clauzele contractului de credit bancar impuse de către bancă se încalcă nesemnificativ și nu generează în fapt o neexecutare esențială a contractului care, în opinia noastră, s-ar fi exteriorizat de regulă prin neachitarea datoriei la credit conform graficului, propunem excluderea lit. e) din art. 1242 alin. (1) CC RM.

Extinderea propunerilor *de lege ferenda* din secțiunea 4.3 o considerăm relevantă cazurilor de comportament abuziv al băncilor, ce se va demonstra print-un act administrativ sau judecătoresc irevocabil. Astfel, propunem completarea Legii RM nr. 202/2013 [121] cu un articol nou 28^1, prin care creditorul va fi sancționat cu o plată unică în favoarea clientului, echivalentul căreia va constitui *suma întregii dobânzi aplicate creditului eliberat, dedusă prin reducerea ce va reieşi din graficul şi modalitatea de plată a creditului, chiar dacă suma dobânzii încă nu a fost plătită pe deplin de către debitor băncii.* Atare prevederi legale vor avea consecințe educative în privința tuturor băncilor care manifestă abuzuri în raport cu consumatorii, fapt care va diminua simțitor oricare tentativă ulterioară a creditorilor în aceeași privință, fiind sporit concomitent şi scutul de protecție al consumatorilor care sunt într-o poziție *a priori* inferioară în raport cu băncile din toate punctele de vedere.

Suplimentar, considerăm că Legea RM nr. 202/2013 [121] mai necesită și o prevedere expresă, prin care s-ar fi sancționat cu nulitate absolută oricare penalitate stabilită consumatorului de către bancă pe modelul Estoniei, despre care a vorbit autoarea Sein Karin [194, p.38]. Prin urmare, aplicarea penalităților pentru consumatori se va îngrădi de drept. De asemenea, lăsăm sub acțiunea criticii dure textul de lege din art. 1238 CC RM, potrivit căruia se

reglementează comisionul aferent creditului bancar. Aşadar, în opinia noastră, acesta este menit în parte să camufleze dobânda ori penalitatea, în special în situaţiile în care comisionul se stabileşte pentru neutilizarea sau rambursarea anticipată a creditului. Prin urmare, în virtutea conceptului activ de *dobândă efectivă,* considerăm drept inaplicabil textul de lege din cel din urmă articol, situaţiilor menite să camufleze penalitatea sub pretextul comisionului.

Cu toate acestea însă, suntem de părere că excluderea absolută a posibilităţilor legale de a încasa comisioane din contul debitorilor pentru serviciile adiţional prestate de către bancă în curs de utilizare a creditului bancar este imposibilă. Or, există o serie de taxe care se percep de către bănci cu titlu de comisioane pentru serviciile adiţional prestate în cursul derulării creditului despre care noi am vorbit în literatura periodică de specialitate [131], apariţia cărora în principiu este una aleatorie, pentru că aceste servicii, după natura lor, generează nişte obligaţii noi care exced limitele obligaţiei asumate anterior de către bancă. Astfel, propunem completarea redacţiei actuale a art. 1238 CC RM cu un nou aliniat, în modul după cum urmează:

> *Comisionul bancar solicitat pentru oarecare acţiuni aferente acordării creditului bancar, neutilizării creditului ori achitării anticipate a creditului va fi nul. Comisionul bancar poate fi încasat exclusiv pentru serviciile adiţional prestate de către bancă ce ţin de modificarea termenului de scadenţă a creditului, modificarea garanţiilor aferente rambursării creditului, restructurarea creditului ori a altor servicii care se prestează nemijlocit în cursul utilizării acestuia de către client.*

Secţiunea 4.4 a prezentului studiu ne-a elucidat mai puţine impedimente în protecţia drepturilor ce aparţin debitorului. Am constatat că există practici judiciare potrivit cărora art. 642 CC RM îngrădeşte dreptul creditorului de a solicita plata dobânzilor şi a penalităţilor în cazurile când obligaţia debitorului a fost stinsă la principal, în pofida caracterului său complex. Aceste din urmă practici sunt binevenite. De asemenea, am atenţionat debitorii asupra unor practici dubioase ale creditorilor la etapa aplicării *novaţiei* (art. 665 CC RM), astfel încât ne rămâne să propunem debitorilor contestarea solicitărilor excesive ale creditorilor care depăşesc plăţile remuneratorii ale băncilor prin prisma art. 619 alin. (4) CC RM. În partea ce ţine de regresul garanţilor reiterăm că atare tehnici sunt perfect aplicabile în prezent, fapt pentru care recomandăm utilizarea lor mai avansată la prima necesitate, ceea ce nu se prea face la momentul de faţă.

CONCLUZII GENERALE ŞI RECOMANDĂRI

Prin cercetarea efectuată în prezenta teză, se evidențiază foarte pronunțat faptul că contractul de credit bancar, constituie o motrice perpetuă a circuitului economic.

Din această cauză, rezultatele obținute în urma elaborării prezentului studiu vin să fortifice cursul corect al derulării contractului de credit bancar, dar și al mijloacelor juridice de protecție a drepturilor ce aparțin părților care participă la încheierea lui. Totodată, un atare curs corect constituie un debut pentru știința națională. Acest debut, reiese și de faptul că teza prezintă un avantaj pentru ambii participanți la contractul de credit bancar, în pofida dominanței băncii în raport cu clientul. Cercetarea unui volum impunător de materiale științifice și legislative, ne-a permis atingerea scopului pe care ni l-am propus în prezenta lucrare, astfel încât rezultatele pe care le-am obținut ne permit formularea următoarelor concluzii generale:

1. Fiecare mijloc juridic de protecție a drepturilor în contractul de credit bancar, care își găsește relevanță în aplicarea sa practică în momentul oportun, generează o serie de probleme care constituie un impediment pentru cursul constructiv al contractului de credit în ipoteza în care relația ce rezultă din el, ar urmări avansarea afacerii bancare pe de o parte, și formularea unui scut de protecție a drepturilor debitorului contra abuzurilor băncii, pe de altă parte.

2. Eficacitatea necorespunzătoare a mijloacelor juridice de protecție a drepturilor în contractul de credit bancar declină cursul relației de creditare de la scopul său original ce rezidă în satisfacția echitabilă a ambilor părți care participă la încheierea contractului, creându-se în așa mod un flux de pierderi financiare suportate la fel de către ambele părți, care se cumulează cu o denigrare a esenței procesului de creditare insuflând scepticism pentru orice potențial client.

3. În consecință, lipsa clienților, în regim indirect, devastează afacerea băncii prin neuzul produselor de creditare, conturând în așa mod necesitatea unui scut de protecție al drepturilor debitorului contra abuzurilor băncii în calitate de o premisă fundamentală a dezvoltării și valorificării creditului bancar în regim corect. În calitate de o a doua premisă fundamentală ce ține de protecția drepturilor în contractul de credit bancar, se conturează importanța majoră a afacerii bancare pentru dezvoltarea economică a țării prin participarea fiecărei bănci, atât la bugetul public național datorită statutului său de contribuabil cât și participarea fiecărei bănci în calitate de furnizor de locuri de muncă pentru generația de specialiști tineri. Anume acestea sunt temeiurile care trebuie să determine legislativul la protecția drepturilor ce aparțin ambilor participanți la contractul de credit bancar, care vor genera inclusiv și avansarea afacerii băncii.

4. La etapa actuală, lipsa în RM a unui cadru conceptual argumentat al mijloacelor juridice de protecție a drepturilor în contractul de credit bancar, generează o defăimare a băncilor dar și a clienților prin aplicarea practicilor ineficace aferente protecției drepturilor. Defăimarea numită, se datorează carențelor legislative și interpretărilor eronate a textelor legii de către instanțele judecătorești care s-au relatat în teză. Aceste lucruri strangulează ambiția de dezvoltare continuă a afacerii de creditare în genere și drept consecință, clienții nu se pot bucura de condiții de creditare mai avantajoase. O atare politică, are o extensie distrugătoare asupra întregului sistem de creditare care în rezultat, nu promovează nici afacerea băncii, nici bunăstarea clientului. Prin urmare sistemul de creditare bancară se detașează de la scopul său original.

5. Impact economic negativ asupra părților contractului de credit dar și asupra bugetului statal, manifestat prin pierderi financiare care s-au estimat în prezenta lucrare, poate fi curmat exclusiv prin implementarea următoarelor propuneri *de lege ferenda:*

a) Poziționarea textului de lege din articolul 1226 CC RM într-o secțiune separată în capitolul care reglementează contractele și operațiunile bancare din CC RM, destinat dispozițiilor generale privind contractele și operațiunile bancare.

b) Completarea art. 11 CE RM cu un text inclus la o nouă „literă", prin care se va oferi formula executorie convențională pentru contractul de credit bancar, astfel încât să fie indicat: *contractele de credit bancar constituie titluri executorii.*

c) Introducerea unui nou aliniat în art. 60 CE RM, prin care să se explice că: încheierea de intentare a procedurii emise în temeiul noii litere, introduse în art. 11 despre care s-a vorbit la pct. b) *supra*, poate fi contestată în cazul:

Neveridicității informațiilor cu privire la cuantumul sumelor datorate, confirmate printr-un proces-verbal de conciliere a părților aflate în procedură. Lipsa procesului-verbal de conciliere, menționat supra, va constitui un temei de restituire a cererii de contestare a încheierii de intentare a procedurii.

Neexpirarea termenului de executare benevolă a obligației de restituire anticipată a tuturor sumelor datorate conform creditului eliberat.

d) Pentru ajustarea despăgubirilor pretinse de către bancă la criteriul echității, includerea în art. 1242 CC RM a unui nou aliniat prin care s-ar fi explicat că: *Rezilierea contractului de credit bancar nu afectează dreptul părților de a cere încasarea despăgubirilor potrivit indicilor prevăzuți în contractul reziliat care se referă la cuantumul dobânzii aferente creditului eliberat stabilite inițial prin contract, fluctuația acestei dobânzi în cazurile prevăzute de lege,*

penalităților, dacă acestea sunt prevăzute, și întregului cost de administrare a creditului neperformant suportat de către creditor până la achitarea deplină a acestuia.

e) Pentru sporirea celerității procesului de valorificare a obiectului gajului și distribuirea produsului obținut din vânzarea bunurilor gajate la achitarea datoriilor la credit, modificarea art. 77 alin. (1) lit. c) ale Legii RM nr. 449/2001, după cum urmează: *Vânzarea bunurilor gajate de către creditorul gajist, odată cu plata integrală a prețului de vânzare, stinge toate sechestrele şi interdicţiile asupra bunului, cu excepţia celor aplicate de către instanţele de judecată în litigii legate de contestarea valabilității dreptului de proprietate asupra obiectului gajului.*

f) În scopul menținerii creanțelor garantate ale băncilor care se satisfac de către debitorii aflați în cadrul procesului de restructurare, reglementat prin art. 182-217 ale Legii RM nr. 149/2012, și excluderii riscului ce poate apărea ca rezultat al revocării planului celei din urmă proceduri, sugerăm o nouă redacție a textului de lege stipulat în art. 217 alin. (3) ale Legii RM nr. 149/2012, în modul după cum urmează:

- *Revocarea planului procedurii de restructurare nu serveşte temei pentru restituirea sumelor achitate creditorilor masei, creditorilor cu creanţe de rangul întâi şi doi,* ***şi creditorilor garantați*** *în perioada aplicării planului.*

g) În scopul ocolirii procedurilor judiciare cu privire la abuzurile admise de creditori în cadrul modificărilor unilaterale ale dobânzilor la creditele eliberate, considerăm necesară completarea art. 1237 CC RM cu un nou aliniat, și anume: *În cazul în care contractul prevede dreptul băncii de a modifica unilateral mărimea dobânzii şi unul din criteriile în funcţie de care se face acest lucru a fost diminuat, în raport cu prevederile precedente, banca este obligată să efectueze recalculul plăţii la dobândă în diminuarea acesteia, în strictă concordanţă cu diminuarea indicatorilor care servesc drept condiţie pentru fluctuaţia ratei dobânzii, indiferent de faptul dacă debitorul din contractul de credit bancar a cerut sau nu acest lucru.*

h) Pentru limitarea liberalismului oferit băncilor prin texte legale exprese, în ceea ce ține de rezilierea contractelor de credit pentru motivele formal permise dar diferite de neexecutări esențiale de obligații, propunem excluderea lit. e) din art. 1242 alin. (1) CC RM.

i) Pentru ajustarea procesului de creditare la interesele majore ale consumatorului, propunem includerea în Legea RM nr. 202/2013 a unui articol 28^1 cu următorul conținut: *Creditorul va fi sancţionat cu o plată unică în favoarea consumatorului faţă de care şi-a manifestat comportament abuziv, dacă acest comportament se va demonstra printr-un proces-verbal de contravenţie irevocabil emis de către autoritatea competentă sau printr-o hotărâre judecătorească irevocabilă. Plata unică va fi echivalată cu suma întregii dobânzi aplicată*

creditului eliberat, dedusă prin reducerea ce va reieşi din graficul şi modalitatea de plată a creditului, chiar dacă suma dobânzii încă nu a fost plătită pe deplin de către debitor băncii.

j) De asemenea, considerăm că Legea RM nr. 202/2013 necesită o prevedere expresă inclusă într-un nou aliniat la art. 24, prin care s-ar fi condamnat cu nulitate absolută oricare penalitate stabilită consumatorului de către bancă pe modelul Estoniei [194, p.38]. Această îngrădire va despovăra consumatorii de abuzul băncilor cât de semnificativ sau nu ar fi acesta.

k) În calitate de ultimă propunere, pentru îngrădirea posibilităților oferite în prezent băncilor în ceea ce privește camuflarea dobânzilor și a penalităților prin comisioane bancare, în scopul aplicării corecte și *ad literam* a prevederilor art. 1238 CC RM, sugerăm completarea redacției actuale a celui din urmă articol cu un nou aliniat în modul după cum urmează:

Comisionul bancar solicitat pentru oarecare acțiuni aferente acordării creditului bancar, neutilizării creditului ori achitării anticipate a creditului va fi nul. Comisionul bancar poate fi încasat exclusiv pentru serviciile adițional prestate de către bancă ce țin de modificarea termenului de scadență a creditului, modificarea garanțiilor aferente rambursării creditului, restructurarea creditului ori a altor servicii care se prestează nemijlocit în cursul utilizării acestuia de către client.

6. În consecință, cadrul conceptual al mijloacelor juridice de protecție a drepturilor din contractul de credit bancar se va amplifica și se va ajusta la necesitățile și rigorile practice actuale, care vor permite remedierea impactului negativ asupra caracterului său economic.

În așa mod, se elucidează **soluționarea unei probleme științifice actuale. Aceasta rezidă în**: *elaborarea cadrului conceptual* absent în RM al mijloacelor juridice de protecție a drepturilor în contractul de credit bancar, *care a contribuit la prevenirea* încălcărilor stabilite*, permițând valorizarea* economică a securității intereselor părților contractante precum și *accelerarea* realizării drepturilor ce le aparțin.

Cercetările de perspectivă, în opinia noastră, urmează a fi îndreptate spre:

1. Examinarea aprofundată a oportunității privind instituționalizarea unei Curți de arbitraj care se va ocupa de soluționarea litigiilor ce vor izvorî din contractul de credit bancar.

2. Conceperea unei noi subramuri a dreptului bancar îndreptată spre cercetarea relațiilor de creditare bancară în ansamblul lor, intitulată *drept al creditului*.

3. Examinarea mijloacelor juridice de protecție a drepturilor în raporturile de credit bancar care derivă din întreaga activitate bancară de creditare.

4. Redactarea și aprobarea unor recomandări de către CSJ în vederea aplicării corecte a legislației cu privire la soluționarea litigiilor ce decurg din contractele de credit bancar.

BIBLIOGRAFIE

I. Referințe bibliografice în limba română

1. Avornic Gh. Teoria generală a statului și dreptului. Tratat în 2 vol. Vol. II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2010. 580 p.
2. Baias Fl. A. ș.a. Noul Cod civil. Comentariu pe articole. Ed. a 2-a. București: C.H. Beck, 2012. 2960 p.
3. Baieș S. ș.a. Drept civil. Teoria generală a obligațiilor. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 752 p.
4. Baieș S. ș.a. Drepturile reale. Teoria generală a obligațiilor. Vol. II. Ed. a-2-a. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005. 528 p.
5. Baieș S. și Roșca N. Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică. Ediția a V-a. Chișinău: Tipografia Centrală, 2014. 392 p.
6. Băieşu A. Contractele bancare. Cartea III, art.1222 -1255. În: Comentariul Codului civil al Republicii Moldova Vol. II. Ed. a II-a. Chişinău: ARC, 2006, p.784-797.
7. Băieșu A. și Plotnic O. Eliminarea clauzelor abuzive în contractele de consum prin prisma conflictului de legi. În: Revista moldovenească de drept internaţional şi relaţii internaţionale, 2013, nr.4, p.42-51.
8. Băieșu A. și Slutu N. Note de curs. Drept bancar (Ciclul I). Chișinău, 2013. 51 p. http://www.usem.md/uploads//files/Note_de_curs_drept_ciclul_1/085_-_Dreptul_bancar.pdf (vizitat la 04.12.2014).
9. Beleiu Gh. Drept civil român. Ed. a VII-a. București: Universul Juridic, 2001. 584 p.
10. Bîrsan C. Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole. Vol.I. Drepturi și Libertăți. București: All Beck, 2005. 1273 p.
11. Bunea D.C. ș.a. Dicționar de drepturile omului. București: C.H. Beck, 2013. 958 p.
12. Burac V. Drept bancar. Chişinău: Tipografia Centrală, 2001, p.784.
13. Carmen A. Gh. Drept bancar. Ed. a 3-a. București: C.H. Beck, 2014. 336 p.
14. Cazac O. Instituţia rezoluţiunii şi rezilierii contractelor: metodă de soluţionare a raporturilor contractuale patogene. Teză de doctor în drept. Chişinău, 2013. 224 p.
15. Cazac O. și Gladei R.. Creditul bancar și garanția bancară. În: Ghidul judecătorului în materie civilă și comercială a Republicii Moldova. Chișinău, 2005, p.332-352.

16. Cârnaţ T. NON-DISCRIMINAREA în condiţiile constituţionalismului contemporan din Republica Moldova. Monografie. Chişinău: Pontos (Tipografia „Reclama” SA), 2008. 388p.
17. Chesler A. și Stratulat N. Apărarea drepturilor cetățenilor sovietici. Chișinău: Cartea moldovenească, 1960. 78 p.
18. Chibac Gh. Contractul de factoring. În: Ghidul judecătorului în materie civilă și comercială a RM. Chișinău, 2005, p.322-331.
19. Chibac Gh. ș.a. Drept civil. Contracte şi succesiuni. Ed. a III-a. Vol. III. Chișinău: Cartier, 2010. 568 p.
20. Chibac Gh. ș.a. Drept civil. Contracte şi succesiuni. Curs universitar. Ed. a II-a. Chișinău: Tipografia Centrală, 2014. 392 p.
21. Cimil D. Calificarea raporturilor contractuale. Studiu monografic. Chișinău: Grafema Libris, 2013. 224 p.
22. Cimil D., Bejenaru E. Drept civil. Contracte speciale. Partea I. Chișinău: Grafema Libris, 2014. 276 p.
23. Clima N. Competența instanțelor de insolvabilitate. Recursul împotriva hotărârilor și încheierilor instanței de insolvabilitate. În: Materialele suport pentru conferință cu genericul „Legea insolvabilității de la teorie la practică” cu prilejul aniversării a 55 de ani de la fondarea Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova. Chișinău, 2014, p.5-16.
24. Codul civil al RM. Nr. 1107 din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.06.2002, nr. 82-86/661.
25. Codul civil al RSS Moldovenești din 26.12.64 abrogat la 12.06.2003. În: Buletinul Oficial al RSSM, 26.12.1964, nr.000. *http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=286216&lang=1* (vizitat la 27.07.2016).
26. Codul civil român din 1864 (abrogat). http://www.stiintejuridice.ro/pdf/Coduri_juridice/codul_civil.pdf (vizitat la 27.07.2016).
27. Codul contravențional al RM. Nr. 218 din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 16.01.2009, nr. 3-6/15.
28. Codul de executare al Republicii Moldova. Nr. 443 din 24.12.2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 214-220/704 din 05.11.2010.

29. Codul de procedură civilă al RM. Nr. 225 din 30.05.2003. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 130-134/415 din 21.06.2013. Potrivit prevederilor art. VI alin. 4) al Legii nr. 17 din 05.04.2018 publicată în MO 142-148 din 04.05.2019 art. 277 în vigoarea din 01.06.2018, CPC RM urmează a fi republicat în MO integral.
30. Codul de procedură penală al Republicii Moldova (Partea generală). Nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 104-110/447 din 07.06.2003.
31. Codul jurisdicţiei constituţionale al RM din 16.06.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 53-54 din 28.09.1995.
32. Codul penal al RM. Nr. 985-XV din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.72-74/195 din 14.04.2009.
33. Cojuhari Al. ş.a. Drept procesual civil. Partea generală. Chişinău: Cartea Juridică, 2014. 438 p.
34. Constituţia RM, adoptată la 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.78/140 din 29.03.2016.
35. Contractul de credit în lumina Noului Cod civil – BNR. http://www.bnr.ro/files/d/Evenimente/COL_JUR/2011/20110913AI_OS.pdf (vizitat la 21.08.2014).
36. Convenţia din 04.11.50 pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale. Adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950. A intrat în vigoare la 3 septembrie 1953. Ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr.1298-XIII din 24.07.1997. În vigoare pentru Republica Moldova din 12 septembrie 1997. În: Tratate internaţionale, nr. 1/341 din 1998.
37. Crețu I. Mijloacele de garantare a executării obligațiilor. Cartea III, art. 624-641. În: Comentariul Codului civil al Republicii Moldova. Vol. II. Ed. a II-a. Chișinău: ARC, 2006, p.171-185.
38. Crețu V. Termenele. Titlul IV, art. 259-283. În: Comentariul Codului civil al Republicii Moldova. Vol. I, art. 1 -511. Chișinău: Tipografia Centrală, 2006. 816 p.
39. Dardac N. şi Vascu T. Moneda şi creditul. Capitolul V, http://www.biblioteca-digitala.ase.ro/biblioteca/carte2.asp?id=98&idb (vizitat la 28.08.2014).
40. Decizia Colegiului civil comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 06.05.2015. Dosarul nr.2ri-135/15. www.csj.md (vizitat la 02.11.2015).
41. Decizia Colegiului civil comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 05.06.2013. Dosarul nr.2ra-690/13. www.csj.md (vizitat la 02.11.2015).

42. Decizia Colegiului civil comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 02.10.2013. Dosarul nr.2rac-422/13. www.csj.md (vizitat la 02.11.2015).
43. Decizia Colegiului civil comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 08 iulie 2015. Dosarul nr. 2ri-73/15. www.csj.md (vizitat la 24.07.2015).
44. Decizia colegiului civil, comercial şi de contencios administrativ lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 22 ianuarie 2014 mun. (Dosarul nr. 2ra-4/14) www.csj.md (vizitat 05.03.2014).
45. Decizia Colegiului civil comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 11.11.2015. Dosarul nr. 2ra-1974[a]/15. www.csj.md (vizitat la 17.02.2016).
46. Decizia Colegiului civil comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 03 aprilie 2013. Dosarul nr. 2ra-618/13. www.csj.md (vizitat la 03.03.2014).
47. Decizia Colegiului civil comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 24 aprilie 2013. Dosarul nr. 2r-237/13. www.csj.md (vizitat la 03.03.2014).
48. Decizia Colegiului civil comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 30.06.2011. Dosarul nr.2ra-1386/11. www.csj.md (vizitat la 30.06.2011).
49. Decizia Colegiului civil comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 25 noiembrie 2015. Dosarul nr. 2ri-325/15. www.csj.md (vizitat la 20.01.2016).
50. Decizia Colegiului civil comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 14.11.2014. Dosarul nr.2r-1053/14. www.csj.md (vizitat la 02.02.2015).
51. Decizia Colegiului civil comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 30.05.2007. Dosarul nr.2ra-781/2007. În: Registru electronic MoldLEX la capitolul practicii judiciare a CSJ cu căutare în text: Oxino SRL (vizitat la 07.03.2016).
52. Decizia Colegiului civil comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 06.05.2015. Dosarul nr.2ra-1146/15. www.csj.md (vizitat la 02.03.2016).
53. Decizia Colegiului civil comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 09.04.2014. Dosarul nr.2rac-157/14. www.csj.md (vizitat la 03.03.2016).
54. Decizia Colegiului civil comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 28.01.2015. Dosarul nr.2ra-51/15. www.csj.md (vizitat la 02.11.2015).
55. Decizia Colegiului civil comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 23.12.2015. Dosarul nr. 2r-1043/15. www.csj.md (vizitat la 26.01.2016).
56. Decizia Colegiului civil comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 17.07.2013. Dosarul nr.2rac-349/13. www.csj.md (vizitat la 15.02.2016).

57. Decizia Colegiului civil comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 10.12.2014. Dosarul nr.2ri-188/14. www.csj.md (vizitat la 16.02.2016). Autorul prezentei teze a participat în calitate de reprezentant al băncii pe dosarul dat.
58. Decizia Curții de Apel Chișinău nr.2a-2014/13 din 23.10.2013. Autorul prezentei teze a participat în calitate de reprezentant al băncii pe dosarul dat.
59. Decizia Curții de Apel Chișinău nr.2r-827/14 din 22.05.2014. Autorul prezentei teze a participat în calitate de reprezentant al băncii pe dosarul dat.
60. Decizia Curții de Apel Chișinău nr. 2a-1878/15 din 29.10.2015. Autorul prezentei teze a participat în calitate de reprezentant al băncii pe dosarul dat.
61. Decizia Curții de Apel Chișinău nr.2r-2600/14 din 21.10.2014. Autorul prezentei teze a participat în calitate de reprezentant al băncii pe dosarul dat.
62. Decizia Curții de Apel Chișinău nr.2a-2954/14 din 08.10.2014. Decizia a devenit irevocabilă pentru faptul că nu s-a mai contestat de către bancă.
63. Decizia nr.3 din 03.06.2014 pentru aprobarea Regulamentului privind procedura de examinare a sesizărilor depuse la Curtea Constituţională. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 185-199 din 18.07.2014.
64. Decizia nr. 15 din 10.10.2013 de respingere a sesizării nr. 40 a/2013 pentru controlul constituţionalităţii unor prevederi ale articolului 1242 alin.(1) din Codul civil al Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 290 din 10.12.2013. http://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=decizii&docid=153&l=ro (vizitat la 24.10.2015).
65. Declaraţia Universală a Drepturilor Omului din 10.12.1948. Adoptată la New York, la 10 decembrie 1948. Ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr.217-XII din 28.07.90. În: Tratate internaţionale la care RM este parte, nr. 1/11 din 1998.
66. Directiva nr. 95/46/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 24 octombrie 1995 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, nr. 13/vol.17 din 23.11.1995. http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:31995L0046&from=RO (vizitat la 22.12.2014).
67. Directiva UE nr. 2014/17/UE privind contractele de credit oferite consumatorilor pentru bunuri imobile rezidențiale din 04.02.2014. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, nr. L 60/34 RO din 28.02.2014. http://eur-lex.europa.eu (vizitat la 13.02.2016).

68. Directiva 2008/48/CE privind contractele de credit pentru consumator din 23.04.2008 În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, nr. L 133 din 22.5.2008 RO. http://www.eccromania.ro/media/pdf/directive_ce_48_din_2008_credit_consum.pdf (vizitat la 21.02.2016).
69. Dobrican Gh., Popa I., Pătulea V. Discuţii în legătură cu admisibilitatea convenţiei de către părţi cu privire la caracterul executoriu al contractului de credit bancar. În: Revista română Dreptul, nr. 4 din 1994, p.29.
70. Doga Mîrzac M. Gestiunea Sistemului de finanțare a businessului mic și mijlociu în contextul dezvoltării proceselor economice. Teză de doctor habilitat în științe economice. Chișinău, 2015. 292 p.
71. Florescu C.N. O propunere stringentă de completare a Legii bancare nr. 58/1998. În: Revista română de drept comercial, nr. 1/1999, p. 83.
72. Goicovici J. Creditele pentru consum şi de investiţii imobiliare. Comentarii şi Explicaţii. Bucureşti: C.H. Beck, 2014. 373 p.
73. Grigoriţă C. Activitatea bancară. Ed. a III-a. Chişinău: Cartier, 2005. 420 p.
74. Hanga Vl. şi Dan-Bocşan M. Curs de drept privat roman. București: Rosetti, 2005. 220 p.
75. Hotărârea BNM nr. 304 din 22.12.2011 cu privire la aprobarea instrucţiunii privind raportarea ratelor dobânzilor aplicate de băncile din Republica Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 238-242/215 din 30.12.2011.
76. Hotărârea BNM nr.81 din 09.04.1998 privind aprobarea Regulamentului cu privire la deţinerea de către bănci a cotelor în capitalul unităţilor economice aprobat prin. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 49/151 din 28.05.1998.
77. Hotărârea BNM nr. 240 din 09.12.2013 privind aprobarea Regulamentului cu privire la tranzacţiile băncii cu persoanele sale afiliate aprobat prin cu privire la aprobarea, modificarea şi abrogarea unor acte normative ale BNM. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 17-23/97 din 24.01.2014.
78. Hotărârea BNM nr. 231 din 27.10.2011 cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la clasificarea activelor şi angajamentelor condiţionale. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 216-221/2007 din 09.12.2011.
79. Hotărârea CEDO din 06.10.2009 definitivă la 06.01.2010, pe cauza DESERVIRE SRL c. MOLDOVEI. http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2015/03/DESERVIRE-S.R.L-RO.pdf (vizitat la 27.07.2016).

80. Hotărârea Curții Constituționale pentru interpretarea articolului 135 alin.(1) lit. a) şi g) din Constituţia RM, nr. 2 din 09.02.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.55-58/9 din 11.03.2016.
81. Hotărârea Curții Constituționale nr.26 din 27.09.2016 privind excepţia de neconstituţionalitate a unor prevederi din Legea nr.142-XVI din 26 iunie 2008 cu privire la ipotecă. În: Monitorul Oficial nr.416-422/101 din 02.12.2016.
82. Hotărârea Judecătoriei Buiucani nr. 2-990/2013 din 15.04.2013. Autorul prezentei teze a participat în calitate de reprezentant al băncii pe dosarul dat.
83. Hotărârea Judecătoriei Buiucani nr. 2e-53/2014 din 20.01.2014. Autorul prezentei teze a participat în calitate de reprezentant al băncii pe dosarul dat.
84. Hotărârea Judecătoriei Buiucani nr. 2-1829/2015 din 25.02.2015. Autorul prezentei teze a participat în calitate de reprezentant al băncii pe dosarul dat.
85. Hotărârea Judecătoriei Buiucani nr. 25-5/14 din 25.08.2014. Autorul prezentei teze a participat în calitate de reprezentant al băncii pe dosarul dat.
86. Hotărârea Plenului CSJ a RM din 30.03.2015, nr.2 - Cu privire la aplicarea de către instanţele de judecată a prevederilor legale la soluţionarea unor chestiuni în cadrul examinării litigiilor în care părţile au încheiat convenţia de arbitraj În: Buletinul CSJ a RM, nr. 6 din 2015.
87. Hotărârea Plenului CSJ a RM din 04.02.2005, nr.5 - Cu privire la practica soluţionării unor litigii ce rezultă din relaţiile de credit bancar. În: Buletinul CSJ a RM, nr. 9, p.6 din 2005.
88. Hotărârea Plenului CSJ a RM din 10.03.2014, nr.1 - Cu privire la aplicarea unor prevederi ale legislaţiei privind gajul şi ipoteca. În: Buletinul CSJ a RM, nr. 5/4 din 2014.
89. Indicatorul documentelor tip și al termenelor loc de păstrare pentru organele administrației publice, pentru instituțiile și întreprinderile Republicii Moldova. Chișinău, 1998. 175 p.
90. Ilana A. Limitele și limitările restructurării în lumina legii insolvabilității. În: Materialele suport pentru conferință cu genericul „Legea insolvabilității de la teorie la practică” cu prilejul aniversării a 55 de ani de la fondarea Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova. Chișinău, 2014, p.77-85.
91. Istoria activității bancare. https://ro.wikipedia.org/wiki/Istoria_activit%C4%83%C8%9Bii_bancare (vizitat la 21.02.2016).
92. Încheierea Colegiului civil comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 25.11.2015. Dosarul nr. 2ra-2499/15. www.csj.md (vizitat la 26.01.2016).

93. Încheierea Colegiului civil comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 26.03.2014. Dosarul nr. 2ra-966/14 (vizitat la 26.03.2014).
94. Încheierea Executorului judecătoresc nr. 009-652/12 din 21.06.2012 privind anularea măsurilor asigurătorii a executării documentului executoriu prin care s-a aplicat sechestru pe bunurile SRL „MMM" în valoare de 413 104 MDL până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești (se anexează la teză).
95. Încheierea Judecătoriei Buiucani nr. 2e-53/2014 din 21.02.2014. Autorul prezentei teze a participat în calitate de reprezentant al băncii pe dosarul dat.
96. Încheierea Judecătoriei Râșcani nr.2-1455/2014 din 07.03.2014. Autorul prezentei teze a participat în calitate de reprezentant al băncii pe dosarul dat.
97. Jurisprudenţa Curţii Supreme de Justiţie anul 2012. Recomandări. Coord. ed.: Mihai Poalelungi. Chişinău: Tipografia Centrală, 2013. 84 p.
98. Legea bancară nr. 58 din 05.03.1998. Republicată În: Monitorul Oficial al României cu numărul 78 din 24 ianuarie 2005, abrogată prin OUG nr. 99/2006.
99. Legea cadastrului bunurilor imobile nr. 1543 din 25.02.1998. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.44-46/318 din 21.05.1998.
100. Legea cambiei nr. 1527 din 22.06.93. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.10/285 din 30.10.1993.
101. Legea cu privire la activitatea de evaluare nr. 989 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.102/773 din 16.07.2002.
102. Legea cu privire la arbitraj nr. 23 din 22.02.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 88-89/314 din 20.05.2008.
103. Legea cu privire la gaj nr. 449 din 30.07.2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 120/863 din 02.10.2001.
104. Legea cu privire la ipotecă nr. 142 din 26.06.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 165-166/603 din 02.09.2008.
105. Legea cu privire la leasing nr. 59 din 28.04.2005. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 92-94/429 din 08.07.2005.
106. Legea cu privire la mediere nr. 134 din 14.06.2007 – abrogată. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 188-191/730 din 07.12.2007.
107. Legea cu privire la mediere nr. 137 din 03.07.2015 – în vigoare. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 224-233/445 din 21.08.2015.

108. Legea cu privire la notariat nr. 1453 din 08.11.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 154-157/120 din 21.11.2002.
109. Legea cu privire la secretul comercial nr. 171 din 06.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 13/126 din 10.11.1994.
110. Legea insolvabilităţii nr. 149 din 29.06.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 193-197/663 din 14.09.2012.
111. Legea instituţiilor financiare nr. 550 din 21.07.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.78-81/199 din 13.05.2011. Abrogată parţial prin: Legea privind activitatea băncilor nr. 202 din 06.10.2017, În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.434-439/727 din 15.12.2017.
112. Legea pentru modificarea şi completarea unor acte legislative nr. 173 din 25.07.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 231-237/53 din 08.08.2014.
113. Legea pentru modificarea şi completarea unor acte legislative nr. 180 din 25.07.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 238-246/559 din 15.08.2014.
114. Legea pentru modificarea şi completarea unor acte legislative nr. 203 din 12.07.2013. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 191-197/621 din 06.09.2013.
115. Legea privind modificarea şi completarea unor acte legislative nr. 164 din 11.07.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 190-192/638 din 14.09.2012.
116. Legea privind modificarea şi completarea unor acte legislative nr. 95 din 02.06.2017. În:Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 201-213/334 din 23.06.2017.
117. Legea privind birourile istoriilor de credit nr. 122 din 29.05.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.138-139/559 din 29.07.2008.
118. Legea privind clauzele abuzive încheiate în contractele cu consumatorii nr. 256 din 09.12.2011. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 38-41 din 2012.
119. Legea privind Codul de procedura civilă al României nr.134 din 2010. Republicat în: Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 247 din 10 aprilie 2015.
120. Legea privind comerţul electronic nr. 284 din 22.07.2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 138-146/741 din 13.08.2004.
121. Legea privind contractele de credit pentru consumatori nr. 202 din 12.07.2013. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 191-197/619 din 06.09.2013.
122. Legea privind protecţia datelor cu caracter personal nr.133 din 08.07.2011. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 170-175/492 din 14.10.2011.

123. Legea română nr. 151 din 18 iunie 2015 privind procedura insolvenţei persoanelor fizice. În: Monitorul Oficial al României, nr. 464 din 26 iunie 2015.
124. Legea taxei de stat nr. 1216 din 03.12.92. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 12/359 din 30.12.1992.
125. Lista Arbitrajelor create în conformitate cu Legea nr. 129-XIII din 31.05.94 cu privire la judecata arbitrală (arbitraj). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.2, art.12, din 25.08.1994) şi Legea nr. 23-XVI din 22.02.2008 cu privire la arbitraj. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.88-89, art. 314, din 20.05.2008), deținută de către CSJ. http://despre.csj.md/index.php/despre-curtea-suprema-de-justitie/arbitraje (vizitat la 22.10.2015).
126. Marian N. Calificarea subiecților contractului de credit bancar. În: Materialele Conferinței științifice internaționale a doctoranzilor, din 10 martie 2015, „Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători". Chișinău: Art Poligraf, 2015, p.169.
127. Marian N. Creditarea consumatorului în lumina armonizării prevederilor legislației în vigoare. În: Materialele conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare". Chișinău: CEP USM, 2014, p.70-72.
128. Marian N. Creditele fără garanții de rambursare în sistemul național de creditare. În: Materialele conferinței științifice internaționale cu genericul „Rolul științei și educației în implementarea acordului de asociere la Uniunea Europeană". Chișinău, 5 februarie 2015: eveniment dedicat aniversării a 60 de ani ai academicianului Valeriu Canțer, președinte al Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare (CNAA): lucrări expuse în cadrul atelierului sociouman, desfășurat în incinta Universității de Studii Politice și Economice Europene „ Constantin Stere". Iași: Vasilana 98, 2015, p.544-547.
129. Marian N. Libertatea decizională a părților contractante cu privire la rezilierea contractului de credit bancar. Aspecte comparative. În: Legea și viața, nr. 10/2014, p.34-39.
130. Marian N. Tratat de prescripție extinctivă. București: Universul Juridic, 2010. 1288 p.
131. Marian N. Unele aspecte cu privire la prețul contractului de credit bancar. În: Revista națională de drept, nr. 2 din 2014, p.79-85.
132. Mămăligă S. Contractul de creditare a consumatorului. În: Ghidul Judecătorului în materie civilă și comercială a Republicii Moldova. Chișinău: Rolsi Media SRL, 2004, p.223-232.
133. Mîţu Gh. Reprezentarea şi intermedierea – instituţii fundamentale în dreptul privat. Teză de doctor în drept. Chişinău, 2010. 212 p.

134. Mîţu Gh. Reprezentarea şi intermedierea în dreptul privat. Studiu monografic. Chişinău: Notograf Prim, 2014. 386 p.
135. Mocanu V. Dimensiunea juridică a protecţiei datelor cu caracter personal. Teză de doctor în drept. Chişinău, 2013. 223p.
136. Monitorul pieței financiare Capital Market nr. 43 din 31.10.2012. http://capital.market.md/ro/content/oleg-damian-%E2%80%9Crepublica-moldova-e-o-pia%C5%A3%C4%83-limitat%C4%83-pentru-factoringul-de-export%E2%80%9D (vizitat la 07.11.2015).
137. Murzea C. Drept roman. București: All Becck, 2003. 352 p.
138. Notă informativă la proiectul legii cu privire la modificarea și completarea cărții a IV-a a CC RM și a altor legi. http://www.justice.gov.md/public/files/noutati/documente/Nota__Mostenirea_etc.pdf (vizitat la 20.07.2016).
139. Noul Cod civil al României pus în aplicare prin Legea 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil. În: Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 409 din 10 iunie 2011.
140. Ordonanța de Urgență nr. 99 din 6 decembrie 2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului. În: Monitorul Oficial al României, nr. 1027 din 27 decembrie 2006.
141. Ordonanța de Urgență nr. 50/2010, privind contractele de credit pentru consumatori. În: Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 389 din 11 iunie 2010.
142. Pactul internaţional din 16.12.66 cu privire la drepturile civile şi politice. Ratificat prin Hotărârea Parlamentului nr.217-XII din 28.07.90. În: Tratate internaţionale, nr. 1/30 din 1998.
143. Pagina web oficială a Agenției Medicamentului și Dispozitivelor medicale ale RM. http://www.amed.md/ro/mission-and-goals. (vizitat la 24.02.2016).
144. Pagina web oficială a companiei Maibleasing SRL. http://www.leasing.md/lsmain.nsf/rus/page/home (vizitat la 30.10.2015).
145. Pagina web oficială a companiei Victorialeasing SRL. http://www.victorialeasing.md/ro/about/ (vizitat la 30.10.2015).
146. Pagina web a dicționarului explicativ român, https://dexonline.ro/definitie/abuziv (vizitat la 27.07.2017).
147. Planul de conturi din 26.03.97 al evidenţei contabile în băncile licenţiate din Republica Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 33-34/54 din 22.05.1997.

148. Plămădială E. Impedimente la exercitarea dreptului de urmărire a bunului gajat. În: Avocatul Poporului, nr. 2 din 2011, p.13-14.
149. Pop L. Tratat de drept civil obligaţiile. Vol. II. Contractul. București: Universul Juridic, 2009. 803 p.
150. Postolache R. Drept bancar. București: C.H Beck, 2012. 368 p.
151. Presenting a better way to present of factoring contract. https://prezi.com/2vjjammxu3wv/contractul-de-factoring/ (vizitat la 05.11.2015).
152. Principiile contractelor comerciale internaţionale UNIDROIT versiunea 2010. http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/translations/blackletter2010-romanian.pdf (vizitat la 18.03.2016).
153. Prisac Al. Reflecţii controversate privind stingerea şi transformarea obligaţiilor. Natura juridică a novaţiei. În: Revista Naţională de Drept, 2009, nr.2, p.73-76.
154. Prisac Al. Drept procesual civil partea generală. Ed. I. Chișinău: Cartier, 2013. 372 p.
155. Proiectul legii cu privire la modificarea și completarea cărții a IV-a a CC RM și a altor legi. http://www.justice.gov.md/public/files/noutati/documente/Proiect_modificare_acte_legislative.pdf (vizitat la 20.07.2016).
156. Proiectul legii privind activitatea băncilor. http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/3825/language/ro-RO/Default.aspx (Vizitat la 27.07.2017).
157. Proiectul de modificare al Codului Civil al Republicii Moldova, http://www.justice.gov.md/public/files/transparenta_in_procesul_decizional/coordonare/2017/aprilie/proiect_de_amendare_cod_civil_si_cadru_conex_26.04.2017_r.pdf (Vizitat la 27.07.2017).
158. Rapoartele financiare prestate către BNM de către Băncile comerciale pentru perioada anului 2014. http://bnm.md/bdi/pages/reports/drsb/DRSB1.xhtml?id=0&lang=ro (vizitat la 25.10.2015).
159. Recomandarea CSJ nr. 86 din 20.01.2016 cu privire la practica aplicării art.248 alin.(5) din Legea insolvabilității nr.149 din 29.06.2012. www.csj.md (vizitat la 20.01.2016).
160. Regulamentului nr. 575/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 26 iunie 2013 privind cerințele prudențiale pentru instituțiile de credit și societățile de investiții. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, nr. L 176/1 RO din 27.06.2013. http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0575&from=RO* (vizitat la 03.03.2014).

161. Stănciulescu L., Nemeș V. Dreptul contractelor civile și comerciale. București: Hamangiu, 2013. 680 p.
162. Structura portofoliului de credite a tuturor instituţiilor financiare din RM pe tipuri de debitori pentru luna mai 2017. https://www.bnm.md/bdi/pages/reports/drsb/DRSB8.xhtml;jsessionid=fe5883a68523d8c2d6df8a57a2de (vizitat 26.06.2017).
163. Tabuncic T. Apariția drepturilor și obligațiilor civile. Cartea întâi, art. 8-16, p.39-53, în: Comentariul Codului civil al Republicii Moldova. Vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2006, art. 1-511. 816 p.
164. Tabuncic T. Gajul ca mijloc de garantare a executării obligațiilor. Arad: Concordia, 2006. 142 p.
165. Tarlapan A. Particularitățile exercitării dreptului de gaj și dreptul de ipotecă în cadrul procesului de insolvabilitate. În: Materialele suport pentru conferință cu genericul „Legea insolvabilității de la teorie la practică" cu prilejul aniversării a 55 de ani de la fondarea Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova. Chișinău, 2014, p.55-62.
166. Turcu A.V. Rezumatul tezei de doctorat „Finanțarea prin factoring, mecanisme, costuri, riscuri". Cluj-Napoca, 2010. 45p.
167. Turcu I. Contractele bancare în Noul Cod civil: art.2184-2194 și art.2279-2494. București: C.H. Beck, 2013. 554 p.
168. Turcu I. Drept bancar. Vol. III. București: Lumina Lex, 1999. 288 p.
169. Turcu I., Deleanu S. Executarea silită a contractelor de credit. În: Dreptul, 1993, nr. 12, p.54.
170. Volcinschi V. ș.a. Drept privat roman. Chișinău: Reclama, 2014. 400p.

II. Referințe bibliografice în limba rusă

171. Агарков М.М. Основы банковского права. Учение о ценных бумагах. Москва: Изд-во БЕК, 1994. 350 с.
172. Алексеева Д.Г., Пыхтин С.В., Хоменко Е.Г. Банковское право. 4-е издание. Москва: Норма Инфра-М, 2011. 736 с.
173. Банковский кодекс Республики Беларусь от 25 октября 2000. В Национальном реестре правовых актов Республики Беларусь от 31 октября 2000 г. N 2/219.

http://etalonline.by/?type=text&regnum=HK0000441#load_text_none_1_ (vizitat la 27.07.2016)

174. Барон Ю. Система римского гражданского права. Перевод И.В. Елисеев и др. Санкт Петербург: Юредический центр пресс, 2005. 1069 с.
175. Бычкова Н.П., Авагян Г.Л., Баяндурян Г.Л. Кредитный договор. Экономическая и правовая природа. Москва: Магистр Норма Инфра-М, 2015. 160 с.
176. Васьковский Е.В. Учебник гражданского права. Москва: Статуут, 2003. 382 с.
177. Викулин А.Ю. и др. Банковское право Российской Федерации. Общая часть. Москва: Юристь, 1999ю 448 с.
178. Гавальда К., Стуфле Ж. Банковское право. Перевод с фр. Под ред. В.Я. Лисняка. Москва: Финстатинформ, 1996. 566 с.
179. Гравин Д.И. Кредитный договор по английскому и российскому праву. Москва: Инфотропик медия, 2014. 152 с.
180. Гражданский кодекс Республики Беларусь 7 декабря 1998 г. http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/ru/by/by020ru.pdf (vizitat la 02.03.2015).
181. Гражданский кодекс Российской Федерации. Москва: Статут 2013. 668 с. http://tatarstan.ru/file/GK_Kazan.pdf (vizitat 20.08.2014).
182. Ерпылеева Н.Ю. Международное банковское право. Москва: Дело, 2004. 480 с.
183. Йофе О.С. Избранные труды. В 4-х томах. Том 3. Обязательственое право. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004. 837 с.
184. Кайряк И.Н. Банковское право. Chișinău: Tipografia „Balacron" SRL 2008. 357 с.
185. Калин В. Анализ формы договора банковского кредита. В: Закон и жизнь, 2011, № 9, с.48-52.
186. Кырнац, Т., Калин В. Право гражданина на получение банковского кредита. В: Закон и Жизнь, № 6, 2010, с.35-38.
187. Романец Ю.В. Система договоров в гражданском праве России. 2-е издание. Москва: Норма Инфра-М, 2013. 496 с.
188. Сандул О. Правовое регулирование ипотечного кредитования в Республике Молдова. Диссертация на соискание ученой степени доктора права. Кишинэу, 2013. 179 с. www.cnaa.md (vizitat în 17.12.2013).
189. Тихомиров М.Ю. и Тихомирова Л.В. Кредитный договор. Судебная практика и официальные разъяснения. 2-е издание. Москва: Из. Тихомирова, 2015. 142с.

190. Федеральный закон N-395-1 от 02.12.1990 о Банках и Банковской деятельности. http://www.cbr.ru/today/status_functions/law_banks.pdf (vizitat la 22.07.2014).
191. Федеральный закон N 353-ФЗ от 21.12.2013 (ред. от 21.07.2014) о потребительском кредите (займе). http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_155986/ (vizitat la 27.07.2016).
192. Эриашвили Н.Д.. Банковское право. Москва: Юнити-Дана, 2005. 528 с.

III. Referințe bibliografice în limba engleză

193. Federico Ferretti. The law and consumer credit information in the European community. The regulation of credit information systems. New York: Routledge-Cavendish, 2008. 263 p.
194. Karin Sein. Protection of Consumers in Consumer-Credit Contracts: Expectations and Reality in Estonia. In: Juridica International, no. XX/2013. Law Review University of Tartu Estonia, 2013. p. 32-40. www.juridicainternational.eu (vizitat la 27.07.2016).
195. Matthias Haentjens and Pierre de Gioia-Carabellese. European banking and financial law. New York: Routledge-Cavendish, 2015. 258 p.[13]
196. Palgrave Macmillan. The handbook of International loan documentation. 2nd Edition Sue Weight. New York: St Martin's Press LLC, 2014. 388 p.

IV. Referințe bibliografice în limba franceză

197. Projet de code civil pour la Bessarabie 1824-1825. St. Petersbourg: Imprimérie de l'Académie impériale des sciences, 1910. 272 p.

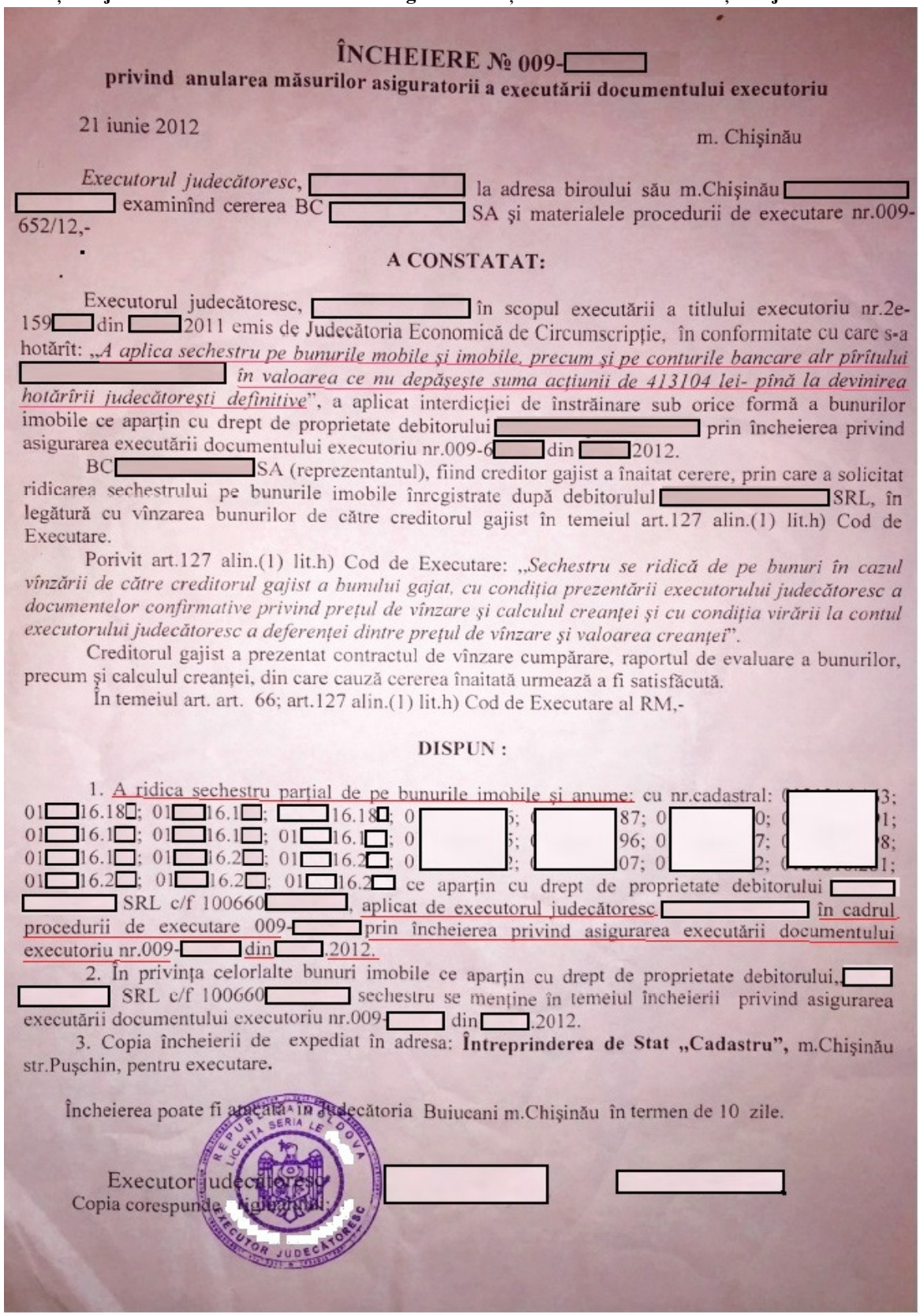
V. Referințe bibliografice în limba germană

198. Bürgerlichen Gesetzbuches (BGB) Ausfertingungsdatum, 18.08.1896. http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/bgb/gesamt.pdf (vizitat 13.08.2015).

[13] În legătură cu faptul că manualul a fost cercetat în format electronic „*.eupb", adică altul decât „*.pdf", deschiderea acestuia prin programul Adobe Reader nu s-a reușit din motive de ordin tehnic. Astfel, manual a fost examinat prin aplicația iBooks a companiei APPLE, de pe dispozitivul APPLE iPhone 6. Deschiderea manualului prin cea din urmă aplicație indicată a reflectat un număr total de 834 de pagini pe verticală ale cărții, paginația în referințe, la rândul său, fiind indicată potrivit informațiilor relatate *supra*.

Anexa 1

Încheierea executorului judecătoresc prin care se ridică sechestru de pe bunurile imobile aplicat de către instanța de judecată cu titlu de măsură de asigurare a acțiunii înaintate în instanța de judecată.

ÎNCHEIERE № 009-[redacted]

privind anularea măsurilor asiguratorii a executării documentului executoriu

21 iunie 2012 m. Chişinău

Executorul judecătoresc, [redacted] la adresa biroului său m.Chişinău [redacted] examinînd cererea BC [redacted] SA şi materialele procedurii de executare nr.009-652/12,-

A CONSTATAT:

Executorul judecătoresc, [redacted] în scopul executării a titlului executoriu nr.2e-159[redacted] din [redacted] 2011 emis de Judecătoria Economică de Circumscripţie, în conformitate cu care s-a hotărît: *„A aplica sechestru pe bunurile mobile şi imobile, precum şi pe conturile bancare alr pîrîtului* [redacted] *în valoarea ce nu depăşeşte suma acţiunii de 413104 lei- pînă la devinirea hotărîrii judecătoreşti definitive*", a aplicat interdicţiei de înstrăinare sub orice formă a bunurilor imobile ce aparţin cu drept de proprietate debitorului [redacted] prin încheierea privind asigurarea executării documentului executoriu nr.009-6[redacted] din [redacted] 2012.

BC [redacted] SA (reprezentantul), fiind creditor gajist a înaitat cerere, prin care a solicitat ridicarea sechestrului pe bunurile imobile înregistrate după debitorulul [redacted] SRL, în legătură cu vînzarea bunurilor de către creditorul gajist în temeiul art.127 alin.(1) lit.h) Cod de Executare.

Porivit art.127 alin.(1) lit.h) Cod de Executare: *„Sechestru se ridică de pe bunuri în cazul vînzării de către creditorul gajist a bunului gajat, cu condiţia prezentării executorului judecătoresc a documentelor confirmative privind preţul de vînzare şi calculul creanţei şi cu condiţia virării la contul executorului judecătoresc a deferenţei dintre preţul de vînzare şi valoarea creanţei*".

Creditorul gajist a prezentat contractul de vînzare cumpărare, raportul de evaluare a bunurilor, precum şi calculul creanţei, din care cauză cererea înaitată urmează a fi satisfăcută.

În temeiul art. art. 66; art.127 alin.(1) lit.h) Cod de Executare al RM,-

DISPUN :

1. A ridica sechestru parţial de pe bunurile imobile şi anume: cu nr.cadastral: [redacted] ce aparţin cu drept de proprietate debitorului [redacted] SRL c/f 100660[redacted], aplicat de executorul judecătoresc [redacted] în cadrul procedurii de executare 009-[redacted] prin încheierea privind asigurarea executării documentului executoriu nr.009-[redacted] din [redacted].2012.

2. În privinţa celorlalte bunuri imobile ce aparţin cu drept de proprietate debitorului, [redacted] SRL c/f 100660[redacted] sechestru se menţine în temeiul încheierii privind asigurarea executării documentului executoriu nr.009-[redacted] din [redacted].2012.

3. Copia încheierii de expediat în adresa: **Întreprinderea de Stat „Cadastru",** m.Chişinău str.Puşchin, pentru executare.

Încheierea poate fi atacată în Judecătoria Buiucani m.Chişinău în termen de 10 zile.

Executor judecătoresc [redacted]

Copia corespunde originalului:

Anexa 2

MINISTERUL JUSTIȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA

Grupului de lucru convocat pentru elaborarea propunerilor de modificare a Codului Civil al Republicii Moldova Nr. 1107 din 06.06.2002 și a altor legi.

De la: Marian Nicolae
Doctorand al Universității de Stat din Moldova
Profilul 553 – Drept Privat
Specialitatea 553.01 – Drept Civil
Dom. Mun. Chișinău,
str. Alba Iulia 196/1 ap. 114
E-mail: marian86@mail.ru
Tel.: 07 888 4 555

COMUNICAT INFORMATIV

Țin să Vă aduc la cunoștință despre faptul că în perioada anilor 2012 – 2015 am urmat studiile de doctorat în cadrul actualului departament Drept Privat al Universității de Stat din Moldova. Titlul tezei de doctorat s-a aprobat a fi: "*Mijloacele juridice de protecție a drepturilor în contractul de credit bancar*„ conducător științific profesorul universitar dr. în drept Gheorghe Chibac. La momentul de față, teza este înaintată spre susținere la Consiliul Științific Specializat la specialitatea 553.01.

În cadrul cercetărilor științifice efectuate, am formulat o serie de recomandări relevante în opinia noastră, privind implementarea modificărilor în Codul Civil a Republicii Moldova Nr. 1107 din 06.06.2002 (în continuare – CC RM), Codul de Executare a Republicii Moldova (în continuare – CE RM), Legea insolvabilității a Republicii Moldova nr. 149 din 29.06.2012 (în continuare – Legea RM nr. 149/2012), Legea Republicii Moldova privind contractele de credit pentru consumatori nr. 202 din 12.07.2013 (în continuare – Legea RM nr. 202/2013), Legea Republicii Moldova cu privire la gaj nr. 449 din 30.07.2001 (în continuare – Lege nr. 449/2001) în modul după cum urmează:

1. Poziționarea textului de lege din articolul 1226 CC RM într-o secțiune separată în capitolul care reglementează contractele și operațiunile bancare din CC RM, destinat dispozițiilor generale privind contractele și operațiunile bancare.

2. Completarea art. 11 CE RM cu un text inclus la o nouă „literă", prin care se va oferi formula executorie convențională pentru contractul de credit bancar, astfel încât să fie indicat:

MINISTERUL JUSTIȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA
PETIȚIA Nr. 19-12-16

- *contractele de credit bancar constituie titluri executorii.*

Aceasta va facilita posibilitatea încasării dobânzilor aferente creditului eliberat, în modul strict raportat la numărul de zile restante la plata creditului care se admit de către debitor.

3. Introducerea unui nou aliniat în art. 60 CE RM, prin care să se explice că: încheierea de intentare a procedurii emise în temeiul noii litere, introduse în art. 11 despre care s-a vorbit la pct. 2 *supra*, poate fi contestată în cazul:

Neveridicității informațiilor cu privire la cuantumul sumelor datorate, confirmate printr-un proces-verbal de conciliere a părților aflate în procedură. Lipsa procesului-verbal de conciliere, menționat supra, va constitui un temei de restituire a cererii de contestare a încheierii de intentare a procedurii.

Neexpirarea termenului de executare benevolă a obligației de restituire anticipată a tuturor sumelor datorate conform creditului eliberat.

Aceasta va îngrădi creditorului posibilitatea efectuării unor calcule ne fondate a sumelor ne plătite de către debitor.

4. Pentru ajustarea despăgubirilor pretinse de către bancher la criteriul echității stabilit de prevederile art. 607 al CC RM, includerea în art. 1242 CC RM a unui nou aliniat prin care s-ar fi explicat că: *Rezilierea contractului de credit bancar nu afectează dreptul părților de a cere încasarea despăgubirilor potrivit indicilor prevăzuți în contractul reziliat care se referă la cuantumul dobânzii aferente creditului eliberat stabilite inițial prin contract, fluctuația acestei dobânzi în cazurile prevăzute de lege, penalităților, dacă acestea sunt prevăzute, și întregului cost de administrare a creditului neperformant suportat de către creditor până la achitarea deplină a acestuia.*

5. Pentru sporirea celerității procesului de valorificare a obiectului gajului și distribuirea produsului obținut din vânzarea bunurilor gajate la achitarea datoriilor la credit, modificarea art. 77 alin. (1) lit. c) ale Legii RM nr. 449/2001, după cum urmează: *Vânzarea bunurilor gajate de către creditorul gajist, odată cu plata integrală a prețului de vânzare, stinge toate sechestrele și interdicțiile asupra bunului, cu excepția celor aplicate de către instanțele de judecată în litigii legate de contestarea valabilității dreptului de proprietate asupra obiectului gajului.*

6. În scopul menținerii creanțelor garantate ale băncilor care se satisfac de către debitorii aflați în cadrul procesului de restructurare, reglementat prin art. 182-217 ale Legii RM nr. 149/2012, și excluderii riscului ce poate apărea în rezultatul revocării planului celei din urmă proceduri, sugerăm o nouă redacție a textului de lege stipulat în art. 217 alin. (3) ale Legii RM nr. 149/2012, în modul după cum urmează:

➢ *Revocarea planului procedurii de restructurare nu serveşte temei pentru restituirea sumelor achitate creditorilor masei, creditorilor cu creanţe de rangul întâi şi doi,* ***şi creditorilor garantaţi*** *în perioada aplicării planului.*

7. În scopul ocolirii procedurilor judiciare cu privire la abuzurile admise de creditori în cadrul modificărilor unilaterale ale dobânzilor la creditele eliberate, considerăm necesară completarea art. 1237 CC RM cu un nou aliniat, şi anume: *În cazul în care contractul prevede dreptul băncii de a modifica unilateral mărimea dobânzii şi unul din criteriile în funcţie de care se face acest lucru a fost diminuat, în raport cu prevederile precedente, banca este obligată să efectueze recalculul plăţii la dobândă în diminuarea acesteia, în strictă concordanţă cu diminuarea indicatorilor care servesc drept condiţie pentru fluctuaţia ratei dobânzii, indiferent de faptul dacă debitorul din contractul de credit bancar a cerut sau nu acest lucru.*

8. Pentru limitarea liberalismului oferit băncilor prin texte legale exprese, în ceea ce ţine de rezilierea contractelor de credit pentru motivele formal permise dar diferite de neexecutări esenţiale de obligaţii, propunem excluderea lit. e) din art. 1242 alin. (1) CC RM.

9. Pentru ajustarea procesului de creditare la interesele majore ale consumatorului, propunem includerea în Legea 202/2013 a unui articol 28^1 cu următorul conţinut: *Creditorul va fi sancţionat cu o plată unică în favoarea consumatorului faţă de care şi-a manifestat comportament abuziv, dacă acest comportament se va demonstra printr-un proces-verbal de contravenţie irevocabil emis de către autoritatea competentă sau printr-o hotărâre judecătorească irevocabilă. Plata unică va fi echivalată cu suma întregii dobânzi aplicată creditului eliberat, dedusă prin reducerea ce va reieşi din graficul şi modalitatea de plată a creditului, chiar dacă suma dobânzii încă nu a fost plătită pe deplin de către debitor băncii.*

10. De asemenea, considerăm că Legea RM nr. 202/2013 necesită o prevedere expresă inclusă într-un nou aliniat la art. 24, prin care s-ar fi condamnat cu nulitate absolută oricare penalitate stabilită consumatorului de către bancă. Această îngrădire va despovăra consumatorii de abuzul băncilor cât de semnificativ sau nu ar fi acesta.

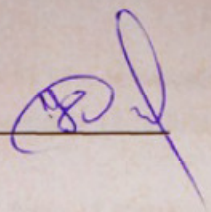
11. În calitate de ultimă propunere, pentru îngrădirea posibilităţilor oferite în prezent băncilor în ceea ce priveşte camuflarea dobânzilor şi a penalităţilor prin comisioane bancare, în scopul aplicării corecte şi *ad literam* a prevederilor art. 1238 CC RM, sugerăm completarea redacţiei actuale a celui din urmă articol cu un nou aliniat în modul după cum urmează:

Comisionul bancar nu poate fi încasat pentru oarecare acţiuni aferente acordării creditului bancar, neutilizării creditului ori achitării anticipate a creditului. Comisionul bancar poate fi încasat exclusiv pentru serviciile adiţional prestate de către bancă ce ţin de modificarea termenului de scadenţă a creditului, modificarea garanţiilor aferente

rambursării creditului, restructurarea creditului ori a altor servicii care se prestează nemijlocit în cursul utilizării acestuia de către client.

În contextul celor expuse *supra,* considerăm drept oportună efectuarea acestor modificări pentru că prin amplificarea cadrului conceptual al mijloacelor juridice de protecție a drepturilor în contractul de credit bancar, cursul acestui raport se va ajusta pe deplin la avansarea afacerii bancare pe de o parte și la constituirea unui scut de protecție a debitorului contra abuzurilor admise de către bănci.

Cu respect,
Doctorand USM
Marian Nicolae _____

4

Anexă 3

Curtea Supremă de Justiție
Secția scrisori și audiență-2
Nr. de intrare 388/2
«16» 12 2016

CURTEA SUPREMĂ DE JUSTIȚIE
Consiliului Științific Consultativ
de pe lângă colegiul civil comercial
și de contencios administrativ

De la: Marian Nicolae
Doctorand al Universității de Stat din Moldova
Profilul 553 – Drept Privat
Specialitatea 553.01 – Drept Civil
Dom. Mun. Chișinău,
str. Alba Iulia 196/1 ap. 114
E-mail: marian86@mail.ru
Tel.: 07 888 4 555

PROPUNERE SPRE IMPLEMENTARE A REZULTATELOR OBȚINUTE PRIN TEZA DE DOCTORAT ELABORATĂ

Țin să Vă aduc la cunoștință despre faptul că în perioada anilor 2012 – 2015 am urmat studiile de doctorat în cadrul actualului departament Drept Privat al Universității de Stat din Moldova. Titlul tezei de doctorat s-a aprobat a fi: "*Mijloacele juridice de protecție a drepturilor în contractul de credit bancar*„ conducător științific profesorul universitar dr. în drept Gheorghe Chibac. La momentul de față, teza este înaintată spre susținere la Consiliul Științific Specializat la specialitatea 553.01.

În cadrul cercetărilor științifice efectuate, am formulat o serie de recomandări relevante în opinia noastră, privind implementarea modificărilor în legislația autohtonă, dar totodată și recomandări pentru unificarea practicii judiciare prin prisma recomandărilor Curții Supreme de Justiție.

În acest context, relatăm asupra următoarelor:

I. Admiterea încasării datoriei debitorului față de bancă printr-un act judecătoresc, *a priori* este un rezultat al rezilierii contractului, deoarece altfel cerința băncii nu poate fi calificată ca fiind una fondată din motivele expuse în art. 668 al CC RM care ne reiterează despre forța contractuală obligatorie. Cu alte cuvinte, un contract ne reziliat nu permite băncii formularea solicitării de achitare a datoriei înainte de termenul stabilit prin contract. Prin urmare, se va recurge la efectul rezilierii care nu ar trebui să lase fără despăgubiri echitabile bancherul în urma impactului suportat din motivul relei-credințe a debitorului, în ciuda faptului că alin. (3) art. 1243 CC RM limitează aplicarea dobânzilor pentru întârziere la rata legală, și nu la cea stabilită inițial în contractul încheiat între bancă și debitor. Examinând tratamentul practic al acestei probleme, observăm sorgintea raționamentul practicii judiciare care își are sediul în

1

Hotărârea explicativă a Plenului Curţii Supreme de Justiţie (în continuare – CSJ) al RM cu privire la practica soluţionării unor litigii ce rezultă din relaţiile de credit bancar din 04.02.2005 (în continuare – Hotărârea Plenului CSJ nr. 5/2005)[1], potrivit pct. 12 al căreia: *rambursarea creditului de către debitor cu întârziere şi în rate determină creditorul la continuarea procedurii de recuperare a debitului restant, astfel că în această situaţie debitorul datorează nu numai sumele prevăzute în dispozitivul hotărârii rămasă definitivă, dar şi dobânzile pentru sumele stabilite definitiv şi până la achitarea totală, ceea ce determină intentarea unei acţiuni separate având acest obiect, neputându-se invoca autoritatea de lucru judecat, chiar dacă ambele acţiuni au la bază acelaşi contract de credit*. În cazul când contractul nu este reziliat, banca are dreptul să solicite încasarea dobânzilor în limitele creditului acordat până la data achitării creditului. În cazul rezilierii contractului, creditorul va putea solicita încasarea *dobânzilor pentru credit până la data rezilierii contractului*[2]. În primul rând, din conţinutul Hotărârii Plenului CSJ nr. 5/2005 se observă povara bancherului în ceea ce ţine de iniţierea unui nou proces judiciar în scopul încasării suplimentare a dobânzilor de întârziere, care nu ar fi existat în ipoteza în care contractul de credit bancar ar fi fost învestit cu formulă executorie, dar în al doilea rând, este notabil faptul că aceste dobânzi se calculează la rata legală, şi nu la cea stabilită iniţial în contract, ceea ce este incorect şi criticabil în opinia noastră. Practica judiciară, prin decizia CSJ în cauza civilă intentată la cererea băncii comerciale „Banca Socială" societate pe acţiuni împotriva lui S.C., G.C, E.I. şi D.I. cu privire la încasarea sumei (dobânzii de întârziere pentru perioada din 02.11.2009 – (emiterea ordonanţei de încasare) şi 23.02.2010 – (executarea propriu-zisă a ordonanţei)), a constatat că instanţa de apel, fiind învestită cu judecarea apelului declarat de către G.C. a ajuns la concluzia temeiniciei acestuia, casând integral hotărârea primei instanţe şi pronunţând o nouă hotărâre, prin care a respins acţiunea ca neîntemeiată, reţinând, în acest sens, că la data eliberării ordonanţei judecătoreşti, contractul de credit nr. 270/2006 din 14 iunie 2006 a fost reziliat, iar ţinând cont de efectele rezilierii, acesta nu are forţă juridică în ceea ce priveşte calcularea în continuare a dobânzilor şi sumelor corespunzătoare potrivit prevederilor contractului[3]. Prin urmare, este lesne de observat că CSJ a procedat conform recomandării prin Hotărârea Plenului CSJ nr. 5/2005, prin care, în opinia noastră, **se îngrădeşte dreptul creditorului la despăgubiri echitabile**. Un calcul corect al dobânzilor aferente creditului eliberat în cazul întârzierii plăţilor debitorului la credit în atare

---

[1] Hotărârea Plenului CSJ a RM din 04.02.2005, nr.5 - Cu privire la practica soluţionării unor litigii ce rezultă din relaţiile de credit bancar. În: Buletinul CSJ a RM, nr. 9, p.6 din 2005.
[2] *Ibidem*
[3] Decizia Colegiului civil comercial □i de contencios administrativ al Cur□ii Supreme de Justi□ie din 03 aprilie 2013. Dosarul nr. 2ra-618/13. www.csj.md (vizitat la 03.03.2014).

situaţie, în opinia noastră, ar fi unul exclusiv în funcţie de rata procentuală stabilită iniţial prin contractul de credit încheiat cu debitorul, chiar dacă prin Hotărârea Plenului CSJ nr. 5/2005 se dispune că în cazul rezilierii contractului de credit, creditorul va putea solicita încasarea dobânzilor stabilite contractual până la data rezilierii acestuia. Executorul judecătoresc, împuternicit să calculeze acea dobândă de întârziere conform prevederilor art. 24 al Codului de Executare a Republicii Moldova, de asemenea neglijează efectuarea corectă a acestui calcul, dar practica judecătorească la capitolul dat îl tolerează, lăsându-se din nou a fi influenţată de Hotărârea Plenului CSJ nr. 5/2005 care enunţă inechitabil pentru bancher pe acest segment. Astfel într-o cauză civilă examinată de către instanţa de fond care a cercetat un litigiu provenit din contestarea încheierii executorului judecătoresc pentru calculul incorect al dobânzilor de întârziere, s-a constatat că executorul judecătoresc a efectuat un calcul legal atunci când a aplicat prevederile art. 619 alin. (1) CC RM care se referă la o dobândă de 5% peste rata de refinanţare a BNM. Instanţei i s-a explicat faptul că art. 619 aplicabil în baza prevederilor art. 24 CE RM are în alin. (3) un text potrivit căruia creditorul poate cere dobânzi mai mari în alt temei juridic şi acestea vor trebui să fie plătite. Acest text de lege urma a fi privit în ansamblu cu prevederile art. 738 alin. (5) CC RM, însă instanţa de fond nu l-a reţinut şi cererea creditorului prin care s-a solicitat executorului judecătoresc efectuarea unui calcul al dobânzilor de întârziere, în funcţie de rata stabilită iniţial cu debitorul în contractul de credit reziliat la care să se adauge 5%, s-a respins[4]. Curtea de Apel, în calitate de ultim grad de jurisdicţie, a menţinut hotărârea instanţei de fond[5] şi pe lângă toate celelalte argumente invocate, a reiterat iarăşi că calculul dobânzii trebuie să curgă peste 90 de zile de la data emiterii hotărârii (art. 243 CC RM) ceea ce în opinia CSJ nu este admisibil[6]. Apreciind foarte critic această din urmă practică, dorim să reiterăm că esenţa activităţii bancare o constituie colectarea şi recircularea de capitaluri, în principal prin acordarea de credite cu obligaţia debitorului de a le restitui în timp determinat şi cu o remuneraţie (dobândă) adecvată pieţei[7,8]. Acest lucru exclude gratuităţi sau reduceri nejustificate ale costurilor aferente sumelor preluate de către debitor, deoarece relaţiile civile sunt guvernate de o regulă primordială, conform căreia toate raporturile dintre persoane au un caracter predominant oneros. Prin urmare, considerăm că practica judecătorească

[4] Hotărârea Judecătoriei Buiucani nr. 25-5/14 din 25.08.2014. Participare personală în calitate de reprezentant al băncii pe dosarul dat.

[5] Decizia Cur□ii de Apel Chi□inău nr.2r-2600/14 din 21.10.2014. Participare personală în calitate de reprezentant al băncii pe dosarul dat.

[6] Jurisprudenţa Curţii Supreme de Justiţie anul 2012. Recomandări. Coord. ed.: Mihai Poalelungi. Chişinău: Tipografia Centrală, 2013. 84 p. (citat p. 36)

[7] Carmen A. Gh. Drept bancar. Ed. a 3-a. Bucure□ti: C.H. Beck, 2014. 336 p. (citat p. 163)

[8] Florescu C.N. O propunere stringentă de completare a Legii bancare nr. 58/1998. În: Revista română de drept comercial, nr. 1/1999, p. 83.

examinată *supra* este una contrară regulilor echității care, în principiu, trebuie să protejeze interesul bancherului atunci când debitorul este rău-platnic. Întrucât rezoluțiunea nu produce efectele nulității, am reținut cele relatate de către savantul O. Cazac prin care autorul comunică: există o serie de drepturi deja dobândite de părți și o serie de clauze contractuale, care nu sunt afectate de rezoluțiune. De exemplu, *dreptul la despăgubiri*[9]. În această ordine de idei, conchidem că restricționarea reieșită din Hotărârea Plenului CSJ nr. 5/2005 care se referă la dreptul creditorului de a solicita de la debitorii rău-platnici încasarea dobânzilor, la rata stabilită prin contractul de credit inițial după rezilierea contractului, este o prohibiție contrară prevederilor art. 54 al Constituției RM prin care nu se permite adoptarea unor legi care suprimă sau diminuează drepturile și libertățile fundamentale ale omului fiind afectat în speță dreptul de proprietate asupra cuantumului despăgubirilor pretinse pe drept. Totodată, prin această prohibiție, poate fi reliefată contradicția dreptului la despăgubiri neafectat prin reziliere în esența sa, în raport cu situația creată. Aceasta deoarece rata legală a dobânzii întotdeauna este mai mică decât cea convențională stabilită de către părți în contract. Sprijinul juridic al încasării dobânzii la rata stabilită inițial, prin contractul de credit, are la dispoziție un fundament plasat în art. 619 alin. (3) CC RM prin care se explică faptul că: în cazul în care creditorul poate cere în alt temei juridic dobânzi mai mari (*decât 5% peste rata BNM pentru consumatori sau 9% peste rata BNM pentru comercianți prevăzute)*, ele vor trebui plătite. Plata dobânzilor mai mari este inspirată din art. 7.4.9 al Principiilor UNIDROIT care, totodată, nu prevăd cumularea dobânzii bancare cu un procent suplimentar ce vine cu titlu de sancțiune pentru întârziere[10], însă această normă nu se aplică din cauza textului stipulat în Hotărârea Plenului CSJ nr. 5/2005. Afară de cele invocate *supra*, nu este chiar clară prohibiția legislativă referită la imposibilitatea încasării penalității concomitent cu despăgubirile (art. 1243 alin. (2) CC RM). Aceasta atunci când penalitatea este o modalitate de evaluare anticipată a prejudiciului (art. 624 CC RM), dar prejudiciul este o parte componentă a despăgubirilor (art.610 CC RM). Interdicția de a solicita despăgubiri și penalitate vine, în principiu, din regula generală care guvernează regimul juridic al penalității alternative și care dispune că în cazurile prevăzute de lege sau de contract, creditorul poate cere ori despăgubiri, ori penalitate (art. 626 alin. (2) CC RM), condiție care se reflectă direct în art. 1243 alin. (2) CC RM. Eventual, această regulă are drept scop neadmiterea îmbogățirii fără justă cauză a creditorului ori

---

[9] Cazac O. Instituția rezoluțiunii și rezilierii contractelor: metodă de soluționare a raporturilor contractuale patogene. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2013. 224 p. (citat p. 190).

[10] Principiile contractelor comerciale internaționale UNIDROIT versiunea 2010. http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/translations/blackletter2010-romanian.pdf (vizitat la 18.03.2016).

despăgubiri împreună cu penalitate va fi prea mult. Dacă nu neapărat urmează să insistăm la modificarea prevederilor referite la penalitate şi despăgubiri atunci când, pe de altă parte, legislaţia civilă garantează persoanelor restabilirea în drepturile în care acestea au fost lezate, despăgubirile urmează a fi admise într-un regim echitabil, fapt care urmează a li se explica instanţelor judecătoreşti într-un mod sau altul. Aşadar, creditorul poate cere despăgubiri în locul prestaţiei (art. 602 alin. (4) CC RM). Articolul 738 alin. (5) CC RM explică faptul că după rezoluţiune creditorul poate cere acoperirea prejudiciului produs prin neexecutarea contractului cu excepţia cazului când debitorului nu îi este imputabilă cauza rezoluţiunii. Potrivit art. 610 alin. (1) CC RM despăgubirile, sunt compuse din prejudiciul real suportat de către creditor, inclusiv prejudiciul material efectiv şi venitul ratat. Venitul ratat al bancherului reiese din calculul dobânzilor uzual aplicabile contractelor de credit şi neplata corespunzătoare a acestora care ar putea fi realizată în cazul respectării stricte a graficului de restituire a datoriilor la credit, precum şi rata legală a dobânzilor la depozit stabilită de BNM aferentă sumei depozitate în fondul de risc al băncii potrivit *Hotărârii BNM nr. 231 din 27.10.2011* care aprobă Regulamentul cu privire la angajamente condiţionale. În baza art. 607 alin. (1) CC RM cel obligat la repararea prejudiciului trebuie să restabilească situaţia care ar fi existat în cazul în care împrejurarea cauzatoare de prejudiciu nu survenea. Aici avem o prevedere generală care concordă cu prevederile speciale, deoarece acestea din urmă nu exclud expres repararea prejudiciului parte componentă a despăgubirilor (art. 1243 alin. (3) CC RM). Astfel, deoarece dreptul la despăgubiri nu suportă impactul rezilierii contractului de credit, considerăm că nu sunt desfiinţate prin reziliere nici regulile prin care se determină cuantumul despăgubirilor solicitate de către bancher de la debitor. În acest sens, indicatorul principal al calculului despăgubirilor este dobânda remuneratorie convenţională şi ea se lasă a fi în vigoare. De altfel nu se va respecta regula generală din art. 607 CC RM, prin care solicitantul reparării prejudiciului este în drept să pretindă paguba real suportată, deoarece rata BNM plus 5% sau 9%, de regulă este mai puţin oneroasă decât dobânda convenţională. De asemenea, după noi, urmează a se reţine că rezilierea nu afectează nici celelalte prevederi ale contractului care stabilesc cuantumul plăţilor debitorului pentru serviciile adiţionale ale bancherului ce ţin de administrarea contului de credit până la momentul achitării depline a datoriei, pe când şi alte sume plătibile în legătură cu creditul neperformant şi a penalităţilor, inclusiv dacă ele sunt prevăzute. Toate acestea constituie un temei izvorât din prevederea specială stipulată în art. 1243 alin. (3) CC RM, care urmează a fi privită în coroborare cu cele generale. Astfel, în special art. 1243 alin. (3) CC RM explică: *prin aplicarea dobânzii legale după rezilierea contractului de credit, nu este afectat dreptul creditorului sau al debitorului de a dovedi*

cauzarea unui prejudiciu mai mare ori mai mic prin întârzierea rambursării creditului. În contextul celor expuse *supra*, întru excluderea necesităţilor suplimentare de dovedire a prejudiciului mai mare care, din câte s-a observat din practică, este o chestiune foarte subiectivă pentru judecător, considerăm necesară includerea în prevederile legale a unui text prin care să se explice că:

Rezilierea contractului de credit bancar nu afectează dreptul părţilor de a cere încasarea despăgubirilor potrivit indicilor prevăzuţi în contractul reziliat care se referă la cuantumul dobânzii aferente creditului eliberat stabilită iniţial prin contract, fluctuaţia acestei dobânzi în cazurile prevăzute de lege, penalităţilor dacă acestea sunt prevăzute şi întregului cost de administrare a creditului neperformant suportat de către creditor până la achitarea deplină a acestuia.

Până a fi inclus cel din urmă text în prevederile legale, recomandăm emiterea unor modificări la Hotărârea Plenului CSJ nr. 5/2005 prin care:

1. **Să se excludă prohibiţia referită la încasarea dobânzilor de întârziere în contul bancherului la rata stabilită convenţional prin contractul de credit încheiat cu clientul.**
2. **Să se explice că băncile pot încasa dobânzi de întârziere conform prevederilor art. 619 alin. (3) al CC RM, la rata stabilită prin contractul de credit bancar peste care să se aplice 5% sau 9% prevăzute prin art. 619 al CC RM.**
3. **O atare modalitate de încasare a dobânzilor de întârziere aferente creditului restant, va concorda pe deplin cu prevederile art. 607, 609 şi 738 al CC RM.**

II. O altă propunere ce ţine de protecţia intereselor băncilor în calitatea lor de creditori gajişti/ipotecari, vine din lipsa clară a recomandărilor pentru o practică judiciară unică şi corectă în situaţia valorificării bunurilor gravate dreptul de proprietate asupra cărora este supus înregistrării de stat. În special este vorba despre situaţiile când pe bunurile grevate în favoarea băncilor se aplică sechestre de către aţi creditori, care nu permit valorificarea obiectului gaj pentru îngrădirea posibilităţii de înregistrare a dreptului de proprietate în registrele de resort pe numele noului cumpărător. În legătură cu faptul că în Hotărârea Plenului CSJ a RM nr.1 din 10.03.2014 – Cu privire la aplicarea unor prevederi ale legislaţiei privind gajul şi ipoteca (în continuare – Hotărârea Plenului CSJ a RM nr. 1/2014)[11], nu am

[11] Hotărârea Plenului CSJ a RM din 10.03.2014, nr.1 - Cu privire la aplicarea unor prevederi ale legislaţiei privind gajul şi ipoteca. În: Buletinul CSJ a RM, nr. 5/4 din 2014.

întâlnit propuneri concrete ce ţin de soluţionarea corectă a problemei de ridicare a sechestrelor de pe obiectul gajului în circumstanţele despre care am vorbit *supra*, în legătură cu caracterul *absolut* a dreptului de gaj/ipotecă î calitate de drept real accesoriu, în teza elaborată am venit cu propunerea de modificare a art. 77 alin. (1) lit. c) Legea RM nr. 449/2001 în modul după cum urmează:

Vânzarea bunurilor gajate de către creditorul gajist odată cu plata integrală a preţului de vânzare, stinge toate sechestrele şi interdicţiile asupra bunului, cu excepţia celor aplicate de către instanţele de judecată în litigii legate de contestarea valabilităţii dreptului de proprietate asupra obiectului gajului.

Textul s-a propus a fi anume în aşa formulare, deoarece prevederile art. 7 alin. (9) din Legea RM nr.142/2008 extind nulitatea dreptului asupra bunului ipotecat şi asupra ipotecii, regulă, pe de o parte, aplicabilă şi gajului bunurilor mobile în virtutea art. 5 şi art. 495 lit. e) CC RM, dar, pe de altă parte, discutabilă în virtutea prevederilor art. 13 alin. (8) din Legea RM nr. 449/2001. Astfel, până în momentul în care recomandarea noastră nu este implementată la nivel legislativ, propunem Plenului Curţii Supreme de Justiţie, împreună cu Consiliul Ştiinţific Consultativ de pe lângă Colegiu Civil şi Comercial al CSJ, să includă textul propus mai sus, şi anume:

4. ***„Vânzarea bunurilor gajate de către creditorul gajist odată cu plata integrală a preţului de vânzare, stinge toate sechestrele şi interdicţiile asupra bunului, cu excepţia celor aplicate de către instanţele de judecată în litigii legate de contestarea valabilităţii dreptului de proprietate asupra obiectului gajului"*** **în conţinutul Hotărârii Plenului CSJ a RM nr. 1/2014 .**

III. În vederea protejării intereselor debitorului participant la contractul de credit bancar, cercetările efectuate prin teza elaborată, ne-au determinat să propunem următoarele modificări legislative:

a) În scopul ocolirii procedurilor judiciare cu privire la abuzurile admise de creditori în cadrul modificărilor unilaterale ale dobânzilor la creditele eliberate, considerăm necesară completarea art. 1237 CC RM cu un nou aliniat, şi anume: *În cazul în care contractul prevede dreptul băncii de a modifica unilateral mărimea dobânzii şi unul din criteriile în funcţie de care se face acest lucru a fost diminuat, în raport cu prevederile precedente, banca este obligată să efectueze recalculul plăţii la dobândă în diminuarea acesteia, în strictă concordanţă cu diminuarea indicatorilor care servesc drept condiţie pentru*

fluctuaţia ratei dobânzii, indiferent de faptul dacă debitorul din contractul de credit bancar a cerut sau nu acest lucru.

b) Pentru limitarea liberalismului oferit băncilor prin texte legale exprese, în ceea ce ţine de rezilierea contractelor de credit pentru motivele formal permise dar diferite de neexecutări esenţiale de obligaţii, propunem excluderea lit. e) din art. 1242 alin. (1) CC RM.

c) Pentru ajustarea procesului de creditare la interesele majore ale consumatorului, propunem includerea în Legea 202/2013 a unui articol 28[1] cu următorul conţinut: *Creditorul va fi sancţionat cu o plată unică în favoarea consumatorului faţă de care şi-a manifestat comportament abuziv, dacă acest comportament se va demonstra printr-un proces-verbal de contravenţie irevocabil emis de către autoritatea competentă sau printr-o hotărâre judecătorească irevocabilă. Plata unică va fi echivalată cu suma întregii dobânzi aplicată creditului eliberat, dedusă prin reducerea ce va reieşi din graficul şi modalitatea de plată a creditului, chiar dacă suma dobânzii încă nu a fost plătită pe deplin de către debitor băncii.*

d) De asemenea, considerăm că Legea RM nr. 202/2013 necesită o prevedere expresă inclusă într-un nou aliniat la art. 24, prin care s-ar fi condamnat cu nulitate absolută oricare penalitate stabilită consumatorului de către bancă pe modelul Estoniei[12]. Această îngrădire va despovăra consumatorii de abuzul băncilor cât de semnificativ sau nu ar fi acesta.

e) În calitate de ultimă propunere, pentru îngrădirea posibilităţilor oferite în prezent băncilor în ceea ce priveşte camuflarea dobânzilor şi a penalităţilor prin comisioane bancare, în scopul aplicării corecte şi *ad literam* a prevederilor art. 1238 CC RM, sugerăm completarea redacţiei actuale a celui din urmă articol cu un nou aliniat în modul după cum urmează:

Comisionul bancar solicitat pentru oarecare acţiuni aferente acordării creditului bancar, neutilizării creditului ori achitării anticipate a creditului va fi nul. Comisionul bancar poate fi încasat exclusiv pentru serviciile adiţional prestate de către bancă ce ţin de modificarea termenului de scadenţă a creditului, modificarea garanţiilor aferente rambursării creditului, restructurarea creditului ori a altor servicii care se prestează nemijlocit în cursul utilizării acestuia de către client.

Conştientizând faptul că unele propuneri din cele indicate *supra,* nu pot fi implementate prin recomandările CSJ, ne vom opri doar asupra acelor propuneri care în opinia noastră ar putea fi

---

[12] Karin Sein. Protection of Consumers in Consumer-Credit Contracts: Expectations and Reality in Estonia. In: Juridica International, no. XX/2013. Law Review University of Tartu Estonia, 2013. p. 32-40. www.juridicainternational.eu (vizitat la 27.07.2016) (citat de la p. 38).

expuse prin recomandările Curții Supreme de Justiție. Astfel, la actualizarea Hotărârii Plenului CSJ nr. 5/2005 ori la emiterea unor alte recomandări cu privire la unificarea practicii judiciare aplicabile soluționării litigiilor ce rezultă din contractele de credit bancar, propunem Consiliului Științific Consultativ al CSJ să explice faptul că:

5. *În cazul în care contractul prevede dreptul băncii de a modifica unilateral mărimea dobânzii și unul din criteriile în funcție de care se face acest lucru a fost diminuat, în raport cu prevederile precedente, banca este obligată să efectueze recalculul plății la dobândă în diminuarea acesteia, în strictă concordanță cu diminuarea indicatorilor care servesc drept condiție pentru fluctuația ratei dobânzii, indiferent de faptul dacă debitorul din contractul de credit bancar a cerut sau nu acest lucru.* **În motivarea acestei poziții e de notat faptul că actualul text de lege stipulat în art. 1237 al CC RM, este unul cu echivoc datorită sintagmei *„regulile echității"* care constituie un concept relativ. Ba mai mult ca atât, acest din urmă articol contravine prevederilor art. 23 alin. (2) al Constituției RM prin care se dispune: *„Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative"*. Articolul 1237 al CC RM este unul imprecis și nu corespunde criteriului de accesibilitate condiționat prin art. 23 alin. (2) al Constituției RM. Un principiu important în constatarea încălcărilor Convenției Europene a drepturilor omului și a libertăților fundamentale este previzibilitatea, ceea ce presupune că subiecții de drept trebuie să aibă posibilitatea să cunoască clar din conținutul legii care trebuie să fie conduita lor. Prin recomandarea sugerată de către noi lucrurile se vor clarifica și debitorul va beneficia de un regim de protecție mai sporit.**

În contextul propunerii de lege ferenda indicate la lit. „b" din prezentul comunicat, sugerăm Consiliului Științific Consultativ al CSJ formularea unei propuneri prin care să se explice:

6. **Declarația de reziliere a contractului emisă de către bancă va fi incontestabilă numai în ipoteza în care aceasta se va întemeia pe una din situațiile prevăzute la art. 1242 lit. „a" – „d" al CC RM. Dacă declarația de reziliere emisă de către bancă, se va întemeia pe prevederile art. 1242 lit. „e" al CC RM, și debitorul nu va fii de acord cu faptul că neexecutarea manifestată de către acesta este una esențială, graficul de plată a tranșelor la credit fiind pe deplin respectat de către debitor, atunci declarația de reziliere va fi una contestabilă. În atare situație, la**

valabil şi producător de efecte juridice convenţional stabilite de către părţile contractante.

În contextul propunerii de lege ferenda indicate la lit. „e" din prezentul comunicat, sugerăm Consiliului Ştiinţific Consultativ al CSJ formularea unei propuneri prin care să se explice:

7. **Comisionul bancar nu poate fi încasat pentru oarecare acţiuni aferente acordării creditului bancar, neutilizării creditului ori achitării anticipate a creditului. Comisionul bancar poate fi încasat exclusiv pentru serviciile adiţional prestate de către bancă ce ţin de modificarea termenului de scadenţă a creditului, modificarea garanţiilor aferente rambursării creditului, restructurarea creditului ori a altor servicii care se prestează nemijlocit în cursul utilizării acestuia de către client. Cererile cu privire la încasarea comisionului bancar pentru acordarea creditului bancar, neutilizarea creditului ori achitarea anticipată a creditului, vor fi respinse ca ne întemeiate de către instanţele judecătoreşti.**

Anexe:

1. *Comunicatul informativ înaintat Ministerului Justiţiei al Republicii Moldova cu propunerile de lege ferenda.*

Cu respect,
Doctorand USM
Marian Nicolae _____

Anexa 4

ASOCIAȚIA BĂNCILOR DIN MOLDOVA
MD-2001, Mun. Chișinău, str. Tighina 49/3, of. 44
Tel.: (+373 22) 888 294, 888 295;
fax: (+373 22) 888 295;
e-mail: info@abm.md
web: http://www.abm.md/

De la: Marian Nicolae
Doctorand al Universității de Stat din Moldova
Profilul 553 – Drept Privat
Specialitatea 553.01 – Drept Civil
Dom. Mun. Chișinău,
str. Alba Iulia 196/1 ap. 114
E-mail: marian86@mail.ru
Tel.: 07 888 4 555

CERERE

Prin prezenta, țin să Vă aduc la cunoștință despre faptul că în perioada anilor 2012 – 2015 am urmat studiile de doctorat în cadrul actualului departament Drept Privat al Universității de Stat din Moldova. Titlul tezei de doctorat s-a aprobat a fi: "*Mijloacele juridice de protecție a drepturilor în contractul de credit bancar*„ conducător științific profesorul universitar dr. în drept Gheorghe Chibac. La momentul de față, teza este înaintată spre susținere la Consiliul Științific Specializat la specialitatea 553.01.

În contextul tuturor celor expuse în propunerea spre implementare anexată la prezenta scrisoare, solicit respectuos Asociație Băncilor din Moldova, să țină cont de recomandările expuse de către mine în comunicatul anexat, să examineze rezultatele ce le-am obținut prin prisma cercetării științifice elaborate în cadrul studiilor doctorale realizate, să aplice acele din urmă rezultate și să emită un act de implementare a rezultatelor obținute și propuse de către mine prin cercetarea elaborată.

Anexe:

1. *Propunerea spre implementare a rezultatelor obținute înaintată Asociației Băncilor din Moldova (4 file).*
2. *Propunerea spre implementare a rezultatelor obținute înaintată Curții Supreme de Justiție al Republicii Moldova la data de 16.12.2016. (10 file).*
3. *Comunicatul informativ înaintat Ministerului Justiției al Republicii Moldova cu propunerile de lege ferenda (4 file).*
4. *Modele de acte de implementare a rezultatelor obținute de către alți doctoranzi (4 file).*

Cu respect,
Doctorand USM
Marian Nicolae _____

ASOCIAȚIA BĂNCILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA
SECRETARIAT

19.12.2016

ASOCIAȚIA BĂNCILOR DIN MOLDOVA
MD-2001, Mun. Chișinău, str. Tighina 49/3, of. 44
Tel.: (+373 22) 888 294, 888 295;
fax: (+373 22) 888 295;
e-mail: info@abm.md
web: http://www.abm.md/

De la: Marian Nicolae
Doctorand al Universității de Stat din Moldova
Profilul 553 – Drept Privat
Specialitatea 553.01 – Drept Civil
Dom. Mun. Chișinău,
str. Alba Iulia 196/1 ap. 114
E-mail: marian86@mail.ru
Tel.: 07 888 4 555

PROPUNERE SPRE IMPLEMENTARE A REZULTATELOR OBȚINUTE PRIN TEZA DE DOCTORAT ELABORATĂ

Stimate domnule președinte!

Țin să Vă aduc la cunoștință despre faptul că în perioada anilor 2012 – 2015 am urmat studiile doctorale în cadrul actualului departament Drept Privat al Universității de Stat din Moldova. Titlul tezei de doctorat s-a aprobat a fi: "*Mijloacele juridice de protecție a drepturilor în contractul de credit bancar*„ conducător științific profesorul universitar dr. în drept Gheorghe Chibac. La momentul de față, teza este înaintată spre susținere la Consiliul Științific Specializat la specialitatea 553.01.

În cadrul cercetărilor științifice efectuate, am formulat o serie de recomandări relevante în opinia noastră, privind implementarea modificărilor în legislația autohtonă, dar totodată și recomandări pentru unificarea practicii judiciare prin prisma recomandărilor Curții Supreme de Justiție.

În acest context, este de notat că Ministerului Justiției și Curții Supreme de Justiție al Republicii Moldova, i s-au înaintat scrisorile de rigoare prin care s-au argumentat o serie de propuneri *de lege ferenda* și sugestii referite la emiterea unor recomandări pentru unificarea practicii judiciare.

Cumulativ cu scrisorile învederate *supra*, considerăm oportună înaintarea prezentei propuneri către Asociația Băncilor din Moldova, pentru a ghida membrii acesteia în partea ce ține de modalitatea politicile și strategia abordată de către băncile comerciale în raport cu clienții săi dar în special cu consumatorii.

În acest sens, recomandăm următoarele:

1. În scopul ocolirii procedurilor judiciare cu privire la abuzurile admise de bancheri în cadrul modificărilor unilaterale ale dobânzilor la creditele eliberate pentru clienții ce nu sunt consumatori, *efectuarea imediată a recalculului plății la dobândă în diminuarea acesteia, în strictă concordanță cu diminuarea indicatorilor care servesc drept condiție pentru fluctuația ratei dobânzii, indiferent de faptul dacă debitorul din contractul de credit bancar cere sau nu cere acest lucru*[1];
2. Pentru ajustarea procesului de creditare la interesele majore ale consumatorului, ținând cont de conceptul de Valoare Totală Plătibilă (VTP) a creditului care i se aduce la cunoștința clientului o dată cu semnarea contractului, conform prevederilor Legii privind contractele de credit pentru consumatori nr. 202 din 12.07.2013[2], în vederea menținerii propriului sens etimologic al celui din urmă concept, recomandăm băncilor renunțarea la utilizarea *dobânzilor flotante* stabilite pentru creditele eliberate consumatorilor în general. Asemenea, dobânda flotantă stabilită la creditele eliberate consumatorilor, contravine și conceptului de Dobândă Anuală Efectivă (DAE), care trebuie să fie una precisă și concret stabilită de alt fel ca și VTP. Prin urmare, în opinia noastră, *dobânzile flotante* sunt inaplicabile în cazurile creditării consumatorilor.
3. Pentru limitarea liberalismului oferit băncilor prin texte legale exprese, în ceea ce ține de rezilierea contractelor de credit pentru motivele formal permise dar diferite de neexecutări esențiale de obligații, recomandăm rezilierea contractelor de credit de către bancă numai pentru temeiurile prevăzute la art. 1242 alin. (1) lit. a) - d) al CC RM. Totodată notăm că rezilierea contractului de credit de către bancă pentru temeiurile stabilite în art. 1242 alin. (1) lit. e) al CC RM, ar fi putut să fie calificată drept una speculativă, deoarece obligația de bază a debitorului rezidă în plata tranșelor la credit în deplină proporție și în modul convențional stabilit cu bancherul, celelalte obligații asumate de către client fiind niște obligații ne esențiale;
4. În afara celor menționate *supra*, modelul Estoniei[3] de creditare a consumatorilor, nu admite aplicarea penalităților în raport cu aceștia din urmă, penalitatea fiind condamnată cu nulitate absolută de drept. Având în vedere că penalizarea consumatorilor nu generează pentru bancher un venit semnificativ, renunțarea la aplicarea penalității față de clientul

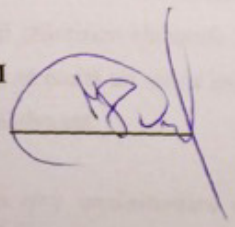
[1] Marian N. Unele aspecte cu privire la prețul contractului de credit bancar. În: Revista națională de drept, nr. 2 din 2014, p.79-85.
[2] Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 191-197/619 din 06.09.2013.
[3] Karin Sein. Protection of Consumers in Consumer-Credit Contracts: Expectations and Reality in Estonia. In: Juridica International, no. XX/2013. Law Review University of Tartu Estonia, 2013. p. 32-40. www.juridicainternational.eu (vizitat la 27.07.2016) (citat de la p. 38).

consumator, ar fi constituit o strategie mult mai atractivă pentru oricare potențial client. Asemenea, e de notat că penalitatea potrivit prevederilor art. 268 al CC RM se prescrie în termen de maxim 6 luni, dar consumatorii admit întârzieri la plata creditului, în mare parte pentru alte motive decât *reaua-credință.*

5. Ultima recomandare, se referă la aplicarea corectă a prevederilor art. 1238 al CC RM care reglementează comisionul bancar. În vederea aplicării corecte şi conforme naturii *comisionului bancar,* recomandăm ne aplicarea acestuia pentru: *acordarea creditului bancar, neutilizarea creditului şi achitarea anticipată a creditului.* În motivarea acestei propuneri, e de notat faptul că în ipoteza aplicării comisionului situațiilor expuse *supra,* în principiu se camuflează penalitatea. Din aceste motive, considerăm că comisionul bancar poate fi încasat exclusiv pentru serviciile adițional prestate de către bancă ce țin de modificarea termenului de scadență a creditului, modificarea garanțiilor aferente rambursării creditului, restructurarea creditului ori a altor servicii care se prestează nemijlocit în cursul utilizării acestuia de către client.

În speranța faptului că Asociația Băncilor din Moldova va implementa recomandările propuse prin prezentul comunicat, în ipoteza aplicării recomandărilor de către toate băncile comerciale din Moldova, sistemul autohton de creditare bancară va deveni cu un grad de loialitate mult mai sporit față de client.

Cu respect,
Doctorand USM
Marian Nicolae

Anexa 5.

MOBIAS BANCA

În atenţia Consiliului Naţional pentru Acreditare şi Atestare

ACT DE IMPLEMENTARE

BC "Mobiasbancă - Groupe Societe Generale" SA ţine să vă aducă la cunoştinţă faptul examinării cercetărilor ştiinţifice elaborate prin teza de doctorat a domnului Marian Nicolae cu tema: *„Mijloacele juridice de protecţie a drepturilor în contractul de credit bancar"*, profilul 553 – Drept Privat, specialitatea 553.01 – Drept Civil, conducător ştiinţific Gheorghe Chibac, doctor în drept, profesor universitar.

Astfel, e de notat că unele propuneri elaborate de către dl Marian Nicolae sunt novative, oportune şi relevante problematicii actualului sistem de creditare bancară şi de microfinanţare şi îşi merită aplicarea atât la nivelul creditorilor de pe piaţa financiară, cât şi la nivel de organe jurisdicţionale ale Republicii Moldova.

În partea ce ţine de implementarea recomandărilor oferite de către doctorandul Marian Nicolae, BC "Mobiasbancă - Groupe Societe Generale" SA consideră că unele din acestea sunt plauzibile şi pot fi acceptate ca puncte de reper pentru realizare, în funcţie de fiecare proces de creditare în parte şi de priorităţile comerciale ale băncii.

Totodată considerăm că uniformizarea sistemului de creditare în corespundere cu rezultatele ştiinţifice propuse prin cercetarea dlui Marian Nicolae ar putea contribui la exteriorizarea unui proces de creditare corect şi atractiv pentru solicitanţii de credite bancare, inclusiv în vederea racordării gestiunii riscului creditar la recomandările *Basel II*.

Mai mult ca atât, aplicarea noului cadru conceptual al mijloacelor juridice de protecţie a drepturilor părţilor contractului de credit bancar elaborat de către doctorandul Marian Nicolae, ar putea scuti procesul de creditare bancară de impedimentele descrise în teză de către autor, ajustându-l la un curs echitabil din punct de vedere social şi ar spori gradul său de funcţionalitate.

În ipoteza aplicării propunerilor elaborate de către doctorand în modul stabilit de către acesta, realizarea drepturilor participanţilor la creditarea bancară ar avea potenţialul de a spori operativitatea procesului în cauză.

Stela CIOBANU

Secretar General

BC „MOBIASBANCĂ-Groupe Societe Generale" S.A.

Ex: C. Holban
Tel.: 022 812 445

Bd. Ştefan cel Mare şi Sfânt 81a
MD-2012, Chişinău, Moldova
Cod MOBBMD22
Cont de corespondenţă 35213892
la Centrul de Decontări al BNM

Contactell
+373 22 25 64 56

www.mobiasbanca.md

BC „Mobiasbancă – Groupe Société Générale" SA
Capital Social: 100 000 000 MDL
Număr de înregistrare de stat - 1002600006089
Operator de date cu caracter personal cu nr. 0000008

GROUPE SOCIETE GENERALE

Anexa 6.

Banca Comercială Română Chișinău S.A.
Str. A. Pușkin 60/2 Municipiul Chișinău
Republica Moldova MD 2005
IDNO Cod Fiscal 1003600021533
Capital Social 728.130.000 MDL
SWIFT RNCBMD2X
Tel: +373 22 85 20 00/ +373 22 26 50 00
Fax: + 373 22 26 50 02/ +373 22 85 20 02
site: http://www.bcr.md
e-mail: office@bcr.md

BCR

Banca Comercială Română Chișinău S.A.
BCR
IEȘIRE Nr. 1722
5 0 DEC. 2016

În atenția Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare

ACT DE IMPLEMENTARE

Prin prezentul, se confirmă faptul că rezultatele cercetărilor științifice elaborate prin teza de doctorat a **dlui Marian Nicolae** cu tema: *„Mijloacele juridice de protecție a drepturilor în contractul de credit bancar”*, profilul 553 – Drept Privat, specialitatea 553.01 – Drept Civil, **conducător științific dl Gheorghe Chibac**, doctor în drept, profesor universitar, au fost examinate în cadrul Băncii Comerciale Române Chișinău S.A.

Astfel, **Banca Comercială Română Chișinău S.A.** ține să menționeze că unele propuneri elaborate de către doctorand, sunt binevenite, novative și oportune actualului sistem de creditare bancară.

În partea ce ține de implementarea acestora, BCR Chișinău S.A. ține să Vă aducă la cunoștință că relevanța aplicării propunerilor elaborate de către doctorand în raport cu clienții creditați, se va examina pentru fiecare caz în parte.

Asemenea, e de notat că aplicarea întregului cadru conceptual al mijloacelor juridice de protecție a drepturilor în contractul de credit bancar elaborat de către doctorandul Marian Nicolae, poate defrișa impedimentele descrise de către cercetător în teza elaborată și perfecționa actualul sistem de creditare.

Prin consecință realizarea drepturilor ce aparțin participanților la creditarea bancară, va lua amploarea unui proces cu grad sporit de celeritate, cumulat cu o rezonabilitate economică adecvată pentru ambii participanți la contractul de credit bancar.

Iurie RUSU

Director Executiv
BCR Chișinău S.A.

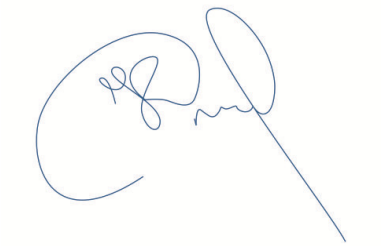
Ex: V. Cîrțeu
☎ 022 852 521

BCR Chișinău S.A. este înregistrat în calitate de operator cu date de caracter personal cu identificatorul – 0000065, care va proteja datele cu caracter personal, în condițiile legii nr. 133 din 08.07.2011 privind protecția datelor cu caracter personal.

DECLARAȚIE PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul, Marian Nicolae, declar pe propria răspundere că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatele propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Marian Nicolae

Semnătura _____

31 mai 2018

Curriculum vitae Europass

Informaţii personale

Nume / Prenume	**Marian Nicolae Gheorghe**
Adresă(e)	Mun. Chişinău, str. Alba Iulia, 196/1, ap.114
Telefon	Dom.: 022 51-26-57 Mobil: 07 888 4 555
Fax(uri)	----------
E-mail(uri)	Marian86@mail.ru
Naţionalitate	Moldovean
Data naşterii	22.05.1986
Domenii de interes ştiinţific	Activitatea de creditare, procedura de insolvabilitate, practica CEDO.

Locul de muncă vizat / Domeniul ocupaţional **Avocat, Administrator al proceselor de insolvabilitate, Mediator Atestat şi Acreditat de CEDR.**

Experienţa profesională

Perioada	Prezent – 21.05.2018 – MEDIATOR ACREDITAT DE CEDR; Prezent – 26.12.2017 – AVOCAT; Prezent – 01.01.2015 – ADMINISTRATOR AUTORIZAT; Prezent – 10.03.2013 – MEDIATOR ATESTAT; 27.11.2017 - 25.04.2016 – avocat stagiar; 02.07.2015 - 27.04.2010 – serviciul Juridic a BC „VICTORIABANK” SA; 20.04.2010 - 01.10.2009 – secţia juridică SRL „MAXI – GHEORG”.
Funcţia sau postul ocupat	Jurist.

Activităţi şi responsabilităţi principale	1. Medierea litigiilor civile și comerciale, Administrarea proceselor de insolvabilitate, reprezentarea clienților în raport cu autoritățile publice, în cadrul instanţelor judecătorești, apărarea intereselor clienților. 2. În cadrul exercitării atribuțiilor de serviciu pe perioada de activitate în bancă:Avizarea eliberării creditelor către solicitanţii persoane fizice şi juridice, recuperarea creditelor neperformante, exercitarea dreptului de gaj, acordarea asistenţei juridice în activitatea bancară curentă, elaborarea contractelor bancare şi avizarea acestora, reprezentarea intereselor Băncii în cadrul proceselor pendinte în instanţele judecătoreşti naţionale, reprezentarea Băncii în cadrul procedurilor de executare silită și procedurilor de insolvabilitate. 3. Recuperarea datoriilor, perfectarea contractelor, negocierea condiţiilor
Numele şi adresa angajatorului	1. BC „VICTORIABANK” SA, mun. Chişinău, str. 31 August 1989, 141 2. SRL „MAXI – GHEORG”, mun. Chişinău, str. Columna, 91
Tipul activităţii	Sector privat

Educaţie şi formare

Perioada	**1.** 21.03.2018 – 15.03.2018 – Program organizat de către Centrre for Efective Dispute Resolution (CEDR) din Londra, în partenmeriat cu Ministerul Justiției al Republicii Moldova, privind formarea în domeniul medierii comerciale la nivel internațional. **2.** 24.03.2018 – 05.02.2018 - Programul de formare profesională HELP organizat de către Consiliul Europei, la tema: Prohibition of III-Treatment and the European Convention of Human Rights, în *cadrul Proiectului Consiliului Europei ”Susținerea reformei justiției penale în Republica Moldova”.* **3.** 02.02.2018 – 11.12.2017 - Programul de formare profesională HELP organizat de către Consiliul Europei, la tema: Investigarea pre judiciară și CEDO din *cadrul Proiectului Consiliului Europei ”Susținerea reformei justiției penale în Republica Moldova”.* **4.** 04.07.2017 – 28.04.2017 – Programul de formare profesională HELP organizat de către Consiliul Europei, la tema: „Criteriile de admisibilitate a cererilor înaintate la CtEDO”. **5.** Prezent – 16.05.2016 apărarea tezei de doctorat în modul stabilit de Consiliul Național Pentru Acreditare și Atestare. **6.** Noiembrie 2015 - 01.11.2012, Studii postuniversitare DOCTORAT, Facultatea de Drept, Departamentul Drept Privat al Universității de Stat din Moldova cu frecvență la zi. **7.** 07.02.2012 - 01.09.2010, Studii MASTERAT, Facultatea de Drept, catedra Drept Civil Universitatea de Stat din Moldova cu frecvență la zi. **8.** 28.04.2012 - 26.03.2012, Curs de formare inițială a mediatorilor. **9.** 03.12.2011 - 03.10.2011, Curs multidisciplinar de specializare „Administrator a procesului de Insolvabilitate” **10.** 03.07.2009 -01.09.2005, Studii Universitare de licenţiat în Drept, Facultatea de drept, catedra Drept Civil, Universitatea de Stat din Moldova cu frecvență la zi. **11.** 2005 -1993 Studii liceale, gimnaziale şi şcolare în Liceul „Onisifor Ghibu”, mun. Chişinău, Liceul „Spiru Haret”, mun. Chişinău, Liceul „Liviu Deleanu”, mun. Chişinău.

Calificarea / obţinută	
Disciplinele principale studiate / competenţe profesionale dobândite	DREPTUL Administrator al procesului de insolvabilitate; avocat; mediator atestat și acreditat CEDR
Numele şi tipul instituţiei de învăţământ / furnizorului de formare	1. Universitatea de Stat din Moldova 2. Academia de Administrare Publică pe lângă preşedintele Republicii Moldova 3. Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”.
Nivelul în clasificarea naţională sau internaţională	Magistru în drept, Doctorand USM.
Aptitudini, competenţe personale	
Limba(i) maternă(e)	**româna.**
Limba(i) străină(e) cunoscută(e)	**rusa, engleza.**

Autoevaluare	**Înţelegere**		**Vorbire**		**Scriere**
Nivel european (*)	Ascultare	Citire	Participare la conversaţie	Discurs oral	Exprimare scrisă
Limba	Engleza	Engleza	Engleza		
Limba	Rusă	Rusă	Rusă	Rusă	Rusă

(*) Nivelul Cadrului European Comun de Referinţă Pentru Limbi Străine

Competenţe şi abilităţi sociale	Respectarea normei etice şi a bunelor moravuri
Competenţe şi aptitudini de utilizare a calculatorului	Microsoft Office şi Internet Explorer
Competenţe şi aptitudini artistice	Interpret vocal, textier
Alte competenţe şi aptitudin	Capacităţi manageriale dezvoltate
Permis de conducere	Categoria „B”

Comunicate și publicații . 11 publicații științifice la tema tezei de doctorat, și anume:

1. Marian N. Unele aspecte cu privire la prețul contractului de credit bancar. În: Revista națională de drept, nr. 2 din 2014, p.79-85. (1,02 c.a).
2. Marian N. Creditarea consumatorului în lumina armonizării prevederilor legislației în vigoare. În: Materialele conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare". Chișinău: CEP USM, 2014, p.70-72. (0,21 c.a).
3. Marian N. Libertatea decizională a părților contractante cu privire la rezilierea contractului de credit bancar. Aspecte comparative. În: Legea și viața, nr. 10/2014, p.34-39. (0,78 c.a).
4. Marian N. Creditele fără garanții de rambursare în sistemul național de creditare. În: Materialele conferinței științifice internaționale cu genericul „Rolul științei și educației în implementarea acordului de asociere la Uniunea Europeană". Chișinău, 5 februarie 2015: eveniment dedicat aniversării a 60 de ani ai academicianului Valeriu Canțer, președinte al Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare (CNAA): lucrări expuse în cadrul atelierului sociouman, desfășurat în incinta Universității de Studii Politice și Economice Europene „ Constantin Stere". Iași: Vasilana 98, 2015, p.544-547. (0,39 c.a).
5. Marian N. Calificarea subiecților contractului de credit bancar. În: Materialele Conferinței științifice internaționale a doctoranzilor, din 10 martie 2015, „Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători". Chișinău: Art Poligraf, 2015, p.169. (0,09 c.a).
6. Marian N. Garanțiile aferente restituirii ca parte componentă a raportului de credit bancar. În: Legea și viața, nr. 1/2015, p.25-34. (0,80 c.a).
7. Marian N. Noțiunea și natura juridică a contractului de credit bancar. În: Revista națională de drept, nr. 6 din 2016, p.40-46. (1,04 c.a).
8. Marian N. Povara bancherului la momentul exigibilității creanțelor sale. În: Materialele conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare". Chișinău: CEP USM, 2016, p.23-27. (0,25 c.a).
9. Marian N. Culmea riscurilor de creditare aferente bancherului și protecția împotriva acestora.
   În: Revista națională de drept, nr. 9 din 2016, p.62-66. (0,80 c.a).
10. Marian N. Consecințele problematice ale excluderii dreptului băncii la solicitarea executării obligației debitorului. În: Revista națională de drept, nr. 7 din 2016, p.40-44.(0,69 c.a).
11. Marian N. Exercitarea dreptului de gaj al bancherului și dificultățile procedurii. În: Revista națională de drept, nr. 8 din 2016, p.55-60. (0,86 c.a).